

ČESKOSLOVENSKÁ
SPOLEČNOST RUKOPISNÁ
V PRAZE
ČESKÉMU NÁRODU
RZK

DÁNO V LEDNU ROKU 1939

ČESKÉMU NÁRODU

CESKOSLOVENSKÁ SPOLEČNOST RUKOPISNÁ, plnic duchovní odkaz P. J. Šafaříka a F. Palackého, jest povinna připomenouti českému národu v jeho hlubokém zklamání a pokoření zdroje dávné tradice domácí, které v době poroby probudily jeho sebevědomí a obrodily všechn jeho kulturní život:

RUKOPISY ZELENOHORSKÝ A KRÁLOVÉDVORSKÝ.

Výsledky vědeckého bádání ukázaly zejména v poslední době jasně, že obecně rozšířené mínění o těchto rukopisech jako padělcích našeho obrozenského romantismu založeno bylo na řadě osudných omylů, zaviněných zvláště nadkritikou někdejšího směru vědecké školy vídeňské. Není jediného dokladu pro ono tvrzení, neboť odhalena byla klamnost domnělých důkazů, kterými měl býti usvědčen V. Hanka jako padělatel. Ostatně jeho nařčení z tohoto podvrhu bylo vyvráceno již před soudem a osvědčeno, že Rukopisy byly v místech nálezů dávno před svým objevením. — Starobylá původnost obou těchto rukopisných zlomků je prokázána přesnými výzkumy technologickými, fotochemicky i vědeckou fotografií dokumentární neméně než novými, překvapujícími poznatky jazykovědnými, historickými i objevy archeologickými. To znamená netušený obrat v dosavadním vědeckém nazírání na základní otázku naší národní osvěty. Rukopisy samy podávají všechny znaky své starobylosti. Jsou tudíž nejvzácnějšími doklady pradávne naší tvorby básnické, písemně zaznamenané v kulturním údobí cyrilomethodějském a gotickém. Otvírají nám zároveň výhledy do dávných dějů národa až po slovanský jeho pravěk.

Ačkoli kladné výsledky tohoto všestranného šetření, přesně zjištěné, mají rozhodující moc průkaznou, vychovávána jsou nová pokolení národa až dosud v mylném přesvědčení, že Rukopisy jsou jen „zbožným podvodem“ našich národních buditelů. Další utvrzování národa v takovém pokořujícím sebeklamu ohrožuje však již mravní jeho podstatu, nehledíc k velké škodě kulturní i národní, zvláště když prokázaný vědecký omyl je dále hodnocen jako „nehynoucí zásluha“ o vědeckou pravdu a národní čest. Tu nejde jen o kulturní a vnitřní hodnotu Rukopisů, nýbrž také o čestnou památku našich národních buditelů i o jejich velké dílo vědecké na Rukopisech založené. Jde však zároveň o další zdravý a přímý růst celého národa podle svérázné tradice vlastní.

Rukopisy, z nichž ožil národní náš duch, vedly nás šťastně od dob obrození až k mohutnému rozmachu všech tvůrčích sil, které v životě

národním tak sebevědomě vyjádřil a k pevnému nástupu semkl sám Tyrš. Ve tvorbě umělecké zaskvěla se jimi ve znamení slovanského zjevu českého bohatýra Mánesem zobrazeného, zvláště slavná generace Národního divadla: Smetana, Dvořák i Fibich, stejně jako Aleš a ostatní až po Myslbeka i básnická družina pozdních lumírovců, zvláště Zeyer a Vrchlický. Boj, který však byl v tomto vrcholném údobí tvůrčího našeho znovuzrození zdvižen ve vlastním národě pod heslem vědecké pravdy, světovosti a mravnosti proti Rukopisům i kulturní naší svébytnosti stejně jako proti českému státnímu právu, podřal živé kořeny naší národní tvorby, rozvrátil duchovní jednotu národa a zlomil jeho víru ve vlastní schopnosti a síly. Byl zlou předzvěstí naší národní pohromy...

Avšak Rukopisy, které za celá desetiletí úporných bojů i tiché práce vědecké prošly nejtěžšími zkouškami posléze vítězně, vystávají nám teprve dnes v plné své slovanské síle a kráse jako kladné dílo našeho národního genia. Doba sama žádá jich navrácení celému národu. Jsou jeho dávným duchovním dědictvím po hrdých předcích, kteří dovedli tvrdě bránit svého domova. Proto měly býti navždy vyhlazeny z mysli i srdce národa tím, že je rakouská správa školská vyřadila jako padělky právě před půl stoletím z naší slovesnosti. Jejich duch zůstal nám však přece zachován i přes mocnou nepřízeň doby jako ohlas v ostatním našem umění jimi obrozeném, nejvěrněji ve slavných tónech Smetanovy „Libuše“ i jeho „Vyšehradu“. Vznesený motiv, jímž Lumír začíná svůj slávozpěv dávných věků, dává celému prorockému veledílu „Má Vlast“ svoje vrcholné posvěcení, neboť vítá svoji „Vltavu“ v srdci Čech se stejnou vroucností, jako proniká ve vítězném závěru „Blanika“ i tvrdými údery „Tábora“, nad nimiž posléze zazáří v plném svém jasu – „VYŠEHRAD“ – symbol slovanské mohutnosti i vlastního smyslu našeho národního bytí... Tímto hudebně hlubokým svým vtělením, stejně jako modlitbou i věštbou Libušinou, promlouval k nám a sílil nás tedy jedině duch našich Rukopisů právě ve chvílích nejtěžšího národního zklamání a dává nám i v našem pokoření nezmarnou víru v sebe a ve vlastní síly pro opětné dosažení *našeho* národního štěstí...

Československá společnost rukopisná očekává, že celý národ přijme její poselství radostně, přihlásí se k drahému odkazu svých otců a že také odpovědní činitelé, kterým svěřeno bylo řízení našich věcí ve znamení dávné tradice národní za okolností tak těžkých, oddaně splní především v této stěžejní záležitosti naší osvěty i všeho národního života čestnou povinnost, kterou v době svrchovaného národního nebezpečí žádá po nich služba národu i jeho státu.

Dáno v lednu roku 1939.

ČESKOSLOVENSKÁ SPOLEČNOST RUKOPISNÁ V PRAZE

I, KONVIKTSKÁ ULICE 5

NÁKLADEM ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ V PRAZE.
TISKEM „POLITIKY“

ZPRÁVY ČESKOSLOVENSKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Čsl. společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem red. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

1939.

V PRAZE 28. února 1939.

Číslo 1.

ČESKÉMU NÁRODU

Československá společnost rukopisná, plnic duchovní odkaz P. J. Šafaříka a Frant. Palackého, jest povinna připomenouti českému národu v jeho hlubokém zklamání a pokoření zdroje dávné tradice domácí, které v době poroby probudily jeho sebevědomí a obrodily všechn jeho kulturní život:

RUKOPISY ZELENOHORSKÝ A KRÁLOVÉDVORSKÝ.

Výsledky vědeckého bádání ukázaly zejména v poslední době jasně, že obecně rozšířené mínění o těchto rukopisech jako padělcích našeho obrozenského romantismu založeno bylo na řadě osudných omylů, zaviněných zvláště nadkritikou někdejšího směru vědecké školy vídeňské. Není jediného dokladu pro ono tvrzení, neboť odhalena byla klamnost domnělých důkazů, kterými měl býti usvědčen V. Hanka jako padělatel. Ostatně jeho nařčení z tohoto podvrhu bylo vyvráceno již před soudem a osvědčeno, že Rukopisy byly v místech nálezu dávno před svým objevením. — Starobylá původnost obou těchto rukopisných zlomků je prokázána přesnými výzkumy technologickými, fotochemicky i vědeckou fotografií dokumentární neméně než novými, překvapujícími poznatky jazykovědnými, historickými i objevy archeologickými. To znamená netušený obrat v dosavadním vědeckém nazírání na základní otázku naší národní osvěty. Rukopisy samy podávají všechny znaky své starobylosti. Jsou tudíž nejvzácnějšími doklady pradávne naší tvorby básnické, písemně zaznamenané v kulturním údobí cyrilomethodějském a gotickém. Otvírají nám zároveň výhledy do dávných dějů národa až po slovanský jeho pravěk.

Ačkoli kladné výsledky tohoto všestranného šetření, přesně zjištěné, mají rozhodující moc průkaznou, vychovávána jsou nová pokolení národa až dosud v mylném přesvědčení, že Rukopisy jsou jen »zbožným podvodem« našich národních buditelů. Další utvrzování národa v takovém pokořujícím sebeklamu ohrožuje však již mravní jeho podstatu, nehledíc k velké škodě kulturní i národní, zvláště když prokázaný vědecký omyl je dále hodnocen jako »nehynoucí zásluha« o vědeckou pravdu a národní čest. Tu nejde jen o kulturní a vnitřní hodnotu Rukopisů, nýbrž také o čestnou památku našich kulturních buditelů i o jejich velké dílo vědecké, na Rukopisech založené. Jde však zároveň o další zdravý a přímý vzrůst celého národa podle svérázné tradice vlastní.

Rukopisy, z nichž ožil národní náš duch, vedly nás šťastně od dob obrození až k mohutnému rozmachu všech tvůrčích sil, které v životě národním tak sebevědomě vyjádřil a k pevnému nástupu semkl sám Tyrš. Ve tvorbě umělecké zaskvěla se jimi ve znamení slovanského zjevu českého bohatýra Mánesem zobrazeného, zvláště slavná generace Národního divadla: Smetana, Dvořák i Fibich, stejně jako Aleš a ostatní až po Myslbeke i básnická družina pozdních lumírovců, zvláště Zeyer a Vrchlický. Boj, který však byl v tomto vrcholném údobí tvůrčího našeho znovuzrození zdvižen ve vlastním národě pod heslem vědecké pravdy, světovosti a mravnosti proti Rukopisům i kulturní naší svébytnosti stejně jako proti českému státnímu právu, podřítal živé kořeny naší národní tvorby, rozvrátil duchovní jednotu národa a zlomil jeho víru ve vlastní schopnosti a síly. Byl zlou předzvěstí naší národní pohromy...

Avšak Rukopisy, které za celá desetiletí úporných bojů i tiché práce vědecké prošly nejtěžšími zkouškami posléze vítězně, vystávají nám teprve dnes v plné své slovanské síle a kráse jako kladné dílo našeho národního genia. Doba sama žádá jich navrácení celému národu. Jsou jeho dávným duchovním dědictvím po hrdých předcích, kteří dovedli tvrdě bránit svého domova. Proto měly býti navždy vyhlazeny z mysli i srdce národa tím, že je rakouská správa školská vyřadila jako padělky právě před půl stoletím z naší slovesnosti. Jejich duch zůstal nám však přece zachován i přes mocnou nepřízeň doby jako ohlas v ostatním našem umění jimi obrozeném, nejvěrněji ve slavných tónech Smetanovy »Libuše« i jeho »Vyšehradu«. Vznešený motiv, jímž Lumír začíná svůj slávozpěv dávných věků, dává celému prorockému veledílu »Má Vlast« své vrcholné posvěcení, neboť vítá svou »Vltavu« v srdci Čech se stejnou vroucností, jako proniká ve vítězném závěru »Blanika« i tvrdými údery »Tábora«, nad nimiž posléze zazáří v plném svém jasu — »Vyšehrad« jako symbol slovanské mohutnosti i vlastního smyslu našeho národního bytí... Tímto hudebně hlubokým svým vtělením, stejně jako modlitbou i věštbou Libušinou, promlouval k nám a sílil nás tedy jedině duch našich Rukopisů právě ve chvílích nejtěžšího národního zklamání a dává nám i v našem pokoření nezmarnou víru v sebe a ve vlastní síly pro opětné dosažení našeho národního štěstí...

Československá společnost rukopisná očekává, že celý národ přijme její poselství radostně, přihlásí se k drahému odkazu svých otců a že také odpovědní činitelé, kterým svěřeno bylo řízení našich věcí ve znamení dávné tradice národní za okolností tak těžkých, oddaně splní především v této stěžejní záležitosti naší osvěty i všeho národního života čestnou povinnost, kterou v době svrchovaného národního nebezpečí žádá po nich služba národu i jeho státu.

Dáno v lednu roku 1939.

ČESKOSLOVENSKÁ SPOLEČNOST RUKOPISNÁ V PRAZE I., KONVIKTSKÁ ULICE 5.

Rukopisy v „Pamětech dr. Karla Kramáře“.

(Paměti dr. Karla Kramáře. Vydal dr. K. Hoch. Nakladem Pražské akc. tiskárny, Praha II., Lützowova 3.)

Paměti dr. K. Kramáře očekávala česká veřejnost se zájmem, který předcházela velká popularita zesnulého, jeho nezasloužený tragický osud na poli politickém, nehledě k tomu, že blížilo se naplnění národní pohromy, kterou předvídal.

Tento státník, český Aristides, obětující nezištně všechno pro svůj národ, přece jen netušil, že jeho »Paměti« budou čísti mnozí v hodinách úzkosti o život národa, jiní dokonce už s hořem v nitru po dokonaném národním Getsemane. Poslední léta života otravoval mu nevděk národa, msta dočasně mocných, ale i energii k práci podkopávaly tajemné síly přírody. Po odkladech začal pracovat na »Pamětech« pozdě, když už tělo i ducha nemoc oslabovala. Nebezpečí zahraniční odvádělo ho od prací memoirových k novinářským úvodníkům, kde varoval, burcoval k ostražitosti... Tak se dílo opožďovalo, až jednoho dne mu pero z ruky takřka vypadlo. Dílo celým národem toužebně čekané, které mělo vnést světlo do politiky vnitřní i zahraniční, zůstalo torsem, uvázlo v roce 1893. Dr. Kramář byl s drem Kaizlem a Masarykem spoluzakladatelem politic. realismu. Po desetiletých smutných zkušenostech se s ním však rozešel a přešel k národní straně svobodomyšlné (Mladočeši). Realismus, spočátku ideový směr, později politické hnutí, vznikl po rozdělení university na českou a německou. Hlásal odpoutání od dosavadního konservativního národního tradicionalismu. Měl pitvat domácí práci vědeckou, otvírat okna do světa, bořit staré vlastnectví a pustit uzdu moderním názorům světovým. Kritiku vědeckou obstarávalo Masarykovo »Atheneum«

(1883—1893) a »Čas« za redakce Jana Herbena zpracovával své stoupence žurnalisticky. Úlohy byly rozděleny. Do národa hozena byla devisa »kácet modly, řezat«. Tak byla 50 let soustavně podrývána národní energie a kultura ve jménu pokroku, humanity a světoobčanství. Neblahé důsledky tohoto učení dnes trpce pocítujeme. — Dr. Kramář nezúčastnil se aktivně boje protirukopisného od r. 1886. Do Athenea sice také přispíval, ale články z oboru finanční vědy. Boj však zahájený Masarykem a Gebauerem sledoval se zájmem, jak svědčí »Paměti«. O authenticity jejich má jakési pochybnosti prof. dr. Stan. Nikolau, který je četl takřka ještě mokré a míní, že v nich zůstane asi leccos »vykucháno«. Nikolau v seriálu článků »Kramářův odkaz« (Nár. Výzva z 31. XII. 37, 11. II. 38) uvádí dále, že dr. Hochman, právní vykonavatel »Kramářova odkazu« dává Nár. Listům směr, jenž by byl dr. Kramáře jistě pobouřil. »Nevím,« pravil Nik, »zda dr. Kramář něco v rukopisech opravil, nedostal jsem rukopis více do rukou«.

Smýšlení Kramářovo o RKZ osvětlují »Paměti« samy. V kapitole »Realism« (str. 79—82) praví Kramář: »Pro mne nastala tím doba aktivní činnosti v politice. S Kaizlem jsme se ve Vídni scházivali a já mu už r. 1886 na našich procházkách rozvíjel plán, vydávat politický týdeník, který by nevázan na žádnou stranu, psal o českých věcech se stanoviska vyššího, než je možno ve chvatu a často pod bezprostředním vlivem afektu v denním tisku. — A sám se dnes někdy tážím, proč jsem vlastně nehledal své místo přímo v mladočeské straně, ke které jsem vždy patřil,

852
pro kterou jsem kdysi vybojoval většinu v Akad. a proč jsem se spojil s Masarykem a Kaizlem? Je to tím podivnější, že jsem v rukopisné otázce, která byla tehdy hlavní politickou aktualitou vnitřního českého života a jejímž reprezentantem byl Masaryk, nestál na stanovisku bojovných odpůrců Rukopisů — ovšem také ne na stanovisku dra Jul. Grégra a prof. Kvíčaly. Pro mně rukopisy vykonaly svůj velký, opravdu blahodárný úkol. Byly národu, kterým všichni opovrhovali jako méněcenným, opravdovou mravní oporou, posílením jeho sebevědomí v době, kdy toho nejvíc potřeboval. Říkal jsem snad s jistým omluvitelným cynismem, že bych Hankův pomník neboural, i kdybych pozitivně věděl, že Rukopis sám psal. Byla to pro mne, ačkoliv jsem v otázkách pravdy a poctivosti byl až úzkostlivě nedůtklivý, pia fraus, omluvitelná tím, že nám Habsburkové a Koniášův pálili naši literaturu, svědectví vysoké naší duševní úrovně před Bílou horou, a že tudíž v romantické době počátku 19. stol., kdy takové padělky byly hodně v módě, bylo možno omluviti pokus korigovati tímto způsobem zločin Koniášův. A dnes v době různých legend, ještě víc než tenkrát by tomu rozuměl, že i ti ze současníků, kteří snad o falsu věděli, v zájmu jeho účelu mlčeli a nepronášeli své pochybnosti.

Na druhé straně jsem ovšem nemohl souhlasiti s obviňováním dokonce z vlastizrády v tom, když vědci, jako Gebauer a druzí bezohledně hájili své vědecké přesvědčení. Vyrostli jsme z dětských střevíčků, národní vědomí bylo už pevně zakotveno v duších českého lidu a mohli jsme už snést pravdu, třeba se zle dotýkala toho, co nám bylo dosud tak drahým. Nestál jsem tedy na stanovisku tehdejšího vůdce Mladoděchů, dr J. Grégra. Byl jsem hlubokého přesvědčení, že je už právem i povinností také české vědy, aby byla naprosto kritická ke všemu našemu tím spíše, že jsem se dlouhým studiem v cizině i pobytem ve Vídni naučil dívati se kriticky na vše, co se u nás dlouho mělo z vlastenectví za nedotknutelné. Ovšem je dojista rozdíl v takovém kritickém posuzování národních sebeklamů. Možno pěstovati jaksi zásadně kritiku z povinnosti k pravdě a poctivosti, při níž srdce bolí, zejména když národu bere, co mu bylo tak drahé . . . Této bolesti ovšem v rukopisném boji nebylo, nebylo — co by usmířovalo . . .

Když se pak nyní dívám na všechny ty boje z historické perspektivy, jsem sice stejného náhledu jako tehdy, že bylo povinností české vědy, osamostatněné v nové universitě, jít za pravdou a nebát se jí, ale když vidím, s jakým klidem se dnes snášejí falešné legendy dokonce o těch, kteří byli vůdci v boji za pravdu v otázce rukopisné a kteří těchto legend nejsou vzdáleni, myslím, že nelze tak naprosto odsuzovati mnohé, kteří v pravost Rukopisů opravdu věřili, že měli pochybnosti, bylo-li vždycky jediným motivem některých tehdejších bojovníků proti falešným legendám zrovna vášnivě hledání pravdy . . .

Znamenalo tedy spojení s Masarykem postavení se do fronty proti všem, kteří u nás viseli na tradici, ale také proti názoru, že jsme s ohledem na svůj boj o uznání naší rovnocennosti povinni, nezeslabovati své národní sebevědomí, a proto měřiti zejména svou kulturní produkci, řekl bych, vlasteneckým měřítkem, které ovšem vidělo dokonalosti, jichž často nebylo. A ačkoliv jsem mnoho viděl, v cizině, všiml jsem si horlivě zejména kulturních věcí, znal hodně důkladně skoro všechny slavné evropské obrazárny, velmi pozorně sledoval světovou literaturu a byl až vášnivým

Wagnerianem, měl jsem přece tak nezlomnou víru v kulturní potenci našeho národa, že jsem se nebál spravedlivé, třeba bezohledné kritiky naší tvorby vědecké, literární i umělecké. Věřil jsem, že zejména v poslední dovedem si zajistiti čestné místo mezi národy a byl jsem přesvědčen, že je proto sebezpoznaní a přísná autokritika nejlepší cestou k dokonalosti. Boj proti vlastenecké shovívavosti zejména na úkor pravdy a lepšího přesvědčení byl mně plně sympatickým. Ovšem nezamlouvalo se mně, co se dělalo zejména v prvním ročníku »Času«. Jeden z účastníků mně řekl, že sami jmenují tehdejší »Čas« — plivátkem. To se přičilo opravdovosti mé touhy po vážné, třeba bezohledné kritice. A přirozeně vyzývavý článek G. Schauera v prvním čísle »Času« s jeho otázkou, není-li pro náš kulturní život lepší připojení se k jinému, většímu národu, mne naplnil odporem. — (Str. 84.) Masaryk ale i ve věcech vážnějších nedovedl často mysliti, řekl bych juristicky, což je pro politiku přece jen nutné. Náznorný příklad toho je, jak se díval na své vlastní věci. Byl navržen před rukopisným bojem za řádného profesora, ale jakmile boj vzplanul, měl prof. Kvíčala za svou povinnost zabrániti, aby ministerstvo jmenování neprovedlo. Masaryk přirozeně to velmi těžce nesl, a najednou si zkonstruoval, že má na to jmenování právní nárok, poněvadž byl navržen a chtěl je dokonce vymáhati cestou právní. — (Str. 92, 93.) Teprv z Bráfových pamětí jsem se dověděl, že rukopisný boj nabyt tak ostrých forem, ne pro vědecký, klidný článek Gebauerův v Atheneum, nýbrž pro neobyčejně agresivní k němu úvod, který napsal a antedatoval, jak píše Bráf, Masaryk. Já také nevěděl, že někteří členové redakčního sboru Athenea (Bráf, Paměti p. 17, 18), mezi nimi také Bráf, neměli tušení o tom, že dlouho před vyjitím známého článku Masarykova, žáka Schauera v diskusi s Bráfem a Štorchem (prof. trestního práva), řekl Masaryk: »Stojí-li zápas o zachování naší národnosti za oběti, jež se mu přinášejí, nebylo-li by v kulturní příčině pro nás výhodnější připojení se k nějakému velkému kulturnímu národu a uvolnití síly, nyní zápasem o zachování národnosti mařené, pro pozitivní práci kulturní, jejíž ovoce by nám z bohatého zdroje mocného kulturního života hojně plynulo (?), získali bychom větší horizonty atp.«. — Prof. Štorch, jeden z nejlepších našich lidí na universitě, můj učitel, kterého jsem si obzvláště vážil, muž neobyčejně rozvážný a klidný, přerval všechny své styky s Masarykem. Také teprv potom rozumím vášnivému vystoupení J. Grégra proti Masarykovi i v otázce rukopisné. — (Str. 99.) Nihilisté jest přezdívka, které ve sporu o Rukopisy užívali jejich zastánci proti popíračům. — (Str. 105, 106.) 18. XI. jsem psal Kaizlovi, aby byla otázka rukopisná úplně přenechána Atheneu. Také Albert chce vymýcení diskuse o Rukopisech z »Času«. Kaizl ohledně Rukopisů souhlasí. — (Str. 130.) Grégr spustil, že a) lituje sporu rukopisného, t. j. že z něho udělal žurn. kampaň a b) lituje, že si odrazil pokrokovou generaci. — (Str. 131/132.) Kaizl: »Můžeme povědět, že někteří z našich předáků o politickou činnost vůbec ani nestojí.« Ty ostatně (praví Kram. pozn.), také spor o Rukopisy daleko více zajímal, než politika. Za to mohu říci, že ani mně, ale ani Kaizlovi rukopisná otázka nebyla tak blízká, abychom k vůli ní chtěli — žurnální mír. — (Str. 152.) — Zatím p. Ignác B. Mašek napsal do časopisu Čes. Musea (LXIII.) článek »O čem svědčí proužky R. Kr.«, na nějž odpověděl prof. Gebauer v Atheneum. Ale i Masaryk i Gebauer chtěli, aby od-

pověděno bylo také »Času«, čemuž jsme se s Kaizlem velmi rozhodně bránili. Masaryk mně psal 20. VIII. »...myslím, že v Čase odpověď Maškovi býti musí: a) ani článek samý, ani Hlas Národa není tak slušný, jak píšete; Vy si toho tak nevsímáte; b) jestli Hlas Národa to přinesl, »Čas jemu musí odpověděti; c) věc sama je důležitější, po mém soudu, než myslíte; státy prý žijí, čím byly založeny: nás RKZ svedl — udrží nás, pokud nebude jiného pojítka«. (Co mne se týče, Masaryk úplně zapomněl, jak já v rukopisné otázce soudil, a jak jsem se bránil, aby zanesena byla do Času!), »konečně d) nezapomínejte kantorstva a studentstva, přístupného argumentaci: uzná-li kdo, že je RK obhájený p. Maškem, nebude nám už tak důvěřovati. K tomu se ještě natropí hluku dost, extra vydáním atd. Poslal jsem odtud odpověď Herbenovi.« — Kaizl mně psal z Prešpurku 11. IX.: »Prosím jen nechte článek pastýřův o RK urputně ležeti — je kromě toho opožděn. Mám právě také patalii s Jebúrem (Gebauerem) i pastýřem, kteří by chtěli mítí hned v prvním čísle Athenea článek proti Maškovi, co já odepřel, nechtěje Ath. (jak mně to vloni malgré

moi vyvedl pastýř) začítí opět ve znamení RK. Konečně mně napsal Masaryk 13. IX.: »...podvoluji se, ač myslím, že realism by se neměl báti předsudků tak zpozdilých: jestliže v takové otázce couvati, co teprv v důležitějších?« Měl jsem opravdu vážnější starosti s Časem, než polemiku o Rukopisech. — Tolik dr Křamář!

Lepšího přehledu nabude ovšem čtenář četbou »Paměti«. Ale i z těchto úryvků z celku vyjmutých domyslí si každý zájemce o RKZ syntetický závěr. Dr Křamář se hlouběji bojem o Rukopisy nezabýval a do podstaty sporu nevnikl. Byl pouhým pozorovatelem, spoléhajícím na autoritu Gebauerovu. Moderní rukopisová obrana byla mu neznámá. Paměti znova svědčí, že kultura musila ustoupiti před zájmy politickými. T. G. M. byl vůdčím duchem proti RKZ, jeho motivy nebyly jen vědecké a nese s Gebauerem před historií hlavní vinu, že spor byl přenesen do ciziny a národ náš ještě po 50 letech ostouzen, že má falešnou kulturu. Jen řevnivostí vědců utrpěla věc a národ byl oloupen o nejdražší kulturní poklad.

B.

JA

F. Mareš:

Bodhisatwa a Tiesus Vardas o našich Rukopisech.

I.

Cizí jména autorů těch budí dojem, že naše Rukopisy již opět nabývají světového významu. Jejich nedávno vydané spisy, prvního »*Jsou Rukopisy falešné?*« a druhého »*Rukopisy jsou pravé*«, první nákladem literárního spolku Krok v Opavě, druhý nákladem literárního sdružení Jatvěga, oba tiskem Lidových závodů v Olomouci, vzešly aspoň mimo opar učeného ovzduší pražského a s ním shodného brněnského. Jména naznačují i duchovní povahu autorů, první Ind, druhý Arijeec.

Bodhisatwa stál při generaci českých filologů, vychovaných od Gebauera, z které kde kdo se chtěl zasloužit odhalením nových důkazů falsátorství Hankova, a kdy po obráncích Rukopisů již nebylo ani stopy, kromě posměchu z jejich jmen: vyslovit pochybnost o důkazech falešnosti Rukopisů bylo před národem hrubou nekulturností; i surový útok na poctivého učenice a idealistu Píče r. 1911 přešel národ bez odporu. V tom duchu tedy žil Bodhisatwa, až náhle se dovídá, že v Praze založil jakýsi zlobný, zarputilý stařík Mareš »spolek na očistu Rukopisů«, asi symptom senilního marasmu, myslil si B. Teprve Vrzalíkův spis »Poučení o nefalšovaných Rukopisech« jej přímo ohromil svými argumenty, neměl tušení, že obhájí již před půl stol. námitky proti Rukopisům skoro naveskrz vyvrátili; ale odbyl nejprve celý problém tím, že v pravost uvěřit nemůže, ježto Rukopisy nepraví mu nic ze staré kultury, a jejich mluva poukazuje na básnický romantism XIX. stol. B. je tu představitelem naší »Inteligence«, kromě toho rozdílu, že *svědomí* ho nutkalo, aby přec jen přezkoumal tak důležitý kulturní problém svého národa, a nejen své zamilované památky vědské a sanskrtské. A tak, dosti neochotně, počal *samostatně* uvažovati o problému Rukopisů. Opravdu, *zcela samostatně*, beze všeho zřetele, ke všemu, co o tom problému bylo dosud uvažováno, napsáno, a uveřejněno, kromě Vrzalíkova »Poučení«.

Tak se mu stalo, že uvažuje o věcech, které již byly uváženy a shledány lehkými jako Búdingerovy bubny. Tak i nesnáze odpůrců, *koho* označit za výrobce, v předpokladu falešnosti. Gebauer původně *nemínil prostě* Hanku, jak míní B., nýbrž založil na osobě Hankově nevývratný důkaz z koincidence jazykových chyb, kterýžto důkaz B. ani neuvážil, ani jeho důsledky pro chemické zkoušky rukopisů. Na otázku, odkud to »skupina falsátorů« čerpala svůj »staročeský« materiál slovní (šuma — les) a gramatiku, odpovídá si B., že Vrzalík právem namítl, že Dobrovského Instituce ještě nebyly hotovy, a neuvážil, že protivníci lehce to odbudou tím, že Hanka jako žák Dobrovského to vše již dříve »znal«: což není gramatika Rukopisů *dokonalá*, podle uměle sestrojené nauky Dobrovského? A prof. Svoboda, jenž prý psal RK, že nikdy omylem nenapsal háček, čárku, puntík, aby je potom musil vyškrabat? Vždyť i to *protivníci* tvrdili s poukazem na příliš četné rasury. »Seriosní protivníci« tak lehce nekapitulují, jak míní B.: a odkud falsátor vzal svůj »starožitný inkoust«?

Tato otázka sama, jako ty úvahy, představuje nám autora B. jako rozvážného, moudrého občana, »odbornicky« nijak nepředpojatého: *jedině takoví svobodní občané* rozsoudí spor o Rukopisy *v tomto* jeho stadiu, prostou lidskou soudností podle pravdy. (Máme již toho doklady.) A takový soud konečně vynáší také Bodhisatwa: Protivná strana měla lehkou práci, jsouc přesvědčena o všeobecné méněcennosti svých odpůrců (totiž obhájců Rukopisů), zašla zcela nonchalantně za možnou mez a nakonec takto úplně *znehodnotila mravně i věcně svůj vlastní zápas*.

Věcně vysvětluje B. shodu — neshodu mezi RK a Milionem Marka Pola u výjevu čarodějů v boji křesťanů s Tatary, kde v RK stojí: a na *dli* trst črnú položichu; *dlě* (ak. na dlí) podle německého thela — Diele, nejstarší germanism v češtině, místo *tlo* — dno, od kořene *tel*, lat. tellus. *Dlě* kolidovalo s předložkou

dle, proto vymizelo, a písař Milionu již mu nerozuměl, když napsal: rozdělili trst na dlí a položili na zemi. RK je tedy starší a správnější, a možná, že písař Milionu čerpal z něho. — Kublaj (Chan) znamená vítězný uchvatitel, od kořene kap (lat. kapere), chňapatí, galské kabalos — kobyla. — B. žaluje na kulturní bídu slovanskou a zvláště českou, že s kateder se stále hlásá kulturní zaostalost starých Slovanů, jako by byli přejímali slova i od Mongolů — právě naopak, ani slova od nich: *kraguj, kalpak* jsou slova arijská, tak i slova *pán* a *župan*, která Peisker, v lingvistice negramotný hanobitel Slovanů, prohlašoval za avarská, což vyznával i Flajšhans, ale Hujer ukázal, že jsou čistě arijská: *pán*, pan, praarijský pánas — živitel, vládce. Česká lingvistika slavistická není oprávněna rozhodovat o Rukopisech, praví B. a podává plno dokladů arijských slov v mongolských nářečích; odvádí tím od otázky Rukopisů, leda že tím ukazuje lehkovážnost protivníků jejich pravosti. Vytýká zejména Zubatému vědeckou nonchalantnost v tvrzení, že Slované převzali pluh, totiž *sochu*, od Skytů, nomádů a nerolníků. Slovo *socha* jest arijského původu: suk, sušiti, suchá rozsocha. B. mohl vědeckou nonchalantnost zjistit také v úvahách Zubatého o padělanosti Rukopisů. Mýlit se je lidské, není-li úmyslné. Vědecká nonchalantnost v duchu Zubatého jest, podle B., také u dnešního našeho nejpřednějšího reprezentanta slovanského jazykozpytu, jenž učí, že byl starý indoevropský kořen *slov*, který označoval vodnatost (Slované, žijící v močálech jako amfibie, v duchu Peiskerově). Žádný takový kořen slov pro vodnatost u Ariů nikdy nebyl, nýbrž jen k označení vněmů sluchových *slov*! Co by se stalo, kdyby se obránci Rukopisů vyjadřovali s takovou odborností, jako tento dnešní vůdce boje protirukopisného? Nejde o lapálii, nýbrž o učení, že kořen slov znamená v téže řeči *slovo a vodnatost!*

Bodhisatwa míní, že Libušin soud byl do r. 1933 všemi vědeckými odbory českými odsouzen jako zcela nemožný. Ale Palacký, Šafařík, Corda, obhájili jeho starobylostí proti lehkým »důkazům« Dobrovského již r. 1840. Jeho padělatelnost byla jen předpokládána a osvědčována teprve r. 1899 pověstným kryptogramem V. Hanka fecit. Žunkovič r. 1911 odhalil tento pošetilý klam, čímž vzbudil novou obranu Rukopisů, začež jsou mu Čechové zavázáni, i když nesouhlasí s jeho jazykovými výklady, na př., že LS je památka staroslovinská, stejným právem přijímal jej admirál Šiškov za památku ruskou, a Poláci by mohli se k němu hlásit pro toho Popela. B. však soudí, že Žunkovič rozhodl o pravosti LS doložením slova *tetva*, které znamená rod, dynastii; ale také osobní jména Taetwa v řadě mystických králů anglosaských. Ale slova *tetvy* Popelova v LS nebyla uváděna na důkaz jeho padělanosti, byl by to lichý důkaz z nevědomosti. Dobrovský jen poznamenal, že falsátoři slovem *tetvy* sami nevěděli, co chtěli říci. Je-li však nyní slovo i jeho význam zjištěn, je nevýratným důkazem starobylosti Libušina soudu a novou zásluhou Žunkoviče. B. doplňuje ji tím, že *tetva* jest od praarijského *tata-rodíč*, slovensky *dětva* — potomstvo. Báseň vznikla tedy v českém pravěku a byla z ústního podání napsána mnohem později a chybně: *tetvy* Popelova, místo *Popelovy*, z neporozumění starým výrazům; *punctum* — B. — Výklad není tak na bod, *tetva* je ženská forma; ale může být jménem muže, jako toho anglosaského krále *Taetwa* Baewing. Tak soudil Palacký a Šafařík roku 1840.

Nový neklamný důkaz o starém původu LS spatřuje Bodhisatwa, ve jménech osob, vystupujících v Libušině soudu: Chruďoš, Štaglav a Popel; a to je nový a původní jeho postřeh. Chruďoš neznamená kudrnatý, jak učil Miklosich, nýbrž tolik co lat. *crudus* a galské *croudís*: člověka neohebného, tvrdohlavého krutého. Není to jméno osobní, Slované dávali dětem jména krásná; je to přezdívka se zřetelem k ději básně. Štaglav, arijský kořen *stag*, *tyč*, *kůl*, může znamenat také člověka tvrdohlavého. Tedy báseň »o dvou tvrdohlavcích«; jména ta mohli jim dát jen současníci Libušina soudu. (To by se hodilo na líčení toho soudu podle Kosmy: dva se pohádali o mez, až se rváli za vousy a šňupky si dávali a prskali a s velikým hlomozem vrazili do dvora před Libuši, která je tu vylíčena také hrubě. Báseň LS však je důstojná, vznešená; hrubě se tu chová jen Chruďoš, Štaglav chraber mlčí.) — Jméno *Popel* znamená *Tatíčka*, zakladatele rodu od praarijského *pap*. *Praslovancina* těsně souvisí se *sankrstem*. Slované nejsou lid bez vší bývalé kultury praarijské, jak světu namlouvají učenci germánští a po nich čeští; pravý opak, dosud neobjevený vědou slovanskou.

Bodhisatwa uzavírá své samostatné úvahy žalostně, jak ukazuje jejich nadpis. Dokazuje, že jsou Rukopisy prastaré, ale nevěří, že se jim dostane uznání: v českém národě stala se věc v kulturním lidstvu neslychaná: má umělecky vysoce hodnotné, ba jedinečné Rukopisy, ale nevěří v jejich starožitnost a je přesvědčen o jejich falešnosti. Avšak není s to, aby uvedl pro to *jediný bezpečný důkaz*, naopak, denně množí se důkazy, *vylučující možnost falsifikace*. Tím přešel ten problém z kulturního v *eminentně mravní*. Otázka dnes nezní, jsou-li Rukopisy pravé, nýbrž má-li český národ ještě *tolik mravní síly*, aby je vůbec za pravé uznal. Znáám svůj národ dokonale, praví B., po všech stránkách, a jsem pevně přesvědčen, že té mravní síly nemá a již nikdy mítí nebude... Proto v mých očích je dnes rukopisný boj *bezúčelnou utopií*; není pro koho bojovat a hájit pravost oněch památek. Podávám-li sám doklady proti jejich falešnosti, činím tak pouze, abych vyplnil příkaz svědomí; mé srdce zůstává při tom zcela chladno: neboť záležitost, i kdyby obrana snesla důkazy nad slunce jasnější, jeví se mi naprosto ztracená: český národ nemůže dnes potřebovat žádné pravé Rukopisy...

Bodhisatwa má indický sklon k Nirvaně, nevěří v život věčný. Že není pro koho bojovat? Předně pro pravdu a krásu, jak jemu samému kázalo svědomí. *A zvláště pro nová pokolení českého národa, která již nebudou mámena duchem fašše*. Byla tu již kolikrát pokolení zkažená. *A pravdy Rukopisů bude a již jest národu naléhavě třeba k novému obrození*.

II.

Tiesus Vardas »navazuje« na samostatné úvahy Bodhisatwovy o Rukopisech »jako na znamenitý příspěvek k obraně těchto«; doplňuje jeho dedukce a doufá, že nestranný soudce uzná jeho práci »vskutku správnou, přímou řečí — *Tiesus Vardas*«: »*Rukopisy jsou pravé!* Praslovanská krásná osobní jména jsou nezdídkou cenným vodítkem historickým jako nomina, podle význačných vlastností a činů osob, které původně se jmenovaly jinak. Odborníci němečtí a mnozí z našich považují jména prvních Přemyslovců za výmysl Kosmův, ale jsou to praslovanská nomina, jichž Kosmas ani kdo jiný vymyslet si nemohl,

...ner potuchy o panovníckém smyslu těch jmen. Stáří a pravost RZ dokazují jména Chruďoš, Štaglav a Popel. Nejdokonaleji odvodil to Bodhisatwa o Popelovi, sanskrt, papela — tatíček; podle staré polské tradice praotec první polské dynastie Piastovců. Odvození jména Štáhlav třeba opravit; báseň s ním sympatizuje, nazývá jej chrabřím proti lžutému Chruďoši; proto jméno Štaglav třeba vykládat příznivě, ne tvrdohlavec, nýbrž podle kmene stağa — tyč, člověk štíhlý, útlý, jemný. Žádný falšovatel by neriskoval smyšlených jmen, užil by hojných jmen staroslovanských; proto jsou jména v RZ mocný doklad jeho pravosti.

Jména Štáhlav zneužil r. 1882 Dr. Peisker, jehož vědecký portrét načrtnul místně Bodhisatwa: v lingvistice naprosto negramotný člověk opovází se řešit problémy a vyrábět slovanskou »praehistorii« za nadšeného applausu v germánském světě: Slované žili v močálech jako zvířecky zbabělá, špinavá sprostá dobytčata, otročící každému přivandrovalci. Uveřejnil v Athenaeum pojednání o zádruze na Prachensku, že v urbáři vesnice Holkovice u Nepomuku je zápis o sporu bratří Janečků, z nichž jeden slul Štáhlav; že tedy tu jest osoba i osnova k ději Libušina soudu. K této vrcholné nestoudnosti, praví Vardas, že by r. 1750 žádný katolický kněz nebyl připustil tak pohanského křesťanského jména; i diví se, že muž, který se opovážil takto bojovat proti Rukopisům, požívá dodnes vážnosti i u obránců Rukopisů, že berou vážně jeho tvrzení, že za dob LS nebylo pevného vlastnictví a dědění půdy, které byl nadbytek, takže zemědělec mohl si založit pole každý rok jinde (zemědělský nesmysl). Naše vlast, praví Vardas, byla pokryta pralesem, první ornou plochu opatřili lopotným mýcením Bojové a Markomani, té se dostalo Čechům, přicházejícím již od III. stol. před Kristem, teprve po jejich splnutí s pozůstalými těchto národů, ulpěvšími na půdě; i musili dalším mýtním lesů opatřovat si skrovná polička, *třeba* je nutila k tříbení lesů. Tak se věci měly, a je vysloviti politování, že obránci rukopisní přece oním »žertovným« tvrzením Peiskrovým ještě dnes vážně se zabývají (Zprávy čl. Ruk. spol. čís. 11.—12. 1937). Tato důtka obráncům Rukopisů, vyslovená správnou přímou řečí, platí vlastně odpůrcům, jejichž představitelem jest právě Peisker ve všech jejich »náhledech«, všechny jejich »nevývratné důkazy« jsou právě tak — »žertovné«. Třeba znáti Peiskrův osobní charakter: dobrý člověk, ale nakloněný k žertování; vymýšlel si všelijaké nesmyslné věci a věšel je s vážnou tváří lidem mezi oči: poznal-li kdo ten žert, Peisker se uspokojeně usmál a mlčel; nepoznal-li kdo, nikomu neřekl, jak se vnitřně z toho těšil. Tento představitel »žertovné vědy« byl tedy povolán ze Štýrského Hradce na universitu Karlovu zrovna před svou sedmdesátkou. Takovými metodami vedl se boj proti Rukopisům.

Vardas obrací se k nejbystřejšímu z dnešních odpůrců Rukopisů, Flajšhansovi, jenž tvrdí, že Hanka čerpal z Beckovského »Poselkyně starých příběhů českých« toho Truta, saň a Radovana od Kamenna Mosta. Beckovský to měl z kroniky malíře Hüttela r. 1600, že Trutnov založil rytíř Albrecht Trautenbergger na místě, kde prý zahubil draka, a že za účast na vyhnání Poláků od knížete Oldřicha obdržel r. 1606 panství, kde vystavěn u vsi Raduwlas prvý kamenný most v Čechách: *celá tato zpráva Hüttelova je smyšlenkou*, praví Vardas; žádný zakladatel Trutnova Trautenberg nikdy neexistoval, místo to slulo původně Úpa, Trutova Úpa; Trut nebyl žádný Němec, nýbrž mytický český Trut — Hubitel; germánština měla

též kmen Trut, ale ve významu treu, traut. Pověst o Trutu je českého původu, jak svědčí v ní uvedené jméno knížete Oldřicha r. 1006.

Ze spousty výrazů a tvarů, které Gebauer vytknul Rukopisům jako »nedoložené a nemožné«, zůstalo sotva několik, na které obránci náležitě neopověděli; ostatní prokázaly z pravých památek českých a usvědčily tohoto koryfeje z neznalosti věcí, které jako odborník, byť i původem Němec, měl dobře znát. Tvrdil, že slovo *plzen* je nezdařilé napodobení ruského polza. polehčení; ale toto polza, ač kořen je dnes nejasný, přešlo svým tvarem mezi deriváty slovesa plazit se (plzati); polz, — smyk, šťastný smyk, skluz — prospěch. (Etymologie opravdu klouzavá.) Vardas míní, že obránci rukopisní byli tou námitkou tak zaleknuti, že 50 let se nezmohli na kloudnou odpověď. (Poukazovali na Plzeň.) Chopili se radostně nabubřelého a sebevědomého výkladu pseudonyma J. E. Hanky, který vidí v slově *plzen* přívlastek mládí kypícího v rozpuku pohlavního vývoje, šťavnatosti, tak i Plzeň že je město — *plzně*. Pseudonym kárá pseudonyma, plzati nevystihuje pojmu plzly.) Plzeň vykládá Vardas jako město nad řekou Plznou, t. j. plíživou, plouznou, jakou je také mžící Mže. — Avšak slova plzeň, plzný v RKZ nejsou žádným důkazem jejich padělanosti, nýbrž jsou spíše důkazem, že »opatrný falsátor« si jich nevymyslel.

Tyto dvě námitky, domnělé čerpání z Beckovského a výraz plzný, jsou jediné pozitivní dnes existující (jsou vlastně negativní). Všechny ostatní, jimiž se ještě dnes operuje, jsou takového rázu, že je *trapno se jimi obírat*, a že si člověk klade otázku, *co jednou řekne o naší úrovni cizina (kulturní)*, až si kdysi všimne těch jazykových a kulturně historických argumentů, kterými se již po tři lidské věky proti Rukopisům bojuje. Tak prohlašuje přímou řečí Tiesus Vardas. Našemu protirukopisnému vědeckému světu, praví, stala se osudná nehoda, že věře nekriticky v odbornou znalost Gebauerovu, položil proti Rukopisům na misku vah *veškeré své vědecké reputace a nyní vidí, že je s nimi zle*. Zlobným prskáním proti Rukopisům a fabrikací zcela frivolních a na neznalost naší veřejnosti vypočtených námitek věc již nejméně se napraví. Předložte, po 80 letech, konečně *aspoň jediný uskutku nezvratný důkaz*. Učinte již jednou konec divadlu tak ponižujícímu naší vědu a českého člověka vůbec. Uvažte přece konečně, že každá vaše planá námitka jde nejen na účet vaší vědecké pověsti, nýbrž i cti celého našeho národa. — Tak důtklivě přímou řečí s odpůrci Rukopisů ještě nikdo nemluvil jako tento Tiesus Vardas. Odpůrci Rukopisů na to nemohou mlčet — nebo se sami odsoudí.

Čeho se tu česká lingvistika dopustila, praví Vardas, jsou věci přesahující lidské pomysly, tak na př. »koňský důkaz«, jež univ. profesor Smetánka jako odborný znalec před soudem předložil jako svůj druhý hlavní důkaz *stupidnosti*. Z nekonečné řady věcné i mravně trapných problémů rukopisných uvádí Vardas několik s vlastním, jak tvrdí, správným řešením: *svatý* (v světě Vyšegradě) znamená světly; *svatocúdná voda*, tu adj. *svatý* jest arijské čvantas, silný, mocný, účinný, čarodějný. Svatoslav — mocně slavný, Svatopluk — mocný pluk; žádní svatí ve smyslu katolickém nýbrž jen »svaté« = mohutné nevědomosti rukopisoborců! — Vesna prohlašována za nejapný výmysl Hankův, a ten ubohý přestrašen běžel do knihovny a připsal do Mater Verborum prasl slovanskou bohyni Vesnu. Ale tu Vardas náhodou slyší z radia ve Vídni přednášku odborníka o památ-

nostech Rusů na severní Dvině z dob pohanských, píseň o *bohyni jara, Vesně*. — Děvče, vyučené věštčím Vitzovým (Vítězovým), to jsou věštby boha *Vita*, Svantovíta sídlícího v Arkoně (keltsky Parko, něm. frage), Dotazovna keltského boha Věstce; Slované zvali Svantovíta, podle zpráv německých, krátce Vitem. Běs (něm. böse, bestia), jsou bytosti zlé, proti dobrým bohům. — Veltava, vletoročný jest od Bojů převzaté gallské slovo *veltos* — divoký, germ. wild; Veltava — divoká voda. Naši předkové zastihli ještě gallské Bóje, původce RZ znal a správně užil keltského slova *veltos* ve tvaru *velt* a *vlt*. Gallové svým stykem s kulturním středozemím byli osvěcovateli celé barbarské severní Evropy, ale přičiněním odborníků německých propadli nadobro u praehistoriků slovanských; platí za vyloženou neseriosnost mluvit o Čechách v Čechách před sklonem V. stol.; probuzení z tohoto pobloudění, zaviněného slovanskými a zejména českými linguisty bude vždycky bolestné a neslavné.

373 — *Varito* pokládané za Hankův výmysl podle řeckého barbiton, objevila jazyková komise slovanská r. 1930 jako slovo slovenské; etymologických výkladů z praslovanštiny je možno několik; sankrtské *varuthar* — ochránce, pastýř: *varito* mohlo být pastýřský varovný nástroj, brnkadlo nějaké. *Oběcati* zjištěno také ve slovenštině. *Jary* z arijského kořene *yâ* — jíti, kvapiti. Podobným, zcela přirozeným způsobem, praví Vardas, lze obhájit všechno ono nemožné v Rukopisech. (Jenom že právě tak lehce také vyvrátit). 374 *Poganěnie* vytknul znovu Trávníček jako by z něm. *hōne* — pohrdání; ale je z arijského kořene, *ghan* — hnáti, poganjanie — pronásledování, pohánění honěním, bitím. Bavorské *hona*, *hauna*, sankrtské *ghana* znamená výprask, *hauen*. *Pogonienie* je slovo pračeské.

Vardas odmítá protirukopisné námitky prof. Trávníčka; myslí, že Mareš jej dokonce kárá z názoru, že považuje rukopisné *ot* za pouhou v češtině neexistovavší odvozeninu ze slova *otec* (Proti sofismatům s. 32). I soudí V., že tu jde o pouhý Marešův omyl, neboť nevěděti, že starosl. *ot* jest praarijské *ata* a tvar *otec* že jest teprve z něho poslé adjektivum *otcovský*, povýšené časem na substantivum, může pouze nějaký student, nikoliv však univ. profesor, neboť by to znamenalo, že postrádá nejzákladnějších vědomostí nejen z arijštiny, nýbrž i ze slovanštiny. — Z toho není jasno, vztahuje-li se tato důtka na Mareše či na Trávníčka. Tento uvedl slovo *ot* mezi slovy »v jazyce starém *naprosto neznámými*«, ačkoli přece Dobrovský již vytknul, že *ot* stojí tu místo *otec*, jako by Čechové za času Libušina byli mluvili ještě v neutvářených slovních *kořenech*. Jak směšné! — Tato výtka mohla se týkat V. Hanky a Jungmanna, které Dobrovský měl za původce RZ; ale směšné by bylo vztahovat výtku Vardasovu na Trávníčka. Odpor proti pravosti Rukopisů již se stal »komedií plnou omylů«, takže na jednom více nezáleží. Horší je, co Vardas Trávníčkovi vytýká: »že se odvážil označit obránce Rukopisů za nečestné podvodníky, živící illuse o pravosti Rukopisů klamným tvrzením a šalebným prolašováním, že podvrženost jejich není dokázána.«

Vardas stoupl tu na hlavu odboje proti Rukopisům: *Gebauer* a jeho přičiněním česká linguistika úmyslně ignoruje fakt, že jazyk skrovných literárních památek staročeských představuje pouze středočeský dialekt, a proto že je neúplným obrazem celkového stavu české řeči v té době. A tu přistupuje Vardas k zdrcující kritice »nejlepšího znalce jazyka českého *Gebauera*«:

Těmi slovy sám se představil cizině; budiž mu ta sláva přána, beztak znamená málo. Byl opravdu velmi pilný, svědomitě využil volného času universitního profesora k doplnění svých vědomostí a k odbornému bádání. Kdyby se nebyl dal strhnouti do bojů protirukopisných, byl by se propracoval na linguistického koryfeje světového jména a nebyl by skončil podle pořekadla: mezi slepými jednooký králem. O jeho nepochopitelném chování v zápasech rukopisných možno říci, že by se jich nebyl zúčastnil a nedal se do nich zlákat, kdyby byl tušil, kam až ho to zavede a k jakým prostředkům donutí. Na rozdíl od jiných nebyl již a priori rozhodnut zničit Rukopisy stůj co stůj, nýbrž mínil svůj boj čestně a poctivě. Brzy poznal, že v zápase zašel bezděčně tak daleko, že není možno couvnout bez újmy na vědecké prestiži. V té chvíli poznání zemřel starý *Gebauer*, a nový klidně ignoroval vyvrácení svých thesů a tvářil se, jako by si nebyl vědom mravní povinností zodpovědět se za své chování a činy vlastnímu národu. Jako univ. profesor, ovládající filologický vědecký dorost měl zápas za předem vyhraný; a do protirukopisné společnosti neměl přístupu nikdo opačného názoru. Přes to dočkal se nemilého překvapení, s takovou zdatností obhájci rukopisných nepočítal; ti »neodborníci« ho poučili, že rozumějí věci lépe než on; z nesnázi pomáhal si velkovýrobou důkazů falešných, berlínské modře, důkazu proužkového, kryptogramu V. Hanka fecit. Ale tyto »důkazy« způsobily, že celý národ byl naplněn »hnušem« nad »falsy« rukopisnými. Přes to však nikdo si nebyl tak bezpečně vědom, že *Rukopisy jsou pravé*, jako *Gebauer* sám, jak svědčí jeho výrok: dejme tomu, že obránci vyvrátili všechny námitky odpůrců; tím není dokázána pravost Rukopisů, nýbrž jen to, že námitky byly nesprávné. Účastí *Gebauerovy* na tažení protirukopisném dlužno litovat hlavně pro újmy, které z toho pošly českému jazykozpytu a samé řeči české, ježto pro tu účast nedokončil své vzdělání v arijštině, nezbytném to podkladu studia každé řeči arijské; scházel mu klíč k vědeckému hodnocení starých i nových zjevů jazykových v češtině; všecko staré mu bylo šmahem dobré, což byl druhý omyl, který se táhne všemi jeho pracemi. A tu dochází Vardas k důkazu, že *Gebauerova* úprava dnešní spisovné češtiny je *plna hrubých nesprávností*, což ještě že ukáže v chystané publikaci, z které uvádí výňatek o *Gebauerových* přehmatech v naší konjugaci: úžasně roztržštěný na nesčetné vzory a vzorečky, výjimky a výjimečky, čímž vznikl chaos i rodilému Čechu nezvládnutelný. *Gebauerovy* nesprávnosti jsou tak veliké, že je trapno o nich psát, praví Vardas.

Nejmenší z nich jsou na př.: kmenová samohláska se prodlužuje v inf.: *nesu* — *nésti*, *řeku* — *řéci*; toto však národ přehlasoval v *řici*, *předu* — *přísti*. — Ale *Gebauer* zavádí toto přehlasování »nenáležitě«: *kvetu* — *kvísti*, *seku* — *síci*, *pněti* — *pníti*, *pjati* — *píti*, *jati* — *jíti* (nehledě ke kolisi s *piju*, *jdu*). Tak předpisuje *pav*, *pal*, *pat* místo *pjav*, atd. Zavádí přehlasování: *hod*, *jen* — *hosen*, *plat* *jen* *placen* jako zákonité, třeba mnohdy nemožné, na př. *děden* — *dězen*, *cíděn* — *cízen*. (V tomto přehlasování nastala reakce, přikazuje se *vypověden*, *zařaden*, ačkoli řízení a řízení není totéž.) Předpisuje *prošen*, jako by bylo *proším*; *tvary* *prosen*, *mýcen*, *kosen* má za hrubé chyby na nedostatečnou z úlohy. Předpisuje *ohyždne* *změkčování*; *myšlen*, *hyžděn*, *spožděn*, *svědčící* o pohodlné a nedbalé výslovnosti. — Strašný zmatek zavedl *Gebauer* v třídě sloves vzoru *tisknouti*, totiž přechodníky a přičestí: *tisk*, *tiskl*, *tistěn*, *naprosto* *chyb-*

ně, ježto přísluší vyhynulým slovesům tiskti, padti, trhtí; jediné správné jsou *tisknul, padnul, trhnul*, trestané nedostatečnou, ač jsou již v staroslověštině. Gebauer přidělal tu češtině »strčprstkrký«: strkl, trhl, zdvihl, vrhl, prchl atd. *Vardas s tím hl!* (hnul), a hned je tu výjimka od přísného pravidla: slovesa pohybu, hb, podržují nu. Ale v RZ: vstanu Chruďoš, máchnu rukú jsou tvary nedoložené a chybné místo vsta, máše. Sklon k zlému vítá kazimlavy lidové: na školách ještě se s tím *nehlo!* a kniha psaná důsledně -nubudí při čtení dojem nucenosti. Takový postrach jest u studentů z Gebauerovy mluvnice, takové byly jeho jazykové vědomosti. Cizinec, který se snaží osvojit si naši řeč, prohlásí po několika pokusech beznadějně: vaše řeč má nejen strašnou výslovnost, nýbrž i gramatiku, již se nikdo na světě nemůže naučit. Svátá pravda, praví *Vardas*, neovládá ji ani žádný rodilý Čech. Gebauerovi byly jakékoli estetické ohledy naprosto cizí a před gramatickou jednoduchostí měl největší strach. Nuže, necháme to jazykové monstrum, jež nám pod titulem »správné češtiny« předepsal na věky nedotčeno, nebo je upravíme na rozumnou lidskou míru? Projevíme tolik úcty ke své mateřštině, abychom dokončili její již dávno započatou purifikaci od zarážejících germanismů, na př.: knoflík místo spona, či ne? Čeští linguisté mají nyní slovo! Nemožou mlčet k této kruté kritice; nejde tu již jen o Rukopisy, jimž mohou dále vytykat, že nám »otrávily generaci badatelů, pokazily díla Palackého a Šafaříka, zahubily studium staročeské, proměnily gramatiku jazyka vynikajícího krásnou zákonitostí v džungli pravidel, rušených nesmyslnými výminkami.«

Vardas hájí Rukopisů i proti českým kulturním historikům, kteří nechtějí vědět, že Čechové v X. stol. měli takovou kulturu, jaká se jeví v LS a v pohanských básních RK. Kdo si představuje, praví *Vardas*, středověk na vrcholu křesťanského mysticismu v XIV. stol., mohl by mít pochybnosti o původu těch básní; ale severní národové Evropy přijali křesťanství jen povrchně, pod jeho rouškou žili pohansky dále; zvláště Slované dlouho slavili pohanské bohy a svátky, ještě dnes při severní Dvině oslavují Vesnu. V Čechách sv. Vojtěch cítil se bezmocným proti pohanskému životu obecného lidu, jemuž teprve Břetislav II. r. 1092 učinil přítrž, jak líčí Palacký (I. 185). S tím nápadně souhlasí pohanské básně Rukopisů, zvláště ve vražedné a pohlavní nevázanosti; na př. básně Zbyhoň: který falsátor r. 1817 by se *toho* byl opovážil.

Kdy básně ty vznikly, ukazují mimo jiné znaky slova vítěz-, v RK jsou všechna přehlasovaná: vícez, vícezství, v čemž se jeví vliv polsko-polabský. Gebauer prohlásil tyto tvary za »chyby«, ale také vytknul za chybu nepřehlasované *vymýtěno* v Jahodách RK, po něm i Flajšhans; »vymýtěno chybně m. vymýčeno. V RZ přehlasované tvary se nevyskytují. — Výtka, že Rukopisy kulturně historicky nic nepodávají, jest vyvrácena veršem RZ: mužie pašú, ženy ruby strojá, což *Vardas* vykládá: muži obdělávají pole, páchatí — dělati, pacholek — oráč; rúby strojá, t. j. nožem rubají, vysekávají ze svitku plátna kusy, nůžek neměly; lepšího vysvětlení dosud není. — Jde tu však o otázku, proč právě u Čechů, jediných ze Slovanstva, podobné staré, nesmírné cenné památky umělecké se objevily? ukažte kulturní prostředí staročeské, z něhož Rukopisy mohly pojití! volají rukopisoborci, praví V.: pro nedostatek pramenů je zvykem vyřizovat věc opačně, totiž z básně soudit na tehdejší kulturní poměry. Avšak u RZ učinil dobrotivý osud výjimku, předvída je neslýchané útoky proti němu dochoval žádané »doklady kulturního prostře-

dí«. Předně fakt, že Čechové lišili se tělesně i duševně od ostatního Slovanstva; žádný Slovan nepřijal do sebe tolik *gallské* krve, jako oni; pověstný bělohřivý habitus praslovanský, zachovaný dodnes dobře u Poláků, se změnil u Čechů v gallský, brunetní. Proslulý arabský cestovatel *Ibrahim Ibn Jakub*, přišel r. 965 do Čech, viděl s podivem, že »obyvatelé Čech jsou bruneti černých vlasů«. Čechové ve své gallskou krevi vmíšené čilosti duchovní převzali od svých předchůdců bojskou a markomanskou kulturu, značně vypěstovanou styky s Římem, a pěstovali ji s velkým zdarem dále, takže již před přijetím křesťanství stáli na vysokém stupni vzdělání, převyšující jím sousedy. Město Praha, zní zpráva onoho Ibrahima Ibn Jakuba z r. 965, je vystavěno z kamene a vápna a je jedno z měst nejbohatších obchodem . . . jejich země je nejlepší ze zemí severních a nejbohatší na prostředky k živobytí. V Praze je velkovýroba koňských postrojů. — Pohanský národ s tak vysokou kulturou mohl si vytvořit národní hrdinské zpěvy a uchovat je i písmem. Převzal od Bojů a Markomanů i zvláštnosti sociální, soudní a vojenské; Čechové na rozdíl od ostatních Slovanů chovali koně a měli i ve vojště mnoho jízdy (Záboj). Nebyli »ledacos«, nýbrž bujarý národ s otevřenou hlavou od počátku. Tak *Vardas*, podle Palackého.

Bývali Čechové — Bojové: nyní se bojí uznat toho doklady v básních Rukopisů, pro nicotné přehmaty filologické a historické, přesahující vše, co dosud v lidstvu známo, jak praví V. — Paleografické a chemické zkoušky ukázaly s naprostou určitostí starozitnost a pravost Rukopisů; seriosní věda, praví *Vardas*, musí již dnes prohlásit *zápas rukopisný za skončený a pravost Rukopisů za všestranně prokázanou*. Odpůrci ovšem se snaží ještě vyklouznouti poslední skulinou, že snad také chemické stárnutí památky rukopisné lze docílit uměle. A to je konec »*Spiknutí proti Rukopisům*« (Kalousek).

Takovou »správnou přímou řečí« mluví Tiesus *Vardas*.

Politické důvody proti zřízení české university r. 1882 zněly, že Čechové nemají vědecké kultury a že snad ani nejsou způsobilí k vědecké práci; ač právě v historii a filologii měli osvědčené badatele a i znamenité odborníky na universitě ve Vídni a jinde. Ale ony politické důvody měly být ověřeny pro příští možnost zrušení toho universitního *provisorio*. Bylo tedy vhod dokázat *konkrétně*, a to právě na Rukopisech, jak »ubohá, ano nemožná byla česká věda«, když nepoznala *takový padělek*, usvědčovaný již od některých učenců německých a i francouzských. A výsledek toho velikého úsilí jest, že z ubohosti a nemožnosti jest usvědčena právě ta »věda«, která měla dokázat padělanost Rukopisů.

A usvědčují tuto nemožnou vědu dva badatelé na sporu rukopisném dosud nezúčastnění, zcela samostatně, důkazy novými. Ale, badatelé neznámí, anonymní. To však právě je důvod ku přezkoumání jejich důkazů bez osobní předpojatosti, naprosto objektivně. A úkol ten připadá předně odpůrcům Rukopisů, poněvadž *jich zvláště se to týká*. S takovou tvrdou rozhodností dosud nikdo proti nim nevystoupil, zejména proti jejich mistru (kromě O. Seykory a kdysi i Flajšhans), jako tito dva, zejména Tiesus *Vardas*.

Kdo jsou tito dva, kteří se »doplňují? Nelze jich hledat mezi obránci Rukopisů, nic od nich nepřevzali, leda k výtkám. A zvláště nejsou z odpůrců, kteří by

se byli obrátili. Utočí na ně všechny ostře a jmenovitě. Znali vše, co nyní uvádějí, již dříve, před obnovením české obrany Rukopisů; ale stáli opodál boje, jako by jej neuznávali — za svůj. Jejich vystoupení ke konci boje však neznamená, že by si osobovali v něm vítězství, nýbrž zakročení soudce v unfair zápase.

Tiesus Vardas odsuzuje tvrdě Gebauera jako kazitele českého jazyka; píše sice jazyka mateřského, ale podobá se, že není jeho vlastním; poznamenal, že Gebauer byl německého původu (po otci), ale vytkl češtině zarážející germanism — »knoflík«; sám však myslí německy, píše na př. s. 5.: »Máme tu zřejmě

k činění s prastarým názorem lidstva«. Slavisté německé university v Praze již dříve usvědčili filologické dílo Gebauerovo z hrubých chyb, takže by byli povolány soudci v tomto zápase (Marnost s. 122). Jejich rozhodnutí mohlo by právě v této době mít i pro ně zvláštní význam. Česká »inteligence« je zmatena zvláště také v otázce Rukopisů, kterých by nyní právě velmi potřebovala; opět usvědčuje z historické nepravdy slova RZ: nechvalno nám v Němcích iskatí pravdu.

Proto jest nám vítána vskutku správná přímá řeč — Tiesus Vardas: Rukopisy jsou pravé!

Petre Octavian Zamfirescu:

O parallelách s hlediska realistického.

(Vánoční interview s prof. Škvorem.)

Paralely jsou ohlasy ze spisů cizích, na př. reminiscence i doslovné shody v obrazech a výrazech básnických, mnohdy i celé podobné verše a slovní pasáže. Jsou prý svědectvím, že duch a způsob řeči jisté literární skladby není původní a tvůrčí, nýbrž že je napodobeninou nebo opakováním cizího duševního majetku.

Realisté naproti tomu jsou zvláštní kasta vědecká i nevědecká, smutně proslulá u nás po roce 1886. Zvláštním typem jejím byli tak zvaní »skalní realisté«, jejichž mozek vykazoval větší počet uzlů. Proto viděli všechno komplikovaně, zamotaně, pokrouceně, nemorálně, zmateně, popleteně — zkrátka *uzlovitě*, — takže i v nejjednodušší věci tušili neobyčejně složité *vědecké problémy*. Tisíce doklady toho jsou známy ze sporu proti pravosti Rukopisů.

Realisté bývají obyčejně sečtělí lidé, školometi *par excellence*, kteří nedostatek vlastního normálního myšlení důmyslně nahrazují úporným bádáním v cizích literaturách, hlavně novodobých. Milují knihovny a nemohli by žít bez nich. Po pravdě řečeno jsou v nich mnohdy zahrabáni jako červotoči a jen jejich obrylená hlava vznáší se nad knihami. Po celý den činí si z nich *výpisky* a podrobné *výtahy*, jež mají srovnány podle hesel v příručním *rejstříku*. Vyřknete-li před nimi slova »husitismus, reformace, romantismus, humanismus, darwinismus, rituální vražda atd.«, hned jdou do rejstříku a vynajdou vám tisíce dokladů těchto hesel z knihoven o 80.000 svazcích. Opíší z nich, co se jim hodí s hlediska sociologického a tak vzniknou zase nové knihy o husitismu, humanismu, romantismu atd. o 3—5 svazcích, doložené rozsáhlou literaturou, že se vám zatají dech nad tak hlubokou učeností. Ve sporu jednoho realisty s druhým vyhrává obyčejně ten, jenž má *lepší rejstřík*.

K registraci hesel a výpisků z knih drží si vlivní realisté po způsobu realistických ústavů vědeckých zvláštní *sekretáře* čili *asistenty*, jimž se říká »*podavači*«. Po 15-leté práci podavačské v knihovnách a v musejních kancelářích stávají se z nich *realističtí papoušci*, někdy i zcela pěkně vybarvení. Slovem »*papoušci*« označují se v odborném vědeckém žargonu *učenci nižšího řádu*, kteří nepřinášejí do vědy svoje vlastní poznatky z bádání, nýbrž pouze *imitují a místrně opakují* čili *papouškují* oblíbená slova, věty, projevy, názory i tvrzení svých realistických učitelů, pánů a chleboďárců. Činí tak s papoušcím křikem a rámemsem, neboť milují hlučné přednášky. Mají dobrou paměť a dovedou nekriticky a bez porozumění

odříkati celé pasáže různých nesmyslů a opakovati je na schůzích, přednáškách, kongresech, manifestačních táborech atd. do omrzení. Jsou velice oblíbenými ptáky *kathedrovými* a zasluhují přízně, již požívají u realistů, neboť vynikají přítulností a oddaností ke svým pánům měrou podivuhodnou. Jsou proto vážení a zahrnováni poctami, načež bývají vyměňováni za »učence« podobného rázu a posíláni na jiné ústavy k dalšímu školení. Zvláště se cení, jsou-li papoušci opeření *do boje proti Rukopisům* a dovedou-li bezvadně opakovati již dávno vyvrácené »*důkazy*« Gollovy, Gebauerovy, T. G. M., Dolanského, Hrubého, Vaškovy, Flajšhansovy, Pekařovy atd., nebo rozmnožovat je tu a tam i vlastním planým zrnem. Pak jejich cesta vede k docentuře nebo profesuře na některé levicové fakultě, což zajistí jim již solidnější bidýlko ve společenské kleci. Mnozí z radosti nad povýšením začínají věštiti.

O smutné budoucnosti Rukopisů *se stanoviska podavačského* věstil odpůrce Rukopisů, prof. Husovy fakulty F. M. Bartoš v »Listech prof. Marešovi o RKZ« v Národním osvobození dne 10. srpna 1937, kde umístil zcela na konci tento duchaplný »šlusek«:

»Vždyť každý ví, že v okamžiku, kdy dožijete, zanikne »*otázka rukopisná*« ubohostí obránců. A směl bych to snad říci tím spíše, že jsem si právě *po tolika letech práce podavačské* dobyt *možnosti* opravdového díla, které má nárok na všechny mé síly. Nezapoomeňte, prosím, toho všeho, posuzuje tyto listy.«

Zkušeni realisté, kteří se věnovali parallelám, nazývají se odborně »*paralleláři*«. V některých letech bývá o ně veliký zájem a horlivá poptávka na realistic-kém trhu práce, jako na příklad v letech 1886, 1899, 1909, 1917, 1920 a 1927. Zvláštním druhem parallelářů jsou tak zvaní »*zpytáci padělanosti*«, jejichž úkolem jest usvědčiti starý rukopis co moderní padělek na základě parallel.

Ukažte jim na př. pravý český rukopis ze XIV. stol. a zpytáci vám najdou v okamžiku ke každé větě a slovnímu obratu na sta parallel čili doslovných shod, čerpa-

V nejbližší době vyjde:

Matoušek - Třeska:

»**Po stopách vědeckého podvodu**«

Spis zabývá se historií sporného rukopisu Ev. Sv. Jana.

ných z význačných děl cizích spisovatelů romantických z 18. a 19. stol. Ježto pak dotyční cizí romantikové neznali češtiny, je nad slunce jasnější, že nemohli opisovati z češtiny, a že naopak český spisovatel opisoval z nich buď přímo, nebo prostřednictvím překladu. Ježto pak dotyční cizí romantikové nežili ve středověku, nýbrž až v 18. a 19. století, jest na bíledni, že také domněle staročeský spisovatel musil žítí v *novověku*, chtěl-li z nich opisovati. Tudíž nemohl to býti staročech, ale *moderní falsátor* z doby Hankovy a proto jest jeho dílo novodobým vlasteneckým *padělkem*.

Tímto snadným způsobem mohou zvlášť k tomu účelu trénování realisté prokázali, že *rukopis Zeleňohorský i Královédvorský jest nevývratným padělkem z doby romantismu XIX. století*. Při tom cizí literatura z konce 18. a počátku 19. století jest neobyčejně bohatá a různorodá, takže doslovné shody v obrazech a výrazech básnických, ba i celé podobné verše, svědčící o domnělém plagiátu nebo napodobenině cizího ducha *se vždycky lehce najdou*, tím spíše, že *středověký romantismus*, ovlivněný latinskými klasiky a východními motivy z doby válek křížových *měl mnoho obdob s novověkým romantismem*, jenž byl do značné míry jeho napodobeninou. Proto není žádným uměním býti »zpytákem padělanosti« na základě novodobých parallel.

Požádejte však tytéž realisty, aby vám ke středověkému českému textu též laskavě vyhledali *parallely z XII., XIII. a XIV. století ze středověké literatury* latinské, starofrancouzské, provençalské, staroněmecké, byzantské, staroruské, starobulharské atd. a uvidíte, že s nevolí *odmítnou*. Budou se vymlouvatí na své vědecké přesvědčení, že sice staří Čechové učili se v klášterních školách latině podle starých latinských klasiků povolených církví, že znali Ovidia, Vergília a j. nazpaměť, že studovali na universitách v horní Italii, ve Francii, ve Španělsku i v Anglii, že cestovali do Sv. země, do západní i jižní Evropy, do Anglie, do Ruska, na Balkán, do Cařihradu atd., že zúčastnili se četných vojenských výprav do zemí okolních, do Německa, Itálie, Francie, Porýní, do Polska, Pruska i Palestiny, že znali cizí jazyky, že *byli ve spojení s celým středověkým kulturním světem* — že však vzdor tomu bylo by pošetilým domnívatí se, že by snad tato *dokonalá znalost cizí kultury* mohla proto *ovlivnití také domácí českou literaturu*, aby podle vzoru latinských a romantických básníků doby křížácko-rytířské a lucemburské mohla vyšperkovatí také původní česká díla nějakými ohlasy a parallelami ze soudobé středověké cizí tvorby.

Realisté neuznávají u Rukopisů žádných literárních vlivů středověkých, ani cyrilomethodějských, ani byzantsko-slovanských, ani klášterně staroslovanských, ani latinsko-západních, ani východních, ani z doby trubadurů, trubadurů a minnesängřů, ani z *doby českých lidových pěvců*, ani z doby válek křížových a vpádu Tatarů, ani z doby svaté říše římské, ani z doby Lucemburské. Pro ně existuje pouze *doba probuzenecká* s počátku XIX. století jako vrchol všeho studia a vsí moudrosti. Z této doby vždy vycházejí, ji stále studují a k ní se stále vracejí. Byla to epocha novověkého romantismu a národního idealismu, v níž proto vidí zárodek celé české literatury, novodobé i domněle starobylé.

Proto k potírání pravosti Rukopisů užívají vždy parallel z 18. a 19. století, kdežto *k obraně Rukopisů není dovoleno hledatí parallel z X., XI., XII., XIII. nebo XIV. století*. K takové obraně se ostatně žádný realista dosud nepropůjčil a nikdy nepropůjčí ani v

zájmu vyšší vědecké pravdy, ani v zájmu vyšší mravnosti. Bylo by to nad jeho síly a znamenalo by to jeho vědeckou smrt. Jeho úkolem jest pouze řezat, kritisoval, kácet národní modly — nikdy však je obhajovat.

A přece by realisté měli vědět, že *parallely byly jakousi uměleckou příkrasou*, jež byla oblíbena *zvláště ve středověku*, kdy stylistická dokonalost hrála význačnou roli. Žáci v klášterních školách celé křesťanské Evropy učili se od útlého mládí literárním textům jednoho latinského klasika za druhým, znali je *nazpaměť* a tak usnadnili ve své dosud svěží paměti vzorné texty literárního jazyka, jež jim sloužily později jako pomůcka k vyšperkování vlastní slovesné tvorby, ať již latinské nebo jinojazyčné. Kolik latinských autorů zná jen kronikář Kosmas, Křišťan, nebo čeští legendisté! U Kosmy nacházíme reminiscence a citáty z Horatia, Juvenala, Sallustia, Vergília a j. K dosažení nižších akademických stupňů musil student znáti nazpaměť mnoho essayí a básní latinských, psaných v různých epochách nejznamenitějšími autory. Tento studijní plán, jenž se zachovával dosud v Číně po 2.000 let, vypěstoval u středověkých vzdělanců velkou znalost staré latinské literatury a v důsledku toho neobyčejnou lásku a úctu ke klasikům.

Středověký autor nepsal pro *profanum vulgus*, nýbrž pro literáta právě tak nacpaného učeností jako byl sám. Proto okrašloval svoji řeč různými klasickými reminiscencemi, quotacemi, citáty z autorů jemu milých, stylistickými hříčkami, rhetorickými figurami, metaforami a allusemi, k jejichž porozumění jest třeba dobré literární znalosti. Dodnes se tak píše v Číně, kde jest to vrcholem vyspělé kultury a znakem dobrého vychování. Chce-li Číňan říci, že je šťasten v samotě, tu napíše: *»tuei jing čeng san žen«*, t. j. *stín jest mým třetím společníkem*. Jest to paralela z básně nejslavnějšího čínského poety *Li T'ai-po* z 8. století po Kr., v níž se praví: *»Mezi květy, u kotlíku vína, plním svoji číši v samotě a nemám jiného druha. Zdvihám číši a připíjím jasnému měsíci. Stín jest mým třetím společníkem.*

Podobně, chce-li Číňan říci, že mu bylo 30 let, užije slov *»er-li«*: *»stál jsem pevně«* — což je paralela z *Confuciových* rozhovorů *Lun Yü*, I. kniha, 2. kapit., § 4, kde se praví: *»V patnácti letech jsem se horlivě učil, v třiceti letech stál jsem pevně (san ši er li), ve čtyřiceti letech neměl jsem pochyb, atd.* Různé druhy parallel, narážek a ohlasů z klasiků jsou v čínštině tak hojné, že Číňané uznali za nutné složití četné slovníky quotací, parallel a allusí pro potřebu studentů.

Také středověký autor v Evropě liboval si v parallelách, v ohlasech z cizích autorů a v stylistických příkrasách. Dnes nazvali bychom to snad *plagiátem*, literární krádeží, ve středověku však bylo to *učeností a znakem dobré literární výchovy*, neboť každý vzdělaný člověk těmto parallelám rozuměl. Proto nelze považovati literární skladby středověké, v nichž se vyskytují cizí parallely za *»nepůvodní, méněcenné nebo bez tvůrčí hodnoty«*. Vždyť v důsledku toho musili bychom považovati za nepůvodního i básníka Dantea, v němž je plno parallel z byzantsko-latinsko-bogomilských apokryfů, právě tak jako Petrarca, Torquata Tassa, Miliona, Chateaubrianda, ba i Goethea, jejichž spisy se klasickými a orientálními křížácko-středověkými reminiscencemi jen hemží. Proto mnohé parallely slov a obrátů, jež byly prý podle domněnky realistů přejaty do našich Rukopisů z výše uvedených autorů, *nejdou vůbec novodobého původu*,

nýbrž byly známy již ve středověku jednak z klasických autorů latinských, jednak z okruhu pověstí britských o králi Artušovi, antických o Alexandru Vel., z pověstí německých z doby stěhování národů, francouzských o Siegfriedovi, východogotských o Dětřichovi, burgundských o Guntherovi, hunských o Attilovi, rytířských z dob válek křížových a pak z okruhu starých českých pověstí a epických básní a národních zpěvů, o nichž se nám zachovaly zprávy Vincence, kanovníka pražského k r. 1158 při výpravě proti Milánu; nebo k r. 1145, když se praví, že někdo z bojovníků »carmen belicum incipit«, nebo u opata Zbraslavského k r. 1297, v jehož kronice se uvádí, že Čechové recitovali epické básně (hic scit cantare, quidam carmen recitare), nebo z vypravování lidových vyprávěčů, o nichž je zmínka u kronikáře Kosmy, nebo z básní domácích pěvců, zvaných u nás »prlenci« a latinsky »iocularores«, z nichž se v starých listinách připomíná český ioculator Dobřata u vévody Vladislava I. před r. 1125 a Kojata za Soběslava II. r. 1176, dále Chunradus z Valova u Prahy a Zunglo z Cetomic a Znojma kolem r. 1253. Tyto staré lidové i umělé básně vtěleny jsou v Rukopisech z XII.—XIV. století a proto se v nich vyskytují i středověké paralely a známosti o středověkých věcech. Malý příklad to objasní:

Realisté na př. tvrdili, že »sykot kalených střel strašný« v Jaroslavu dostal se do Rukopisů ze Chateaubriandových »Les Martyrs«, kde na str. 192 se vyskytuje sykot: »le sifflement des flèches et des dardes«; sykot střel a vrhacích kopí. Realista Josef Hanuš zase soudil, že básník Jaroslava převzal sykot střel z Denisova německého překladu Macphersona: »Pfeilen durchzischen die Luft«: střely syčí (prosycávají) vzduchem.

Když jsem poukázal ve svém článku ve Vlasti, roč. VI., čís. 9, že v středověku existovaly též syčivé kalené střely tatarské tuřínovitého tvaru, navrtané zvláštním způsobem, aby vydávaly sykot a plašily jezdeckvo, jež se tatarsky nazývaly »tamar« nebo »tatarča« a u čínských a japonských autorů se zovou »ming-ti« nebo »ming-ti-chien« a »nari-kabura« nebo »kabura-ya«: syčivé střely tatarské, tu romanista prof. K. Titz odpověděl v Listech Filologických, roč. LXII., 1935, čís. 2—3, že moje tvrzení »nelze kontrolovati a že nemají ovšem ceny«, poněvadž se čtenářům většinou laickým předloží prý jako pramen mé informace »beze všeho dalšího jména Parker a Chamberlain, o nichž se stručně řekne to nebo ono.«

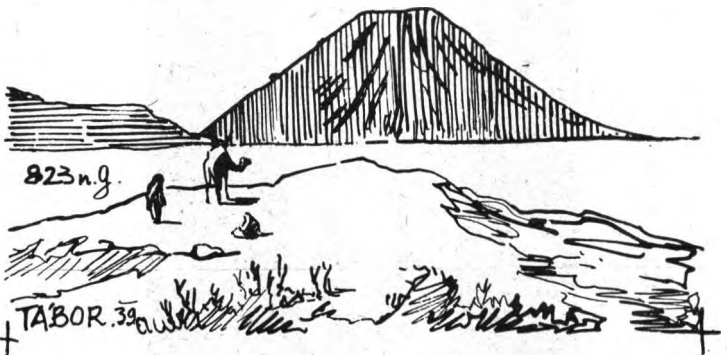
Kdyby byl prof. Titz orientalistou, věděl by, že sinolog E. H. Parker napsal pouze jediné dílo o Tatarsch ve 2 svazcích, takže mohl se z něho snadno poučiti o turko-tatarském původu syčivých střel dříve, než chtěl kritisovati. Odborníku totiž úplně postačí citovati jména Parker, Julien, Legge, Watters, Wylie, Hobson, Chamberlain, Giles, Hopkins, Chavannes, Cordier, Maspero, Pelliot, de Saussure, Hirth, Laufer, Wieger, Delitzsch, Bezold, Haupt atd., aby ihned věděl, kde co najde. Kontrolovat se tedy moje tvrzení dají a dokonce velice snadno, jen je k tomu zapotřebí aspoň trochu odborné znalosti. Že se prof. Titz sám snížil mezi laické čtenáře, nařikaje si, že si neví s věcí rady a že z toho důvodu jest můj článek pro něho nevědecký a bezcenný, není ovšem mojí vinou.

Vždyť jsem přece ve Vlasti správně citoval názvy syčivých tatarských střel z čínských annálů a japonských zpráv jako »ming-ti« nebo »ming-ti-chien« a »nari-kabura« nebo »kabura-ya«. Prof. Titz mohl si

je laskavě ověřiti z každého čínského nebo japonského slovníku. Orientalista by se pouze otočil v křesle a sáhnul by levou rukou do příruční knihovny po Wiegerovi, Karlgrenovi, Giselovi, Couvreurovi, Tsangovi, Hillierovi, Hepburnovi, Chamberlainovi, Mac-Gillivrayovi atd. Postačilo by místo realistické skepce, nedůvěry a pochybování o všem, kdyby se podíval třeba i do studentského Soothillova »Pocket Dicty«.

Mohl bych se však s klidem Angličana vsaditi, že prof. Titz nedovedl by si ani z čínských slovníků, i kdybych mu je co nejpečlivěji citoval, vynajíti příslušná čínská slova ani podle jejich výslovnosti, ani podle jejich znaků — totiž vyhledati si pro kontrolu výrazu »ming-ti-chien« slovo »ming« pod radikálem »niao«: pták, slovo »ti« pod radikálem »chien«: kov a slovo »chien« pod radikálem »džu«: bambus, neboť nemá, jak vidno z jeho kritiky, o čínštině a japonštině ani ponětí. Škoda šířiti o tom slov. It's hopeless.

Ve Wiegerově čínsko-anglickém slovníku našel by na př. mezi 125 různými znaky, které se všechny vyslovují »chien«, náš charakter chien ve významu »šíp, střela« jako třináctý v pořadí, dále mezi 22 různě se píšícími »ming« jest náš znak ming ve významu »syčeti, zvučeti« jako poslední a mezi 77 stejně se vyslovujícími, ale různě se píšícími znaky »ti«, jest náš charakter ti, značící »hrot šípů« 42. v pořadí.

HORA TABOR V PALESTINĚ.

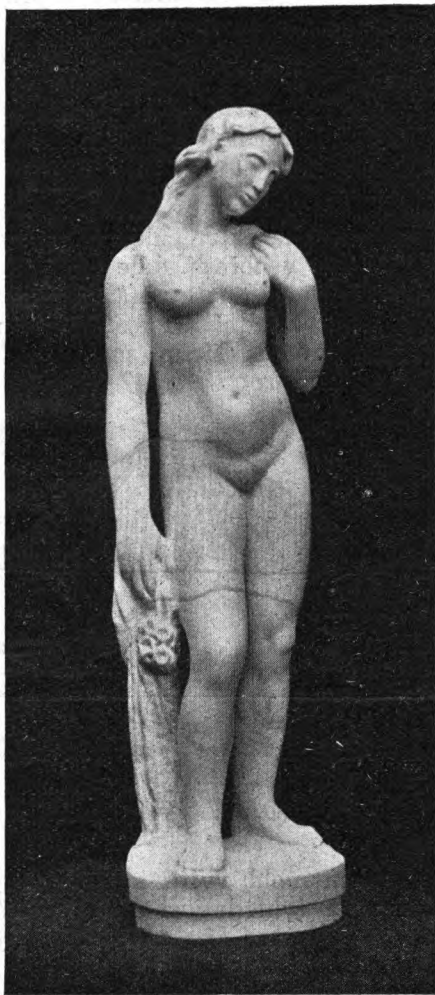
Prof. Titz ovšem mohl vyjíti aspoň z japonštiny, která jest snazší, a vyhledati si u Chamberlaina nebo Hepburna v Japanese-English Dictionary, Tokio, 1903, slova »nari-kabura« nebo »kabura-ya«, kde by našel na str. 237 na konci levého odstavce následující vysvětlení: »an arrow with a head shaped like a turnip, having a hole in it, which causes it to hum as it flies«, což zní česky: střela s hrotem ve tvaru tuřínu, v němž jest otvor způsobující, že střela syčí, když leťí. Zároveň by viděl po straně čínský charakter »ming-ti-chien«, což značí, že japonské a čínské názvy označují tutéž věc a jsou tudíž totožné. Tím by se přesvědčil, že se jedná skutečně o vrtanou tatarskou syčivou střelu tuřínovitého hrotu, zvanou tatarsky »tamar« podle jejího provrtání nebo »tatarča«, vydávající syčivý nebo bzučivý zvuk, — a že moje tvrzení ve Vlasti jsou správná a kontrolovatelná.

(Pokračování.)

Prosíme členy Rukopisné společnosti o laskavé zaslání všech zpráv o Rukopisech uveřejněných v krajinských časopisech.

Uměním k duchu národa.

Bývaly doby, kdy naši umělci věděli dobře, že všecken pokrok a vzestup národa může být založen jedině na zdravých kořenech minulosti, za kterou jsme se nikdy stydět nemuseli. Tehdy vystupovali v atelierech českých sochařů a malířů bohatěji naší minulosti, kteří dovedli inspirovati umělecké představitele k výkonům, před nimiž se dovede skloniti i dnešní doba. Změna politické orientace nutí dnes mno-

L. Beneš: KYTICE.

hé intelektuály, aby zaměnili své Musy z mezinárodního barového podsvětí a nahradili je za něco konjunkturálnějšího a to je národ. Nikdo nemůže nám brániti, abychom k takovým náhlým proměnám v našem uměleckém životě nepocitovali více než chladnou nedůvěrou. Chtěli bychom, aby ta proměna nebyla jenom na zevnější fasádě, ale také hluboko v nitru, srdci člověka. Tím více máme právo zdůrazniti, že i mezi českými umělci nalezli jsme stopy zdravého vánku ještě v době, kdy nebylo nejmenší potuchy o koncích, k nimž jsme minulého roku dospěli. Jedním z takových je akademický sochař Ladislav Beneš z Častolovic. Přinášíme dnes reprodukcii jeho velmi zdařilé práce, vytvořené v roce 1937 podle rukopisu Královédvorského, »Kytice«. K obrazu připojujeme Třeskův přepis básně. Rádi popřáváme (i v budoucnu popřejeme) místo dokladu, který svědčí, že české umění vrací se na cestu, která jediná vede k duchu národa, záruky to naší lepší budoucnosti.

KYTICE.

Věje větříček s kniežeckých lesův,
běžie zmlitka ku potoku.
Nabiera vody v kovaná vědra:
po vodě k děvě kytice plyje,
kytice vonná z viol a róží.
I je se děvka kyticu lovit,
spade ach, spade v chladnú vodicu.
Kdabych věděla, kytice krásná,
kto tebe v kyprú zemicu sáže,
tomu bych dala prstének zlatý.
Kdabych věděla, kytice krásná,
kdo tebe lýkem hebúčkým sváza,
tomu bych dala jehlicu z vlasův.
Kdabych věděla, kytice krásná,
kdo tě po chladnej vodici pusti,
tomu bych dala viének svůj s hlavy.

Lech.

V Libušině Soudě překází odpůrcům »nedoložené« slovo leši, t. j. plurál od lech. Ovšem již Dalimil píše: »... v tej zemi běše lech, jemužto jmě běše Čech...«, ale L. Niederle tento doklad zlehčuje slovy: »První uvádí tradici o bratru Čechu, Lechu a Rusu krakovský biskup Boguchwal (l. c.), u nás v Čechách pak Dalimil na počátku své kroniky jmenuje Čecha a Lecha. Tento buď omylem nebo za účelem rýmu uveden zde v takové souvislosti, že posloužil za podklad »lechem« podvrženého rukopisu Zelenohorského.« Máme však ještě starší doklady. Jest to především zmínka letopisce Fredegara (814): »Vastata et incensa per 40 dies eadem regione (totiž Slavorum, qui vocantur Beheimi) duces eorum (jinde: regem eorum) nomine Lechonem occidit.«

Vévoda či dokonce král český nazýván tu lechem? Svědectví toto není tak spolehlivé, jak se všeobecně věří. Doklad Dalimila jest přes všechno zlehčování se strany Niederleho mnohem cennější, neboť čtení akkusativu »lechonem« jest sporné. V originále psáno jest Bechonem. Vysvětluje se to písařskou chybou, ale není vyloučeno, že zabitý vojvoda Čechů skutečně jmenoval se Bech. Že osobní jméno to se v Čechách vyskytovalo, svědčí na př. název polohy na »Na Bechově« u Zvoleněvsí na Slánsku.

Mnohem určitější doklad nalézáme u Nestora a sice v životě pečerského mnicha Matěje, v němž se praví: »Vidě obchodjašta běsa v obraže ljacha v ludě.« (Viděl obcházejícího běsa v podobě lecha v plášti vůdcovském). Luda jest válečný plášť vojvodův (Kriegsoder Feldherrnmantel, paludamentum).

Tím vyznačena tu nejlépe náčelnická hodnost lechů. Slovo lech je původu arijského. Původní jeho prafomy ovšem neznáme, ale tolik můžeme říci, že to bylo slovo, označující pojem »voditi« či »vodící«, jehož kmen ukončen byl hrdelným g, zatím co v náslaví stálo ještě původní r.

Z tohoto prataru vzniklo latinské réeges (= rex) a sanskrtské radža. Od kmene rag- či reg- vzešlo sanskr. langala (pluh), t. j. »voděný«, stejně jako cikánské lydzalo (vůdce), t. j. »vodící«. Téhož původu jest pak prostřednictvím maďarštiny se uchovával tvar lengyel (= lech, stejně jako litev. lenkas) a pravděpodobně i sumerské »lugal« (král, vladař) i když slovo bývá vykládáno jinak, neboť v sumerštinu silně zasahoval vliv arijský. Vždyť i druhý název králů sumerských — patiši — jest slovem čistě arijským.

Zároveň povstaly tvary s temnou hrdelnicí k: rakš chrániti, vládnouti), rakšas (pův. strážce, ochránce, nyní ďábel, demon); sanskr. rsi (kněz, moudrý) a cikán. rašai (kněz) pamatují ony dávné doby, kdy vůdce čeledi (=lech) býval zároveň žrečem, obětníkem.

Z podobného tvaru (nejspíše rašrs) vyvinulo se slovanské lech. Náslovné původní r přešlo v l, zjev to pro slovanštinu příznačný, ač se s ním shledáváme i v jazycích jiných, neboť počal se již v prajazyce. Tak povstalo lašrs, u kterého kmenová sykavka přešla v temnou hrdelnicí ch, při čemž odpadlo koncové -s. Že mnohdy ch ve slovenštině vzniká ze staršího š nebo s ukazují násled. případy: litev. viršus: slovan. verchib, vrch; šaltas: slov. chladný; pošva (od pošiti): pochva; pošmurný: pochmurný a j. Jotací lachib přešlo v lechr (vlast. ljach, lěch). U Valachů lech znělo léhu, u Řeku pak bylo rodu středního (Cinnamus ad ann. 1147).

V neznámé době přešlo toto slovanské slovo i do tibetštiny. Britský cestovatel Henry S. Landor ve svém cestopise »Na cestách zakázaných« (přeložil G. Červenka, nákl. Fr. Šimáčka v Praze 1904 — str. 168) uvádí následující rozmluvu: »Kínla gunge gozai labodu — máš pěkný oděv« oslovil jsem lichotivě náčelníka, abych mu dodal myslí.

»Lasso, leh ,ano, pane«, — vece Tibeťan překvapeně a s komickou pýchou prohlížel svůj oblek. Z odpovědi jsem seznal, že pokládán jsem osloveným za osobu výše postavenou, neboť Tibeťan přitakává sobě rovnému nebo níže postavenému pouhým slovem »lasso«.

Nejde tu o slovo ojedinělé. Možno uvést celou řadu slov, jež jeví příbuznost se slovanskými, hlavně však s litevskými, na př. tibet. ngela (nelze): litev. negál (nemůže); tib. gygen (živý): lotyš. Žigošen; tibet. ragane (ďábel): litev. ragána (čarodějnice); tib. korban (poklad): lit. skarbas (poklad); tib. mató (dřevo): lit. médis (dřevo) a j. a j. Odkud, ne-li z baltoslovánštiny, dostala se tato slova do jazyka tibetského? Ze Sanskrtu? — Sotva, neboť na př. rádža a leh, ač jsou stejného původu, značně se od sebe liší.

Hornof Karpatějev.

PŘEHLED.

Národní básník FRANT. S. PROCHAZKA (* 15. I. 1861, † 28. I. 1939), ředitel vinohrad. knihovny, zemřel. Česká poesie našla v něm horlivého pěstitele snah státoprávních, které v dobách rakouské poroby dovedl alegoricky vkládati do svých veršů. Český národ ztrácí v něm důsledného bojovníka za národní bytí, v němž se snažil pokračovati v tradici národního barda Sv. Čecha. Nebudeme vypočítávati jeho díla, ale zůstaneme nám ve vděčné paměti, že v revui »Zvon« se dovedl vícekrát zastati obrany Rukopisů (RKZ), jichž byl jako pravý básník upřímným ctitelem. Budiž čest jeho památce! B.

ROZHLAS a několik listů vzpomnělo 2. ledna t. r. sto let od smrti národního buditele, básníka Josefa Krasoslava Chmelenského (1800—1839). — Vzdělaný filosof, doktor práv, ku konci života dvorský sudí v Praze. S Čelakovským a Kamarytem měl vynikající podíl na tehdejším snažení vlasteneckém. Jeho básně, znělky, elegie rázu čistě národního a slovanského ani dnes ještě neztratily svého půvabu. Vliv Kollárův na tuto tvorbu je patrný. Verše lyrické, plné něžnosti a anakreontické sladkosti, příjemně se čtou a vynikají zpěvností. Jemný hudební cit ponoukal ho k skládání písní lidových, z nichž některé znárodněly (Nad Berouňkou pod Tetínem) a předurčil ho za libretistu první české opery Škroupova »Dráteníka« a j. Pozoruhodno je, což služebná literární historie ráda vynechává, že v dramatickém básnictví ovlivněn byl Rukopisy, zejména RK a snad i Lindovou »Zář nad pohanstvem«. Dramat. báseň »Láska Čechova« obsahuje mnoho slov, složenin (subst., adj., adverb.), utvořených přímo podle RK (luna stříbrojasná, vzduch, slunce, věhlasný Čech, Slávů jarobujných, leskným mečem, žalostivo). B.

A DALE... Ve zprávě o slavnosti valné hromadě spolku čsl. mediků v Praze vypočetly »Národní listy« z 28. ledna i adresáty pozdravných telegramů, které byly z valné hromady posílány, větou: »Pozdravné telegramy byly posílány prezidentu republiky Dr. Háchovi, předsedovi vlády R. Beranovi, ministrům Dr. Kaprasovi a Dr. Klumparovi a dále prof. Marešovi.« Nevíme, kdo stylisoval tuto notickou. Snad bylo heslo »mladí vpřed« provedeno aspoň v »Národních listech« tak důsledně, že tam dělá resort čtrnáctiletý školák, který vyrostl ve škole realistické humanitní demokracie, benešovského názoru na politiku zahraniční, názorů Dr. Rutteho nebo F. Peroutky na politiku vnitřní a nemá tedy ovšem ani zdání, kdo je to prof. Dr. Mareš. Výrazem této nevědomosti je to »a dále...« v jeho zprávě, která

nezná geniálního fyziologa a opravdu tvůrčího filosofa, prof. Dr. Mareše, jehož jméno odděluje od státních jmen zprávy pohrdavým »a dále...«. Konečně, nevědomost hříchu nečiní a lidé, kteří myslí vlastní hlavou

dovedou i přes taková a podobná »... a dále...« velmi přesně určit hierarchii opravdových hodnot národního duchovna,

-ata.

Dr. Miloš WEINGART, řádný profesor slovanské filologie Karlovy university, zemřel náhle v Praze 12. ledna 1939. Narodil se 21. listopadu 1890, po studiích na filosofické fakultě pražské působil kratší čas na malostranském gymnasiu a současně pracoval v kanceláři »Slovníku českého jazyka«. R. 1919 habilitoval se na pražské universitě pro slovanský jazykozpyt. Poté byl povolán na filosofickou fakultu nově založené bratislavské university, jejímž se stal děkanem i rektorem a od r. 1926 působil jako profesor staroslověnské filologie na Karlově universitě v Praze. Zasloužnou, vpravdě objevitelskou činnost vykonal v oboru staroslověnské jazykovědy, zvláště studiem stsl. legend, poukázal na význam Dobrovského »Institutiones«; pracoval i na poli kritického dějepytu, literární kritiky (nové pohledy na tvorbu Ant. Jar. Puchmajera, Jaroslava Vrchlického) a j. V otázce Rukopisů stál na straně odpůrců pravosti, nebojoval však vždy věcně, ale uznával závažnost fotochemických zkoušek a oceňoval význam obnoveného zájmu pro Rukopisy z toho důvodu, že by v něm mohlo jíti o obnovu národního citění, které po převratu u nás ohablo. Není proto divu, že byl napadán i od odpůrců (Dr. J. Slavík). Svou práci ukázal, že se nám nejstarší česká literatura (z X.—XI. stol.) jeví v daleko příznivějším světle, než se tušilo před krátkou dobou, jak sám prohlásil. — A je zajímavé, že v žádné posmrtné vzpomínce, věnované mu v tisku, nebylo vzpomenu to jeho činnosti v otázce RKZ. J. Landa.

Prodáme

jeden úplný ročník „Zpráv čsl. společn. rukopisné“, čísla 1—20, neváz. Cena K 200.-

Kupujeme

čísla „Zpráv“ 2—6. Nabídky s udáním ceny do administrace „Zpráv“.

Prodáváme

starší čísla „Zpráv“, pokud jsou na skladě a to: 6—14 za K 3.- jedno číslo, čísla 15—20 za K 2.- za jedno číslo.

ADMINISTRACE.

3
80
24
SKUTEČNĚ PŘEVELICE »SENSAČNÍ« důkaz podvržení RKZ, kterého nebylo odpůrci dostatečně využito, čteme také v »Dějinných literaturách československé« od Gustava Pallase (Unie 1921). Mezi jiným se tam dovidáme, že prý r. 1818 »našel« Hanka t. zv. rukopis Zelenohorský na desce knihy, které dlouho užíval za podnoží, a přetáhl černidlem vybledlé písmo. (Odkud to p. Pallas tak přesně ví, nás skutečně naplňuje podivem.) Ale již o rok dříve prý učinil nález: r. 1817 v kostelním sklípku ve Dvoře Králové »nalezl« t. zv. rukopis Královédvorský, 12 listů a 2 proužky (!) pergamenu atd. Dále se zmiňuje autor o pramenech, z nichž čerpal falsátor: Dalimil, Attala, srbské i ruské národní písně, vymyšlené báchorky Hájkovy a — k corona všeho — Šafaříkovy »Starožitnosti«. Zná také zcela bezpečně autory: Hanka (staročeský pravopis), Linda (epické básně) a Svoboda (lyrické partie). — Neví tedy p. Pallas, že RK se skládá ze 7 pergamenových dvojlistů, z nichž jsou dva necelé, RZ na desce knihy objevil p. Pallas sám (záměna s písní na Vyšehrad prokazuje hrubou neznalost), a nejprůkaznější objev, vliv »Starožitnosti«, se hroutí hned, jakmile si uvědomíme, že »Starožitnosti« vyšly r. 1837, tedy plných 20 let po nález RK. Kromě jiného uvádí p. Pallas též chybné názvy jednotlivých básní RK a tvrzení, že při chemickém zkoumání rasure byly zjištěny podezřelé zjevy. — Inu, realistická věda!

Jan Sodál.

2
82
V. HÁLEK A RUKOPISY. Jak básník V. Hálek soudil o Rukopisech, o tom poučují nás jeho feuilletony v Nár. listech. V Hálkových sebraných spisech nacházíme tak tři články o RKZ, z nichž jednu ukázkou citujeme (Sebr. sp., str. 210, X.): Nálezem tímto (t. j. RKZ) jsme jedním rázem spojení s velikou minulostí svou nejvlastnější, a jejímž základem se počalo budovati dílo nové. Proto ta urputnost novějších odpůrců rukopisu Královédvorského, proto ten systém, s kterým táhli proti němu do boje. Vidělť dobře, že potřebí nám jen odříznouti základu historického a řeč česká, že se sama sebou vytiskne ze škol. Umysl ten zákeřnický se jim ovšem nepoštěstil. Mnohý z nich již jako trestaný sketa chlípí uši, opovržení a hana národa ho odoudila a posvátné naše pozůstatky působí jako působily dosud, bezpečně, vydatně.« Člověk by věru nevěřil, že tato slova byla napsána už před 70 lety.

2
88
34
88
ARNOST KRAUS ZASE PROMLUVIL. Promluvil sice již před 4 měsíci v 70. čísle »Naší Doby«, ze dne 10. IX. 1938, ale neváháme podati zde dodatečně ukázkou jeho výkladu. Ve článku »Masaryk, organisátor české vědy«, píše také o boji rukopisném a v jeho popisu doby 1907—1938 jsou takovéhle perličky: »Jaké mu (t. j. věku 1907—1938) dát epitheton? Věk **epigorů, diletantů, marodérů, demagogů?** Nebo věk mládeže, která s nadšením jí vlastním staví se proti mině předchozí generace a ujímá se těch, kterým bylo **domněle** ukřivděno? — Rána z pistole vyburcovala odborníky i neoborníky, když Pič zakončil nesmyslnou svou pout do Compostelley stejně **nesmyslnou** sebevraždou. I nastala trapná chvíle, když vláda, důstojná nástupkyně té vlády, která r. 1858 podporovala útoky, aby trestala české rebelanty, se ujala ztracených rukopisů, aby proti Masarykovi mobilisovala zbylý odpor **poraženců** z rukopisné války a tím ho oslabila ve válce za osvobození národa. A, bohužel, našla v národě, za který pracoval a trpěl, skupinku pomahačů, kterou ani jeho nové vítězství neodzbrojilo a neumlčelo. Zneužívají úspěštilého umění tiskařského nadále, a dopřáli bychom jim tu jejich zábavu, kdyby ta »literatura« nekazila nevinnou mládež. Mnozí dobří hoši skutečně věří, že jejich vůdcové bojují za tytéž ideály jako generace druhá. Osudný omyl!... (pak dovozuje, že RK je jen habešné kuriosum, bezcenné)... A za takovou cetku z plechu byste, milní přátelé, obětovali nejskvělejší dar osudu, diamant první velikosti, čistoty a lesku, který nám cizina závidí a kterému se koří, Masaryka? Kraus pak končí verši, kterými doporučuje páté generaci, že by měla **každého do tůně k žabám hnát, kdo k svému mistru by se nechtěl znát!**«. — Arnošt Kraus je profesor Karlovy university, germanista, dnes už ve výslužbě. Domnívali jsme se, že dospěl už na dno svých libezností, když nás nazval v r. 1936 »sběři« (viz Zprávy č. 5). Nyní ale namočil zase své pero do jakési tekutiny a píše kapitoly další, kde snoubí svoji úroveň vědeckou s úrovní mravní. Obviňuje lživě mezi řádky prof. Mareše z podpory vídeňské vlády (historie, objasněná ve spise Marešově »Poslední vzdory«), posmívá se kráse Rukopisů a varuje mládež před vědeckou pravdou, které se strachuje, že by se mohla dotknout štítu Masarykova. Každého obránce chtěl by hnát do tůně k žabám, potopit jej v bahně a kalu hñijící temnoty. — Do tohoto Vašeho prostředí, pane profesore, se tedy obrana RKZ zahrnati nedá. Nebude také diskutovati s Vámi o estetické a ostatní hodnotě Rukopisů. Ty dovede pochopit jedině příslušník českého národa, který uslyší v nich tlukot svého srdce. Také Goethe dovedl se kořit jejich tepotu, i Němec dovedl pochopit jejich krásu. Prof. Kraus jim nemůže nikdy porozumět a nemáme zájem, aby jim rozuměl. Je také potřebí jistě otrlosti, otírá-li se Kraus o památku velikého českého vlastence a učence L. Piče, na jehož sebevraž-

dě má podíl nemalý (publikoval článek, který dohnal Piče k sebevraždě). — Bylo by ale záhodno, aby české vědecké i nevědecké (v tomto případě) revue dávaly opatrněji volné místo ve svých sloupcích k pracem, jež stávají se příčinou nevěle mezi národem českým a našim velkým sousem. Z takových pramenů čerpají pak německé časopisy,

České obrození nerostlo ze lži rukopisové, poněvadž nebylo lži, vědecké vyřešení této otázky nedalo za pravdu Masarykovi. Bylo by hříchem na národu, zatáhnout tuto skutečnost jen z ohledu na osobu Masarykova, jak rád by viděl Kraus. Tuto záležitost si ale také sami bez Krause v našem národě vybojujeme. A prof. Kraus měl by být vděčen za postavení, kterého, díky českému národu, zde dosáhl a takovým otázkám se ve vlastním zájmu vyhýbat.

Lad. Matoušek.

3 802 Provolání Čsl. společnosti rukopisné a denní tisk:

Československá společnost rukopisná vydala v měsíci lednu svolání, které naši čtenáři naleznou na prvé straně tohoto čísla. Provolání bylo zasláno všem významným osobnostem a také dennímu tisku. K účelům dokumentárním otiskujeme zde doslova, ~~jaký~~ který denní tisk toto svolání zaznamenal:

Lidový deník, 20. ledna 1939:

OČIŠTĚTE PAMÁTKU NAŠICH BUDITELŮ. Významné svolání Čs. společnosti rukopisné! — Otázka, zda naše národní kultura je původní nebo zda byla založena na rukopisných padělcích Václava Hanky, znovu se dostává na přetřes kulturní veřejnosti. Provolání, kterým Čsl. společnost rukopisná upozorňuje na význam Rukopisů, které v době poroby probudily sebevědomí národa a obrodily jeho kulturní život, nelze označit jinak, nežli jako velmi vážný projev, volající po návratu k svéráznosti vlastní tradice národní.

Oproti tvrzení, že »padělání« Rukopisů zúčastnili se naši národní buditelé (Jungmann, Marek, Hanka, Linda a i Mácha), ukázaly výsledky vědeckého badání, že obecné mínění o Rukopisech Královédvorském a Zelenohorském jako padělcích založeno bylo na řadě osudných omylů, zaviněných nadkritikou někdejšího směru vědecké školy vídeňské.

Není totiž jediného vědecky ověřitelného důkazu padělatelosti RKZ, naopak jejich starobylost byla nalezena věd exaktních, jmenovitě fotochemie a mikroskopie, prokázána. Vše, co se Rukopisům vytýká, dá se při použití nadkritických metod vytykáti také jiným staročeským rukopisům, zejména na př. Legendě o sv. Kateřině, nalezené o 33 let později ve Štokholmu.

Zajímavé jest, že náš tisk již ústy J. Hilberta (Venkov, 31. prosince 1933) své stanovisko formuloval, ovšem za velikého odporu všech levicově orientovaných odpůrců. Přecházeti ještě dnes volání po rehabilitaci Rukopisů bylo by zajisté vyhýbání se jedné z palčivých otázek naší kultury právě ve chvíli nejtěžšího národního zklamání. Zde totiž nejde o kulturní hodnotu Rukopisů, nýbrž o čestnou památku našich národních buditelů.

Nedělní list, 22. ledna 1939:

PROVOLÁNÍ RUKOPISNÉ SPOLEČNOSTI. Čs. společnost rukopisná vydala svolání, které praví: Plnic duchovní odkaz P. J. Šafaříka a Fr. Palackého, jest Čs. společnost rukopisná povinna připomenouti českému národu v jeho hlubokém zklamání a pokřvení zdroje dávné tradice domácí, které v době poroby probudily jeho sebevědomí a obrodily všechn jeho kulturní život: Rukopisy Zelenohorský a Královédvorský. Výsledky vědeckého badání ukázaly zejména v posledních době jasně, že obecné mínění o těchto rukopisech jako padělcích našeho obrozeneckého romantismu založeno bylo na řadě osudných omylů. Dnes není jediného dokladu, že Rukopisy padělal V. Hanka. Rukopisy jsou tudíž nejzávažnějšími doklady předávané naší tvorby básnické, písemně zaznamenané v kulturním údobí cyrilomethodějském a gotickém. Dnes už nejde jen o kulturní a vnitřní hodnotu Rukopisů, nýbrž také o čestnou památku našich národních buditelů a zároveň o další zdravý a přímý růst celého národa podle svéráznosti tradice vlastní.

Lidové listy, 25. ledna 1939:

ČESKOSLOVENSKÁ SPOLEČNOST RUKOPISNÁ vydala manifest »Českému národu«, ve kterém znovu otvírá otázku pravosti obou Rukopisů, dokazuje jejich původní autenticitu, a praví, že »Rukopisy, které za celá desetiletí úporných bojů i tiché práce vědecké prošly nejtěžšími zkouškami posléze vítězně, vyvstávají nám teprve dnes v plné své slovanské kráse

a síle jako kladné dílo našeho národního genia. Doba sama praví se dále v manifestu, žádá jich navrácení celému národu.

Provolání společnosti přešly bez nejmenší zmínky tyto denní listy, jimž bylo memorandum zasláno stejně, jako deníkům nahoře citovaným:

Národní politika (oznámená neúředně Čsl. spol. rkp., že nemůže svolání zaznamenat pro výslovný zákaz, vydaný vedením strany Národní jednoty), Národní listy, Venkov, České slovo, Národní práce, Národní osvobození.

V příštím čísle Zpráv uvedeme hlasy týdeníků.

Red.

VALNÁ SCHŮZE Čsl. společnosti rukopisné koná se dne 1. března v 8 hod. večer v hotelu Beránek na Král. Vinohradech.

PŘEDNÁŠKA VE SPOLEČNOSTI: 20. února t. r. přednášel Dr. Vladimír Zákrevs na thema: »Zpěvné čtení Rukopisů«. Přednášející, autor »Bitvy u Olomouce r. 1241« (Sborník RKZ), uvedl řadu historických dokladů o tom, že hrdinské zpěvy Slovanů jsou historickou skutečností, že RKZ se neliší od soudobého básnictví jiných národů a že je nelze považovat za pouhé básně, nýbrž za hrdinské zpěvy starých Čechů. A.

UPOZORNĚNÍ. Z technických důvodů přiložili jsme do celého nákladu »Zpráv« složenky poštovní spojitelné a tiskopisy, které mohou být použity jako přihlášky za člena Ruk. spol. nebo předplatitele »Zpráv« nebo konečně i jako objednávky knih v RKZ. Prosíme členy Ruk. společnosti a předplatitele »Zpráv«, kteří dosud nezaplátili příspěvky na tento rok, aby použili vložených složenek a nezapomněli označit o jaký příspěvek jde. Členy, kteří mají zapláceno, prosíme, aby složenky a přihlášky odevzdali svým známým zájemcům a vyzvali je, aby podpořili naše snahy. Red.

NÁR. REPUBLIKA přinesla článek sen. pres. B. Říhy »Alibi V. Hanky v otázce RKZ«, který rozšířený o nová fakta, otiskneme v příštím čísle. Na pokračování uveřejňuje N. Rep. delší pojednání řed. J. Šerýho »Právo na hypotesy«, které skvělým způsobem líčí jak se naše duchovní vědy zpronevěřily historické pravdě a svému poslání. A.

SVATÝ OTEC PIUS XI. jenž se rozloučil se světem 10. t. m., měl během svého plodného života příležitost setkat se v úzkém vědeckém styku také s naší českou vědou. Stalo se tak u příležitosti Pičova studijního zájezdu do ciziny. Tehdy prof. dr. L. Pič jsa si vědom velké důležitosti palaeografického prozkoumání RK, obrátil se s 2 listy RK na řadu vynikajících zahraničních odborníků v palaeografii. Mezi nimi dotázal se též na mínění prefekta Ambrosiánské knihovny v Miláně Msgra Achille Ratti-ho, pozdějšího papeže Pia XI. Ačkoliv jak látkový obsah RK, tak i duchovní proudy, proudící v tehdejší pohanско-křesťanském slovanském světě, byly románským vědům značně cizí, přece jsou jejich posudky o RK velmi cenné, právě s ohledem na to, že k těmto vnitřním hodnotám RK nebylo přihlédnuto. Úsudku Ratti-ho si prof. Pič zvláště vážil, protože Ratti podrobil RK ohledání s hlediska vývoje starého písma. Zejména zdůraznil ve svém posudku neobyčejnou shodnost barvy písma RK s barvou písmovku středověkých rukopisů dolnorýnských. Podrobnější zprávu o Ratti-ho zásahu do sporu o RKZ přineseme v příštím čísle Zpráv. Z. V.

NOVÍ ČLENOVÉ. Od minulého výkazu přistoupilo celkem: 14 členů činných a 3 zakládající.

VÝZVA. Prosíme naše členy, aby nám oznámili adresy zájemců o RKZ, abychom jim mohli zaslat »Zprávy« na ukázkou. Současně žádáme členy, aby každou změnu adresy oznámili administraci »Zpráv«.

TAKÉ VĚDA. Jiřina Karasová v článku »Mezi knihami« (Nár. Noviny 19. II. 39), píše o Hankovi: »Jeho osoba není tu spjata jen s oněmi zasklenými palimpsaesty rukopisů Královédvorského a Zelenohorského...« Třeba zaznamenat, že odborníci v Museu ještě r. 1939 považují Rukopisy za palimpsaesty, t. j. pergameny, z nichž bylo původní písmo seškrabáno a byly znovu popsány. Co by se asi stalo, kdyby sva tvrzení měli dokazovat vědecky? A.

PŘEDPLATNÉ »Zpráv Čsl. spol. rukopisné« stanoveno na 10 K. Členům zaslány jsou »Zprávy« zdarma.

V příštím čísle vydáme titulní list Zpráv čsl. společnosti rukopisné s podrobným rejstříkem.

UPOZORNĚNÍ!

Redakce »Zpráv čsl. společnosti rukopisné« přejímá zodpovědnost pouze za zprávy a články jí samou podepsané; jinak za obsah ostatních článků a glos ručí podepsaní autoři sami.

Red.

SBORNÍK RKZ. Výborová schůze Společnosti rozhodla se dne 19. prosince 1938 na vydávání Sborníku, jehož první číslo vyšlo dne 14. února jako neperiodický sborník, pravidlem o 32 plně využitých stranách úsporným typem Bondoni. Za první číslo stanovena obsáhla a dokumentární studie »I. Bitva u Olomouce 1241«, jejíž autor, Dr. V. Zákrevs, setkal se s plným souhlasem na přednáškách SIA v Olomouci, dne 20. dubna, a v Čsl. Spol. Ruk. dne 2. května 1938. Pražský vládní list »Pražské Noviny«, přinesl o tom dokonce objektivní referát. K usnadnění spolkové agendy umístěna správa Sborníku RKZ v Praze XVI. (Smíchov) 293, Komenského 12 s číslem pošt. spoř. 64.300 — Praha, kamž budež řízeny objednávky. Z důvodů dnes pochopitelných nebude Sborník tištěn ve značnějším nákladu, takže i po letech bude knížkou cennou, připomínající memento 30. září 1938. Cena svazčku stanovena na K 6, na obálce umístěn pláněk bitvy v červnu 1241, bitvy, které — prý nebylo. Pro další čísla (předplatné na 4 čísla K 24) připraveny jsou rukopisy: II. Bitva u Olomouce (důkaz ze soudobé formy zpěvní), Bohemorum I. a II. Carmina (dokumenty) a Cantica kolem r. 1400. (Piesně.)

Andrlík.

K TOMU »TABORU«. Že tábor ještě koncem XVII. stol. (v lidové písni zapsané začátkem XIX. stol.) neznamenal ležení, nýbrž vojsko, svědčí tato píseň, kterou J. Kollár otiskl ve svých Národních zpěvánkách ze sbírky Jana Blahoslava (Benedictiho):

V šírom poli strom zelený,
pod ním leží tábor celý,
jeden český, druhý polský,
a ten třetí král uherský.
Už sa pohybuje more,
už náš tábor stáva hore;
hraj, muziko, hraj vesele,
že náš tábor pojde sme!

Tábor leží, pak vstává a směle půjde — ještě za čtvrt a za půl tisíciletí po Jaroslavu ze Šternberka! J.

TANK, který vychází jako čtrnáctidenník v nové úpravě a všímá si kultury s hlediska národní užitečnosti, zaznamenává pravidelně časovosti o Rukopisech. V 2. čísle uveřejnil krásný článek o RKZ z pera L. Matouška. — red.

ZMĚNA. Administrační práce spojené s vydáváním Zpráv a opatrování spisů o RKZ se rozrostly do té míry, že jsme se rozhodli předat veškerou agendu s tím spojenou řed. O. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. Tamtéž zasilejte také reklamace Zpráv. — red.

Nemůžete porozumět dnešnímu politickému ani kulturnímu životu našeho národa a světa, neznáte-li novou filosofickou knihu prof. Dr. F. Mareše, profesora a dvojnásobného rektora Karlovy university:

SOMRAK DUCHOVNÍ KULTURY PŘED SVÍTÁNÍM

Z o b s a h u:

»Evropská kultura, rozkvetlá na základě křesťanství, usychá a vadne v záru lidských vášní, neslibuje již hodnotných plodů; mnozí soudí, že je blízka zániku. Snad je to jen soumrak předcházející nové svítání; ale jak odůvodnit tuto naději? Různé kultury se již vystřídaly, ze starých ožily nové, ale nynější doba hrozí kultuře zkázou. Ve zmatku »ideologií« sobě odporujících a nepřátelských jako by uzel se byl zadrhnul opět nad českou zemí a český národ jako by jej měl rozdrhnouti. Snad že k tomu má sílu i moudrost ze svého utrpení v minulosti.«

—:—

Knihy vyjde v omezeném počtu výtisků v březnu 1939. Bude jí proto možno poslati jen těm, kdo jí závazně objednají do 15. března t. r. v nakladatelství O. Janáčka nást. v Praze II., Palackého 11.

Cena K 25.— kromě poštovného.

Tragické změny, které v poslední době postihly náš národ, neusnadnily práci »Ceskoslovenské společnosti rukopisné«. Padly sice některé z překážek její činnosti, otevřely se nové pracovní možnosti, ale hmotné prostředky »Společnosti« zůstaly stejně skromné, jako byly dříve.

Je jistě zbytečno, vykládat vám obširně, jaký měly a mají naše staré památky význam pro upevnění a posilu národního vědomí a hrdosti. Vskutku, bylo by právě dnes třeba, aby pravda Rukopisů pronikla do každé rodiny a do každé školy, do těch dílen, kde se formuje duše mládeže, národa budoucnosti. »Společnost« by velmi ráda vynaložila všechno, co má, aby toto proniknutí vědecké pravdy ve sporu o RKZ usnadnila. Nemá však dostatečné příležitosti, ani prostředků.

Obracíme se tedy o pomoc na Vás všechny, kteří práci »Společnosti« nejen sledujete, ale i účinně podporujete. Jistě každý z Vás nebo skoro každý zná studenta střední nebo vysoké školy, který má zájem o otázku Rukopisů. Ale ten zájem je více všeobecný a student, jak už to bývá, nemá dosti prostředků, aby si mohl opatřit literaturu boje o Rukopisy, která by ho vyzbrojila tak, aby se mohl stát ve svém prostředí, prostředí mládeže, platným bojovníkem proti pavědecké realistické pověře, aby mohl rozbít vy-
pěstovanou skořápku předsudků, která nedovoluje, aby čistá národní pravda Rukopisů posílila srdce jeho druhů.

Nuže, prosíme Vás: kupte pro takového mladého muže za 25 K 4 knížky, které mu zatím postačí, aby porozuměl podstatě i výsledkům sporu RKZ a které jsou vhodným základem knihovničky o Rukopisech. Jest to prof. Andrlíka a Vrzalíka »Stručné poučení o nepadělaných Rukopisech«, prof. dr. F. Mareše »Nepravdivé legendy o RKZ«, K. Andrlíka, F. Mareše, L. Matouška a K. Třesky »Proti sofismatům« a Ladislava Malinského »Sloupy oficiální pověry o Rukopisech«. Věnujte je tomu mladému muži, buďte mu v jeho práci radou i dále nápomocni: mládež, budoucnost národa — to platí i ve věci Rukopisů a právě zde ještě více, než jinde.

A nevíte-li, komu byste ty knížky osobně věnoval, věnujte je školní či veřejné knihovně ve Vaší obci. I tam vykonají svou službu: vracet národ pravdě o našich starých památkách a v jejich duchu a pravdě vychovávat jej pro budoucí doby. Víte, co znamenaly pro národní život Rukopisy v době, kdy byly nalezeny. Dnes mohou znamenati totéž. — Děkujeme Vám předem!

Čs. Společnost Rukopisná.

Knihy objednávejte v nakladatelství O. Janáček nást., Praha II., Palackého 11.

Čsl. společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů — laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy, přispívající K 50.—, činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

Uzávěrka příštího čísla Zpráv čsl. společnosti rukopisné dne 31. března 1939.

Čtete literaturu o Rukopisech.

Všechny zde uvedené knihy žádejte v nakladatelství OTAKARA JANÁČKA nást., Praha II., Palackého ul. 11, které převzalo do generální komise všechny knihy týkající se Rukopisů.

- K. Andrlík - J. Vrzalík: »Stručné poučení o nepadělaných Rukopisech«, III. vydání. Ilustrováno! Kč 5.—
Fr. Mareš: »Nepravdivé legendy o RKZ« Kč 6.—
K. Andrlík, F. Mareš, L. Matoušek, K. Třeska: »Proti sofismatům« Kč 10.—
Jan Miszewski: »Walka o czeskie Rękopisy« Kč 12.—
L. Malinský: »Sloupy oficiální pověry o Rukopisech« Kč 5.—
JUC. Jana Pernerová: »Tři důkazy o RKZ« Kč 6.—
F. Mareš: »Vědecké metody realistů, zvláště v otázce RKZ« Kč 12.—
F. Mareš: »Boj proti Rukopisům« Kč 5.—
F. Mareš: »Pravda o RKZ« Kč 90.—
Jan Vrzalík: »Poučení o nepadělaných Rukopisech«, II. vydání brož. Kč 36.—
vázané Kč 48.—
V. Perek: »Rukopisy jsou pravé« Kč 7.—
D. Žunkovič: »Závěr čs. sporu o Rukopisy« Kč 5.—
B. Spurný: »Texty RKZ podávají důkazy« Kč 3.—
Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský podle čtení prof. Dr. F. Mareše . . . Kč 5.—
J. E. Hanka: »Strašidlo RKZ« Kč 5.—
K. Třeska - L. Matoušek: Rukopis Zelenohorský, bibliofilské vydání Kč 20.—
F. Štoviček: »O bitvě na Turském poli« . . Kč 5.—
L. Matoušek: »Pamět Přibyslavská a RKZ« Kč 6.—
P. O. Zamfirescu: »Oslí čelisti«, 2. rozšířené vydání Kč 12.—
F. Mareš: »Strach z pravdy« Kč 16.—
L. Malinský: »Profesor a student v diskusi o RKZ« Kč 2.—
Bodhisatwa: »Jsou Rukopisy falešné?« . . Kč 6.—
Tiesus Vardas: »Rukopisy jsou pravé« . . Kč 10.—
L. Matoušek: »Za pravdou Rukopisů« . . Kč 15.—

ZPRÁVY

RUKOPISNÉ SPOLEČNOSTI

Vydává společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 24. dubna 1939.

Číslo 2.

Jaroslav Slava ta:

Rukopisy a politika.

Jedna z námitek, které byly v minulé době vznášeny proti naší práci a která byla lidem obecným přijímána tím důvěřivěji, čím jasnější byla její neoprávněnost lidem myslivějším, byla tato námitka, vznášená proti obráncům RKZ: »Vám nejde o nejstarší památky českého krásného písemnictví. Vám ve skutečnosti nezáleží na cti buditelů českého národa. A vůbec vám už nejde o vítězství pravdy v tom starém sporu. Vy prostě nenávidíte Masaryka. A jako záminku k vylévání této čistě politické nenávisti vybrali jste si Rukopisy. Myslíme, že mezi čtyřma očima si sami přiznáváte, že jsou vám Rukopisy lhostejné. Ale děláte, co dovedete a co můžete, jen abyste mohli povolit své politické nenávisti k Masarykovi.«

Opakovat už nejméně po sté, že tato námitka proti práci obránců Rukopisů je nesprávná, nespravedlivá a znehodnocující, nemělo by smyslu. Nikdo neví lépe než my, že v boji o vítězství pravdy ve sporu o Rukopisy šlo o Masaryka jen potud, pokud se exponoval ve věci, pro kterou nebyl kvalifikován jako vědecký odborník, takže jeho soudy, rozsudky a odsudky neměly jiné hodnoty, než mínění laika — a ještě k tomu laika nevysvětlitelně zaujatého. Významu těmto laickým zaujatým soudům v očích prostých lidí dodávalo, že je pronášel profesor vysoké školy, tedy osobnost, jež v očích téhož prostého českého lidu, který jako žádný jiný lid má v úctě knihu a vědu, která jej národně probudila, je ztělesněním odbornosti a nepodjatého zkoumání. Tato podjatost projevovala se v podstatě týmž způsobem i u jiných odpůrců, kteří své námítky házeli s výše universitní katedry. Úsilovný boj obránců proti vědě takto chápané byl ve skutečnosti bojem za očistu české vědy od tendenčního propagandismu, který, ať z důvodů jakýchkoliv, prosazoval v národním životě uplatnění realistické školy, vlastně koterie. Všechny výklady o vědě, vědecké metodě a vědeckosti vůbec, kterými tato škola za svého nástupu k ovládnutí nejprve kulturního života národa oplývala, jsou zastíněny nepopíratelnou skutečností, že její první a rozhodující úsilí, nástup k moci byly vědecké jen potud, že byly řízeny lidmi, kteří patřili

do pragmatikální hierarchie vědeckých pracovníků, přiznáváme-li už tento název každému universitnímu profesoru. Nepopíráme, že příslušníci této školy, dobyvše si místa na slunci popsáním způsobem, vytvořili pak díla opravdu vědecká. Ale k těmto svým místům nešli cestou vědecké práce, ale cestou bezostyšného propagandismu, který neuplatňoval vědecké poznání, nýbrž nanejvýš »vědecké přesvědčení«, který neměl pomoci pravdě, ale obrátil obecnou pozornost na lidi dotud bezvýznamné, který prohlášoval, že buduje novou kulturu na nové mravnosti a zároveň, uváděje v pochybnost všechny dosavadní mravní hodnoty, bořil základy opravdu národní kultury. Toto je skutečnost nepopíratelná a realistická škola nikdy nevymaže z paměti národa tento svůj prvotní hřích, který se na ní ostatně až do dneška mstí s neúprosnou důsledností. Mnozí z jejich příslušníků dosáhli pak vysoké úrovně ve vědecké práci svého vlastního oboru. Ale jakmile byli přinuceni vraceti se zpět, obhajovati ohrožený základ svého pozdějšího postavení a významu, své stanovisko a své práce proti Rukopisům, upadali na úroveň tak žalostnou, že jejich argumenty tehdejší i nové hravě vyvracel každý myslící středoškolák. A tak není divu, že vůdce realistické školy stal se hlavou státu, aby domnělé nesporné výsledky svého někdejšího boje postavili pod ochranu trestních ustanovení. Bylo to jistě pohodlné. Bylo to však nepolitické?

Mluvíme-li o tom, byl-li boj o Rukopisy politikum či ne, musíme v něm rozeznávat dvě stadia. Od jeho počátku do roku 1918 a od tohoto roku. Věci politické jsou všechny věci veřejné. Tedy i věci kulturní jsou politikum. A do roku 1918 byly to právě jediné věci kulturní, kde byl národ skutečným suverénem, kde se mohl vyžívat s nejmenším vnějším omezením. Realistický boj proti Rukopisům počal roku 1886, v době nového rozvoje národní kultury, organicky rostoucí z tradic národního obrození, které opět organicky budovalo na dosavadním svébytném národně-kulturním životě. Duch Rukopisů byl duchem tohoto ži-

vota, česká kniha v tomto duchu počatá, český jazyk, obohacený slovním pokladem starých našich památek, to byl český suverenní stát tehdejší doby. To, co se dalo na zemských sněmech českém a moravském, to, o čem se jednalo na říšské radě vídeňské, byla nadstavba českého národa jako svébytného a suverenního kulturního organismu, nadstavba, vydaná rozmarům císaře, ministrů a parlamentních nálad. Politici vůdcové českého národa byli politiky jen ve Vídni, uvědomovali si však, že o osudu národa se ve Vídni nerozhoduje a rozhodovat nemůže, že tento osud tvoří sám český národ v Čechách a na Moravě, kam se vždy vraceli, aby nasloucháním duši národa zjišťovali správnost nebo pochybenost svých vídeňských gest a činů. Národ žil v rozumově neuvědomělé, ale obecně cítěné jednotě myslí i srdce se všemi svými předky a jeho politikové se z této jednoty nevymykali. Ostatně jen taktó vynikají v národech státníci (na rozdíl od politiků). Není náhodou, že jediný český státník, F. L. Rieger rostl v době neporušené jednoty národní tradice kulturní i politické. Rostl z národní skutečnosti, na její půdě stál a na ni se vracel — proto měl porozumění pro všechny skutečnosti, dovedl je posuzovat, s nimi počítat a podle nich řídit svou politiku. Těžiště suverenity českého národa leželo v národní kultuře.

Tuto suverenitu, jedinou, které tehdy národ požíval, rozbilo realistické vystoupení proti Rukopisům. Jednotnou národní tradicí rozbili na tolik tradic, kolik se komu líbilo. Po vzoru Masarykově mohl si svůj smysl českých dějin udělat každý. Citová a myšlenková jednota národa byla rozbита ideologujícím roz-

umářstvím. Národní skutečnost byla obětována parlamentářským vídeňským fikcím. A s jednotou byla rozbита i kulturní suverenita národa. Naivní snad úsloví »Co je české, to je hezké« bylo nahrazeno vědeckým přesvědčením, že co je české, nemůže být hezké a když je to hezké, je to padělek. Působením realistické školy vydal národ po roce 1886 hranice svého suverenního duchovna téměř bez boje, ba s radostí. Otevřel svou duši vpádu cizích myšlenek, ztratil svou osobnost. A protože tento proces nemohl ve všech vrstvách národa postupovat stejně rychle, nastalo s úžasnou rychlostí drobení na sekty, koterie, strany, skupiny a kliky. Za bojovného halasu zápasili jedni proti druhým, všichni proti všem. Se smyslem pro skutečnost národa ztracen smysl pro skutečnosti vůbec. Všechny skutečnosti byly vlastně fikce; realita, s kterou se počítalo v moudrých promluvách, byla pak fatamorgana, která zmizela fouknutím větru. Národ byl vytržen z kořenů. Výsledky vidíme dnes.

V roce 1886 byl realistický boj proti Rukopisům věc vysoce politická. V tom smyslu je jí dosud a byl jí vždy. Ne v tom povrchním, partajnickém i denunciantském smyslu, jak to bylo obráncům předhazováno. Ale v tom vznešeném a věčně významném smyslu, který má každý boj o duši národa. »Čechy počestit nebo zahynout« platí dnes více, než kdy jindy, i když dnes již nejde o Čechy jako zemi, ale o Čechy jako národ. Počestit Čechy, vrátit je sobě samým, očistit a dotvořit jejich národní osobnost a na místě hranic pozemských vytýčit pevné a neotřesitelné hranice národního duchovního společenství — to je velký úkol dneška i budoucích dnů a rukopisné obraně náleží na něm podíl z nejčestnějších.

RZK jsou pravé.

Bedřich Říha:

Alibi Václava Hanky.

Po Flajšhansově vyloučení Jos. Lindy ze »spolupadělání« RZK s Václavem Hankou zbývá Hanka jako jediný »padělatel« RZK. Období, v němž by byl Hanka **mohl a musil** »padělati« Rukopisy, spadá do doby od konce srpna 1814, kdy se Hanka vrátil z Vídně do Prahy, do dne nálezů RK 16. září 1817 a u RZK podle docenta Oberpfalcera do konce listopadu 1817. Hanka na štěstí uložil v Museu a zachoval ve své tamtéž uložené literární pozůstalosti všechny dokumenty své tehdejší činnosti. Jsou to: Hankovým charakteristickým stojatým písmem psané koncepty textů Starobylých Skládání (koncept 6. dílu Tkadlečka jsem nenašel) i s cenzurními záznamy, jdoucími do dne 12. VIII. 1817, dále originály přijatých a koncepty odeslaných dopisů, vysvědčení a j. (O Hankově písmu tvrdí se mylně, že psal stojaté až od nálezů RK.) Bohužel není Hankova celá pozůstalost popsána; v popsané korespondenci schází velmi důležité koncepty odpovědí na dopisy Kopitarovy. Ač jsem dosud v *Národ. a univ. knihovně* a v *Nár. Museu* mimo knihy probádal jen část Hankovy pozůstalosti, mohu prohlásit již dnes na obranu cti českého národa a jeho buditelů jako bývalý soudce z povolání: Hanka vyvinul v oné době tolik dokumentované jiné činnosti, že mu nezbyl čas, jehož by bylo potřebí na přípravu a provedení »padělků« RKZ. Tvrdí-li se tedy, že V. Hanka »padělal« RKZ, musím to prohlásit jako soudce, mírně řečeno, za »osudný omyl«.

Prokazují to tímto stručným přehledným vylíčením Hankovy **skutečné** činnosti v oné kritické době.

Hanka se narodil 10. VI. 1791, šel na studia do Hradce Králové ve 13 letech, do Prahy v 18 letech a studoval práva r. 1812—16 a to druhý ročník 1813 až 1814 ve Vídni, ostatní v Praze. Na konci každého běhu udělal zkoušku se »známkou první«, jen r. 1816 opakoval zkoušku z obou běhů a to 14. VI. a 6. VIII. Ve Vídni začal se učit rusky číst u Kopitara před 10. dubnem 1814, stal se pak 27. IX. 1816 tlumočnickem ruštiny u pražského kriminálního soudu a působil na př. jako tlumočnick v srpnu r. 1816 po 15 dnů s pochvalou a r. 1817 v březnu po dva dny. Mimo latinu, řečtinu, němčinu, srbštinu a ruštinu uměl do konce r. 1823 italsky, anglicky, francouzsky, španělsky, portugalsky, dánsky a švédsky. Před 22. X. 1818 navštěvoval po několik let pilně universitní knihovnu. Od r. 1815—17 pořádal kurzy zv. **české učení** až pro 300 posluchačů a sbíral látku pro *Pravopis český*, jež vydal v květnu 1817 o 96 stránkách a 2286 řádkách v počtu 1500 výtisků. Prof. Flajšhans i Jakubec chválí tento t. zv. analogický pravopis. V *Pravopisu* vypočetl Hanka 40 předcházejících českých i německých gramatik českého jazyka o 76 vydáních (čerpal z Pelcla a Dobrovského, sám jich doplnil devět). Ve čtvrtém oddílu uvádí Hanka 1371 ukázkových slov se 687 slovy, je vysvětlujícími. Z prvních jest 1092 slov seřaděno abecedně ve 3 řádkách a sice 133, 854 a 105. Pro tento *Pravopis* dostal

se Hanka do bojů s ypsilonisty, v nichž na konec zvítězil. Palkovičovi odpověděl dvěma letáky (270 řádek). R. 1815 vydal Dvanáctero písní, z nichž 11 se 315 veršů vlastními, a Kratičké vypsání Russe a jejího vojska o 16 stránkách. R. 1816 vydal II. svazek Dvanáctera písní, z nichž 9 se 309 veršů vlastními, a Prostonárodní Srbskou Muzu do Čech převedenou (stran 34 a 496 veršů se 23 poznámkami), jeho to překlad 8 srbských a dvou ruských písní. Odesláni srbského originálu Pesnarice Dobrovskému po prostředníku ohlásil Kopitar Hankovi teprve 4. ledna 1816. Kdy došla do Prahy a kdy se dostala do rukou Hankových, nevím. Ještě 27. II. se ptá Kopitar Hanky, zda již viděl II. svazek. Hanka psal Kopitarovi před tím 9. I. 1816. A podle metra těchto srbských písní, v českém starším básnictví prý neznámého, »padělal« Hanka (viz Flajšhansovy Poznámky strana 4.) Oldřicha a Jaroslava z RK a celý RZ! Třeba jen, vedle ostatní tehdejší Hankovy činnosti, srovnat ono časové rozpětí od pravděpodobného převzetí Pesnarice Hankou do nálezu RK, by se poznala časová nemožnost použití těchto písní na **prvopočátku** »padělání« jako předlohy pro zbásnění RKZ v novém českém jazyku. Již z toho vyplývá jasně nicotnost tohoto důkazu »padělanosti« »parallelami« (shodami) s Karadžičovou Pesnaricou.

Nejhlavnější, nejobsažnější a nejzáslužnější práci Hankovou v oné době bylo, že do dne 12. srpna 1817 krasopisně bez jediné opravy **kolmým** písmem opsal a od censury schváleno dostal 30.273 verše a řádky staročeských básní a prosy z rukopisů Hradeckého, Svatovítských, Strahovského, Lobkovického, z pražské universitní a vídeňské dvorní knihovny, z majetku Lindova (Píseň pod Vyšehradem) a Dlačačova (List s nebe). Ještě nedlouho před 3. VIII. 1817 kontroloval Hanka v Metropolitní knihovně dříve opsaných 2461 veršů Alexandra, 1527 veršů Alana a všechny kusy z rukopisu (ve 4 byly mnoho chyb a celé verše výnechané, píše Dobrovskému). Dokonce tenkrát **poprvé** si opsal Radostí P. Marie, Na nebevzetí P. Marie, Modlitby ve verších, Legendu o svatě Dorotě a Zdravas. A z této legendy, jakož i z Mořské hvězdy prý Hanka čerpal paralely pro RKZ! Opravdu úžasný důkaz »padělanosti«!

Celkem vydal Hanka 30.273 verše a řádky tiskem v pěti dílech Starobyklých Skládání. Ale opis těchto básní a prosy nebyl pouze opis diplomatický, nýbrž Hanka hned při opisování opatřil samohlásky čárkami, tečkami a klíčkami, jež v originálech nepřicházely, rozdělil sám věty i verše, tyto psané v rukopisech souvisle ne vždy s náznakem počátku nového verše, a opsal vše již svým »analogickým« pravopisem (na př. Rzyecz = Řeč, kmetye = kmetě, gyst = gest (naše jest), slozyl = složil, a pod.). Jedině opis Prokopa z Hradeckého rukopisu, otisknutého v I. dílu, jest jako ukázka opis diplomatický, jenom jeho pravopis je převeden do »analogického«. Kdy Hanka počal s těmi kterými opisy, nemohl jsem dosud zjistiti, ale zakončení opisování zachyceno je v Hankových konceptech censurními zápisy z r. 1817.

Podle umístění censurních záznamů v Hankových konceptech prepisů (musejní značka IV H 10) dostalo se Hankovi r. 1817 »Imprimatur« čili úředního svolení k vytisknutí takto: 1./11. dubna pro 6528 veršů a řádek, 2./30. dubna pro 2792 v., 3./12. června pro 6090 řádek Tkadlečka, 4./9. července pro 1692 v. a ř., 5./12. července pro 2566 v. a ř., 6./30. července pro 8920 v. Tristrama, dopsaných Hankou »4. června 1817 slovo od slova z rukopisu, který... nyní na

Strahově se nachází«, a 7./12. srpna pro 1685 v. Celkem dostal »Imprimatur« pro 30.273 v. a ř. Dále jsem objevil na Hankových konceptech těchto staročeských textů tato praesentata censurního úřadu: 19. III. č. 109, 9. VI. č. 268 a 7. VII. 1817.

Těmito censurními daty je Hankovo prepisování těchto textů pro tisk časově určeno do doby od počátku r. 1817 až skoro do polovice července 1817. V tomto roce vykonal Hanka mimo zpředu zmíněné ještě tyto práce: K I. dílu Starobyklých Skládání, vyšlému tiskem v červenci, napsal »Úvedení«, datované 10. VI., o 20 tiskových stránkách, a 15stránkové »Vysvětlení zastaralejších a zatmělejších slov«, za použití 430 kartotékových, abecedně seřadovaných lístků s připisovanými na ně 669 vysvětlujícími slovy a 592 citacemi míst básní, kde slova ta přicházejí. Sepsal 331 řádku neuveřejněného mluvnického pojednání. Opsal si Dobrovského »Introductio in Institutiones lingua slavicae« na 198 stránkách asi o 4500 řádkách. Tato zaměstnanost ve spojení s ostatní tehdejší činností Hankovou (jaká vyjde plně na jevo z veškeré jeho korespondence, až bude tato probádána) vylučuje, aby Hanka — kdyby byl skutečně padělal RKZ — přerušoval opisováním staročeských textů svoji práci na padělku RKZ. Musil by jej mítí se všemi předběžnými přípravami hotový již před těmito pracemi z r. 1817, t. j. ve stáří kolem 25 let. V tomto věku a při mladických přirozených nezkušenostech, nezalostech a neumělostech, při úžasně obsáhlém věcném obsahu básní RKZ, které obsahují poměry a události, v Hankově době neznámé, totiž staré právní poměry, historické události, vojenské a válečnické podrobnosti, místní situace, — jako na př. »bránu přes Vltavu«, našimi historiky popíranou, teprve r. 1929 při vykopávkách na pražském Hradě odkrytou — při celkové jazykové starobylosti češtiny a pravopisů z různých dob, při došnes nenapodobitelném chemickém složení dvou různých inkoustů, při dokonalé znalosti a obratném provedení písma různých dob a výzdoby obou Rukopisů a konečně při neklamných vnějších i vnitřních známkách starobylosti 36 stran obou originálů je úplně vyloučeno, aby Hanka byl dokázal »sepsati« a »zhotoviti« RKZ. Tento časový posun »padělání« do r. 1816 vyvrací také možnost použití velmi mnohých »parallel«, které by byl musil Hanka znáti nikoli »r. 1817« nebo »před nálezem RK«, jak se neurčitě, proto nepřipustně a bez důkazů vyslovují odpůrci, nýbrž daleko dříve, hned na počátku »padělání«, totiž před skládáním textů básní RKZ v nové češtině. Jak se mi však podařilo prokázat v několika případech, poznal Hanka některé tyto »parallelly teprve r. 1817, tedy jen nějaký měsíc před nálezem hotových a praeparovaných originálních Rukopisů, kdy — ani nehledě k jinakým tehdejším pracem Hankovým — již použití jich do novočeského sepsání básní bylo časově holou nemožností. A proč by byl »padělatel« Hanka čekal měsíce s nálezem RK a »podstrčením« RZ na Zelenou Horu?

V souvislosti s oněmi časově naprosto neurčitými tvrzeními odpůrců nemohu tu nepřipomenouti, co na jejich adresu napsal již r. 1930 v »Pravdě o RKZ« prof. Mareš na str. 181. Napsal: Přesvědčení hlasatelé podvržení Rukopisů od Hanky stále nemají odpovědi na **hlavní** otázku: jak dlouhého času potřeboval Hanka na sepsání těch básní, ovšem novočesky; jak dlouho je překládal do staročeských veršů; ale zvláště, jak dlouho »kreslil« na starý pergamen písmo, jiné v RZ, ... jiné v RK, ale tak, že

i palaeografičtí odpůrci RK kladou jeho písmo do 14. stol.; a jak dlouho potřeboval Hanka, aby prae-
paroval tyto čerstvě psané Rukopisy tak, že se jeví
i chemicky jako pravé rukopisy ze 14. stol.? Na tyto
otázky odpůrci neodpověděli. Jen mus. archivář Dr.
V. Hrubý dotkl se jedné z nich již r. 1919 v brožuře
»RK padělek Hankův« (str. 32 a 51). Podle něho
Hanka v r. 1817, kdy asi pracoval na RK, si opisoval
z kodexu Strahovského Tristrama, uvedl svou báseň
o Jaroslavovi podobnou myšlenkou, jakou začíná
Tristram, a zdá se, že i jinde v Jaroslavu jsou stopy
Tristrama; po napsání »staročeských« básní starým
písmem a pravopisem na starý pergamen, jehož měl
Hanka dosti — odkud, Hrubý neříká —, a jež upra-
vil podle starého listu, nalézajícího se v jeho ruce,
vyzdobil rumělkovými nápisy kapitol a asi 50 vět-
ších písmen, nakreslil vlnkové výplně, iniciálku každé
kapitoly nakreslil ozdobně, do čtverce, vyzdobil
jeho volnou plochu zlatem, které vzal patrně ze sta-
rých rukopisů, podložil je dříve barvou zelenou, čer-
venou nebo modrou a připojil k iniciálkám nemotor-
ně ozdobky volutové; potom pročetl RK ještě jednou,
opravil vyškabáváním 18 míst textu, pergamen dů-
kladně pošpinil a umazal, načež 16. IX. jej ještě
s 5 malými zlomky pergamenových rukopisů ve skle-
pení věže různě podstrčil a pak vše »nalezl«. Ze
skutečností, zjištěných v tomto článku, usoudí každý
čtenář, že Hankovi nestačil čas na všechny tyto práce
v r. 1817.

Kdyby Hanka, jenž pomocí Kopitarovou se infor-
moval již v říjnu 1815 ve Vídni o vyhlídkách práv-
níků u auditoriátu, byl skutečně padělal RKZ, pak
byl tehdy geniálním básníkem a středověkým vše-
umělcem.

Litoměřický rodák, Němec Dr. J. G. Meiner, t,
pens. prof. estetiky na praž. univers., obdržev od
Dobrovského s dopisem z 20. XII. 1818 Svobodův
německý překlad RK, byl jím tak zaujat, že i v noci
na Štědrý den až do úsvitu pracoval na recenzi pro
videňský Hormayerův Archiv. Týž den ještě napsal
Dobrovskému obsáhlý dopis o RK a pravil tam do-
slovně: Darin ist mehr als im Nibelungenlied, česky:
V RK jest víc než v Písni o Nibelungech. (Dr. Lem-
berg: Grundlagen... 1932.) O tom, jak cizí spiso-
vatelé psali o RK, cituji z II. vydání Grégrovy Ob-
rany 1886, str. 93 a násl., tyto výroky: P e r t z : po-
cházejí z počátku 14. stol. L. K r u m m l : pohled na
rukopis (a dali jsme si jej ukázati velmi důkladně)
neučinil ani na nepředpojatého nikterak dojem, že
by byl uměle dělán a že jde tu padělání. G o e t h e :
neocenitelné zbytky nejstarší doby — málo se za-
chovalo v národní písni podobných předkřesťanských
aneb z doby prvního křesťanství pocházejících pro-
jevů tenkrát ještě polovzdělaného, však přesto nej-
jemnějším citům přístupného národa — Rukopisy
nazývá drahocennými pozůstatky staré české litera-
tury, které, nebyvše nikdy úplně zapomenuty, v jeho
době neočekávaně bohatým objevením jsou rozmno-
ženy; G r i m m , 10. X. 1840: Jakmile jsem spatřil
snímek Libušina soudu, zmizely všechny pochybnos-
ti; něco takového musí být pravým, nemůže být
sfalšovaným. M i c k i e w i c z : verše vzorem libo-
zvuku; sloh, názornost a původní básnická síla Zá-
boje jsou pozoruhodny. R a k o v i e c k i : duch krás-
ný, živost obrazů, lehkost slohu a neobyčejná mo-
hutnost ve výrazu přesvědčuje nás o stupni osvěty
i vyspělosti jazyka starých Slovanů, jakož i o zná-
mém jim od nepamětných dob umění písma. B e r g :
RK ukázal nám, na jakém stupni vzdělanosti stáli
předkové nynějších Čechů; on zachoval nám živé,

pravdivé vypravování o minulých dnech v líčení pl-
něm citu a velkolepé krásy — verše sladké a na div
krásné. Z l a t o j e v i č : RK je drahý kámen — o
vnitřní ceně napsány jsou a mohou se napsati celé
knihy. Z RK se vidí, že Češi byli lepší svých nepřá-
tel. Ze se nezachovala celá kniha, je škoda nejen pro
Čechy, nýbrž pro všechny Slovany. S i e m i e n-
s k i : nejvýbornější útvary předků — básnická jejich
hodnota je veliká — RK rovná se nejlepšímu básnic-
kým plodům všech časů. W r a t i s l a w : nejpamát-
nější zbytek stařin, v jazyku českém sepsaných —
lze je pokládati za nejvážnější přídavek, který se
kdy od koho stal k archivům básnictví slovanského.
B o w r i n g : Mimo cenu jich filologickou nelze po-
přítí též cenu jejich poetickou — nález jich jest za-
jistě nejdůležitější událostí v moderní historii staré
poesie slovanské — básně vynikající neméně jedno-
duchostí i silou svojí, jakož i pravidelností versů.
R o b i n s o n o v á (T a l v j) : velice cenným zby-
tkem jest proslulý RK, jenž obsahuje též některé
básně, jež původně složeny byly, jak jest zjevno, ve
století osmém neb dvátém. Q u i n e t : tak jako snad
žádná jiná poesie, mají básně tyto ráz doby a pod-
nebí, v nichž vyrostly... nepodobají se žádné z bás-
ní napřed vypočítaných (Homer, Shanameh, Rama-
jana, Nibelungy, Artuš) — musely být inspirovány
z blízka událostmi, ano skoro na bojišti — veškerá
krása básní těch vytryskla ze skutečnosti současně
a vášnivě. E i c h h o f f : Do očí bijícím dokladem
o stáří (Záboje) jest, že není v ní ani jediného názvu
místního — jaká pravda a jaké umění zároveň jest
ve způsobu, jakým Slavoj zde slova svá hlásá (k Zá-
boji), a v posledním vyzvání Zábojově, v němž líčí
vzpouru již jako vítězství! — líčení vojska Luděkova
vyniká bohatostí básnickou, jež nezadá v ničem Ho-
merovi — Záboj stává se zde stejně velikým, jako
Achill, pronásledující samojediný vojsko trojské.
F r a n c e s c o n i : básnické květy, jež závodí s pů-
vaby řecké musy a písni bardův kaledonských —
nemluvě o jiných krásách, nalezneme tu živé líčení,
vzaté ze zkušenosti, tu opět přirozený pathos, což
vše líbí se tím více, čím více se zdá povrhovati kaž-
dou okrasou — myslím, že každý Čech při pohledu
na tento drahocenný rukopis, je-li mu vlast' drahá,
musí cítiti část oné rozkoše, jakou cítí Angličan při
pohledu na Velkou Chartu v museu britském. G o e-
t h e : obě větve básnictví, česká i německá, pravý
základ a podklad svůj vždy přece jen hledati musí
ve staročeském (životě i literatuře), kde život, řeč
i poesie národní mají dosud nejvíce samostatný a
vlastní svůj ráz. Čechy jsou bohaty na památky této
doby rozkvětu. Nejstarší zbytky staré jich litera-
tury, kteréž nikdy zapomenuty nebyly, rozmnoženy
byly neočekávaně v naší době nálezy nejbohatšími;
neocenitelné památky. D a m b e c k : básně vynikají
velice vnitřním obsahem — v estetickém ohledu vy-
nikají básně tyto veskrze přirozeností a zvláštním
rázem, objemnější zvláště silou a mohutností, menší
aneb písně zvláště půvabem a nejvíce vřelostí citu.
Skromná prostota, oblíbené roucho pravé velikosti,
jakož i pravé naivnosti jest též rouchem, v němž se
básně tyto objevují — nález jich lze tudíž nazvati
v každém ohledu šťastným, ano pro Čechy neoceni-
telným. M e i n e r t : epické básně RK jsou jediný
ve svém způsobu úkaz, poněvadž mají mimo veškeré
jakoby vrozené přednosti skvělého historického lí-
čení a ryzího plamene vlasteneckého nadšení i tu,
že opírají se o velice důležité domácí události a
hrdinské činy, jež sledovati lze s dosti zevrubnou
určitostí, i pokud dějiště se týče, až do IX. stol. na-

zpět a v doby nikoli nenásilného obracování Čechů. V této příčině jsou pravým pokladem starých názorů, mravů a zvyků a do jisté míry podávají i svědectví o povaze Čechů, jsouce jakoby klíčem celé jejich historie. — Lyrické písně jsou veskrze hluboce citěny, samostatně myšleny, živě, líbezně, mocně a přece vždy jasně a prostě vyjádřeny jako duch a srdce anděla ve tváři krásného dítěte. Hned pohrávají anakreontickou něhou (Žežulice), hned dýchají vřelou touhou (Kytice, Růže), truchlivým steskem (Opustěná, Skřivánek), hned kypí bujarou rozkoší mládí (Jahody). Ostatní, jichžto prostonárodní charakter taktéž nelze popíratí, povznášejí se skoro až k epu, oslavující smělého osvoboditele uloupené milenky (Zbyhoň), rytířského zápasníka za knížecí nevěstu (Ludiše) nebo oplakávající rukou nepřátelskou padlého jinocha očima všech dívek (Jelen).

Podle předcházejících úsudků o básnické úrovni RK byl by býval Hanka jako »padělatel« geniálnějším básníkem než sami původci Nibelungů. Jak vypadala tehdy Hankova básnická síla ve skutečnosti, prokazuje jeho 20 písní z obou svazků Dvanáctera písní z r. 1815 a 1816 a novoroční přání vídeňskému Hromádkovi k 1. lednu 1817, jež dle Prvotín z téhož dne zní: Přigmete mau žádost w spěchu: Nebe gen Wám zdrawj přeg! — Ostatně pak milost Čechů — tisíc napřed platců dey, — w Uhřích takowychto hostj — pět set pro zatím gest dosti. — Hanka. — Jasnó tedy, že Hanka básně RK neskládal.

Pro otázku Hankova »středověkého všeučeství« je důležité podívat se na vnějšínosti RKZ. Mus. bibl. A. J. Vrtátka (ČCM 1871/426) odkryl v RK žluté plámky na dně červených větších písmen, na začátku hlavních odstavců básní, jakož i na začátku drobných písní, které plámky kladl pisatel hlavního textu jednak z ohledů ornamentálních, jednak tam, kam červené písmo rubricováno býti mělo. Vrtátka ukázal též k útlým propíchnutím listů pergamenových v rozích textových sloupců a po vnějších krajích listů, k drobným mikrografickým literkám v místech, kam potom červené iniciálky vepsány byly. Po těchto pracech hlavního písaře přicházel podle Vrtátka teprve při ozdobnějších rukopisech zvláštní registrátor a konečně illuminátor. V RK je 7 kreslených barevných velkých iniciálek. Podle Marešovy Pravdy o Rukopisech je RK krasopisecky krásně proveden. Četná velká písmena jsou psána rumělkou, tak i nadpisy kapitol a vlnité ozdoby při nich. Iniciálky epických básní jsou omalovány červeně, zeleně, modře do čtverečků, polepených zlatým plíškem a orámovaných stejnou barvou jako písmeno; od volných rohů rámečku vinou se ozdobné vlnovky v téže barvě. RZ má 4 velké iniciálky. Podle Marešovy »Pravdy« je iniciálka A ozdobně provedena rumělkou. Podobně i jiná velká písmena, ale ne vždy počáteční, nýbrž i u slov vedlejších. Zvláště velké je červené písmeno C a D. Počáteční velké červené písmeny jsou po různu po celém RZ bez znatelného pravidla. Zvláště záhadné jsou červené čáry na 4. str., z nichž bylo vykouzleno proslulé »V. Hanka fecit«. Naprostou pravidelností je, že počáteční písmeno každého slova má vpravo červenou obrubu, čím je umožněno čtení, ztížené nepřetržitým chodem písmen jedné za druhou. To tedy znamená dalších 613 červených čar. Zmíněných počátečních velkých červených písmen napočítal jsem 31.

Bělohoubkovým mikrochemickým a mikroskopickým ohledáním zjištěny r. 1886 v RK tyto podstatné skutečnosti. Orízka po výtce zvětšela a pošpiněná, místy

rozdrásaná. Jemný pergamen po jedné straně hladší, po druhé drsnější. Popsaná část vždy méně hladká než nepopsaný okraj. Pergamen prodlením času vlivem součástí vzduchu, jmenovitě vláhou, prachem a snad i mikroorganismy utrpěl nemálo na svých původních vlastnostech. Listy jsou porušeny, jsou na nich i v textu skvrny světlešedé, světle neb temně nahnělé, též poněkud narudlé. Pletivo pergamenové doznalo někde destrukce. Jsou viditelné čtyři rohové body každého písmového sloupce čili pichy, jimiž vedeny dvě kolmice a dvě vodorovné přímky od okraje k okraji. Podél kolmé orízky řada pichů, snad kružidlem, pro linkování. Někde odříznuty, ale dokonale zachovány na 9 ze 14 listů. Linky se shodují s pichy. Vzdálenost linek nestejná. Linek i s orámováním je kolem 700 čar. Barva linek světle žlutavorezovitá, ráz jejich shoduje se s rázem běžného písma minusculního. Linková kapanina pronikla jednotlivá vlákna pergamenu. Barvivo linek je sloučenina železitá, trvající v sloučenství chemickém s glutinem pletiva pergamenového. Písmo RK je drobné, minusculní, barvy rezaově žluté, jehož povaha (čili ductus) je v celém RK táž, vzniklo tedy pravděpodobně prací jednoho písaře. Na četných místech proráží písmo pergamenem a objevují se jeho tvary také na opačné straně. V RK je celkem 50 červených písmen úvodních, umístěných v čele nových odstavců (rubrikace); jsou rázu písma majusculního; jejich červená barva má 2 odstíny, jejich barvivo je rumělka. Písaři rukopisů v dávných věcích, píšice text, ponechávali mezery v řádcích, kam se dodatečně vpravovala větší a ozdobná, po výtce barvami provedená úvodní písmena. Práci tu konal buď též písař aneb jiný zv. rubricator. Na taková místa aneb v sousedství jich vepsal písař textu malé písmenky, zvané »mikrografy«, aby upozorňovaly rubricatora, kde a jak zdobiti. Vrtátka odkryl v RK dva, Bělohoubek dalších pět mikrografů. Také M. Hattala a Ad. Patera odkryli snad některé. Jejich barva, vzeření i ráz souhlasí s běžným písmem RK. K osobitým příznakům úvodních písmen náležejí barevné značky zv. plámky, žluté, umístěné buď pod anebo do úvodní písmeny. Nelze je postihnouti všude, je jich jen 22. Při samém konci řádek červeného písma je v RK na 4 stránkách pět drobných červených okras a výplňků. Na počátku hlavních oddílů čili hlav RK vyskytuje se sedm větších ozdobnějších písmen, iniciálek, umístěných uprostřed čtyřbokých barevných rámečků v zlatolesklém poli. Toto je obdélník nebo kosodélník. Ze 2 rohů rámečku vystupují dolů a nahoru arabesky ve tvaru úponků vinné révy. Prostora uvnitř rámečků a kolem písmena je polepena tenkými lištami zlata s patinou stáří. Tyto lišty přilnuly tak k pletivu pergamenu, že úzkou trhlinou, tu a tam prorvanou, lze přesnadno rozpoznati vláknitou povahu pergamenového pletiva. Iniciálky s arabeskami jsou buď zelené nebo červené. Jen čtvrtá iniciálka N(eklan) je modrá, pod modří skvrnky zeleného barviva, zásaditého uhličitanu měďnatého (chrysokoly) a na jednom místě pod ostrůvkem zeleného barviva vyšetřeny sledy barviva červeného, rumělky. Hmota dobře zachovaného zlatolesklého povlaku je v podstatě zlato s malíčkým podílem mědi. Prof. Bělohoubek podle zkoušek soudí na přítomnost bílku jako lepidla zlatého povlaku; pod tímto se objevil pergamen někde bílý, jinde slabě rudě zbarvený; tu a tam postřehl červená tělíska, možná sledy rumělky.

Tyto skutečnosti RZ i RK, zejména pak ony, zjištěné odborně A. J. Vrtátkem a Bělohoubkem, odpovídají úplně technickému psaní a zdobení knih stře-

dověkými klášterními dílnami obratných a zkušených mnichů-písařů a illuminátorů, jak je vylíčil doc. Dr. Květ ve své rozhlasové přednášce dne 29. I. t. r. Vyjímám z ní jen používání zlata malíři-illuminátory v podobě tenounce vytepaných plátků, kladených na zvlášť připravený podklad z křídly a klovatiny. Až když pozlátka dokonale přilnulo, leštil je malíř achátem nebo vlčím zubem a pak teprve začal illuminátor s malováním.

Z těchto skutečností vnějšku RZK plyne, že by byl musil Hanka, kdyby byl RKZ padělal, nejen znáti do všech podrobností, jak se ve středověku knihy psaly a illuminovaly, ale byl by to musil také v oné kritické době s dokonalou obratností písařskou a illuminátorskou provést. Ptám se: bylo to možno u 25letého absolvovalšího právníka, mohl provést tyto písařské a malířské výkony i umělé zestarání rukopisů vedle svých skutečných prací? Kde si opatřil chudý Hanka všechn ten potřebný materiál, pergameny, inkousty, barvy, zlato a j.? Na to je jediná možná odpověď: To Hanka nemohl, on RKZ nepadělal! Nyní se vracím zase k textům Starobylych Skládání.

Z těchto textů vyšel před nálezem RKZ tiskem jen I. díl v červenci 1817, ale Hanka pracoval již i na II. dílu, jenž se před koncem listopadu 1817 již částečně tiskl. Druhý a třetí díl vyšly již r. 1818, čtvrtý r. 1820. Opožděný r. 1823 a Tkadleček roku 1824. Hořejší staré české rukopisy vydaly 1359 tiskových stran. Do oné kritické doby »paděláci« beru další součásti toliko I. dílu St. Skl. Předmluvu bez data napsal Josef Jungmann, Hanka sepsal »Uvedení« z 10. VI. 1817 o dvaceti stránkách a po Jungmannově vzoru »Vysvětlení zastaralejších a zatmělejších slov«, o kterých slovech se radil s Jungmannem (stran 25). V »Uvedení« vypočítává Hanka staré již otisknuté rukopisy počínaje r. 1539, uvádí ukázky z nejstarších rukopisů, na př.: z nekrologia Podlažického kláštera od r. 900 skoro do r. 1230, uvádí citáty z listin a spisů od r. 1057 do r. 1437, pojednává na třinácti stránkách mluvnicky s ukázkami až od r. 933 a podává zprávu o rukopisech, z nichž I. díl čerpá. »Vysvětlení« obsahuje 430 abecedně seřazených slov, vysvětlování 669 slovy s citováním 592 míst básní, kde slova ta přicházejí, na příkl. až 18 míst u jednoho slova. S »Pravopisem« musil Hanka v oné kritické době vypsati celkem 1832 listky kartotékové, seřadit jich 1553 abecedně v 6 řadách o 133, 854, 105, 19, 12 a 430 listcích a připisovat do nich 1356 vysvětlujících slov a 592 citace. Toto »Uvedení« do I. dílu napsal Hanka dvakrát. Jednou jako přeškrťovaný a opravovaný koncept na 12 stránkách o 294 řádkách a po druhé na čisto též o 12 stránkách o 334 řádkách pro tisk. Vedle toho sepsal Hanka 17 stran nikde neuveřejněného opravovaného gramatického pojednání o 331 řádce.

Také r. 1817 opsal si Hanka Dobrovského »Introductio in Institutiones linguae slavicae« na 198 str. asi o 4500 řádkách.

Úžasná je také Hankova korespondence z doby, do listopadu 1817. Dokumentární význam pro naši otázku má korespondence s Dobrovským a zvláště s Kopitarem. Bohužel Hanka upadl v nemilost a v Museu není dokončeno popsání jeho pozůstalosti. Ačkoli originální dopisy, psané Hankovi Kopitarem, jsou seřazené, neví se, zda a kde jsou koncepty vzájemných Hankových dopisů, o jichž originálech neví se ničeho ani v Lublani, ani ve Vídni. Nemohu tu uváděti obsah třinácti dopisů Kopitarových o 32 stránkách, ani obsah jiných, mnou dosud prohlédnutých dopisů. Jen

připomínám, že Hanka již od roku 1815 posílal Kopitarovi pro uveřejnění ve Vídni recense o českých věcech a že Hanka podle všeho přišel na »Milion Markušowů z Benátek« a byl Dobrovským poučen o »Vlachů Marco Polo řečeném« až v červenci a srpnu r. 1817. A podle důkazu odpůrců z »parallel« čerpal prý »padělatel« Hanka »4 shody« z »Milionu Marca Pola«!

To je zhruba Hankova činnost z doby, kdy by byl musil »padělati« RKZ (RZ o 613 slovech a RK o 6.222 slovech). Ta již sama opravňuje mne k hořejšímu výroku o nemožnosti padělání RKZ V. Hankou a tudíž o jejich pravosti. A což teprve když se přihlédne k pracem, spojeným nutně s »paděláním« RKZ, jež jsem již shora naznačil a jež by byl musil Hanka **současně** vykonati. Uvedu tu jen jako ukázkou rozsah studií literárních. Podle Flajshansových Poznámek načerpal Hanka 292 »shody« z 53 literárních děl. Laskavostí p. gener. bibliotekáře dr. Emlera podařilo se mi zjistiti, že v Národní a universitní knihovně nalézá se dnes z oněch 53 děl jen 14 o 5559 stranách (a 2 s velkým počtem svazků, kde Poznámky pramen »shod« blíže necitují), v nichž by byl tam Hanka mohl nastudovati »parallely«, jemu přičítané. Již rozsah této třetiny literárních děl prokazuje, že Hanka nestačil časem prostudovati všech 53 děl dosud nezjištěného rozsahu. Teprve dodatečně zjistím v Museu, která z těchto děl měl Dobrovský ve své knihovně, Hankovi tehdy přístupné, a která díla před »sepisováním« básní RZK v nové češtině neměl Hanka vůbec po ruce, jak jsem to již shora rozvedl u srbské Pesnarice, Milionu, Legendy o sv. Dorotě a Hvězdy mořské. Co o posledních dvou, platí přibližně o době opisování i u Alexandreidy, Prokopa, Tristrama a Tkadlečka. Již z ukázky této jedné přípravné studie lze s bezpečností souditi o době, kterou by byl Hanka potřeboval k »paděláním« celého RZK, i kdyby byl na sepsání básní stačil svým básnickým nadáním, na něž nijak neukazovaly jeho básně a písňe.

A ještě něco. Dostala se mi do rukou neuveřejněná dosud dokumentární fotografie prof. Vojtěcha. Je to 80krát zvětšená fotografie tloušťky hrany pergamenu RZ. Okraje hrany jsou jasně ofotografovány, jeden nestejně široký, ale její střed se neofotografoval, zůstal černý. To znamená, že je hrana uprostřed prohloubená. Čím mohla vzniknouti tato prohloubenina? Jistě se neodvází nikdo tvrditi, že »padělatel« Hanka i na to myslil a uměle to přivodil! Ta skutečnost je jednou ze sta vnějších známek starobylosti RZ.

Je tedy prokázána způsobem trestního »alibi« nemožnost Hankova »padělání« RZK současně s jeho **skutečnou** činností před nálezem RZK, z čehož plyne, že tyto nejsou Hankovým »padělkem«, nýbrž že byly již v okamžiku jejich nálezů v r. 1817 **pravými a starobylymi rukopisy.**

Přepracovaný a doplněný otisk článků »Národní republiky«: »RKZ jsou pravé. Alibi Václava Hanky« z 5. ledna, »C. k. censura vyvrací padělanost RZK« ze 3. března a »25letý Hanka — geniální básník a středověký všeměl?« z 10. března 1939.

V nejbližší době vyjde:

Matoušek - Třeska:

»Po stopách pravdy a podvodu«

Spis zabývá se historií sporného rukopisu Ev. Sv. Jana.

Freisingské památky, počtem 3, byly objeveny roku 1803, vtroušené mezi latinské texty kodexu kláštera s. Korbiniana ve Freisingu. Původem jsou asi z filiálního kláštera v H. Rakousích Kremsmünsteru, který byl výpadní branou nejen křesťanství, nýbrž i germanisace mezi Slovinci. Dle prof. Murka (*Geschichte d. älteren südslavischen Literatur*) psány jsou v nejseverozápadnějším cípu oblasti slovinské »im Gailthale«, v území již dávno germanisovaném. Murko nachází v nich vztahy k jihočeštině, ale žádných slovákismů.

Oznámeny byly r. 1814 ve »Slovance«. Nejdůležitější jest konec oznámení, jež tuto ve slovním znění podáváme: Ich enthalte mich absichtlich aller Erläuterungen, deren diese schätzbaren Uiberbleibsel gar sehr bedürfen, da ich geborenen Krainern nicht vorgeifen will, welche nicht lange mehr säumen werden, diese alten Denkmäler ihrer Sprache öffentlich bekannt zu machen und sie mit einem zweckmässigen Comentar zu versehen.«

V korespondenci Dobrovského s Kopitarem si vzájemně nabízejí čest prvního vydání památek, tak dlouho, až je zatím vydal P. J. Köppen v Petrohradě za přispění Vosotkova. Dobrovský dostal odtud 15./12. 1826 snímky do svých rukou, tedy devět let po objevení RZ a RK. Prvá památka napsána jest teprve na 78. listě Glagolite Ponaz Redka Zloueza... Na konci jejím připsáno latinské rozřešení: »Confitentibus tibi, domine famulis ac famulabus tuis remitte peccata... V následujícím reprodukuji fotografii p. inženýra Střemchy od počátku do řádku 14, vzdáváje jemu za nevšední ochotu srdečný dík. Fotografováno jest z vydání Hlávkovy akademie díla Dr. Vondráka. Připojen jest diplomatický přepis, s poznámkami, které snad stačí k porozumění a mají sloužit k dalším mým výkladům. Vostokov vyložil jakými literami jest psána a ukázal, že pravopis něco se liší od druhých dvou II. a III. a že se pravopis ten blíží k památkám českým ze XIII. století. Při výkladu vychází od cyrillských liter.

Glagolite Ponaz¹ Redka² Zloueza³ Bose gozpodi miloztiuvi otze bose tebe izpovuedet⁴ vuez⁵ moi greh⁶. I⁷ zuetemu creztu. I zuetei marii.⁸ I zuetemu michaelu.⁹ Iuuzem¹⁰ crilatcem¹¹ bosiem.¹² I zuetemu petru. I uzem zelom¹³ bosien. I uzem musenicom¹⁴ bosiem. I uze vuernicom¹⁵ bosiem. I uzem devuam praudnim. I uzé praudnim. I tebe bosirabe.¹⁶ choku.¹⁷ bití. izpovueden. uzeh. moi. greh.¹⁸ I vueruin. dami. ie nazem zueze beusi.¹⁹ iti se na on.²⁰ zuet.²¹ pakise uztati. nazod ni den.²² Imeti mi ie. sivuot²³ pozem.²⁴ Imeti mi ie. otpuztic²⁵ moi. grechou. Bose miluztiuvi .primi moiv. izpovued. moi. grechou. Ese iezem ztuoril²⁶ zla. pot den pongese bih nazi zvet vtuuraken.²⁷ ibih crisken.²⁸ Ese pomngu. ili ne pomngu. ili vuolu. ili ne vuolu.²⁹ Ili vuede. ili ne vuede.³⁰ Ili unepraud nei rote. ili ulsi.³¹ Ili tatbe.³² ili zaviuzti.³³ ili v uzmasi³⁴...

Již Hatala r. 1858 ukázal, že jazyk liší se od pa-

mátek slovinčiny. Miklosich ve spise »Die Terminologie der slavischen Sprachen« však vývody Hattalovy, Schleicherovy a Sreznevského ignoroval a původ a domov č. slov. hledal v Pannonii. Památky Freisingské nevysouvají, jak ukázal Hattala, hlásku d ve slovech vsedli a modliti se, jak činí kyrilština a jak Slovinci do dnes činí, říkajíce moliti a vseli. Vyskytá se naopak v památkách krilatcem = křídlatcům, t. j. andělům.

Glagolite Ponaz Redka Zloueza.
 Bose gozpodi miloztiuvi otze bose tebe izpovuedet
 vuez moi greh. I zuetemu creztu. I zuetei marii. I zue
 temu michaelu. Iuuzem crilatcem bosiem. I zuetemu pe
 tru. I uzem zelom bosiem. I uzem musenicom bosiem.
 I uzem vuernicom bosiem. I uzem devuam praudnim. I uzé
 praudnim. I tebe bosirabe. choku. bití. izpovueden. uzeh. moi. greh.
 I vueruin. dami. ie nazem. I zueze beusi. iti se na on.
 I zuet. pakise uztati. nazod ni den. I meti mi ie. sivuot
 pozem. I meti mi ie. otpuztic moi. grechou. Bose
 miluztiuvi .primi moiv. izpovued. moi. grechou. Ese
 iezem ztuoril zla. pot den pongese bih nazi. I zvet
 vtuuraken. ibih crisken. Ese pomngu. ili ne pomngu. Ili
 vuolu. ili ne vuolu. Ili vuede. ili ne vuede. Ili unepraud
 nei rote. ili ulsi. Ili tatbe. ili zaviuzti. ili v uzmasi.

Pisatele památky II. má Dr. Vondrák za Němce, on za p někdy píše b, což prý jest vliv hornobavorštiny k. p. da botomu místo da potomu, boscekachu místo posečachu, bozuuani místo pozvání, atobak = a to pak. Avšak památka III., která hned potom následuje, ač psána jest rukopisem velmi podobným, nutně jest od někoho jiného: nepřichází v něm změna b místo p. Dále užívá některých zkratk. Tak I sce jest: I sancte, třikrát za sebou místo: svete a svetega. Pak do dneška užívané zkratky & za et, na příklad ve slově Zuu& = svět. Jednou cP = pro. Též jest zde bez zjevného důvodu psána hlásky z dvojím způsobem.

Jest potřebí velké trpělivosti sledovat ve Vondrákově publikaci různé názory slavistů, hlavně co do místa i času původu jednotlivých památek. Kolik hlav, tolik smyslů.

Sreznevski r. 1865 tvrdí, že památky ty jsou pod vlivem církevní slovančiny v Korutanech, a že slova, zdánlivě z latiny vzatá, vyskytují se již ve starých církev. slovanských textech. Dr. Vondrák pak uvádí celou řadu, jako: rab boží, t. j. sluha boží = kněz, zlodej = ďábel, odpust = odpuštění, sotona = Satan, krestiti = křtiti. Nechtěje unavovati dlouhými učenými spory, citují tu jen úsudek Dr. Vondráka z r. 1896 v díle vydaném Hlávkovou akademií (passim):

služebniku. Zde není kněz, slovo odvozené od německého Kunig vl. statečný = král, 17) choku má být choču, 18) greh = grech = hřích, 19) bivš, 20) = iti že na on, 21) svet, pak i že vstáti na sodni den, 22) Imeti je mi život, 23) 24) po sem, 25) opuštění, 26) = spáchal, 27) = vračen, čekalo by se urozen = narozen, 28) pokřtěn, 29) = ať se pamatují, či nepamatují, 30) věda či nevěda, 31) = v nepravdnej rote (= přísaze) ili v lži, 32) tatba = krádež. Stará čeština měla pro zloděje název tat, odtud Všetaty, Tatobyty, 33) = závisť, 34) v usmasi = ve smilstvu — — — Zloděj, kdo zlo páše, byl ďábel, z něm. Teufel, ze řeckého diabolos.

1) V násloví všude majuskule, Ponaz nerozděleno, na konci z místo s, 2) = řídká, t. j. něco málo, 3) Zloueza, v RZsouhlasně zlouo = slovo, srov. v RK Jar. slovesa; 4) ispověď = vypovídám, zpovídám; 5) vuez = ves (v = w), všečen; 6) grech, F. P.-I píše ch jako pouhé h, jako dnes jazyky jihoslovanské vůbec, 7) všude majuskule, ač je to jediná věta i světumu Kristu; zde psán Kristus minuskulí a s c, 8) rovněž Marie, 9) Michael má správně, ale ndůsledně ch, 10) všem tedy z za š, 11) crilatcem, křídlatci jsou andělé. Slovo to neodvozeno od řeckého angelos, jako v jiných jazycích, 12) bosiem = božím, 13) zelom za selom = poslům, 14) musenicom = mučedníkom, tedy s za č, 15) věrníkom, kteří věří, neb jsou věrní Bohu, 16) boží rabe = boží

»Freisingké památky jsou nám nyní novým důkazem, jak se kořistilo u západních Slovanů z pokladů, které skýtalo církevně slovanské písemnictví. Čím důkladněji se nyní studují starší památky, tím více jeví se mocný vliv, který nebyl důkladně a spravedlivě oceněn. Slovanští apoštolové založili dílo, jehož účinky jeví se později i mimo území jejich přímé působnosti. Chci jen uvést píseň: »Gospodine pomiluj ny...« a mnoho výrazů (jako blahoslavití, přesný, pomiluj ny), čehož Dobrovský nechtěl uznat. Vliv tento jeví se i v slovinčině, jak nyní zřejmě vidíme, takže můžeme říci, že dílo to působilo na veškeré Slovanstvo.«

»Vliv ten mohli mít přestílel církv. slov. písemnictví, neboť stáli na výši vzdělanosti a osvěty. Dovedli překládat nejen z řečtiny a latiny (k. p. Kijevské listy), nýbrž i ze staroněmčiny, jak nyní z Freisingkých památek a ze zpovědních formulí »Euchologium sinaiticum« seznáváme.«

Dr. Vondrák má Freisingké památky za vzniklé na slovinském území a Murko hledá původ jich v nejseverozápadnějším území jazyka toho, dnes již germanisovaném (im Gailthale). Tím přicházejí památky ty do blízkého sousedství s jihočeštinou. Snad přes Horní Rakousy, před vpádem Maďarů zde někde Češi se Slovinci souviseli. Bylo již nahoře uvedeno, jak Hattala ukázal, v čem Freisingké památky se od dnešní slovinčiny liší a podobají se češtině, což ignoroval Miklosich a mylně hledal původ těchto čechismů v Panonii (= Slovensku). Bohemismy (= Čechismy) nacházejí se i v kyrilských zlomcích svatovítské knihovny pražské i v kijevských listech, jak ve své knize uvádí prof. Vajs zároveň s faksimiliemi jejich.

Nápadný jest tu pravopis, řekl bych nepravopis, ve Freisingkých památkách a rukopisu Zelenohorském:

Ve F. p. jsou slova mnohde chybně oddělována; RZ psán jest v jednotě přes celý řádek a končí mnohdy písmenou, kterou začíná slovo na řádce následující.

³²⁹
³²⁹ V obojích užívá se nedůsledně hlásky c, jednou jako k, jednou jako c. V RZ nutno čísti vyplacavsi, jako vyplakavši, v P. F. stojí cajati a dlužno čísti kajati = káti se.

Sykavek jest nedůsledně užíváno v obojích, hned s, hned z, a to pro všechny měkké a tvrdé sykavky.

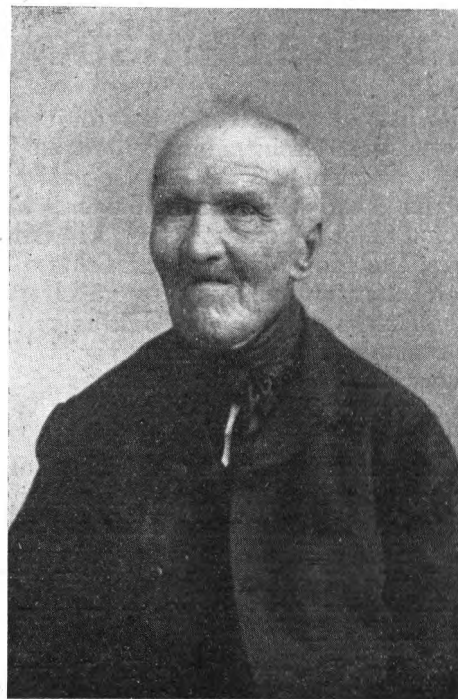
³²² Hlásku v RZ s jednou výjimkou nezná a píše u (zlouo) za slovo. Podobně většinou i F. P. píše uu, vu a uv.

³²² RZ nezná vůbec ch a píše je všude jako h. F. P. píše jednou greh, cirkvah, jinde píše ch. Tím předbílá RZ pravopis slovinský, chorvatský i církevně slovanský, které píše h, čtou ch. Sykavka s jest v obojích dlouhá jako bič i. Zubnice t podobá se řeckému tau τ a tak to nacházíme ve všech textech až po írské, které až podnes t jinak nepíše.

¹⁴²
¹⁴² Hrdelnice g píše se v RZ ještě celá nad řádek 3 jako dnešní írština 5. Památky F. mají g již z poloviny pod řádkem. V obojích památkách není ustáleno užívání majuskulí a užívá se jich libovolně.

Divím se, jak mohl prof. Dr. Gustav Friedrich ve svém feuilletonu v Nár. listech 2. V. 1927, kde snaží se dokázat padělanost RZ. a RK. toto napsati: »... Za to pravidelně a důsledně nesprávně jsou v RKém zkracovány slabiky pře a při. Písař jeho je totiž naznačuje protrženým P (tedy P̄), jehož význam ve

všech opravdu starých rukopisech jest per (výjimečně par, por). To jest hrubá chyba, která svědčí opět, že písařem RKého nemohl být člověk středověký, vyškolený ve středověkém způsobu psaní«. Pan pro-

Jan Šafir, kcstelník ve Dvoře Králové, narozený 18. října 1803, byl jako čtrnáctiletý hoch přítomen nálezu rukopisu Královédvorského. Všechny okolnosti nálezu přísežně potvrdil jako svědek v Hankově procesu proti D. Kuhovi r. 1858 a pak protokolárně r. 1867 za přítomnosti Františka Palackého. Dr. F. L. Riegra a Dr. Sladkovského. Fotografie z archivu Františka Zákrejske je z roku 1886, kdy bylo Šafrovi 83. let. Red.

¹⁴³ fesor zapomněl, že ve své Palaeografii latinské, vyšlé r. 1898, na straně 216, kde ty zkratky vykládá, má pod čarou v poznámce 4 toto: »Totéž znaménko

cP znamená v písmě visigothském per a jenom někdy též pro. V písmě merovingském znamená skoro vždy per, výjimečně přichází v marginálních poznámkách z VIII. stol. v lyonském žaltáři též ve významu pre...«

Poznamenatí sluší, že lyonský žaltář psán jest latinsky, takže písař měl všechny zkratky již předepsány. Co měl ale dělat písař český, když pro pře a při neměl předpisů. Přirozeně, užil latinských zkratk, v nichž hlásky p a e byly přesmyknuty. Jak si pan profesor představuje to vyskolení. Samy F. P. ukazují, že kolem X. století nebylo žádných akademií, že nevycházela »Naše řeč«. Vždyť i dnes píšeme každý, jak umíme. V latinské legendě o sv. Václavu viděl jsem p'ncipi, což nemůže být než principii. Ve Velislavově bibli, kterou nedávno vydal prof. Matějček, zkratk jest více. Skupinu pre vidíme psánu v nesporně pravých památkách jednou pre jinde i P̄ V Petrarkových písních knihovny vatikánské stojí pmo, což nutno čísti: primo. V Dialogu Konráda von Hirsau p'ncipe za principe. Viz Matějčkovy Dějiny umění II., obr. 257.

Z toho plyne, že nestávalo v X. století, kdy byly F. P. psány, žádných pravopisných pravidel a že se fávalo dle chvílového nápadu; jedině latinské texty vykazují pravidelně ustálený.

A tu jest pozoruhodno, že v Zelenohorském Ruk., který byl nalezen důchodním Kovářem r. 1817. tedy o 9 let dříve než Dobrovský dostal z Petrohradu otisk F. P., stojí clenouica za klenovica, stojí: seni, za ženy a že se tam užívá u i za hlásku v.

Podíváme-li se na staroitalské rukopisy k. p. »Codex Bersegepe« ze XIV. století, nalezneme tam: ke, ki a kel, kdežto italština moderní k vůbec neuzívá. Najdeme tam ještě dlouhé s. Naproti tomu tam

současné texty latinské mají pravopis latinsky správný.

Birch Hirschfeld má ve své »Geschichte d. französischen Litteratur« reprodukce z nejstarších francouzských textů ze XII. a XIII. století. V listě Guigově ke bratřím kláštera v Montdieu, stojí ještě ke a ki. V Haimonových komiliích stají cum vedle ki. V homilii sv. Bernarda z Claireaux vidím car vedle ki, stejně jako v homilii o Ezechielovi. Ale v oxfordském překladu »Dialogů Gregorových z r. 1212 k vůbec schází. Rovněž v irských rukopisech v jejich vlastním písmu, až do dnes, zastupuje hláska c hlásku k. Itálie dlouho byla pod vlivem Byzancie, která tam měla svůj exarchát a Francie z Marsilie pak proti toku Rhôny byla v ranném středověku pod silnými kulturními vlivy Konstantinopole. Na trvalo mizí k ze starofrancouzských textů ve XIV. století. RK. píše správně c a k. dle výslovnosti. I Němci psali někdy k, jindy c, k. p. Nibelungenlied píše kunic = král, ale v latinských textech jest c. **Naše rukopisy, jichž pravost se popírá, ku podivu zapadávají do textů národů jiných z doby současné. Co všechno musel ten 26letý Václav Hanka, ten »notorický falsator« vědět! To byl genius, ale od roku 1817 jest jeho genialita ta tam.**

Petre Octavian Zamfirescu:

Podivný Titzův citát a doklad o „Táboru“.

Ve *Vojensko-historickém Sborníku*, roč. VII., svazek 1., v článku »Doplňky ke spisům Ohlasy husitského válečnictví v Evropě« na str. 44, uvádí prof. K. Titz nejstarší realisty uznávaný doklad slova »tábor« v češtině z roku 1486. K němu poznamenává: »Za tento doklad dosud nepovšimnutý ze Smetánkových materiálů k staroč. slovníku, vděčím prof. K. J. Bečkoví.« Jest to však známý doklad z *Archivu Českého čili Starých Písemných Památek českých i moravských*, redigovaných Kalouskem v mnoha ročnících. Doklad je v X. ročníku, v dokumentu č. 1935, str. 49 s nadpisem: »Pisář Johannes Vokovi z Rosenberka o zpuštění panství Novohradského, B. m. 1486, 17 Mai, Orig. II., 85, 1a.

Prof. K. Titz cituje jej takto: »Pak nynie toto se děje, že Ropotice, ves již pusta, krom že ten *thabor* v ní.« K tomu připojuje prof. Titz tento famosní výklad: »Zde tábor značí při nejmenším »opevnění, srub« a možná už opevněné ležení; Ropotice jsou u Nových Hradů, a jde o zbrojný spor Voka z Rožmberka s rakouským pánem Ulrichem z Grafenecku.«

V originálu jest ovšem psáno »Repotice Ves«, ale na nějakém písmenu prof. Titzovi nezáleží. Více nás zajímá jeho výklad, že slovo »tábor« (v originálu je však psáno »thabor«) značí zde při nejmenším »opevnění, srub« a možná už opevněné ležení. Kdyby byl napsal, že při největším značí »hospodu« — bylo by to stejné. Titzův výklad jest nevědecký, násilný, demagogický, vymyšlený, vzatý úplně ze vzduchu, neboť v citátu se vůbec nikde nemluví o nějakém »opevnění, srubu nebo opevněném ležení.« Jest to pouhý dohad, halucinace, bájka pro důvěřivé děti.

Vždyť každý, kdo zná česky, porozumí, že slovo »thabor« musí zde označovat něco živého,, t. j. nějaký zbrojný lid, vojsko, zbrojný oddíl, vojenskou posádku, žoldněřskou tlupu, vojenskou rotu, jež obsadila pustou vesnici a znovu ji oživila. To plyne přímo z vě-

Země obývaná Slovinci a naše vlasti byly křížovatkou různých zájmů. Sv. Cyril a Metoděj přišli z Byzantské říše, proto byli v Římě osočeni a museli obhájit svoji pravověrnost. Říše byzantská slábla a tím i u nás ritus východní i písmo staroslovanské mizí, když poslední útočiště jeho, klášter sázavský, opanovali Benediktini. Avšak dříve již r. 845 čtrnácte knížat českých připutovalo do Řezna, sídla biskupství a dalo se pokřtít. Solunští bratři přišli r. 863 na Moravu a pokřtili Mojzíra. Freisingké památky z rozhraní IX. a X. století, byly příručkami kněží německých z kláštera Kremsmünsterského. Na půdě západních Slovanů křížily se vlivy západního a východního ritu. Důležitý vliv měl i klášter sv. Emerana v Řezně, kde žil i syn Boleslava II. Strachkvas-Christianus a napsal tam životopis sv. Václava latinsky »Nejstarší kroniku českou«, jak prof. Dr. Pecka dokázal.

Rukopis Zelenohorský, jak vidno, souhlasí zcela s písařskou neurovnalostí doby, do níž se klade. Pro národní jazyky nestávalo tehdy ještě řádných pravopisných pravidel. Výtky z tohoto důvodu Rukopisům činěné, jsou nejen nemístné, nýbrž naopak dokazují jejich pravost, dávající tak za pravdu výsledkům zkoumání věd exaktních. K. Kettner.

ty, že Repotice ves jest úplně pustá, až na ten thabor v ní. Tudiž všechno obyvatelstvo uprchlo, jen cizácké vojsko »thabor« pana Ulricha z Grafenecku dlelo dosud ve vesnici, loupíc, pálic a drancujíc jednotlivé chalupy.

Jaké to bylo vojsko, dozvíme se však z dalšího textu, jež prof. Titz důmyslně zamlčel a necitoval. Pisář Johannes pojednával totiž ve svém dopise přehledně o zpuštění vsí Novohradských, nejprve o Repoticích a pak dalších následovně: »Stropnice puol městečka i s kostelem vypáleno, a tak po jiných vseh na panstvích mnozí lidé spálení a sšacovaní od nepřátel, ješto toho lidé v mnoha letech nenabudú a VMti poplatkuov vydávati moci nebudú, jakožto znamenitě v Tiché i v jiných vseh okolních; a vedle toho, že se i lidem, kterých v držení jste, škody dějí, znamenitě v Hradištie, ješto všecky dobytky vedle Novohradských lidí VMti lidem pobrali, lidí zjímali, i spálili, silnice na panství VMti skrze Nový Hrad staveny, lidé do lesuov pro nepřátely nesmějí, takže toho VMti škody pokládám na mýtách v mým úřadu a na lesích nejméně o sto kop. Potoci všickni vyloveni od žoldněřuov Novohradských, lúky až do nynějšího času vypaseny koňmi Tureckými, a ječmene pak nic vseto nenie, . . . krom málo ovsa; i ten Uhři spasú.«

Z tohoto úplného citátu jest zřejmo, že vesnice byly obsazeny i napadány pohyblivým vojskem nepřátel, žoldněři Novohradskými (Oldřich, svobodný pán z Grafenecku byl držitelem zámku Nových Hradů aspoň od roku 1481, jak vidno z listiny č. 1022 z r. 1481) a nájemnými tlupami uherské jízdy, jejíž turečtí koně spásli louky ve vesnicích i oves na polích.

Slovo »thabor« v citátu značí tedy »jízdní oddíl uherského nájezdního vojska«, jež se v pustých Repoticích a okolních vsích usadilo a společně se žoldněři Novohradskými napadalo majetek pana Voka

z Rožmberka v době jeho sporu s rakouským pánem z Grafenecku. O tomto zbrojním sporu a jeho řešení mluví se též v dopise č. 1034 na str. 48, psaném Benešem z Weitmile panu Vokovi dne 6. května 1486.

Jest tedy patrné, že prof. Titz si *libovolně upravil* nemilý staročeský text, t. j. *necitoval ho úplně*, aby mohl mylně tvrdit, že zde slovo »*thabor*« značí při nejmenším »*opevnění, srub a možná už opevněné ležení*.« Naopak písař dopisu zcela dobře rozlišuje »*thabor*« od *hradiště hory Tábor*, a města *Tábor*, o nichž se mluví mnohokrát v jiných listinách Archivu.

Slovo »*thabor*« uváděné zde ve spojitosti s uherskými jízdnými tlupami jest patrně reprodukcí turkotatarského »*thabur*« a arabsko-maurského »*thábúr, thábor*«, značícího »*jízdný oddíl vojenský, šik, pluk, vojsko*«. V arabštině i tatarštině píše se taktéž s písmenou »*th*« (jest to 19. písmeno turecké a perské alfabety a 16. písmeno arabské abecedy), jež se v Evropě též někdy přepisuje »*th*«, ačkoliv se všeobecně píše jen »*t*«, někdy i s tečkou pod písmenem. Leč v citovaném staročeském textu »*thabor*«, značícím nájezdny oddíl uherské jest toto »*th*« příznačné a důkazem souvislosti s turko-tatarsko-arabským »*thabur, thabor*«. Staročeský písař mohl ovšem klidně psátí též »*tabor*« jako je v rukopise Královédvorském v básni Jaroslavu, kde se mluví taktéž o jízdném nájezdném vojsku, a sice o vojenských oddílech tatarských.

Zdá se však, že písař Johannes odlišoval slovo »*thabor*« od jemu v té době známého slova »*tabor, tabur, taber, täber, teber*«, jež znamenalo »*buben*« a v středověkém *hradebnictví* označovalo *ohradu, hrazení nebo opevnění ve tvaru bubnu*, již od dob válek křížových. Slovo samo přišlo z Východu a bylo v Evropě již v XI. století prostřednictvím Maurů. Označovalo kruhový *prostor okopaný a ohrazený buď zdi nebo palisádami*, t. j. koly do země zaraženými a vyčnívajícimi do výše asi 2 m, při čemž nahoře byly přihroceny. Český nazývalo se též »*okol, kolí, kolení* čili *palisádování*«, v Rakousku, Německu, ve Francii i Anglii technicky »*tabor, täber, tabur, taber, teber, tambour* atd.« Bylo to známé zařízení k ochraně brány u pevnostních objektů, kde taborem bylo uzavíráno hrdlo hradeb čili záhrdlí. Užíváno bylo u předmostí, na kryté cestě i v příkopech, u hradeb polních i stálých; u srubů *tabor* tvořival předdvoří, u mostů předložené předmostí, v *hradebnictví* a opevnění polním byl pak *tabor* nebo *tambour* stavěn k ohrazení celých usedlostí a osad. K snažší střelecké obraně byly v palisádování ponechány průstřelnice 2 m nad vnějším zemským povrchem, odkud se střílelo z kuší proti útočníku, kdežto na vnitřní straně byla hradba zpevněna koly sáhajícimi pouze k průstřelnicím, zpevněným na vnější straně dvěma koly bokovými. Průstřelnice bývaly obyčejně 1 m vzdáleny od sebe.

U persko-arabských pevností nazývala se tato předsunutá bubnovitá opevnění »*tibr*« a byla umístěna hlavně u městských bran. Průstřelnice byly zděné, měly zubatý tvar nahoře a nazývaly se u českých hradeb též »*cimbuři*«, což je zkomoleninou z orientálního »*timbur*«.

Všechny doklady, jež prof. Titz uvádí ve Vojensko-historickém Sborníku, roč. VII., sv. 1., na str. 45 nemají s husitským domnělým původem slova *tábor* nic společného. Jsou to pouze příklady bubnovitého opevnění, *kolení* čili *palisádování*, provedeného i zděnými hradbami a známého v Evropě i v Německu a Rakousku od dob válek křížových jako »*buben*« — *tabor, taber, täber, thöber, thaber, thäber, teber, taberlain, (bubínek), tabur, tambur, tambour*. Jest nesporné, že z Rakouska, z panství Vítkovců a Rožmberků,

právě tak jako prostřednictvím rytířského řádu Johannitů, jenž měl na českém jihu, v Rakousku i v Praze svoje komendy a byl znám jako ochránce palestinské nedobytné pevnosti *Thabor, Thabur, Tabor, Thabur* od roku 1255, dostala se známost bubnovitého předložení opevnění i do Čech již v době předhusitské a že bylo též později Husity užíváno. Jejich vynálezem však není.

Původ slov »*tabor, tabur, tambur*« ve významu »*buben*« i *kulatého uzavřeného opevnění ve tvaru bubnu nebo kruhového pásu* nutno hledati v Orientě a na Dálném Východě. Původní význam zachoval se nám dosud v jazycích tunghuzských, kde značí »*kruhové obemknutí, kruhové opásání, vnější uzavření, obtočení, pás*«. Z toho pak vznikl pojem »*ohrazení, ohrada, opevnění kruhové buď plotem, prkny, palisádami, latěmi, hradbou kolovou nebo vozovou, náspsy* atd.«

Tak máme tunghuzské slovo »*teber*« nebo »*täber, töber*«, jež značí *vnější pás, opásání, obtočení, objetí, kruhové obemknutí*«. Z toho je odvozeno v nižněudinském tunghuzském nářečí sloveso »*teber-näm*«: opásati, obtočiti, dále v tunkingském, selengském a chorinském tunghuzském nářečí »*teber-näp*«: opásati, obtočiti, obvinouti, z čehož i tunghuzské slovo »*tebere, teberi*«: opásání, obvinutí, obtočení, kruhové uzavření.

Sem náleží i mongolské slovo »*teberiku*«: obtočiti, opásati, obkroužití, dále »*teber*«: pás, okruh, obemknutí a »*teberil*«: opásání, objetí, obtočení, okroužení. (Viz J. Schmidtův a Kowalevského mongolské slovníky.)

V čínštině máme velice zajímavé slovo »*ta-po-r*«: pás, obtočení, vnější obvinutí, kruhové uzavření (viz slovník W. Hillierův čínštiny). Ježto čínské *p* zní jako *b* a také se v rusko-čínských slovnících zásadně jako *b* předpisuje, možno čínské slovo »*ta-po-r*« vyslovovati též *ta-bo-r*«, čímž se přiblížíme lépe tunghuzskému a mongolskému čtení »*teber, täber, töber*« a turko-tatarskému známému slovu »*tabur*«, značícímu též *pás, opásání, ohrazení kruhové, hradba palisádová, kolová nebo vozová, opevnění*.

Z turko-tatarského, čínské a mongolského jazyka dostalo se slovo *tabor* i do buddhistického Tibetu a udrželo se v západo-tibetském slově »*taber*«: ohrada z prken neb latí, a fence of board or laths (viz Jachke: Tibetan-English Dictionary, str. 513. V tibetském slovníku Chandra-Dasově na str. 596 a 612 uvádějí se tibetská slova »*ta-ber, da-ber, mdah-ber*« jako ohrazené místo, vnější ohrazení, vnější ohrada, obvod nějakého uzavřeného místa, vnější pás.

Pro nás důležitá jsou turko-tatarská slova »*tabur a tabkur*«, značící podle Radloffova slovníku »*der Gürtel, die Palisaden-Einzäunung, die Wagenburg, die Reihe der Pferde, ein Bataillon, zur Recognoszirung oder zum Rauben ausgeschiedte Truppenabteilung, ein Lager*«. Souvisí s mongolskými slovy »*teber a tebker*«, značícími *čtverhran, hradbu vozovou ve tvaru čtyřúhelníka, ohrazené místo*, z čehož i mongolské slovo *tebker-leku*: udělati čtverhran z vozů. V obojích jazycích, turkotatarštině i v mongolštině se »*k*« ve slovech »*tabkur, tebker, tebkerleku*« otírá a *mizí*, z čehož vznikají slova »*tabur, teber, beriku, teberil*«.

Název předmětů ve tvaru bubnu vyvinul se pak na Východě ze sanskritského slova »*tambúra*«: buben, z čehož nepalské, hindustánské, urdúské, indické i perské »*tambúr, tambúra, tamburá, tambára*«: buben a persko-arabská slova »*tambúr, tabúrák, tabir, tabira*«: buben a persko-arabské »*tibr*«: kulaté opevnění ve tvaru bubnu u hradeb, zvláště před městskými branami.

Nejnámější bylo vybudování r. 1212 pověstně *nedobytné arabsko-turecké pevnosti Thábur, Thábor, Tábur, Tábor*, zkráceně zvané *Tawr, Taur, Túr, Tour, Tór* v Palestině nástupcem Saladinovým, sultánem *Salf-eddin al-'Adil*. Roku 1217 odolala útoku křížáků a teprve za šesté války křížové byla dobyta. Roku 1255 daroval ji papež Alexandr IV. bojovnému řádu *Johannitů*, od něhož se známost pevnosti Tábor a opevnění zvaných »tabor« dostala do Čech.

S druhé strany působil i vliv turko-tatarský po roce 1240 z Ruska, z rumunského Valašska, z Bulharska, z Polska i z Litvy. Tím se kruh působnosti slova »tabor« z doby válek křížových i vpádů turko-tatarsko-mongolských uzavírá a dává vypočítání různým významům slova tabor, známým nám z jazyků východních, arabštiny, turko-tatarštiny a mongolštiny i v Evropě, zvláště v jeho východní, jižní a jihovýchodní částí, kde vliv turko-tatarský od doby tureckých *Pečeněgů, Chazarů, Kumánů (Polovců, Plavců), Tatarů, Mongolů* i křížáckých vojsk, procházejících a vracejících se zeměmi balkánskými z Orientu, byl nejsilnější. Tak se dostalo k nám do Čech slovo tabor již v době předhusitské ve významu »vojsko, vojenský oddíl« do rukopisu *Královédvorského*, v kterémžto významu je máme doloženo i v arabské kronice historika *'Abd ar-Rahmana ibn Muhammada ibn Chaldúna* zvané *Kitáb-al 'ibar* z doby předhusitské, neboť *Chaldún* žil od r. 1332-1406. Též v dokladu z r. 1485 z *Archivu Českého* shledává se s tímto významem ve slově »*thabor*«, jež se udrželo v maďarském jazyku z dob tatarsko-mongolského vpádu do *Uher, Chorvatska* a rumunského Valašska, až do doby husitské a nového vpádu *Turků*, tentokráte *Osmanských* do jižní Evropy. S husitismem nemá původ slova *tábor* vůbec nic společného. Bylo užíváno Husity právě tak, jako *bolševici* v Rusku užívají slova »*komunismus*«, ačkoliv je sami nevyalezli. Víme přece, že *Barmby* již roku 1841 založil v Londýně »*The London Communist*

Propaganda«, a že původ slova »*communa*« sahá hluboko do středověku i do starokřesťanství. Právě tak jest tomu se slovem tabor, jehož původ můžeme stopovat již od nejstarších dob, známých z bible i z klínových nápisů assyrských. Stačí na př. jen uvést assyrské slovo »*tabiru*«: obklíčovatí, uzavíratí, ohrazený, opevněný zdi »*Viz Muss-Arnoldův slovník assyrštiny, sv. II., str. 1146*) nebo v bibli uváděná místa, vzniklá z dočasných ležení, ohrad, pro dobytek a hrozených úběžišť i osad, jako byly *Tábor, Thábor, Keseleth Thabor, Azanot Tábor, Daberet, Daberath, Dabira, Daburije, Dabir, Debir, Debera, Debira* s dialektickými změnami. V knize *Josuově* se na př. praví, že *Josue* dobyl na *Enacích* opevnění *Dabir*, »*město veliké a hrazené*«. To by byl doklad z roku 1280 před *Kristem* za sedmileté války proti národům *Kanaanejským, Chettům, Pheresitům, Amoritům, Jebusitům* atd. Pevnost *Antiocha III. Velikého* na vrcholu hory *Tábor* pochází z r. 218 před *Kr.* Všechna tato jména uváděná v bibli nejsou původu *israelského, hebrejského*, nýbrž přejata byla po dobytí *Palestiny* ve *XIII. století před. Kr.* od národů *japhetitských*, kteří tam dříve bydlili. Byli to národové původu *asijského* a dokonce *východoasijského*. Proto musíme původ slova *tábor* hledat na *dálném Východě*.

Odtud již v *pradávné době* dostaly se různé pojmy slova *tábor* prostřednictvím *periodických vpádů kočovnických národů východních do střední Asie*, do *Malé Asie*, do *Mesopotamie, Syrie, Palestiny, Arabie, Habeše, severní Afriky* atd., do *Evropy* pak *jednak ranními vpády národů turánsko-altajsko-turko-mongolského původu, jednak pozdějšími vpády Turko-Tataro-Mongolů* po r. 1240 a přímo z *Orientu* za *válek křížových*.

To ovšem nemohou pochopití různí »*odborní romanisté*« (jak si sami říkají), kteří se uzavřeli před všemi doklady slova *tábor* z doby před *rokem 1420* čínskou zdi *Pekařovou*.

Karel T ř e s k a:

Prolegomena k otázce: Hanka a Ev. sv. Jana.

Inteligentní čtenář rukopisné literatury zajisté již dávno poznal, že obranná práce v otázce *RKZ* se rozpadá s jakéhokoli hlediska vždy v úkol dvojí: v jednom případě je to *diferenciace noetická* podle věd exaktních a neexaktních, v druhém případě *diferenciace chronologická* na otázky *doby staré (XI.—XIV. stol.)* a *otázky doby nové (XIX. stol.)*. V tomto posledním rámci bude obrana v *pasivitě* pokud se týče *stol. XIX.* — hledajíc *rozpory* a *vnitřní protiklady* *falsátorské teorie* — a v *aktivitě*, pokud se týče *stol. XI.—XIV.* — hledajíc *styčné body* mezi *starou dobou* a *RKZ*; samozřejmě, že teprve obojí se doplňuje na celý *lit.-hist. důkaz*.

Chceme-li hájit *RKZ* a *nesestoupití* současně při tom se *základny XIX. stol.*, jest *život* a *tvorba V. Hanky* (veřejná i t. zv. *neveřejná*) *jedinou pevnou půdou*, o kterou se můžeme opřít. Část této práce byla již *vykonána*, i když mezi *dřívějšími pokusy* bylo málo *soustavnosti*. V *poslední době* *sen. pres. B. Říha* věnoval *pečlivou studii* alibi *V. Hanky* v *příčině t. zv. padělání RKZ* do r. 1817—18. *Jiným úsekem* by bylo, *odvodit* z *Hankovy tvorby* *ony znaky*, jimiž jest *charakteristická* a které můžeme *bezpečně očekávat* v *každé jiné práci*. Každé dílo nese *pečeť osobnosti*, která je *stvořila*, její *tvůrčí principy*, *pracovní meto-*

dy, *oblíbený styl* a *záleží jen na tom*, aby *badatel* *správně rozlišoval* to, co je *společno celému dílu* *životnímu* a co je *vynuceno náhodnými vnějšími i vnitřními vlivy*. Účelem pak *tohoto odvozování* by bylo, *získati pracovní portrét Hankův* (ať v *poesii, filologii* nebo v *jiném odvětví*, v němž se *činně uplatnil*), *abychom již jednou tu měli zmíněnou pevnou půdu, pevné pozadí*, od něhož se *vše jiné podle zákona kontrastu lépe a názorněji odráží*; pak teprve můžeme s *konečnou platností* *seskupit všechny prvky*, říkající *těm*, kteří *jen takovou mluvu chápou*, že *Hanka nebyl autorem RKZ*.

Tradice Hankova jména v *naší odborné literatuře* jest *velmi nešťastná*; *vyskytuje se při něm zhusta paušální označení »padělatel«*, ač *nikdo neměl* pro to ani *exaktní*, ani *jiné důkazy*. Mnozí se *ovšem domnívali*, že *mají k tomu právo* na *základě rozmanitých* *koincidencí*, avšak *protože se průběhem posledních 50 let všechny neexaktní »důkazy«* *jsoucnosti jednotlivých padělků proměnily* v *změť sobě odporujících tvrzení*, a *protože je zřejmo*, že *bez průkazu padělku nelze stíhat* jinak *neusvědčeného padělatele*, *stávalo se z přízviska »padělatel«* *hrubé nactiutrhání mrtvého muže*. Je *ovšem věci vkusu a nevkusu*, *užívati určitého epitheta* o *postavě*, která, *byť na ni*

padl jeden stín, zůstane světlo z mnohých jiných příčin dál — tolik toho přece Hanka učinil pro národní kulturu v jiných směrech. Ba, podobalo by se to spíše nějaké posmrtné štvanci, a těch bylo u nás již dost.

Bylo tedy radno zachovat v této věci rezervu, odpovídající stavu otázky a současně i důstojnější. Ale zdrženlivé vyjadřování bylo doporučitelné i ve směru opačném, dokud nebyla osvětlena všechna Hankova činnost, zvláště v příčině sporných památek, které tu doposud čekaly na svou rehabilitaci nebo na svůj pád. Neboť těch řečí kolem V. Hanky bylo příliš mnoho, než aby obránci před nimi měli zavíratí oči.

Do sféry zájmů rukopisové obrany dostal se nyní jeden rukopis z t. zv. serie Hankových padělků a to Evangelium Sv. Jana. Až dosud vzdorovalo technologickému zkoumání poslední doby tak, že se i zdálo, že z něho vyjde vítězně. Hrou osudu však právě to, co slibovalo původně přispět k jeho rehabilitaci, uspíšilo netušenou měrou jeho pád.

EJ mělo latinský starobylý text, psaný inkoustem a meziřádkový stč. překlad psaný barvou. Nebylo důvodu k apriornímu odmítnutí EJ, poněvadž se vyskytují též rukopisy psané barvou místo obvyklejšího inkoustu. Dřívější důvody podezřelosti činily z EJ nanejvýše památku spornou.

Pergamen EJ byl sloupnut r. 1828 (t. j. jedenáct let po nález Rukopisů) s vazby starého spisu a desky této vazby byly v Museu již řadu desítek let založeny. Teprve r. 1936 je objevili L. Matoušek a K. Andrlík v obálce nadepsané »Desky, v nichž zaslán Libušin soud«. Jejich nález vzbudil ovšem značný rozruch a brzy byly podrobeny hrubému ohledání. V krátké době bylo možno hlásit kroužku přátel, že na deskách nalezeny byly otisky jak latinského, tak i českého písma a též na veřejnost pronikla o tom třikrát nebo čtyřikrát zmínka. Bylo však nutno provésti podrobné vědecko-technické prozkoumání desek a otisků.

Provedl je Ladislav Matoušek v červenci minulého roku a — EJ padlo. Shledáno, že otisky na deskách jsou z části dodatečně uměle provedeny. Písmo latinské i české bylo přetaženo barvou na několika místech a pak doslova na desky vytisknuto. Dále zjištěno, že tyto otisky jsou jen ojedinělé, t. j. padělatel neměl chuti do toho, aby pořídil na deskách otisk celého EJ. Nepodařilo se mu dále umístit otisky těch míst na stejných souřadnicích, jako měly ony řádky před snětím pergamenu s desek, takže jsou otisky vertikálně i horizontálně posunuty. K tomu připojil Matoušek celou řadu jiných technických postřehů, pro které definitivně padá jak pravost otisků na deskách, tak i pravost stč. textu EJ.

L. Matoušek vydává nyní o svém odhalení knihu, shrnující vše o EJ, pod názvem »Po stopách pravdy a podvodu« (str. 160), do níž filologickou částí přispěl podepsaný. Mělo-li dílko vyčerpatí svůj předmět zúplna, což bylo i z taktických důvodů obrany RKZ doporučitelné, musilo se věnovat i problému autora EJ.

Je zajímavé, jak se mění noetické aspekty věci, pracujeme-li namísto předpokladů a teorií s hotovými fakty. Dokud nebylo možno určitě říci, že EJ je podvrhem, ani sebe větší množství nepřímých svědectví (»circumstantial evidence«) nestačilo oprávnit někoho k výroku »padělal je V. Hanka«. Stála tu zdánlivě nesouvisle dvě podezření, jedno na věc a druhé na původce, a v ničí moci nebylo, bez nových rozhodujících dokladů učinit z jednoho posilu pro druhé.

Situace se rázem mění při pádu EJ. Dokud nebylo možno říci, že EJ je podvržené, nebylo možno definitivně řešit problém, jak k němu Hanka přišel.

Na první pohled je zřejmo těsné spění Hanky s EJ. Jediná námitka proti stanovení Hanky jako padělatele EJ zní, že to je jen předpoklad a že se tím vlastně dopouštíme téže chyby, kterou obrana Rukopisů programově vytýká odpůrcům. Neboť Hanka se přihlásil toliko ke koupi knihy a k sejmutí pergamenu s desek, téhož pergamenu, o kterém ohlásil, že na něm rozluštil meziřádkový překlad zlomku ev. sv. Jana, ale nepřihlásil se nikdy k jeho původství. Proto prý Hanka nemusí být původcem EJ.

Jinými slovy — z věci dříve sporné se dá dělat věc sporná dále, a to tím, že k soudu »Hanka je původcem EJ« se přiřadí dvě alternativy, jež zní: 1. původcem EJ je někdo jiný a učinil tak bez vědomí Hanky, 2. původcem EJ jest někdo jiný a učinil tak s vědomím Hanky.

Ačkoliv s alternativou první bylo by možno vyrovnati se velmi stručně, přece k ní podotkneme několik slov.

Bez Hankova vědomí, praví alternativa, mohl EJ padělat někdo a) již před tím, než Hanka knihu »Disciplina etc.« koupil. To znamená: někdo již před tím sňal pergamen, napsal nad řádky lat. originálu připravený meziřádkový překlad a pak pergamen znovu přilepil. Stop dvojího nalepení (starší vrstvy lepidla pod meziřádkovým písmem, a mladší vrstvy lepidla přes ně) však není. Proto nám odpadá prvá možnost a všimněme si b): někdo vepsal meziřádkový překlad až tehdy, když kniha byla již v Hankově držení, resp. v jeho ochraně pro Museum.

Naskytá se tu příležitost řešit problém, proč Hanka vůbec knihu kupoval. K vůli obsahu jistě ne — to doznal sám — na to byla příliš malé ceny. Byl ale jistě upoután pergamenovou vazbou a starobylým písmem, jež na ní bylo viděti. Víme, že Hanka si rád opatřoval vzorky starých písem. Pak ale je na snadě, že pergamen s desek sňal a prozkoumal co nejdříve po tom, co kniha přišla do jeho rukou. Věřiti, že by nebyl zpozoroval, kdyby mu znenadání na vazbě přibýlo české písmo, bylo by příliš fantastické. Prakticky tedy odpadá i b) a nezbývá, než zachraňovat Hanku nedoloženým tvrzením, že pouze strpěl, aby někdo jiný český text složil a na pergamen s jeho vědomím napsal.

Tento druhý případ již úplně vyloučen není. S vědomím Hankovým mohl skutečně text vepsat kdokoli, ať už předehera k tomu byla jakákoliv. Nemusil by nás od takové domněnky odrážeti ani fakt, že pro ni není té nejmenší opory pramenné. Vážnější problém se však naskytá v tom, kdo text složil, kdo jest jeho autorem — to kdokoli učinit nemohl, neboť tu nesmíme podceňovati význam poznatků, získaných ve sporu o EJ rozbořením všech intelektuálních prvků, jež EJ jako duchovní dílo může podati, a které zatahují pevně kruh kolem Hanky.

Zde přicházíme k další důkazové oblasti, kterou se kniha »Po stopách pravdy a podvodu« zabývá. Snažil jsem se již dávno, abych si pro svou osobu objasnil význam principů, jež prolínají Hankovu příznanou literární tvorbu, jež jsou u každého spisovatele jiné, i když vliv doby působí někdy k jejich uniformitě u vrstevníků. Těmito principy, pokud se dají vystihnout málo slovy, tu jsou zejména malá původnost, vydatné užívání předloh, a při tom zakrývání tohoto nedostatku zvláštním způsobem kontaminace pramenů. (Pro detailní seznámení s methodou konstrukce textu EJ přichází v úvahu starší F. X.

Prusíkova studie z r. 1893 »O původě čes. zlomku evangelia sv. Jana«, z níž jsem se pro nedostatek místa omezil ve spise jen na ty závěry, na kterých mi záleželo.) Stručně řečeno: je vnitřní paralelismus mezi stavbou jednotlivých Hankových »Písní« a mezi stavbou textu EJ. Obojí je mechanickou kontaminací výběrovou z několika předloh za účelem docílení určitého vnějšího efektu. Tato mechaničnost v tvorbě je dalším principem, který lze v Hankově tvorbě objeviti. V EJ se jeví bezmyslenkovitým přejímáním slovní podoby, jaká je v pramenech, beze zřetele na stav přehlásky. Obliba snadného přejímání jeví se dokonce už v samém typu podvrhu, jaký tu byl zvolen; nikoli dílo, vyžadující samostatného tvůrčího rozmachu, nýbrž závislost par excellence, pastva pro slovíčkáře, pro pilnou včelku, snášející medovou šťávu pracně ze všech končin do hotového plástu. Není nikoho, krom Hanky, kdo v oněch dobách by byl pracoval tak intenzivně jako kontaminátor.

Nelze tedy při objektivním posuzování celé věci připustiti Hanku jako nezúčastněnou osobu. Na celém výrobku rýsuje se příliš jasně jeho portrét. Mohli bychom nanejvýše připustiti, že padělek pracoval někdo jiný s vědomím Hankovým a za jeho vedoucí spolupráce. Ale jaký je praktický rozdíl mezi tím, má-li být Hanka samostatným původcem díla nebo jeho spolutvůrcem, když ta spolupráce musila by se jevit jako činnost vůdčího ducha, šéfa padělatelské skupiny?

Svědectví po 112 letech samozřejmě nikdy nebudou úplná. Pro jejich platnost mluví, že všechna, počítajíc v to i pracovní rozbor EJ, jsou naprosto jednoznačná, zatím co není ničeho, co by soud z nich nevyhnutelně plynoucí buď úplně poráželo nebo aspoň podvracelo.

Setkali jsme se s názorem, že (po způsobu exaktních věd) důkazový kruh, který není stoprocentní, je třeba za takový označiti. Chybí-li do exaktního zjištění 0.1%, jest naší povinností, při závěru vyznačit tuto jeho 99.9%ní platnost.

Nejsme tu však v oblasti věd exaktních. Jsme v literární historii, a její metodologie žádá, abychom z faktů, které jsme shromáždili a ocenili, vyvodili platné soudy, jež by padly teprve novou, lepší prací někoho jiného. Ohodnocovat si procento pravděpodobnosti je možno různě — někdo méně, někdo více — a celkem je to spíše věc kritiky, než autora. Tomu postačí vědomí, že se ve svém díle vyhnul přemrštěným závěrům. Na př. stojíce před otázkou původce EJ, pokusili jsme se hledati jej i jinde, avšak se záporným výsledkem. V okruhu pracovníků stojících v dostatečné blízkosti je pouze jeden člověk, jehož dosud známé plody jsou téže duchovní konstrukce, typu a stylu práce, jakou nalézáme na EJ, a tím je V. Hanka sám.

Naposledy se dostáváme k tomu, co Hanku přimělo k podvrhu EJ. Názory mohou o tom být nejrůznější. Již Dobrovský viděl — víme proč — v EJ čin proti sobě, proti svým názorům. Motiv osobní pomsty však silně ztrácí na pravděpodobnosti filologickým rozбором EJ. Snad až pro posmrtné uveřejnění EJ Hankou by se něco takového dalo předpokládat. EJ je příliš ve vleku Institucí a Lehrgebäude, ba vůbec se opírá o prameny, získané prostřednictvím Dobrovského. Proto také D. nenalezl proti EJ ani jednu pozitivní anebo konkrétní námitku.

Nicméně nemusíme motiv, který vedl k EJ, pokládat za zvlášť tajemný. EJ představuje určitý výsledek vynaložené energie, která by zajisté u falsátora ne cvičeného byla větší než u starého rutinéra. EJ vznik-

K n i h a J A N A Š E R É H O :

„Němci o naší historii“

Cena

K 8.-

opravdu senační posouzení
realistické vědy filologické,
historické a archeologické

právě vyšla!

Objednávky vyřizuje

nakladatelství Otakara Janáčka nást.,

Praha II., Palackého ulice č. 11

lo v době, kdy kritická pozornost Dobrovského vůči objeovaným památkám byla už dávno probuzena. Falsátor byl přinucen přemýšlet, s čím by asi tak nejlépe přišel vhod. Současně však znal dosah vlastních schopností, věděl, nač se může odvážit. Tyto dvě linie určily typ falsa — pouhý interlineární překlad, tedy nic světoborného. Pro starého rutinéra, za jakého bývá na př. V. Hanka vydáván, EJ by bylo musilo být hotovou hříčkou, příležitostí ukázat na objektu tím snazším, čím byl menší, co dovede. (Nesmíme zapomenout, že byl ke všemu Hanka pro tento typ práce zrozen.) Zatím však již Prusík shledal něco jiného. Ve světle jeho juxtaposic EJ se jeví bezduchou slátaninou úryvků z textu církevně slovanského a několika textů staročeských ze XIV. století, kde falsátor neprojevil ani tolik porozumění, aby převzatky hláskově přizpůsobil XI. století. To nesvědčí o rutinérství, zejména u muže, o němž se tvrdí, že jeho praxe vykazuje čísla tak bohatá, jako RK a RZ. Naopak — pracný způsob násilného slučování nesusrodých textů nám osvětluje úpornost falsátorovy snahy, jakkoli je výsledku neúměrná.

Ztrácí-li tak EJ na absolutním významu, ztrácí i jeho motiv na své naléhavosti a stává se podružnou historickou podrobností, kterou objasňujeme stejnou metodou, jak se to děje před soudem, když obžalovaný odepře odpověď — uvážením jeho vztahů, prostředí, situace, zájmů, sklonů. My však nejsme před soudem, nehodláme soudit ani odsuzovat. A motiv, který se nám neobjasnil sám při práci věnované předhistorii falsa, nezjistíme přesně nikdy. Prusík r. 1893 vykládá jej tak, že v EJ vidí prostě článek v řadě podobných pokusů, započaté již dříve, při němž falsátora nevedl vyhraněný vědecký — resp. pseudovědecký — úmysl, nýbrž zájem o starobylost, uvědomení si její chudoby v určitém směru nebo úseku a rozhodnutí, »napravit« tento nedostatek falsem. Otázku: »Cui profuit?« zodpověděla historie stručným: »Nemini«. Odsuzovat lze jen k trestu — ale máme si přát, aby ještě dnes Hanka stál na národním pranýři, když toto pracné a bezvýznamné falsum nikdy se nestalo ani povzbuzujícím tonikem národního života, ani jedem, který by jej měl otrávit k vzájemnému rozešťvání a nenávisti?

Prosíme členy Rukopisné společnosti o laskavé zaslání všech zpráv o Rukopisech uveřejněných v krajiných časopisech.

O parallelách s hlediska realistického.

(Dokončení.)

Také v *English-Chinese Standard Dictionary*, vydaném v Commercial Press v Shanghai r. 1929 našel by na str. 1162 pod heslem »a whizzing arrow«: syčivá střela čínský znak »ming-ti« a podobně ve francouzském *F. S. Couvreurově* slovníku *Dictionnaire classique de la langue Chinoise*, Sien-Hsien, 1930 mohl prof. Titz najít, kdyby nelenil, slovo »ming-ti« jako »flèche sifflante«: syčivá střela.

Z toho tedy je zřejmo, že »syčivé střely tatarské«, existovaly ve středověku, když je znali soudobí autoři čínští a japonští, připsující vynález jich Turko-tatarům z doby Bagdurovy a když i v tatarštině existují speciální slova pro tyto střely.

Tudíž básník Jaroslava, líčící »sykot kalených střel strašný« nepotřeboval k tomu žádného novodobého romantického Chateaubrianda ani Macphersona, nýbrž popisoval ve své středověké básni pouze to, co viděl a slyšel: tatarské vojsko, zvané tatarsko-arabsky »tabur, tabor« a tatarské střely, vydávající strašlivý sykot.

A tu se stalo v Listech Filologických něco zajímavého. Přiveden do úzkých a ve snaze zabránit, aby syčivé střely v Jaroslavu nebyly hyperchronismem ze sinologa Parkera, utekl náhle prof. Titz od realistických parallel z romantického Chateaubrianda a Macphersona a vzpomněl si, že o syčivých střelách mluví se již u latinského básníka P. Vergilia Maro, kde se uvádí: *stridens alis sagitta*: šíp působící sykot svým opeřením a »stridor teli«: sykot, svíst kopí.

Tímto konstatováním z Georgicon libro 12, 319 nezprovdil sice prof. Titz tatarské syčivé střely se světa, ale podvrátil tím úplně »nevýratný realistický důkaz padělanosti z novodobých parallel ze Chateaubrianda i Macphersona«, neboť mlčky a jaksi hrozně nerad přiznal, že básník Jaroslava mohl též znáti sykot střel ze studia latinského básníka Vergilia Publia Maro, autora Zpěvů pastýřských, Georgicon libri, a Aeneidy, jež byla ve středověku knihou učebnou ve školách při vyučování latině, zdrojem vši učenosti a moudrosti a zůstala jí po celý středověk. V tom případě byla by paralela z Vergilia v Jaroslavu pouhou básníkovou reminiscencí z latinské četby a dokladem jeho středověké učenosti. Ostatně o »sykotu« mluví i Cicero, Ovidius, Plinius a celá řada klasických autorů.

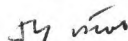
Realisty nafouklé parallelly ze Chateaubrianda a Macphersona jeví se tudíž humbugem, přihlíží-li se také k parallelám ze spisů středověkých, zvláště latinských, jež básník Rukopisů mohl znáti. A takovým humbugem jsou i ostatní parallelly z Miliona, Torquata Tassa atd., jichž se realisté dovolávali přímo s nenormálním fanatismem od r. 1886 a dosud se jich ústy různých papoušků dovolávají. Jest zajímavé, že realisté dovedli odsuzovati pomocí parallel i původní díla některých národních básníků českých z XIX. století jako plagiát a napodobeninu děl cizích, čehož četné příklady nalezneme v realisty psaných dějinách české literatury z doby Gebauerovy, Hanušovy, Jakubcovy, Máchalovy, Smetánkovy a Vlčkovy.

Zvláště prof. Škvor míval »šťastnou ruku« v parallelách a dovedl pomocí jich strhати kdejaké básníky ze školy Svatopluka Čecha, Vrchlického, Sládka,

Zeyera, Machara, Dyka a j., že na nich »nezůstal poctivý chlupek«, jak sám říkával.

Dozvěděl jsem se nedávno, že stařík prof. Škvor přesídlil zase do Prahy a proto jsem si usmyslil, že ho o vánočních svátcích navštívím. Jako vnařidlo vzal jsem s sebou báseň J. S. Machara z vánočního čísla *Národní Politiky* ze dne 25. prosince 1938, nazvanou »Návrat«. Zněla následovně:

J. S. Machar:

NAVRAT.

Tak jest nám celkem jako člověku,
jenž po dvaceti letech přišel k tomu,
po toulkách bezúčelných v daleku
zas navrátit se k oteckému domu.

Dům trochu zpustl. U zahrady plot
je rozkraden a úhor jeho polí
je odorán, jak komu bylo vhod —
domove drahý, jak ten pohled bolí!

To bloudění, ty cesty — k čemu to?
Ti lidé cizí — vždyť to vesměs lháři.
Co slibovali! Teď vše odkryto,
až příliš věřils, bédný bankrotáři!

Zežloutlá lípa hledí do oken,
jsou beze skel a brzy je tu zima —
teď do práce! Hned začít. Věř si jen,
jen sobě. Ruka tvá tvůj osud třímá.

Buď čistka domu první prací tvou,
prý štěnice, prý myši, švábi, rusi,
a ti už jistě hladoví zas jsou,
tož prášky, tinkturou se na ně musí.

Pak rychle zorat pole. K zahradě
plot nový zrobit. Jaro v okna klepe.
Do práce kde kdo! Všichni po řadě,
vždyť — u sta hromů — musí být už lépe.

Když jsem si o štědrém večeru přečetl tuto báseň, byl jsem si plně vědom, že básník Machar v ní mistrně vyličil přesmutnou náladu českého člověka po tragických událostech podzimních,

Po dvacetiletém politickém bloudění po světě v cizích službách vrátil se český člověk do vlasti, jíž si po celá léta nevážil a na niž zapomněl pro zbytečné starosti o cizince a mlhavé cizí ideologie. Teprve nyní viděl, jaké škody způsobila na jeho majetku hříšná nedbalost »přátel«, jimž tolik důvěřoval a jejichž ochraně svěřil svůj rodný dům. Roztrpčen připomíná si nesplněné sliby těchto lidí, kteří se ukázali býti lháři a rozhodne se vybudovati si lepší domov vlastní prací a spoléháním se pouze na sebe. Toť asi krátký obsah básně, v níž nic nezdá se býti vymyšleno, vše jest ryze české, původní a souhlasí se skutečností.

Jinak však dívá se na báseň realista, jehož mozek pracuje jiným, normálnímu člověku nepochopitelným způsobem již od roku 1886.

Prof. Škvor požíval se na báseň a hned prohlásil, že jsou tam *dvě lehké chyby* (odorán, domové) a *dvě hrubé gramatické chyby* (a ty, hladoví) místo a ti, hladoví«. O nějaké »původnosti« nebo »tvůrčím duchu« nelze prý vůbec mluvit u české básně, jež se docela otřepané nazývá »Návrat«. To poukazuje prý buď na nějaké infantní reminiscence z doby mládí, na př. na *otcův návrat domů* a ten výprask, když shledal, že jeho ratolest za jeho nepřítomnosti zpusťovala celou sednici, přiškrtla kočku, oškubala kanára, zlámala plot u zahrádky, nezatapila v kamnech, jak slibovala, rozbila okno atd. Nebo jest to prý *parallela z bible* o návratu ztraceného syna domů po 20letém bloudění v cizině mezi prasaty. Nebo jest v tom prý reminiscence na buržoasní, národně přemrštěnou výchovu ve škole. Báseň »Návrat« je patrně *plagiátem návratu krále Václava II.* ze zajetí u Otty Braniborského, nebo je *parallelou návratu Karla IV.* do Čech na hrad, jež shledal úplně zpusťošeným, že v něm ani bydlet nemohl a musil se hned dát do práce k jeho novému vybudování.

Pak si zase prof. Škvor vzpomněl, že báseň »Návrat« mohla by býti zcela dobře *oslavnou básní*, opěvující nezapomenutelný *návrat*

. Na moji skromnou námitku, že týž byl v cizině pouze 2 roky a nikoli dvacet let, poznamenal Škvor, že z dvojky se dá vždy snadno udělati dvacítku připsáním nuly. Že báseň pochází beze sporu z roku 1918, jest prý vidno z toho, že užívá Rašínova rčení »*u sta hromů* a Švehlovy výzvy »*Do práce kde kdo! Musí být už lépe!*« Ostatně básník Machar mohl prý později, když se nepohodl s T. G. M., oslavnou báseň stopiti a teprve nyní ji v novém přepracování zase hodil na trh.

Tvářil jsem se trochu nedůvěřivě a proto prof. Škvor náhle zvolal: »Abyste si snad nemyslel, že realistická věda jest bezmocnou v určování původnosti nějakého literárního díla, *dokáží vám nyní nevývratným způsobem na základě parallel, že Macharova báseň »Návrat« jest plagiátem cizího duševního majetku.* Dovolte, abych si zavolal svého podavače.«

Na stisknutí knoflíku objevil se obrylený asistent, jemně Škvor řekl: »Pane doktore Kazimoure, přineste mi laskavě rejstřík a doklady slova »*návrat*« a »*plot*«. Asi za deset minut otevřely se zase dveře a do světnice vstoupil asistent, nesa na zádech dvě veliké bedny: v jedné byly samé »*návraty*«, v druhé samé »*ploty*«. Mimoděk jsem si vzpomněl na svízele *živnosti asistentsko-podavačské*, jak je líčil odpůrce pravosti Rukopisů, prof. Dr. Jan Slavík v článku »*Z mých styků s profesorem Pekařem*« v Národním osvobození dne 13. května 1937, kde píše: »Historický seminář neměl sluhu. Tím vlastně byl pan asistent s platem 80 Kč měsíčně. Ježto Pekař v ústavu pracoval, byl jsem především jeho nosičem a poslem. Vlčkal jsem tlusté folianty z universitní a musejní knihovny. Byly to občas balíky pro posluhu.«

Prof. Škvor se chvíli hrabal v bednách a měl s podavačem »*potaz*«, až konečně s radostnou tváří vyvolil z bedny »*plotů*« jakýsi doklad, psaný japonštinou a angličtinou. »Už to mám!«, řekl spokojeně. »Na Machara se musí střílet z tlusté Berty, na toho parallelu z naší literatury nestačí. Ale toto ho zaručeně povalí na zem! Je to doklad, jež mi poslal před 30 lety japonský profesor Kakanakata z Nagasaki. Nyní se hodí! Je to výpisek ze starého japonského klasického díla nazvaného »*Tosa Nikki*« čili »*Deník z Tosy*« z 10. století po Kr., přesněji ze 4. roku éry

UPOZORNĚNÍ!

Redakce »Zpráv rukopisné společnosti« přejímá zodpovědnost pouze za zprávy a články jí samou podepsané; jinak za obsah ostatních článků a glos ručí podepsaní autoři sami.

Red.

Šóhej, což odpovídá roku 935 po Kr. Jest tudíž právě 1000 let star.

Vypravuje se tam o *návratu* jistého šlechtice, jenž byl prefektem v Tose, po *dlouholeté nepřítomnosti* do *rodného domu* v Kiotu. Cestoval a bloudil po moři, pak proti proudu po řece Osaka, až dostihl Yamazaki. Odtud vydal se za večera na cestu po souši, aby za noci, za svitu měsíce, mohl se *vrátiti po toulkách v cizině k oteckému domu*. V deníku se praví:

»Měsíc svítil jasně, když jsem dostihl *rodného domu* a vstupoval do brány, takže stav domu byl plně viditelný. *Byl zpustlý a odraný až běda* — hůře než jsem si myslel. Také srdce muže, jehož péči jsem dům svěřil, bylo právě tak odrané. *Plot* mezi obojím domem byl *rozkraden*, že oba zdály se býti jediným, a muž patrně vyplňoval svoji povinnost tím, že díval se na ně děrami. A přece zaopatřil jsem ho při každé příležitosti všemi prostředky, aby jej udržoval v dobrém stavu. Na jednom místě byl rybník, kde se shromažďovala voda, a vedle něho rostl jehličnatý *strom*. Ztratil polovinu svých větví a vypadal, jako by se tisíce let přehnal za mé nepřítomnosti. Menší stromy vyrostly kolem a vše bylo v tak *zanedbaném stavu*, že každý říkal, *jak ten pohled bolí.*«

»Anglický překlad W. G. Astona našel jsem v *Transactions of the Asiatic Society of Japan*, vol. III., part II., leč i z tohoto úryvku vidíte, že Macharova báseň »Návrat« se *parallelami* z »*Tosa Nikki*« jen hemží,« řekl prof. Škvor. »I o tom příteli-lháři, jenž měl chrániti domov před zkázou a nic nedělal, vzdor tomu, že to slíbil, *se tam mluví*, až bylo na konec vše odkryto a poutník poznal, že mu až příliš věřil. *Jehličnatý strom jest nahrazen v básni zažloutlou lipou* hledící do oken. Není verše, jehož obsah by nebyl přímo vzat z japonského klasika. Jest to vyložený *plagiát*, usvědčený nevývratnými *parallelami*.

Jedině původní jest v Macharovi pouze to místo, kde se mluví o *štěnicích, myších, švábech, rusech a o práscích i tinktuře*. A kdybych se zeptal naší Barči kde bere tinktury a prášky na štěnice a šváby, dověděl bych se snadno i původ těchto veršů. Věříte ještě, mladý pane kolego, v původnost a tvůrčího ducha Macharovy básně? Já nikoli, jako že se jmenují prof. Škvor a mám všechny usvědčující *parallelu* v bednách.«

Namítl jsem, že jest těžko věřiti že básník Machar uměl japonsky, ale prof. Škvor zvolal: »Já také neumím japonsky a přece to vím. Žijeme v témže století, co vím já, může věděti i Machar. Možná, že to vyčetl z nějakého německého kalendáře. Což pak já vím, odkud bere inspirace? Podle mne jest to *padělek*.

Řekl jsem si v duchu, že *pomocí parallel dá se dokázat každý nesmysl na světě* a že i nejryzejší česká báseň, jejíž vznik vidíme takřka na dlani, dá se vhodně vybranými *parallelami* usvědčiti jako plagiát. Tím spíše a lehčeji mohou si realisté hráti s *parallelami*, jde-li o boj proti pravosti Rukopisů. Zde mohou pracovati všemi prostředky, jež dovoluje zákon *realistické džungle*. Proto bylo by mrháním času bráti jejich *parallelu* vážně.

PŘEHLED.

V pozůstalosti M. WEINGARTA nalezl se rukopis »Materiál k otázce rukopisné«. Jsou to patrně přednášky, jež před několika lety pronesl v semináři na Karl. univ. a jež budily podiv rukopisové obrany neznalostí věci a četnými fantastickými údaji. Bylo by si přáti, aby veřejnost seznámila se s jejich autentickým zněním a doufáme, že správce pozůstalosti univ. prof. Dr. V. Šmilauer to umožní a posl. práci Weingartovu vydá tiskem. —ml.

VÝZNAMNÉ JUBILEUM. 10. dubna t. r. dožil se vysokého věku 85 let vynikající český literární historik, středoškolský profesor v. v. Jan V o b o r n í k, který patří do skupiny starých obránců RKZ a je snad již jediný žijící aktivní účastník bojů z roku 1886. Tehdy bojoval na naší straně v »Národních listech« a svému stanovisku zůstal věren do dneška. Dne 21. dubna t. r. slavnostně utila jeho zásluhy filosof. fakulta Karlovy university diplomem doktora filosofie. Patří a patří stále mezi nejtvrzejší příznivce a podporovatele. Přejeme jubilantovi mnoho zdarů do budoucích let. Red.

Provolání rukopisné společnosti v odezvě krajinského tisku přineseme v příštím čísle. Red.

TAKÉ VĚDA. K naší noticce, uveřejněné pod tímž názvem v posledním čísle, obdrželi jsme tento dopis: »Vážená redakce, v posledním čísle Zpráv dotazujete se, co by se asi stalo, kdyby bibliotéčkárka Nár. Musea sl. Jiřina Karasová měla prokazovatí vědecky svoje mínění, že RKZ jsou palimpsesty. Bude Vás asi zajímat, že jsem vyměnil s dotyčnou vědátorkou několik dopisů, které měl jsem v úmyslu také publikovat. Zveřejnění jejich bylo mi však sl. Karasovou kategoričsky zakázáno. Je to jistě — aspoň do jisté míry — odpověď na Vaši otázku. S pozdravem Ladislav Matoušek.« —red.

ZMĚNA. Administrační práce spojené s vydáváním Zpráv a opatřování spisů o RKZ se rozrostly do té míry, že jsme se rozhodli předat veškerou agendu s tím spojenou fě O. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. Tamtéž zasílejte také reklamace Zpráv. — red.

PŘEDPLATNÉ »Zpráv rukopisné společnosti« stanoveno na 10 K. Členům zaslány jsou »Zprávy« zdarma.

V příštím čísle vydáme titulní list Zpráv rukopisné společnosti s podrobným rejstříkem.

Nemůžete porozumět dnešnímu politickému ani kulturnímu životu našeho národa a světa, neznáte-li novou filosofickou knihu prof. Dr. F. Mareše, profesora a dvojnásobného rektora Karlovy university:

SOMRAK DUCHOVNÍ KULTURY PŘED SVÍTÁNÍM

Z obsahu:

»Evropská kultura, rozkvetlá na základě křesťanství, usychá a vadne v záru lidských vášní, neslibuje již hodnotných plodů; mnozí soudí, že je blízka zániku. Snad je to jen soumrak předcházející nové svítání; ale jak odůvodnit tuto naději? Různé kultury se již vystřídaly, ze starých ožily nové, ale nynější doba hrozí kultuře zkázou. Ve zmatku »ideologií« sobě odporujících a nepřátelských jako by uzal se byl zadržnul opět nad českou zemí a český národ jako by jej měl rozdrhnouti. Snad že k tomu má sílu i moudrost ze svého utrpení v minulosti.« —::—

Kniha vyjde v omezeném počtu výtisků v květnu 1939. Bude jí proto možno poslati jen těm, kdo jí závazně objednájí do 15. května t. r. v nakladatelství O. Janáčka nást. v Praze II., Palackého 11.

Cena K 25.— kromě poštovného.

Rukopisná společnost sdružuje přátele Rukopisů — laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy, přispívající K 50.—, činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

Uzávěrka příštího čísla Zpráv rukopisné společnosti dne 15. června 1939.

Čtěte literaturu o RKZ - pro i proti!
Dšechny zde uvedené knihy žádejte v nakladatelství OTAKARA JANÁČKA nást., Praha II., Palackého ul. 11, které převzalo do generální komise všechny knihy týkající se Rukopisů.

- W. W. Tomek: »Die Grünberger Handschrift«, Zeugnisse über die Auffindung. 1859, str. 46.
Jos. Jireček: »O nejnov. námitkách«, 1878, str. 38.
A. Bělohoubek - V. Šafařík: »Zpráva o chemickém zkoumání RKZ«, 1887, str. 120.
Frant. Bačkovský: »RKZ ve světle pravděpodobném«, 1888, str. 132.
Frant. Bačkovský: »Jak znamenitým učencem byl by padělatel RKZ«, 1889, str. 24.
O. Seykora: »Na obranu RK«, 1893, str. 304.
Jos. Letošík: »Dějepisný rozbor RK«, 1910, str. 104.
J. Herben: »Boj o podvržené Rukopisy«, 1911, str. 90.
V. Horák: »Rukopis Královodvorský«, 1912, str. 60.
Paul Kisch: »Der Kampf um die Königinhofer Handschrift«, 1918, str. 36.
Tiesus Vardas: »Rukopisy jsou pravé«, 1938, str. 32, K 6.—.
J. Pernerová: »Tři důkazy o RKZ«, 1938, str. 24, K 6.—.
L. Matoušek: »Za pravdou Rukopisů«, 1938, str. 120, K 15.—.
F. Mareš: »Nepravdivé legendy o RKZ«, 1938, str. 32, K 6.—.
L. Matoušek-K. Třeska: »Po stopách pravdy a podvodu«, 1939, str. 160, K 17.—.
Jos. Schneider: »Poznámky k námitkám«, 1921, str. 44, rozebráno.
H. Kuřiner: »Záboj a Čestmír«, 1923, str. 82.
H. Kuřiner: »Tataři na Moravě«, 1926, str. 104 + mapové příl.
F. Mareš: »Vědecké metody realismu zvl. v otázce RKZ«, 1927, str. 60, K 12.—.
F. Mareš: »Klamnost důkazů«, 1928, str. 124, K 6.—.
A. Kraus: »Vědecké metody«, 1928, str. 84, K 3.—.
F. Kolda: »Důkaz pravdivosti RK«, 1928, str. 56, rozebráno.
F. Mareš: »Boj proti Rukopisům«, 1929, str. 92, K 5.—.
V. Vojtěch - V. Flajšhans: »RKZ«, 1930, str. 136, K 200.—.
F. Kolda: »Rukopisy a věda«, 1931, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 120, K 15.—.
F. Mareš: »Pravda o RKZ«, 1931, str. 324, K 90.—.
V. Perek: »RKZ jsou pravé«, 1931, str. 24, K 7.—.
V. Flajšhans: »Dva příspěvky k boji«, 1932, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 60, K 8.—.
F. Kolda: »Závěrečná slova o Rkp.«, 1932, str. 8, rozebráno.
F. Mareš: »Marnost bojů«, 1933, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 246, K 39.—.
D. Žunkovič: »Závěr čs. sporu o Rkp.«, 1933, str. 20, K 5.—.
B. Spurný: »Texty RKZ podávají důkaz...«, 1933, str. 8, K 3.—.
J. Vrzalík: »Poučení«, 1934, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 300, brož. K 36.—, váz. K 48.—.
J. E. Hanka: »Stovražba I.«, 1934, str. 76, K 9.50.
J. E. Hanka: »Stovražba II.«, 1934, str. 68, K 12.—.
»RKZ«, vydání Dr. Perka, 1934, str. 72, K 5.—.
J. E. Hanka: »Strašidlo RKZ«, 1935, str. 48, K 5.—.
K. Třeska - L. Matoušek: »RZ«, 1935, I. a II. vyd. rozebráno.
F. Štoviček: »O bitvě na Turském poli«, 1932, str. 46, K 5.—.
D. Žunkovič: »Die Handschrift von Grünberg«, 1935, str. 24, K 8.—.
L. Kunte: »Pan Vrzalík rehabilituje Rukopisy«, 1935, str. 64, K 4.—.
F. Mareš: »Poslední vzdory pravdě«, 1935, str. 76, K 12.—.
F. Mareš: »Remarques...«, 1936, str. 32, K 9.—.
L. Matoušek: »Pamět Přibyslavská a RKZ«, 1936, str. 32, K 6.—.
Pravda o Rukopisech (rozhl. diskuse), 1936, str. 14, K 1.40.
J. E. Hanka: »Karmen jubyleyní«, 1936, str. 16, K 5.—.
V. Seykora - J. Karlík: »RKZ«, 1936, str. 276, K 39.—.
F. M. Bartoš: »Rukopisy«, 1936, str. 126, K 7.50.
K. Andrlík - J. Vrzalík: »Stručné poučení«, 1937, I. a II. vyd. rozebráno, III. vyd. str. 36, K 5.—.
P. O. Zamfirescu: »Oslí čelisti«, 1937, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 96, K 12.—.
F. M. Bartoš: »Listy prof. Marešovi o RKZ«, 1937, str. 48, K 3.—.
L. Malinský: »Sloupy oficiální pověry o Rukopisech«, 1937, str. 40, K 5.—.
F. Mareš: »Strach z pravdy«, 1937, str. 104, K 16.—.
Jan Miszewski: »Walka o czeskie Rekopisy«, 1937, str. 85, K 12.—.
Bodhisatwa: »Jsou Rukopisy falešné?«, 1937, str. 16, K 3.—.
L. Malinský: »Profesor a student v diskusi o Rkp.«, 1937, str. 8, K 2.—.
Proti sofismatům (K. Andrlík, F. Mareš, L. Matoušek, K. Třeska), 1937, str. 104, K 10.—.
Dr. V. Zákřejs: Sborník RZK. 1939, Sv. I., II., à K 6.—.

ZPRÁVY RUKOPISNÉ SPOLEČNOSTI

Vydává společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 24. dubna 1939.

Číslo 2.

RZK jsou pravé.

Bedřich Říha:

Alibi Václava Hanky.

Po Flajšhansově vyloučení Jos. Lindy ze »spolupadělání« RZK s Václavem Hankou zbývá Hanka jako jediný »padělatel« RZK. Období, v němž by byl Hanka **mohl a musil** »padělati« Rukopisy, spadá do doby od konce srpna 1814, kdy se Hanka vrátil z Vídně do Prahy, do dne nálezu RK 16. září 1817 a u RZ podle docenta Oberpfalcera do konce listopadu 1817. Hanka na štěstí uložil v Museu a zachoval ve své tamtéž uložené literární pozůstalosti všechny dokumenty své tehdejší činnosti. Jsou to: Hankovým charakteristickým stojatým písmem psané koncepty textů Starobylych Skládání (koncept 6. dílu Tkadlečka jsem nenašel) i s censurními záznamy, jdoucími do dne 12. VIII. 1817, dále originály přijatých a koncepty odeslaných dopisů, vysvědčení a j. (O Hankově písmu tvrdí se mylně, že psal stojatě až od nálezů RK.) Bohužel není Hankova celá pozůstalost popsána; v popsané korespondenci scházejí velmi důležité koncepty odpovědí na dopisy Kopitarovy. Ač jsem dosud v Národ. a univ. knihovně a v Nár. Museu mimo knihy probádal jen část Hankovy pozůstalosti, mohu prohlásit již dnes na obranu cti českého národa a jeho buditelů jako bývalý soudce z povolání: Hanka vyvinul v oné době tolik dokumentované jiné činnosti, že mu nezbyl čas, jehož by bylo potřeba na přípravu a provedení »padělků« RKZ. Tvrdí-li se tedy, že V. Hanka »padělal« RKZ, musím to prohlásit jako soudce, mírně řečeno, za »osudný omyl«.

Prokazují to tímto stručným přehledným vylíčením Hankovy **skutečné** činnosti v oné kritické době.

Hanka se narodil 10. VI. 1791, šel na studia do Hradce Králové ve 13 letech, do Prahy v 18 letech a studoval práva r. 1812—16 a to druhý ročník 1813 až 1814 ve Vídni, ostatní v Praze. Na konci každého běhu udělal zkoušku se »známkou první«, jen r. 1816 opakoval zkoušku z obou běhů a to 14. VI. a 6. VIII. Ve Vídni začal se učit rusky čist u Kopitara před 10. dubnem 1814, stal se pak 27. IX. 1816 tlumočnickem ruštiny u pražského kriminálního soudu a působil na př. jako tlumočnick v srpnu r. 1816 po

15 dnů s pochvalou a r. 1817 v březnu po dva dny. Mimo latinu, řečtinu, němčinu, srbštinu a ruštinu uměl do konce r. 1823 italsky, anglicky, francouzsky, španělsky, portugalsky, dánsky a švédsky. Před 22. X. 1818 navštěvoval po několik let pilně universitní knihovnu. Od r. 1815—17 pořádal kursy zv. **české učení** až pro 300 posluchačů a sbíral látku pro Pravopis český, jež vydal v květnu 1817 o 96 stránkách a 2286 řádkách v počtu 1500 výtisků. Prof. Flajšhans i Jakubec chválí tento t. zv. analogický pravopis. V Pravopisu vypočetl Hanka 40 předcházejících českých i německých gramatik českého jazyka o 76 vydáních (čerpal z Pelcla a Dobrovského, sám jich doplnil devět). Ve čtvrtém oddílu uvádí Hanka 1371 ukázkových slov se 687 slovy, je vysvětlujícími. Z prvních jest 1092 slov seřaděno abecedně ve 3 řádcích a sice 133, 854 a 105. Pro tento Pravopis dostal se Hanka do bojů s ypsilonisty, v nichž na konec zvítězil. Palkovičovi odpověděl dvěma letáky (270 řádek). R. 1815 vydal Dvanáctero písní, z nichž 11 se 315 veršů vlastními, a Kratičké vypsání Russe a jejího vojska o 16 stránkách. R. 1816 vydal II. svazek Dvanáctera písní, z nichž 9 se 309 veršů vlastními, a Prostonárodní Srbskou Muzu do Čech převedenou (stran 34 a 496 veršů se 23 poznámkami), jeho to překlad 8 srbských a dvou ruských písní. Odesláním srbského originálu Pesnarice Dobrovskému po prostředníku ohlásil Kopitar Hankovi teprve 4. ledna 1816. Kdy došla do Prahy a kdy se dostala do rukou Hankových, nevím. Ještě 27. II. se ptá Kopitar Hanky, zda již viděl II. svazek. Hanka psal Kopitarovi před tím 9. I. 1816. A podle metra těchto srbských písní, v českém starším básnictví prý neznámého, »padělal« Hanka (viz Flajšhansovy Poznámky strana 4.) Oldřicha a Jaroslava z RK a celý RZ! Třeba jen, vedle ostatní tehdejší Hankovy činnosti, srovnat ono časové rozpětí od pravděpodobného převzetí Pesnarice Hankou do nálezů RK, by se poznala časová nemožnost použití těchto písní na **prvopočátku** »padělání« jako předlohy pro zbásnění RKZ v novém českém jazyku. Již z toho vyplývá jasně nicotnost tohoto důkazu »padělanosti« »parallelami« (shodami)

s Karadžičovou Pesnaricou. Překlad z ní vyšel 1817, ne 1810.

Nejhlavnější, nejobsažnější a nejzáslužnější práci Hankovou v oné době bylo, že do dne 12. srpna 1817 krasopisně bez jediné opravy **kolmým** písmem opsal a od censury schváleno dostal 30.273 verše a řádky staročeských básní a prosy z rukopisů Hradeckého, Svatovítských, Strahovského, Lobkovického, z pražské univerzitní a vídeňské dvorní knihovny, z majetku Lindova (Píseň pod Vyšehradem) a Dlabačova (List s nebe). Ještě nedlouho před 3. VIII. 1817 kontroloval Hanka v Metropolitní knihovně dříve opsaných 2461 veršů Alexandra, 1527 veršů Alana a všechny kusy z rukopisu ve 4 (bylo mnoho chyb a celé verše vynechané, píše Dobrovskému). Dokonce tenkrát **poprvé** si opsal Radostí P. Marie, Na nebevzetí P. Marie, Modlitby ve verších, Legendu o svaté Dorotě a Zdrávas. A z této legendy, jakož i z Mořské hvězdy prý Hanka čerpal paralely pro RKZ! Opravdu úžasný důkaz »padělanosti«!

Celkem vydal Hanka 30.273 verše a řádky tiskem v pěti dílech Starobylych Skládání. Ale opis těchto básní a prosy nebyl pouze opis diplomatický, nýbrž Hanka hned při opisování opatřil samohlásky čárkami, tečkami a kličkami, jež v originálech nepřicházely, rozdělil sám věty i verše, tyto psané v rukopisech souvisle ne vždy s náznakem počátku nového verše, a opsal vše již svým »analogickým« pravopisem (na př. Rzyecz = Řeč, kmetye = kmetě, gyst = gest (naše jest), slozyl = složil, a pod.). Jedině opis Prokopa z Hradeckého rukopisu, otisknutého v I. dílu, jest jako ukázka opis diplomatického, jenom jeho pravopis je převeden do »analogického«. Kdy Hanka počal s těmi kterými opisy, nemohl jsem dosud zjistiti, ale zakončení opisování zachyceno je v Hankových konceptech censurními zápisy z r. 1817.

Podle umístění censurních záznamů v Hankových konceptech přepisů (musejní značka IV H 10) dostalo se Hankovi r. 1817 »Imprimatur« čili úředního svolení k vytisknutí takto: 1./11. dubna pro 6528 veršů a řádek, 2./30. dubna pro 2792 v., 3./12. června pro 6090 řádek Tkadlečka, 4./9. července pro 1692 v. a ř., 5./12. července pro 2566 v. a ř., 6./30. července pro 8920 v. Tristrama, dopsaných Hankou »4. června 1817 slovo od slova z rukopisu, který... nyní na Strahově se nachází«, a 7./12. srpna pro 1685 v. Celkem dostal »Imprimatur« pro 30.273 v. a ř. Dále jsem objevil na Hankových konceptech těchto staročeských textů tato praesentata censurního úřadu: 19. III. č. 109, 9. VI. č. 268 a 7. VII. 1817.

Těmito censurními daty je Hankovo přepisování těchto textů pro tisk časově určeno do doby od počátku r. 1817 až skoro do polovice července 1817. V tomto roce vykonal Hanka mimo zředeu zmíněné ještě tyto práce: K I. dílu Starobylych Skládání, vyšlému tiskem v červenci, napsal »Úvedení«, datované 10. VI., o 20 tiskových stránkách, a 15stránkové »Vysvětlení zastaralejších a ztmělejších slov«, za použití 430 kartotekových, abecedně seřadovaných lístků s připisováními na ně 669 vysvětlujícími slovy a 592 citacemi míst básní, kde slova ta přicházejí. Sepsal 331 řádku neuveřejněného mluvnického pojednání. Opsal si Dobrovského »Introductio in Institutiones linguae slavicae« na 198 stránkách asi o 4500 řádkách. Tato zaměstnanost ve spojení s ostatní tehdejší činností Hankovou (jaká vyjde plně na jevo z veškeré jeho korespondence, až bude tato probádána) vylučuje, aby Hanka — kdyby byl skutečně padělal RZK — přerušoval opisování staročeských textů svojí práci na padělků RKZ. Musil by jej mít

se všemi předběžnými přípravami hotový již před těmito pracemi z r. 1817, t. j. ve stáří kolem 25 let. V tomto věku a při mladických přirozených nezkušenostech, neznalostech a neumělostech, při úžasně obsáhlém věcném obsahu básní RKZ, které obsahují poměry a události, v Hankově době neznámé, totiž staré právní poměry, historické události, vojenské a válečnické podrobnosti, místní situace — jako na př. »bránu přes Vltavu«, našimi historiky popíranou, teprve r. 1929 při vykopávkách na pražském Hradě odkrytou —, při celkové jazykové starobylosti češtiny a pravopisů z různých dob, při dodnes nenapodobitelném chemickém složení dvou různých inkoustů, při dokonalé znalosti a obratném provedení písma různých dob a výzdoby obou Rukopisů a konečně při neklamných vnějších i vnitřních známkách starobylosti 36 stran obou originálů je úplně vyloučeno, aby Hanka byl dokázal »sepsati« a »zhotoviti« RKZ. Tento časový posun »padělaní« do r. 1816 vyvrací také možnost použití velmi mnohých »parallel«, které by byl musil Hanka znáti nikoli »r. 1817« nebo »před nálezem RK«, jak se neurčitě, proto nepřipustně a bez důkazů vyslovují odpůrci, nýbrž daleko dříve, hned na počátku »padělaní«, totiž před skládáním textů básní RKZ v nové češtině. Jak se mi však podařilo prokázat v několika případech, poznal Hanka některé tyto »parallelly« teprve r. 1817, tedy jen nějaký měsíc před nálezem hotových a praeaparovných originálních Rukopisů, kdy — ani nehledě k jinakým tehdejší pracem Hankovým — již použití jich do novočeského sepsání básní bylo časově holou nemožností. A proč by byl »padělatel« Hanka čekal měsíce s nálezem RK a »podstrčením« RZ na Zeleňou Horu?

V souvislosti s oněmi časově naprosto neurčitými tvrzeními odpůrců nemohu tu nepřipomenouti, co na jejich adresu napsal již r. 1930 v »Pravdě o RKZ« prof. Mareš na str. 181. Napsal: Přesvědčení blasatelé podvržení Rukopisů od Hanky stále nemají odpovědi na **hlavní** otázku: jak dlouhého času potřeboval Hanka na sepsání těch básní, ovšem novočesky; jak dlouho je překládal do staročeských veršů; ale zvláště, jak dlouho »kreslil« na starý pergamen písmo, jiné v RZ, ... jiné v RK, ale tak, že i palaeografičtí odpůrci RK kladou jeho písmo do 14. stol.; a jak dlouho potřeboval Hanka, aby praeaparoval tyto čerstvě psané Rukopisy tak, že se jeví i chemicky jako pravé rukopisy ze 14. stol.? Na tyto otázky odpůrci neodpověděli. Jen mus. archivář Dr. V. Hrubý dotkl se jedné z nich již r. 1919 v brožurě »RK padělek Hankův« (str. 32 a 51). Podle něho Hanka v r. 1817, kdy asi pracoval na RK, si opisoval z kodexu Strahovského Tristrama, uvedl svou báseň o Jaroslavovi podobnou myšlenkou, jakou začíná Tristram, a zdá se, že i jinde v Jaroslavu jsou stopy Tristrama; po napsání »staročeských« básní starým písmem a pravopisem na starý pergamen, jehož měl Hanka dosti — odkud, Hrubý neříká —, a jež upravil podle starého listu, nalézajícího se v jeho rukou, vyzdobil rumělkovými nadpisy kapitol a asi 50 větších písmen, nakreslil vlnkové výplně, iniciálku každé kapitoly nakreslil ozdobně do čtverce, vyzdobil jeho volnou plochu zlatem, které vzal patrně ze starých rukopisů, podložil je dříve barvou zelenou, červenou nebo modrou a připojil k iniciálkám nemotorně ozdůbky volutové; potom pročetl RK ještě jednou, opravil vyškabáváním 18 míst textu, pergamen důkladně pošpinil a umazal, načež 16. IX. jej ještě s 5 malými zlomky pergamenových rukopisů ve sklepení věže různě podstrčil a pak vše »nalezl«. Ze

skutečností, zjištěných v tomto článku, usoudí každý čtenář, že Hankovi nestačil čas na všechny tyto práce v r. 1817.

Kdyby Hanka, jenž pomocí Kopitarovou se informoval již v říjnu 1815 ve Vídni o vyhlídkách právníků u auditoriátu, byl skutečně padělatel RKZ, pak byl tehdy geniálním básníkem a středověkým všemělcem.

Litoměřický rodák, Němec Dr. J. G. Meiner, pens. prof. estetiky na praž. univers., obdržev od Dobrovského s dopisem z 20. XII. 1818 Svobodův německý překlad RK, byl RK tak zaujat, že i v noci na štědrý den až do úsvitu pracoval na recenzi pro vídeňský Hormayerův Archiv. Týž den ještě napsal Dobrovskému obsáhlý dopis o RK a praví tam do slovně: *Darin ist mehr als im Nibelungenlied, česky: V RK jest víc než v Písni o Nibelungech.* (Dr. Lemberg: *Grundlagen*... 1932.) O tom, jak cizí spisovatelé psali o RK, cituji z II. vydání Grégrovy *Ob-rany* 1886, str. 93 a násl., tyto výroky: *Pertz*: pocházejí z počátku 14. stol. *L. Krumml*: pohled na rukopis (a dali jsme si jej ukázati velmi důkladně) neučinil ani na nepředpojatého nikterak dojem, že by byl uměle dělán a že jde tu padělání. *Goethe*: neocenitelné zbytky nejstarší doby — málo se zachovalo v národních písních podobných předkřesťanských aneb z doby prvního křesťanství pocházejících projevů tenkrát ještě polovzdělaného, však přesto nejmenším citům přístupného národa — Rukopisy nazývá drahocennými pozůstatky staré české literatury, které, nebyvše nikdy úplně zapomenuty, v jeho době neočekávaně bohatým objevením jsou rozmnoženy; *Grimm*, 10. X. 1840: Jakmile jsem spatřil snímek Libušina soudu, zmizely všechny pochybnosti; něco takového musí být pravým, nemůže být sfašlovaným. *Mickiewicz*: verše vzorem libozvuku; sloh, názornost a původní básnická síla *Záboje* jsou pozoruhodny. *Rakoviecki*: duch krásný, živost obrazů, lehkost slohu a neobyčejná mohutnost ve výrazu přesvědčuje nás o stupni osvěty i vyspělosti jazyka starých Slovanů, jakož i o známém jim od nepamětných dob umění písma. *Berg*: RK ukázal nám, na jakém stupni vzdělanosti stáli předkové nynějších Čechů; on zachoval nám živé, pravdivé vypravování o minulých dnech v líčení plném citu a velkolepé krásy — verše sladké a na div krásné. *Zlatojevič*: RK je drahý kámen — o vnitřní ceně napsány jsou a mohou se napsati celé knihy. Z RK se vidí, že Češi byli lepší svých nepřátel. Že se nezachovala celá kniha, je škoda nejen pro Čechy, nýbrž pro všechny Slovany. *Siemien-ski*: nejvýbornější útvary předků — básnická jejich hodnota je veliká — RK rovná se nejlepšímu básnickým plodům všech časů. *Wratislaw*: nejpamätnější zbytek stařin, v jazyku českém sepsaných — lze je pokládati za nejdůležitější přídavek, který se kdy od koho stal k archivům básnictví slovanského. *Bowring*: Mimo cenu jich filologickou nelze popřítí též cenu jejich poetickou — nálež jich jest za jisté nejdůležitější událostí v moderní historii staré poesie slovanské — básně vynikající neméně jednoduchostí i silou svojí, jakož i pravidelností versů. *Robinsonová (Talvj)*: velice cenným zbytkem jest proslulý RK, jenž obsahuje též některé básně, jež původně složený byly, jak jest zjevné, ve století osmém neb devátém. *Quinet*: tak jako snad žádná jiná poesie, mají básně tyto ráz doby a podněbí, v nichž vyrostly... nepodobají se žádně z básní napřed vypočítaných (*Homer, Shanameh, Ramajana, Nibelungy, Artuš*) — musely být inspirovány

z blízka událostmi, ano skoro na bojišti — veškerá krása básní těch vytryskla ze skutečnosti současné a vášnivě. *Eichhoff*: Do očí bijícím dokladem o stáří (*Záboje*) jest, že není v ní ani jediného názvu místního — jaká pravda a jaké umění zároveň jest ve způsobu, jakým Slavoj zde slova svá hlásá (k *Záboji*), a v posledním vyzvání *Zábojově*, v němž líčí vzpouru již jako vítězství! — líčení vojska *Luděkova* vyniká bohatostí básnickou, jež nezádá v ničem *Homerovi* — *Záboj* stává se zde stejně velikým, jako *Achill*, pronásledující samojediný vojsko trojské. *Francesconi*: básnické květy, jež závodí s půvaby řecké musy a písní bardův kaledonských — nemluvě o jiných krásách, nalezneme tu živé líčení, vzaté ze zkušenosti, tu opět přirozený pathos, což vše líbí se tím více, čím více se zdá povrhovati každou okrasou — myslím, že každý Čech při pohledu na tento drahocenný rukopis, je-li mu vlast drahá, musí cítiti část oné rozkoše, jakou cítí Angličan při pohledu na *Velkou Chartu* v museu britském. *Goethe*: obě větve básnictví, česká i německá, pravý základ a podklad svůj vždy přece jen hledati musí ve staročeském (životě i literatuře), kde život, řeč i poesie národní mají dosud nejvíce samostatný a vlastní svůj ráz. Čechy jsou bohaty na památky této doby rozkvětu. Nejstarší zbytky staré jich literatury, kteréž nikdy zapomenuty nebyly, rozmnoženy byly neočekávaně v naší době nálezy nejbohatšími; neocenitelné památky. *Dambek*: básně vynikají velice vnitřním obsahem — v estetickém ohledu vynikají básně tyto veskrze přirozeností a zvláštním rázem, objemnější zvláště silou a mohutností, menší aneb písně zvláště půvabem a nejvíce vřelostí citu. Skromná prostota, oblíbené roucho pravé velikosti, jakož i pravé naivnosti jest též rouchem, v němž se básně tyto objevují — nálež jich lze tudíž nazvati v každém ohledu šťastným, ano pro Čechy neocenitelným. *Meiner*: epické básně RK jsou jediný ve svém způsobu úkaz, poněvadž mají mimo veškeré jakoby vrozené přednosti skvělého historického líčení a ryzího plamene vlasteneckého nadšení i tu, že opírají se o velice důležité domácí události a hrdinské činy, jež sledovati lze s dosti zevrubnou určitostí, i pokud dějiště se týče, až do IX. stol. nazpět a v doby nikoli nenásilného obracování Čechů. V této příčině jsou pravým pokladem starých názorů, mravů a zvyků a do jisté míry podávají i svědectví o povaze Čechů, jsouce jakoby klíčem celé jejich historie. — Lyrické písně jsou veskrze hluboce citěny, samostatně myšleny, živě, líbezně, mocně a přece vždy jasně a prostě vyjádřeny jako duch a srdce anděla ve tváři krásného dítěte. Hned pohrávají anakreontickou něhou (*Žezulice*), hned dýchají vřelou touhou (*Kytice, Růže*), truchlivým steskem (*Opuštěná, Skřivánek*), hned kypí bujarou rozkoší mládí (*Jahody*). Ostatní, jichžto prstonárodní charakter taktéž nelze popírati, povznášejí se skoro až k epu, oslavujíce smělého osvoboditele uloupené milenky (*Zbyhoň*), rytířského zápasníka za knížecí nevěstu (*Ludiše*) nebo oplakávající rukou nepřátelskou padlého jinocha očima všech dívek (*Jelen*).

Podle předcházejících úsudků o básnické úrovni RK byl by býval Hanka jako »padělatel« geniálním básníkem než sami původci *Nibelungů*. Jak vypadala tehdy *Hankova* básnická síla ve skutečnosti, prokazuje jeho 20 písní z obou svazků *Dvanáctera* písní z r. 1815 a 1816 a novoroční přání vídeňskému *Hromádkovi* k 1. lednu 1817, jež dle *Prvotín* z téhož dne zní: *Přigmete mau žádost w spěchu: Nebe gen Wám zdrawj přeg!* — Ostatně pak milost Čechů —

tisíc napřed platců dey, — w Uhřích takowychto hostj — pět set pro zatím gest dosti. — Hanka. — Jasnó tedy, že Hanka básně RK neskládal.

Pro otázku Hankova »středověkého všemělství« je důležité podívat se na vnějšnosti RKZ. Mus. bibl. A. J. Vrtátka (ČCM 1871/426) odkryl v RK žluté plámky ma dně červených větších písmen, na začátku hlavních odstavců básní, jakož i na začátku drobných písní, které plámky kladl pisatel hlavního textu jednak z ohledů ornamentálních, jednak tam, kam červené písmo rubricováno býti mělo. Vrtátka ukázal též k útlým propíchnutím listů pergamenových v rozích textových sloupců a po vnějších krajích listů, k drobným mikrografickým literkám v místech, kam potom červené iniciálky vepsány byly. Po těchto pracech hlavního písaře přicházel podle Vrtátka teprve při ozdobnějších rukopisech zvláštní registrátor a konečně illuminátor. V RK je 7 kreslených barevných velkých iniciálek. Podle Marešovy Pravdy o Rukopisech je RK krasopisecky krásně proveden. Četná velká písmena jsou psána rumělkou, tak i nadpisy kapitol a vlnité ozdoby při nich. Iniciálky epických básní jsou omalovány červeně, zeleně, modře do čtverečků, polepených zlatým plíškem a orámovaných stejnou barvou jako písmeno; od volných rohů rámečku vinou se ozdobné vlnovky v téže barvě. RZ má 4 velké iniciálky. Podle Marešovy »Pravdy« je iniciálka A ozdobně provedena rumělkou. Podobně i jiná velká písmena, ale ne vždy počáteční, nýbrž i u slov vedlejších. Zvláště velké je červené písmeno C a D. Počáteční velké červené písmeny jsou po různu po celém RZ bez znatelného pravidla. Zvláště záhadné jsou červené čáry na 4. str., z nichž bylo vykouzleno proslulé »V. Hanka fecit«. Naprostou pravidelností je, že počáteční písmeno každého slova má vpravo červenou obrubu, čím je umožněno čtení, ztížené nepřetržitým chodem písmen jedné za druhou. To tedy znamená dalších 613 červených čar. Zmíněných počátečních velkých červených písmen napočítal jsem 31.

Bělohoubkovým mikrochemickým a mikroskopickým ohledáním zjištěny r. 1886 v RK tyto podstatné skutečnosti. Ořízka po výtce zvětšela a pošpiněná, místy rozdrásaná. Jemný pergamen po jedné straně hladší, po druhé drsnější. Popsaná část vždy méně hladká než nepopsaný okraj. Pergamen prodlením času vlivem součástek vzduchu, jmenovitě vláhou, prachem a snad i mikroorganismy utrpěl nemálo na svých původních vlastnostech. Listy jsou porušeny, jsou na nich i v textu skvrny světlešedé, světle neb temně nahnědlé, též poněkud narudlé. Pletivo pergamenové doznalo někde destrukce. Jsou viditelné čtyři rohové body každého písmového sloupce čili pichy, jimiž vedeny dvě kolmice a dvě vodorovné přímký od okraje k okraji. Podél kolmé ořízky řada pichů, snad kružidlem, pro linkování. Někde odříznuty, ale dokonale zachovány na 9 ze 14 listů. Linky se shodují s pichy. Vzdálenost linek nestejná. Linek i s orámováním je kolem 700 čar. Barva linek světle žlutavorezovitá, ráz jejich shoduje se s rázem běžného písma minusculního. Linková kapaňina pronikla jednotlivá vlákna pergamentu. Barvivo linek je sloučenina železitá, trvající v sloučenství chemickém s glutinem pletiva pergamenového. Písmo RK je drobné, minusculní, barvy rezavě žluté, jehož povaha (čili ductus) je v celém RK táž, vzniklo tedy pravděpodobně prací jednoho písaře. Na četných místech proráží písmo pergamenem a objevují se jeho tvary také na opačné straně. V RK je celkem 50 červených písmen úvodních, umístěných v čele nových odstavců (rubrikace); jsou rázu písma

majusculního; jejich červená barva má 2 odstíny, jejich barvivem je rumělka. Písaři rukopisů v dávných věcích, píšice text, ponechávali mezery v řádcích, kam se dodatečně vpravovala větší a ozdobná, po výtce barvami provedená úvodní písmena. Práci tu konal buď též písař aneb jiný zv. rubricator. Na taková místa aneb v sousedství jich vepsal písař textu malé písmenky, zvané »mikrografy«, aby upozorňovaly rubricatora, kde a jak zdobiti. Vrtátka odkryl v RK dva, Bělohoubek dalších pět mikrografů. Také M. Hattala a Ad. Patera odkryli snad některé. Jejich barva, vzezření i ráz souhlasí s běžným písmem RK. K osobitým příznakům úvodních písmen náležejí barevné značky zv. plámky, žluté, umístěné buď pod anebo do úvodní písmeny. Nelze je postihnouti všude, je jich jen 22. Při samém konci řádek červeného písma je v RK na 4 stránkách pět drobných červených okras a výplůků. Na počátku hlavních oddílů čili hlav RK vyskytuje se sedm větších ozdobnějších písmen, iniciálek, umístěných uprostřed čtyřbokých barevných rámečků v zlatolesklém poli. Toto je obdélník nebo kosodélník. Ze 2 rohů rámečku vystupují dolů a nahoru arabesky ve tvaru úponků vinné révy. Prostora uvnitř rámečků a kolem písmena je polepena tenkými lištami zlata s patinou stáří. Tyto lišty přilnuly tak k pletivu pergamentu, že úzkou trhlinou, tu a tam prorvanou, lze přesně rozpoznati vláknitou povahu pergamenového pletiva. Iniciálky s arabeskami jsou buď zelené nebo červené. Jen čtvrtá iniciálka N(eklan) je modrá, pod modří skvrnky zeleného barviva, zásaditého uhličitanu měďnatého (chrysokoly) a na jednom místě pod ostrůvkem zeleného barviva vyšetřeny sledy barviva červeného, rumělky. Hmota dobře zachovaného zlatolesklého povlaku je v podstatě zlato s malíčkým podílem mědi. Prof. Bělohoubek podle zkoušek soudí na přítomnost bílku jako lepidla zlatého povlaku; pod tímto se objevil pergamen někde bílý, jinde slabě rudě zbarvený; tu a tam postřehl červená tělíska, možná sledy rumělky.

Tyto skutečnosti RZ i RK, zejména pak ony, zjištěné odborně A. J. Vrtátkem a Bělohoubkem, odpovídají úplně technickému psaní a zdobení knih středověkými klášterními dílnami obratných a zkušených mnichů-písařů a illuminátorů, jak je vylíčil doc. Dr. Květ ve své rozhlasové přednášce dne 29. I. t. r. Vyjímám z ní jen používání zlata malíři-illuminátory v podobě tenounce vytepaných plátků, kladených na zvlášť připravený podklad z křídý a klovatiny. Až když pozlátka dokonale přilnulo, leštil je malíř achátem nebo vlčím zubem a pak teprve začal illuminátor s malováním.

Z těchto skutečností vnějšku RZK plyne, že by byl musil Hanka, kdyby byl RKZ padělal, nejen znáti do všech podrobností, jak se ve středověku knihy psaly a illuminovaly, ale byl by to musil také v oné kritické době s dokonalou obratností písařskou a illuminátorskou provést. Ptám se: bylo to možno u 25letého absolvovalšího právníka, mohl provést tyto písařské a malířské výkony i umělé zestarání rukopisů vedle svých skutečných prací? Kde si opatřil chudý Hanka všechn ten potřebný materiál, pergameny, inkousty, barvy, zlato a j.? Na to je jediná možná odpověď: To Hanka nemohl, on RKZ nepadělal! Nyní se vracím zase k textům Starobýlých Skládání.

Z těchto textů vyšel před nálezem RKZ tiskem jen I. díl v červenci 1817, ale Hanka pracoval již i na II. dílu, jenž se před koncem listopadu 1817 již částečně tiskl. Druhý a třetí díl vyšly již r. 1818, čtvrtý r. 1820. Opožděný r. 1823 a Tkadleček roku 1824. Hořejší staré české rukopisy vydaly 1359 tiskových

stran. Do oné kritické doby »padělatelů« беру další součásti toliko I. dílu St. Skl. Předmluvu bez data napsal Josef Jungmann, Hanka sepsal »Uvedení« z 10. VI. 1817 o dvaceti stránkách a po Jungmannově vzoru »Vysvětlení zastaralejších a zatmělejších slov«, o kterých slovech se radil s Jungmannem (stran 25). V »Uvedení« vypočítává Hanka staré již otisknuté rukopisy počínaje r. 1539, uvádí ukázky z nejstarších rukopisů, na př.: z nekrologia Podlažického kláštera od r. 900 skoro do r. 1230, uvádí citáty z listin a spisů od r. 1057 do r. 1437, pojednává na třinácti stránkách mluvnicky s ukázkami až od r. 933 a podává zprávu o rukopisech, z nichž I. díl čerpá. »Vysvětlení« obsahuje 430 abecedně seřazených slov, vysvětlovaných 669 slovy s citováním 592 míst básní, kde slova ta přicházejí, na příkl. až 18 míst u jednoho slova. S »Pravopisem« musil Hanka v oné kritické době vypsati celkem 1832 lístky kartotékové, seřadit jich 1553 abecedně v 6 řadách o 133, 854, 105, 19, 12 a 430 listcích a přepisovat do nich 1356 vysvětlujících slov a 592 citace. Toto »Uvedení« do I. dílu napsal Hanka dvakrát. Jednou jako přeškrťovaný a opravovaný koncept na 12 stránkách o 294 řádkách a po druhé na čisto též o 12 stránkách o 334 řádkách pro tisk. Vedle toho sepsal Hanka 17 stran nikde neuveřejněného opravovaného gramatického pojednání o 331 řádce.

Úžasná je také Hankova korespondence z doby do listopadu 1817. Dokumentární význam pro naši otázku má korespondence s Dobrovským a zvláště s Kopitarem. Bohužel Hanka upadl v nemilost a v Museu není dokončeno popsání jeho pozůstalosti. Ačkoli originální dopisy, psané Hankovi Kopitarem, jsou seřazené, neví se, zda a kde jsou koncepty vzájemných Hankových dopisů, o jichž originálech neví se ničeho ani v Lublani, ani ve Vídni. Nemohu tu uváděti obsah třinácti dopisů Kopitarových o 32 stránkách, ani obsah jiných, mnou dosud prohlédnutých dopisů. Jen připomínám, že Hanka již od roku 1815 posílal Kopitarovi pro uveřejnění ve Vídni recenze o českých věcech a že Hanka podle všeho přišel na »Milion Markušovy z Benátek« a byl Dobrovským poučen o »Vlachu Marco Polo řečeném« až v červenci a srpnu r. 1817. A podle důkazu odpůrců z »parallel« čerpal prý »padělatel« Hanka »4 shody« z »Milionu Marca Pola«!

To je zhruba Hankova činnost z doby, kdy by byl musil »padělati« RKZ (RZ o 613 slovech a RK o 6.222 slovech). Ta již sama opravňuje mne k hořej-

šímu výroku o nemožnosti padělání RKZ V. Hankou a tudíž o jejich pravosti. A což teprve když se přihlídneme k pracem, spojeným nutně s »paděláním« RKZ, jež jsem již shora naznačil a jež by byl musil Hanka **současně** vykonati. Uvedu tu jen jako ukázkou rozsah studií literárních. Podle Flajshansových Poznámek načerpal Hanka 292 »shody« z 53 literárních děl. Laskavostí p. gener. bibliotekáře dr. Emlera podařilo se mi zjistiti, že v Národní a universitní knihovně nalézá se dnes z oněch 53 děl jen 14 o 5559 stranách (a 2 s velkým počtem svazků, kde Poznámky pramen »shod« blíže necitují), v nichž by byl tam Hanka mohl nastudovati »parallely«, jemu přičítané. Již rozsah této třetiny literárních děl prokazuje, že Hanka nestačil časem prostudovati všech 53 děl dosud nezjištěného rozsahu. Teprve dodatečně zjistím v Museu, která z těchto děl měl Dobrovský ve své knihovně, Hankovi tehdy přístupné, a která díla před »sepisováním« básní RZK v nové češtině neměl Hanka vůbec po ruce, jak jsem to již shora rozvedl u srbské Pesnarice, Milionu, Legendy o sv. Dorotě a Hvězdy mořské. Co o posledních dvou, platí přibližně o době opisování i u Alexandreidy, Prokopa, Tristrama a Tkadlečka. Již z ukázky této jedné přípravné studie lze s bezpečností souditi o době, kterou by byl Hanka potřeboval k »padělání« celého RZK, i kdyby byl na sepsání básní stačil svým básnickým nadáním, na něž nijak neukazovaly jeho básně a písně.

A ještě něco. Dostala se mi do rukou neuveřejněná dosud dokumentární fotografie prof. Vojtěcha. Je to 80krát zvětšená fotografie tloušťky hrany pergamenu RZ. Okraje hrany jsou jasně ofotografovány, jeden nestejně široký, ale její střed se neofotografoval, zůstal černý. To znamená, že je hrana uprostřed prohloubená. Čím mohla vzniknouti tato prohloubenina? Jistě se neodvází nikdo tvrditi, že »padělatel« Hanka i na to myslil a uměle to přivodil! Ta skutečnost je jednou ze sta vnějších známek starobylosti RZ.

Je tedy prokázána způsobem trestního »alibi« nemožnost Hankova »padělání« RZK současně s jeho **skutečnou** činností před nálezem RZK, z čehož plyne, že tyto nejsou Hankovým »padělkem«, nýbrž že byly již v okamžiku jejich nálezů v r. 1817 **pravými a starobylými rukopisy.**

Přepřacovaný a doplněný otisk článků »Národní republiky«: »RKZ jsou pravé. Alibi Václava Hanky« z 5. ledna, »C. k. cenzura vyvrací padělanost RZK« ze 3. března a »25letý Hanka — geniální básník a středověký všeuměl?« z 10. března 1939.

ZPRÁVY RUKOPISNÉ SPOLEČNOSTI

Vydává společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 30. června 1939.

Číslo 3.

František Mareš:

Nenáviděná poesie.

Básně opěvují lásku, i hněv a boj, nenávisť však jen k zlému.

Sláva, s jakou před dávnými časy přeneseny do Prahy zůstatky sv. Vojtěcha, jež »z mezi svých vyhnala země česká, svým by mohla kořiti se bohům«, vzdána také opěvateli toho návratu, nad »skalami modra Vyšehradu«, za nimi Praha »modrým horám v klíně«. Národ, který tak vroucně se přiklání ke svým básníkům, je silný národ a nikdy nezhyne; toto uznání přišlo z Berlína. Dílo »národního osvobození«, ježto dbalo příliš přirozené moci, ale málo svobody národního ducha, neobstálo; národ český byl postaven pod ochranu velkého národa německého, jehož jménem v Praze prohlášeno, že německý národ chce ukázat světu, že umí si vážit sobě svěřeného cizího národa, že je rozhodnut respektovat jeho čest a přirozená práva a zaručit volný rozvoj jeho bohatých darů na poli kulturním a hospodářském. A sám Vůdce německého národa ve velké řeči 28. IV. 1939 projevil úctu k českému národu. Není tedy národem cizím a neznámým, ve svých více než tisíciletých dějinách neustále se stýkal a potýkal s národem německým; ale jeho zeměpisná poloha byla otevřena se všech stran stykům s evropským světem; tím je také nebezpečná národu málo početnému, takže si může zachovat právo k životu jen kulturním tvořením. Proto ani není ku podivu, že český národ právě v těch dějinných obdobích, kdy byl zbavován přirozené moci a politické svobody, zápasil o svobodu ducha a tvořil kulturní dílo vysoké hodnoty. Sjednotil se po celé své oblasti, zachoval a pěstoval národní jazyk, tvořil lidové písně a pohádky, lidové umění, ohlížel se po své národní historii; a v podzemním temnu rozrůstaly se národní kořeny, takže z nich v osvícenské pohodě vyrostly silné kulturní výhony, jimiž český lid dospěl na kulturní výši, jaké těžko dosahují lidové vrstvy národů velkých, právě pro svou rozsáhlost.

Proto, po nezdaru »národního osvobození« politického, jest český národ v denních listech horlivě nabádán, aby ze své více než tisícileté národní tradice čerpal ryzí národní uvědomění, aby se opřel o nefalšovanou národní historii, bránil se cizím ideologiím, aby svou vědu, filosofii, literaturu, umění, morálku nehodnotil podle světového všelidství a nezatačoval své národní bardy úpadkovou cizí literaturou. Některé takové horlivé připomínky jsou opravdu velmi nabádavé, poučné a varovné — svou omylností, na př. připomínka knížete Svatopluka a věrozvěstů Cyrila a Methoděje; tyto »stopy neodstrašily«; zase by bylo lépe zachovávat — svobodu mlčení.

Poučný omyl, snad jen zatajení, ukázal se také při velké národní oslavě básníka Karla Hynka Máchy, pěvce jara a lásky, k jehož srdci národ se utíká opájen krásou jeho básnické mluvy, jaké po něm dosáhl jen Erben. Kořeny, z kterých vyrůstá krása, zůstaly utajeny, ačkoli z týchž kořenů vyrostla umělecká kultura českého národa, jakou představují jména Mánes, Aleš, Myslbek, Smetana. Kořen ten naznačen v jednom národním politickém listě poznámkou, že právě v době putování našeho národního básníka Máchy památný zámek Zelená Hora přešel do nových rukou, památné místo, kde r. 1817 resp. 1818 nalezen Zelenohorský Rukopis, zvaný podle obsahu Soudem Libušiným.

Zda Máchovy básně souvisí nějak s básněmi Rukopisů Zelenohorského i Královédvorského, zůstává utajeno, neboť básně těch Rukopisů stále ještě se pokládají za — padělky, ačkoli jsou to **pravé** básně. Zdalíž v Máchových básních jsou z nich nějaké ohlasy? V hlavní básni Máchově »Máj« nejsou význačné ohlasy, kromě přídavných jmen tvaru jmenného, která také byla uváděna za důkaz padělanosti básní těch Rukopisů; jsou to na př.:

71 Z mala okénka lampy svít, neb jasna měsíce světlá
70/ noc; v středu mlada borku, nesmírné množství kol
mala pahorku stálo; a dokonce: vyhasla ohně kouř,
k čemuž nominativ vyhasl oheň není možný.

Mnohem výraznější ohlasy jsou v jiných Mácho-
vých básních:

V širém poli dubec stojí; z temna lesa žežulička
zakukala, zaplakala; bílá holubice s dřeva na dřeva
lítá. — Již bitva bojována, panoš se s oře sníží, pout
jeho dokonána, dřímota zraky tíží, již dubec na něm
stojí a srny na tom hrobě pasou se v tiché době. —
Tmavým hustým černým lesem prostovlasá dívka
bloudí, bosa hustým trním kráčí, z rozervaných bí-
lých rukou krev po šatě bílém kane —.

A dále:

Zalká pláčem holubinným, úpí hlasem vlaštovice,
smutné vydej zvuky mi, varito, hlásati abych mohl
žaly naše nelíčenými a ne cizími slovy, jako Zábój
ode srdce k srdci. — Praotec Čech v boji za českou
zemí: Proti sobě stála obě vojska, co dvě mračen na
ztemnělém nebi, zbraně též i zraky zapálených proti
sobě sypaly se blesky, zazněl ryk, zazněl i třeskot
zbraně. Vystoupilo slunce na poledne, posud válka
nerozhodnuta, ani semo ani tamo není posud ještě
ustoupeno v bitvě. Hle, tu vůdce nepřítel se řítí,
raněný co střelou rychlou levhard, těžký mlat se
v silné pěsti leskne, chřestí plný přes ramena toul.
Stojí Jarmil proti jako skála, nepřátelský naň se
vůdce vrže — klesne Jarmil k zemi, zarachotí nad
ním luk i toul. Vůdce Čech — vrhne se na vůdce ne-
přítel, jednou ranou zdvojí jeho štít, zdvojí brnění
i prsy jeho, padne vůdce mezi mrtvolu, zarachotí
nad ním brnění.

Ohlasy nejsou napodobení, nelze napodobit básně
RKZ. Mistr ohlasů písní slovanských Čelakovský vy-
hnul se ohlasům z básní Rukopisů. Mácha by byl
přece nepřijímal ohlasy z — Hankových padělků.

Básně Rukopisů měly veliký vliv na krásu básnic-
kého jazyka; ale tento živý pramen poesie, výtvar-
ného a hudebního umění byl zanesen písmem pomlu-
vy, že básně ty jsou novočeský padělek, převlečený
do chatrného staročeského roucha, při čemž se ani
neuvážilo, že je nesmírně těžké převléci jejich verše
do roucha novočeského. A při tom odpůrci jejich
starobylosti nedbají ani toho, že básně ty jsou na-
psány starým písmem na starých pergamenech. Není
jediného jazykozpytného ani dějepisného důkazu je-
jich novodobého původu, a nemůže takovým důka-
zem být ani soubor všech možných neprůkazných
námitek; »vědecké přesvědčení« je příliš subjektivní;
a neobstojí před objektivním nálezem chemie a
fotografie na hmotě písma a pergamenu, který s jis-
totou dokazuje, že Rukopisy ty byly již při nalezení
r. 1817 velmi staré.

Osudný omyl, ano klam, že Rukopisy Zelenohor-
ský a Královédvorský padělal Václav Hanka »se
společníky« ne před r. 1816, povýšili za dogma vě-
deckého přesvědčení vědcové »české moderny«,
kteří pod vedením prof. T. G. Masaryka ve jménu
svobody vědeckého bádání v zájmu vědecké pravdy
a národní cti chtěli očistit český národ od »pověř-
ek, z nichž první byla »pověra rukopisová«; boj proti
Rukopisům nabyl rázu politického, jeho vůdce do-
sáhl po válce i politické moci, jako by byl český ná-
rod osvobodil z rakouského poddanství a zavedl ho
do sfér »politiky světové«. Klamnost toho osvobo-
zení jest již zřejmá, ale klam padělanosti našich Ru-
kopisů se zachovává dále, ačkoliv osvobození od to-
hoto duchovního poddanství a té úhony jest právě

v této době velmi naléhavé, když český národ jest
odkázán do mezi své národní kultury a tradice. Překáží
tomu ostych z takového poblouzení citelnější
duchovně nežli poblouzení politické; a setrvání v
tom klamu jen úhony tu zesiluje.

Malodušná sklíčenost mohla by hledat omluvu ve
fantomu obavy, aby snad nebylo německému národu
ku pohoršení, kdyby se mu doneslo, že básně těch
Rukopisů hlásají nenávisť k národu německému.
Jistě by se pohoršil nad takovou denunciací, jako by
mu překázely nějaké staročeské básně, které vysoko
hodnotily předně sami Němci, první Goethe. Za po-
sledního boje o tyto Rukopisy ozval se z Mnichova
hlas, že tu nejde jen o staročeské Rukopisy, nýbrž
o dokument lidské kultury vůbec. Vždyť jsou také
pramenem dějin národa německého, vzácnými před
tisíci lety. První pochybnosti o jejich pravosti ne-
vyšly od Němců, nýbrž od Slovanů: Dobrovský za-
vrhnul RZ dříve než ho uviděl, pro jeho tajemný pů-
vod a pro jméno »Čech«. Kopitar ponoukal ho i proti
RK; slavisté Miklosich, Jagič, Brückner, Lamanskij
zavrhovali je jako padělky; také Francouzové Gas-
ton Paris, Luis Leger, E. Denis je zamítali. Hlavní
útoky proti Rukopisům byly řízeny z Vídně. Fejfalik,
Päumann, Zeidler, Kuh, Büdinger, Paul Kisch nebyli
všichni ani praví Němci. Gebauer rozvíjel své jazy-
kové důkazy proti Rukopisům v Jagičově »Archiv
für slavische Philologie« v Berlíně, kam obránci Ru-
kopisů neměli přístupu, takže německým slavistům
zůstalo neznámo, že obrana ony důkazy vyvrátila.
Slavisté německé university v Praze, dokonali znalci
staročeské literatury, byli by mohli přispět ku po-
moci odpůrcům v posledním boji za Rukopisy, ale —
mlčeli o tom. Jedině školní inspektor Dr. Joh. Knie-
scheke na počátku boje r. 1888 vytкнуł, že v Ruko-
pisech se hlásá nenávisť k Němcům, v čemž viděl
důkaz, že to nejsou básně národní, ježto lid nikdy
nevytýká nepříteli jeho národnost; že jsou to tedy
padělky beze vsí vzdělávací ceny; tím odůvodnil ví-
deňské vládě, že zakázala v českých školách každou
zmínku o Rukopisech, kromě té, že jsou to — ohav-
né padělky.

62 Ale v té výtce »nenávisti k národnosti« jest omyl;
v básních Rukopisů není toho slova ani pojmu v no-
vověkém významu. Báseň o vpádu »vojů králových«
do Čech na poč. IX. stol. praví: »přišel cizí úsilno
v dědinu, cizími slovy zapovídá«; tedy nepřítel je
cizinec, jehož záповědém lid nerozumí, tedy »němec«
všem Slovanům; nikoli tedy pojem národnostní. Bás-
ně Rukopisů hlásají kruté nepřátelství i k Slovanům,
vpadnou-li do vlasti, plení a vraždí, jako Lučané,
Polané; a naposled Tataři. Narážky na Němce ve
smyslu národním jsou v těchto Rukopisech řídké a
nevinné, celkem čtyři: v Libušině soudu (RZ) dovo-
lává se Chrudoš práva prvorozence na celou dědinu;
ale sněm rozhodne, že oba bratři mají dědinami v
jedno vlásti; a tu povstává proti Chrudošovi Ratibor:
»Nechvalno nám v Němcích hledati právo«. Ale prá-
vě tak nechvalným uznává bavorský Minnesänger
Wolfram von Eschenbach v Parsifalu: že nejstarší
bratr má mítí celé dědictví otcovské, k neštěstí
mladších. Jest otázka, co je národu chvalnější?

Druhá »nepřátelská« zmínka jest o vpádu Němců
Sasiků, když kníže Přemysl r. 1203 s vojskem daleko
ze země zajel k německému císaři Otě; tedy žádné
nepřátelství k Němcům jako národu, nýbrž k »Sasům
plenícím«. Tomu odpovídá nářážka třetí, kde kněz
zálabský vybízí pány k turnaji slovy: »V míře válku
múdro ždátí, vezdy nám súsedé Němci«, a kde Zde-
slav se chlubí »Očík zahnal Němce sbory«; stálé

stýkání právě nebylo bez potýkání. Čtvrtá náražka je nejtěžší, je-li pravdivá: Dcera Kublajeva Chama vypravila se na západ poznat cizích mravů, oblečená v zlatohlavě, věncena kamením a perlami; divili se Němci kráse také, záviděli bohatství, vypadli na ni v lese, zabili a pobrali zboží. A tím zavinili vpád Tatarů do Evropy. Báseň RK líčí velké boje křesťan s Tatary, vyplňuje nápadnou mezeru v historii Evropy a představuje důležitý pramen historický.

Básně Rukopisů Zelenohorského a Královédvorského kromě vysoké hodnoty umělecké, jsou důležité pramen historický také pro národ německý. Za takový pramen se uznává také česká kronika Kosmova, kterou proto vydal Bertold Bretholtz v Berlíně r. 1923, a stala se zvláště důležitou v přítomné době. Kosmas, podle jména děkan kostela pražského, vypsal styky a půtky mezi Čechy a Němci do r. 1125. V tom potýkání uvedl mnohé, nad čím by se mohl pohoršit některý jemnocitný a nedůtklivý Němec; ale tisíc let staré skutečnosti jsou důležitější. Pro srovnání s Rukopisy uvedeme některé obrazy, jak je Kosmas vymaloval barvami sytými a živými.

Český kněz Břetislav r. 1021, slyšev o Juditě, její kráse a ušlechtilosti, rozhodnul se spíše mužně jednat, nežli schýlití ku prosbě šíjí; neboť uvažoval o »vrozené Němcům pyše, jak vždy s nadutostí a hrdostí shlížejí na Slovaný a jejich jazyk«; není možná, aby Judita nebyla má... Vytasiv ostrý meč, přetl řetěz jako stéblo... ostatní však jeho druhy, kteří o tom nic nevěděli, nepřátelé udeřivše na ně zjímali, jedněm oči vyloupali a nosy uřezali, jiným ruce a nohy uřezali, a jen kníže s unesenou pannou ztěží uniknul. — Když zemřel polský Kazimír a jeho synové ještě byli nemluvnata, Břetislav uznal za nejlepší potírat své nepřátele a pomstít příkoří, kterých se kníže Měšek (Boleslav polský), zmocnivší se Prahy r. 1001) dopustil na Češích, udeřil na Polsko, dobyl Krakova, Hnězdna, přenesl tělo sv. Vojtěcha do Prahy, sto vozů se zvony a poklady (r. 1039). Byl však udán u otce apoštolského, že porušil božské zákony; čtly se církevní zákony, zkoumána svatá písmena. Zatím přijeli poslové knížete a českého biskupa, přinášejíce vzkazy podmazané více dary než uhlažené slovy výmluvnosti; přiznali, co učinili proti církevním zákonům, ale že tak učinili z dobrého úmyslu a že chtějí podle soudu napravití zlý čin. K tomu odpověděl otec apoštolský stručně: Chyba, když jí litujeme, neškodí. Ale druhého dne pohrozil jim mečem klatby, ale že to učinili v dobrém úmyslu a nevědomostí, má kníže a biskup vystavěti klášter hojně nadaný. Kníže uposlechnuv, dal vystavěti ke cti sv. Václava mučedníka v Boleslavi při řece Labi velmi pěkný klášter. — Ale císaři Jindřichu III. (r. 1040) se doneslo stokrát víc než bylo pravda, že prý Čechové množství zlata a stříbra odvezli z Polska; i hledal císař záminky, jak by jim to zlato pobral; pohrozil Čechům válkou, nepošlou-li mu do haléře peníze z lupů polských. K tomu Slované pravili: »Vždy jsme byli bez ujmy našeho práva pod panstvím císaře Karla a jeho nástupců, náš národ se nikdy nezbouřil a i tobě ve všech válkách zůstane věren, jen když se k nám budeš chovatí spravedlivě. Neboť takový závazek nám uložil Pipin, syn krále Karla Velikého, abychom platili ročně 120 vybraných volů a 500 hřiven. To ti platíme bez odporu. Ale jestliže bys chtěl nás obtěžovatí mimo obyčej práva nějakým jármem, jsme hotoví raději umřítí než snášetí nezvyklé břímě...« K tomu císař odpověděl: »Králové mají zvyk vždy něco nového přidávatí ku předešlému právu; každý nástupce na trůně královském rozmnožil řadu

práv; kdo spravují práva, nespravují se právy, protože právo má nos z vosku a král má ruku železnou a dlouhou. Král Pipin učinil, co chtěl; ale neučiníte-li vy, co já chci, ukáži vám, co zmožu ve válce.« — A ihned sebral velmi silné vojsko; jednou cestou, přes Srbsko, kázal Sasům vtrhnouti do Čech; císař sám položil se táborem na obou březích řeky Rezny. Druhého dne mimo hrad Koubu přiblížil se k hvozdu dělicímu Čechy od Bavor; poznal, že Čechové zatarasili cesty v něm; rozmrzen, maličko se odmlčel, potřásl třikrát hlavou, pojal strašný hněv císaře hodný, a prohlásil: Byť vystavěli hradby vyšší než lesy, byť vyzdvihli věže do oblak, nic nezmohou záseky Čechů proti Němcům; ať vystoupí nad oblaky a se ukryjí mezi hvězdami,

bídny a ztracený lid v nich nenajde ochrany žádné!

I kázal, aby všichni do lesa vtrhli a sám před nimi napřed vystoupil na vysokou horu uprostřed hvozdu; a sedě na trojnoží, pravil ke knížatům celé říše:

Čechů zbabělý dav jest ukryt v úvale tomto jako polní myš v skrýši svých děr.

Ale zklamal se císař ve své domněnce, jejich opevnění bylo teprv za druhou horou; tu císař, každého jménem volaje, posílal nejprve markrabí, pak všechny vznešenější válečníky, aby pěšky šli do boje: Není vám třeba pracného boje, jen sestupte dolů, oni jistě utekou ze strachu.

Lette moji sokolové, pochytejte bázlivé holuby...

Hned podle rozkazu se valí obrněné voje, o první místo v bitvě závodí velmoži, daleko široko lesknou se šiky... Nikoho však nenalezli sestoupivše do údolí, na obou stranách jen hustý les a neprostupná místa. A jako bývá při každém boji, že zadní voj žene přední do boje, tak velmoži již unavení, byli od těch, kdo šli za nimi, tlačeni tak, že musili přejítí i přes druhou horu. Ale již jim horkem a žízni lpí jazyk na dásních, síl ubývá, pravice umdlévají, těžce nabírají dechu, a přece nemohou se zastavití; někteří hodi svá brnění přes štíty, jiní se opírají o stromy a marně lapají naprázdno vzduch, jiní leží jako pařezy, lidé tlustí a nezvyklí chůzi v boji pěším. A když narazili na opevnění, strhl se odevšad křik, a jako oblak vystupovala z umdlených těl nad les pára. — Když to spatřili Čechové, krátkou chvílí váhali, ale jakmile zpozorovali, jak oni ochabli v síle, směle vyrazili z opevnění.

Ze studu nepíší dál, jak postihl takovou šlechtu

náhlé záhuby pád, jest nehodno písmem to líčit.

Nikdy nezahynulo najednou nepřátelským mečem tolik německé šlechty.

Zatím Sasové s vévodou Ekkehardem vtrhli do Čech a malou krajinu okolo řeky Bíliny nepřátelsky zpusťovali; když však jejich vévoda se doslechl zlé zprávy, že Slované dobyli nad císařem vítězství, zastavil se u Hněvina mostu na rozpacích, má-li se pokusit o štěstí v boji či s hanbou domů se vrátit. Rozhodl se zkoušetí smýšlení knížete po poslech, radil mu přátelsky: Ty, jenž se raduješ z vítězství v boji, byl bys lepším vítězem, kdybys byl zvítězil prosením. Neboť ten král, jenž s malým počtem, jako by vás šetřil a litoval, chtěl vejítí do vaší země, brzy přijde na vás s takovým množstvím vojsk, že jim vaše studně nestačí a vaše země jich nepojme; potom budou poslední věci horší než první. Proto radím a napomínám, pošli císaři po věrných přátelích, ne skoupě, mamon; ten král vše přemůže, rozhněvaně udobřeje, nepřátele smíruje. — Kníže Břetislav, pohněván jsa tím vzkazem, pohrdnul prospěšnou výstrahou, a opřev ruku o jílec pravil: Řekněte svému Ekkehardovi, že o radu mi není zle; jestliže do tří

dnů z naší krajiny, zdržuje se všeho násilí, nevyjdeš, tímto mečem ti hlavu setnu a obličejem k zadku položím. A tak Ekkehard odtáhl s hanbou do Saska.

Ale roku 1042 císař Jindřich II., vždy přeslavný vítěz, chtěl pomstít pád svých reků, třemi cestami vtrhnul do země české, skoro celou ji nepřátelsky poplenil, zapálil mnohé hrady, kterých Čechové hájit nemohli, přitáhnul k hradu Praze a zastavil se s praporem před ním. Biskup Šebíř potajmu v císařův tábor za noci se uchýlil z hradu. Břetislav neví, co učinit má, duch bouří se všestranným bolem, lituje, že bojoval proti císaři a pohrdnul výstrahou vévody Ekkeharda; prosbami chce přemoci toho, jehož před tím přemohl v boji: Vedeš císaři války, jež triumfů nemají mít, naše země je tvou komorou, my jsme tvoji a přejeme si býti tvoji. — Nad to mu slíbil 1500 hřiven peněz, plat za tři léta prošlá:

jako když v zářící oheň, jenž mocnými plameny sálá, někdo s hora naleje množství vody, nejinak císařův hněv král mamon utlumil v hlavě.

Neboť ten, jenž před tím do naší země vkročil nemilostivý, přijav peníze, uzavřel mír a vrátil se mílostiv.

Rok na to byl v Čechách takový hlad, že třetina lidu zahynula.

Kosmas líčí události s básnickou plastičností, která se často utváří v klasický verš. V českém národě byli tedy za těch dávných dob mužové klasického vzdělání a básnického ducha; takovým byl také Strachkvas, bratr knížete, jenž jako mnich Kristian sepsal Legendu o sv. Ludmile a sv. Václavu. Námítka, že v těch dobách nebylo v českém národě vyššího vzdělání a básnického ducha, který by byl schopen vytvořit takové zpěvy, jaké jsou v Rukopisech, pokládáných **proto** také za novodobé padělky, námítka taková plyne z nevědomosti. Aby se ukázalo, že v těchto staročeských rukopisech se nehlasá nenávisť k Němcům pro národnost, možno ukázat ještě jeden obraz vzájemných vztahů mezi Čechy a Němci v římské říši německého národa, jež vymaloval Kosmas jako souvěký živý svědek. K tomu třeba připomenouti: V svaté římské říši německého národa povstal dlouhý a krutý spor mezi mocí duchovní a mocí světskou, mezi papežem, jenž vládnul mečem klatby, a císařem, jenž závisel na papeži svou korunovací. Němečtí králové ustanovovali ve své říši biskupy, odívající je znaky duchovní moci, berlou a prstenem (investitura). Světská moc usilovala o nadvládu nad mocí duchovní; císař Jindřich III. ustanovil i papeže; proto bránila se církev světským vlivům; papež Řehoř VII. naléhal na jinocha Jindřicha IV., aby se vzdal práva ustanovovat biskupy a nerušil svobody církve; a Jindřich IV. dal papeže prohlásit od německých biskupů za nehodna papežství. Papež Řehoř VII. dal císaře do klatby, a říšská knížata se postavila proti němu; Jindřich IV. musil se pokorit v Canosse r. 1077; ale potom přece zase obdržel vrch, dal papeže Řehoře VII. na synodě v Brixenu sesadit, a sebe novým papežem v Římě korunovat r. 1080. Jindřich IV. zápasil za světský stát proti církvi a říšským knížatům, nemohl sporu vyrovnat, nebyl sprostěn klatby; proto jeho mladistvý syn Jindřich V. r. 1104 odpadl od otce k církvi, převzal za souhlasu říšských knížat vládu v říši; a otec jeho, Jindřich IV., prchnul před ním a zemřel v Lutichu r. 1106; církev odepřela mu i počtu církevního pohřbu.

Tyto události vylíčil Kosmas v tomto obraze:

Když ďábel, vynálezce různic, je rozséval po okrsku zemském, ukázali se jeho pomocníky někteří němečtí velmoži, kteří svedli syna císařova, aby se chopil zbraně proti svému otci. Ten, utíkaje před tváří svého syna, opevnil se s nečetným vojskem v Řezně a poslal pro knížete Bořivoje, aby mu přišel s vojskem na pomoc. Čechové bez prodlení přitáhli a rozbili tábor nedaleko Řezna na břehu řeky Řezny, na druhém břehu bylo ležení syna císařova. Tu z těch, kteří se zdáli císaři příznivými, první Leopold, markrabě rakouský, dal se v noci na útěk a vrátil se domů se svými; Děpold pak a Berengar, markrabata, přešli do tábora krále Jindřicha Mladšího. Vidouce pak Čechové, že jsou na všech stranách opuštěni, dali se v noci také na chvatný ústup. Vida to císař, opustil Řezno a prošel jižním krajem po cestě, kudy se chodí do Netolic, vstoupil do Čech. Kníže Bořivoj uctivě jej přijav, dal císaři, jak on sám určil, průvod do Saska svou zemí, císaře důstojný, a dovedl ho až k svému švakru Viprechtu. Odtud táhl císař skrze Sasko a přes Rýn, až přišel do Lutichu, kde po nemnohých dnech pozbyl života i císařství 8. srpna r. 1106.

Potom však povstal zlý svár mezi českými knížaty. Bořivoj, tichý jak beránek, zbaven panství, také přičiněním svého bratra Vladislava; a Svatopluk, zuřivější než tygr a divější než lev, dosazen na trůn roku 1107. Král Jindřich V. v té době byl právě v Sasích; k němu pospíchal Bořivoj a stěžoval si na bezpráví, jehož zakusil, a sliboval mu ohromné spousty zlata a stříbra, vrátí-li mu nespravedlivě odňaté knížectví české. Král vzkázal Svatoplukovi: Při koruně své nařizují, abys bez odkladu ke mně přišel; prodlíš-li, navštívím zcela jistě tvou Prahu v spravedlnosti a v soudu. — On pak, shromáždív vojsko, hned přišel a nad samým vchodem do pomezního hvozdu u hradu Chlumce svolal velmože a dvořany a ustanovil jim za vůdce svého bratra Otu; pravil: Já pojedu samotěn a s nebezpečenstvím hrdla budu zkoumati obojetné smýšlení královo; vy zde vyčkávejte, jaký výsledek bude mít tento povážlivý podnik; ostatně všemohoucí Bůh činy vaše předcházej a provázej. — A vzav několik svých s sebou, šel se slepě vrhnouti do nastraženého osidla. Ó, jak pošetilý byl ten muž ve své moudrosti, ba jak odvážný byl ten kníže ve své odvaze! Šel nejsa nepovědom toho, co mu asi učiní král, podplacený zlatem a lakomý jako peklo. Když pak přišel, král ho dal beze všeho slyšení vsadit do vězení a svolav ty, kteří s ním přišli, svěřil jim knížete Bořivoje, aby ho dovedli zpět do Prahy a opět povýšili na knížecí stolec... Ale Ota, bratr Svatoplukův, seřadiv šest pluků vybraných bojovníků... vtrhnul do ležení Bořivojova; ten však, zvěděv o tom dříve, beze stopy ujel; ač nedosáhl, čeho žádal, přece slíbené peníze králi zaplatil.

Svatopluk, kníže velkého jména, vsazen byv do vězení, musí poslouchati rozkazů nejmenšího člověka a zakouší trápení od nehodných! Ach, jak ve hrudi své jest těžkými starostmi zmitán, kolikrát pomoci předních mužů v paláci hledí obměkčiti hněv králův! ale poněvadž se darmo tlučé prázdnou rukou na dveře královské, za to však ruka podmazaná láme ocel, slíbil králi deset tisíc hřiven stříbra. Kdo by, octna se v tísní, nedal rád za svou spásu všechno, co má? A přece, kdyby byl král od něho vymáhal sto tisíc hřiven, nebylo by to o nic pošetilejší, než kdyby on byl za svůj život slíbil třeba hory ze zlata. Z té příčiny král, přijav od něho přísahu splnění slova, propustil ho a poslal s ním jednoho ze svých služeb-

níků, který měl přijmouti řečený plat. — Když pak přišel do Prahy, ihned oloupil posvátné chrámy, sebral ženské šperky, ale stěží sehnal sedm tisíc hřiven stříbra, za ostatní dal svého bratra Otu králi jako rukojmí. Rovněž biskup Heřman půjčil z důchodů svého kostela knížeti 70 hřiven čistého zlata, též bylo zastaveno z téhož kostela pět lemovaných plášťů u Židů v Řezně za pět set hřiven stříbra. Opravdu nebylo Žida, ani kupce, ani směnárníka, nebylo citárníka, který by nebyl rád přispěl knížeti ze svého měšce. Po několika dnech však Ota vyvázl útekem

a vrátil se od královského dvora k svému bratru, což vzbudilo u krále velkou nelibost. — Po čase však vznešená choť knížete Svatopluka zrodila něžného syna a k mateřským prsům ho zvedla. Po pěti měsících poslal pro něj císař Jindřich, ze svaté křestní vody ho pozdvihl a podle sebe pojmenoval ho Jindřichem. Když ho poslal zpět k otci, odpustil svému kmotřenci Svatoplukovi celý dluh, totiž tři tisíce hřiven a uložil mu, aby byl připraven vydati se s ním na výpravu proti surovým Uhrům.

Jako toto pacholátko, tak i poesie smíruje.

František A d á m e k:

Kovaná vědra.

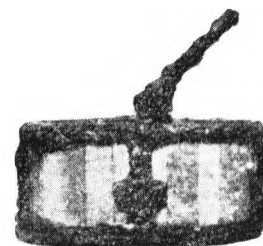
»...běžie zmlitka ku potoku, nabierá vody v kovaná vědra...« (Kytice v RK).

RKZ nebyly dosud v kruzích úředně-vědeckých podrobeny nestrannému a věcnému rozboru archeologickému a prehistorickému. Snad proto, že tento rozbor poskytuje přímý důkaz starobylosti RKZ. — Prehistorie v určité době je vždy obrazem současného vědění o hodnotě, významu a časovém určení pravěkých nálezů. Archeologická a prehistorická podstata RKZ by tudíž musila být úplně závislá na stavu prehistorie v době domnělého vzniku RKZ — na počátku 19. století — a musila by z tehdejších archeologických a prehistorických poměrů přirozeně vyplývat a vyrůstat. Na počátku 19. století sbíraly se pravěké nálezy pouze náhodně, nebylo jakýchkoliv archeologických výzkumů. Shromážděné pravěké nálezy (museum v Praze), vybírané většinou jen podle krásného vzhledu a celistvosti, tvořily celkem nesouvislý, kulturně ani dobově nijak rozlišený celek »pohanských starožitností«, jejichž význam nemohl být tehdy pochopen, nemluvě ani o přesnějším a bezpečném svědectví jednotlivých nálezů pro určitou dobu, vzdělanost či národnost. Archeologií zabývalo se tehdy pouze několik jednotlivců z romantické záliby pro »pohanské starožitnosti«, takže ještě ve čtyřicátých letech minulého století byla sbírka pravěkých nálezů v českých museích velmi, velmi skrovná. Podstatné zlepšení poměrů nastalo teprve po zásahu Palackého, na jehož návrh roku 1841 byl v museu zřízen archeologický sbor. Roztřídění pravěku na doby kamennou, bronzovou a železnou, po prvé uvedené roku 1836 dánským archeologem Chr. Thorsenem, zvítězilo pro pravěk zemí českých teprve Vocelovým dílem »Pravěk země české« (1866). Do doby od 5.—9. století shrnul však Vocel ještě hroby různých dob, které podle nynějšího vědění náležejí časově vzájemně vzdáleným údobím. V RKZ je toto údobí (RZ, Záboj, Čestmír, Jelen), stejně jako i ostatní, archeologicky a prehistoricky naprosto přesně rozlišeno a ověřeno, odpovídajíc teprve nynějšímu stavu archeologického bádání a poznání pravěku Slovanů vůbec. Zajímavé již je zjištění, že »banda padělatelů« s »notorickým padělatel« v čele se archeologicky ani jedinkrát »nespletla«, archeologie RKZ je totiž důsledně přiřčena době železné, ačkoliv by padělatel na počátku 19. století podle tehdejšího stavu archeologie a prehistorie jistě dal Zábojovi, Čestmírovi, Vlaslavovi do ruky několik tisíciletí starší válečný kamenný mlat, zvláště, když mláty železné (Zbyhoň) nebyly tehdy vůbec ještě nalezeny. Se stavem archeologie a prehistorie na počátku 19. století jsou RKZ v naprostém rozporu a nemají po této stránce v té době vůbec opory.

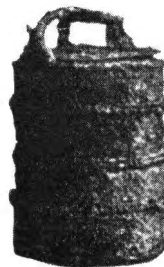
Velmi přesvědčivým pravěkým nálezem pro pravost RK a pro jeho archeologické ověření jsou »kovaná vědra«, o nichž zmínka je v překrásné písni RK »Kytice« (...běžie zmlitka ku potoku, nabierá vody v kovaná vědra...). »Kovaná vědra« jsou v archeologii známa teprve od osmdesátých let minulého století (výkopy mohyl na »Tabarkách« u Vrbky

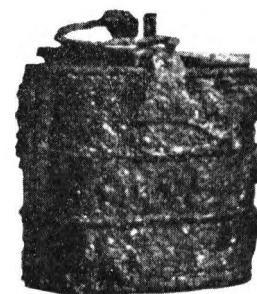
1

2

3

4

Drem Příkrylem). Vědra bývají dvojího druhu. Budto jsou to »okovy« dřevěné, okované železnými obručemi s rukojetí na nošení. Starobylé okovy tohoto druhu byly nalezeny na rozsáhlém pohřebišti v Děvinské Nové Vsi u velkomoravského Děvina nad stokem Dunaje a Moravy v jezdeckých hrobech bojovníků. Jeden okov byl okován bronzovými obručemi. Podle povahy nálezů (nádoby, meče, nože, kopí, šipky, sekery, třmen) lze pohřebiště pokládat za velmi staré, snad z doby Samovy (VII. století). V mohylách staroslovanských u Věteřova bylo v ženském hrobě (núž, přeslen) nalezeno také kování a

rukojeť z okovu. U Nové Dědiny v mohyle bylo u nohou také kování s rukojetí, u Luhačovic v mohyle jezdeckého válečníka byl srp, ostruha a kování z vědra, na »Tabarkách« ve velkomoravských mohylách byly okovy u hlavy, v Částkově v hrobě válečníka (ostruhy, přesky, střep) nalezeno kování i rukojeť. Na jedinečném a velmi důležitém pohřebišti velehradském (9. století) byly okovy nalezeny v několika hrobech: v hrobě bojovníka (nůž, sekyra, nádoba) měl tento zbytky okovu u pravé nohy, v dětském hrobě (dítě v deskách, náhrdelník skvostné práce, bronzové náušnice, nádoba) byly obruče u pravé nohy, v hrobě válečníka (rakev, sekyra, přesky, nůž, sekáč, ostruha) byly obruče v nohách nad rakví, v jiném dětském hrobě (nádoba, dvoje náušnice, náhrdelník, nožík) na pravo od hlavy byly obruče s rukojetí (obr. 1.), další dětský hrob (náušničky) poskytl vědérko u pravé nohy (obr. 2.). V Předměstí Uh. Ostrohu v hrobě bojovníka (sekyra, kopí) byl okov u nohou, taktéž v Kněžpoli. V mladších hrobech, na příklad v Holáskách (11. století) vyskytla se řídko vědra v řadových křesťanských hrobech, v Horních Dunajovicích dokonce v hrobech ze století 12. »Okovy« tudíž vyskytují se ve staroslovanských hrobech od 7.—12. století, v hrobech dětských, ženských i mužských; při čemž hroby 12. století neuzavírají dobu jejich trvání, poněvadž v nejmladších hrobech milodary vlivem křesťanství mizí úplně.

»Kovaná vědra«

(Kytice RK) poskytlo v překrásných kusech velkomoravské pohřebišť velehradské. V jednom hrobě

(nožík) bylo pod levou rukou krásně zachované »kované vědro« (obr. 3.), v jiném, deskami vyloženém hrobě (nožíky s pochvou), bylo 20 cm vysoké, velmi pěkné »kované vědro« okrouhlého tvaru (obr. 4.). V hrobě velkomoravského bojovníka (zlacený meč, 2 kopí, 2 ostruhy, přesky, nožík, sekyra, křesadlo, nůž, zbytky štítu) u levé ruky bylo »kované vědro«, dřevem vyztužené. V ženském hrobě (náhrdelník, nožík s nožnou, srp, křesací kámen, přeslen) bylo vpravo u nohou oblé »kované vědro«, v písečniku na pohřebišti se skvostnou byzantskou zlatou náušnicí nalezena spodní část vědérka železného. »Kovaná vědra« vykopal také Dr. Příkryl v mohylách na »Tabarkách«.

»Kovaná vědra« bývají kována z plechu do tvaru okrouhlého nebo oválného, vyložená byla dřevem (zjištěn tis), s rukojetí pohyblivou k nošení. Výšky bývají asi 20—30 cm. Jsou poměrně častým nálezem ve hrobech dětských, ženských i mužských, nalézají se nejvíce u nohou, zřídka u hlavy nebo u paží, v mladších hrobech vyskytují se pořídka. Podle názvu »kovaných věder« možno vznik krásné písně [RK] »Kytice«, jazykově slovně i celkově skvěle stavěné, klást do čistého a neporušeného života staroslovanského, jenž je v hravé něze a líbeznosti »Kytice« překvapujícím a umělecky nejzdařilejším způsobem zachycen.

Nálezy »okovů« zde popisovaných jsou uloženy většinou v pravěkému oddělení Moravského zemského musea v Brně, v museu olomouckém a velehradském (Staré Město), nálezy »kovaných věder« v museu v Olomouci a zejména na Starém Městě-Velehradě z výkopů A. Zelnituse, jemuž děkuji za svolení k reprodukci obrázků.

β Petre Octavian Zamfirescu:

Je slovo „tábor“ v RK ohlasem tatarsko-mongolského válečnictví z XIII.-XIV. století?

(Pokračování z čís. 19—20 Zpráv Sp. R z 20. XII. 1938.)

Chceme-li zkoumatí turko-tatarsko-mongolský původ slova *tabor* z rukopisu Královédvorského, musíme si jasněji uvědomiti otázku, jakým národem byli vlastně *Tataři* v době svého vpádu do Ruska, Polska, Moravy a Uherska r. 1241. O této zajímavé otázce totiž mnozí koncesovaní slávisť a romanisté vůbec nic nevědí a jejich dojemná neznalost přijímá na sebe mnohdy formy až groteskní. Postačí citovati pouze negramotný článek prof. K. Titze z *Listů Filologických*, roč. LXII, 1935, kde se praví:

»Posito, sed non concessio, že je *tábor* slovo *tatarské*, ptáme se, jak se dostalo do RK a vůbec r. 1241 do Čech? Odpoví se mi, že je přinesli *Tataři*. Ale vpád v těch letech do Polska a Uher provedli *Mongolové*, v jejichž vojsku mohlo býti trochu *Džagatajců*, ale ne převaha. Tvary *tapkur*, *top* atd. *nejsou doloženy v mongolštině* a nebyly by mohly dáti do češtiny *tábor!* . . . Ale *ani v tatarštině neexistuje slovo, z něhož by mohlo vzniknouti slovo tábor*. Nutno totiž vyloučiti *džagatajské tapkúr*, pak takové tvary s *top*, jež jsou většinou nedoloženy a žijí jen ve *fantasii obhájců RK*; ale i když slova taková tam byla, nebyla tak rozšířena u tatarských kmenů, aby je *Tataři* vštípili do slovníku jiných národů« (str. 287).

Výklad Titzův jest úplně falešný, neboť se zakládá na zcela neobvyčejné a při tom laicky bezstarostné neinformovanosti.

h1 jar
Že národ, jenž r. 1241 vpádl do Evropy nazýval se »*Tataři*«, není žádným tajemstvím, poněvadž to ví, jak doufám, každý středoškolač. Pod tímto jménem znali je všichni současníci jejich vpádu, kteří nám o nich podali zprávy. Tak je nazýval český král Václav I. ve svých listech k německým knížatům světským i církevním, k císaři Fridrichovi II., ke králi Kunrátovi IV., tak o nich psal Fridrich, vévoda rakouský i uherský král Bela IV. ve svém dopise po bitvě na Muhách: »barbarská plemena, jimž říká se vůbec *Tataři* . . . obsadila naše království za Du-najem.«

Současník jejich vpádu M. Roger v *Miserabile Carmen* zval je vždy »*Tartari*« a také minorita Jordan r. 1241 v listě vévodovi Brabantskému mluvil o *Tatarech*. K jeho zprávě připsal nadřízený kvardián Minoritů v Kolíně nad Rýnem tuto poznámku: »... A před Nanebevstoupením Páně (t. j. před 9. květnem) *vtrhli Tataři na Moravu, kde setrvali* . . .« Podobně Dominikáni a Minorité v Praze hlásili dopisem asi z polovice července (viz Erben I., Reg., č. 1034), že »dobrou zemi Moravu pustošící *Tataři* vyšli od-tamtud navstříc jinému, z Uher se blížícímu vojsku, aby se v této zemi s ním spojili.«*)

*) Nové doklady o tom, že r. 1241 *Tataři* na Moravě nejen byli, ale že tam byli delší dobu.

Zajímavé jest, že dominikán Julian, cestující po Východě, podal již r. 1240 zprávu, že Tataři připravují se k vpádu do Evropy a vyčkávají pouze příchodu ještě jednoho z tureckých vojsk z podrobené chovaresmovské (džagatajské) Persie, aby pak neprodleně vytrhly »contra Allemanniam vellet ire«. Známý Plano de Carpini, od r. 1245 papežský vyslanec při dvoře velkého chána, píše ve svém »Cestopise« o Tatarech, jako proslavený Benátčan Marco Polo ve svém »Millionu« z doby Kupblajovy vypráví o Tatarech a král Ludvík IX. v dopise královně Blanche podává známý naivní výklad slova Tatar z »Tartar«. Souhlasně s ním všichni naši středověcí kronikáři, Dalimilem počínaje, mluvili o Tatarech.

Neví-li o tom prof. Titz a myslí-li že vpád do Polska a do Uher neprovedli r. 1241 Tataři, nýbrž Mongolové (úmyslně vynechává Moravu, neboť na vpád do této země asi nevěří), pak jest to ovšem smutné, ale dá se to lehce vysvětliti příslušností autorovou k realistickému náboženství.

Svým výkladem chtěl totiž prof. Titz kouzelnicky zabít čtyři mouchy jednou ranou: 1. ježto se v RK mluví o Tatarech, pak jest to zřejmý podvrh, neboť tehdy Tataři na Moravě buď vůbec nebyli a v případě, že tam byli, nebyli to Tataři, nýbrž Mongolové; 2. tím jest odsouzeno také slovo tabor z RK jako podvrh, neboť tatarské tabur, jež se v tatarštině skutečně vyskytuje, nepřichází pak vůbec v úvahu, když na Moravě nebyli přece Tataři, nýbrž Mongolové; 3. proto obránci Rukopisů nemají pravdu, že tabor v RK je slovo tatarské, neboť by to mělo býti slovo mongolské; 4. v mongolštině slovo »tapkur« vůbec neexistuje, poněvadž mongolsko-evropské slovníky jsou psány zatroleným mongolským písmem, jehož nikdo v Listech Filologických ani prof. Titz nezná a tudíž si prostě neumí slovo tapkur (dabkhur, dabchur, dabchurlachu, dabkhurghatu, dabkhurghalaku, dabkhurtu, dabkhurlaġhulkhu, dabkhurlatsaku, dabkhurlaġdaku, dabkhurlik, dabkhuliktu, teber, teberleku, tere, teberikü, teberil, teberil, teberildükü, teberigülku atd.) v mongolských slovnících Schmidtových a Kovalevského vůbec vyhledat. Byl to také pošetilý nápad neuveřejniti k mongolským heslům jejich přepis latinkou!! A ježto se realisticky nevyplatí učiti se k vůli několika slovům obtížné mongolské abecedě, palatální atrakci a vokální harmonii, prohlašuje raději prof. Titz slavnostně v Listech Filologických (nikoli Humoristických, ač mnohdy humoristických), že tvar tapkur není doložen v mongolštině, právě tak jako tvary s top, neboť mongolské »dobo, doboro«: kopec, vrch, hromada (tatarské tobor, töbö), doboikhu, doboilġha, doboilġhaku, dobolġhur, doboltsak atd. jsou pro něho tabu.

Ubohá věda z Listů Filologických, jež má takového přispívatele, jenž si ani ze slovníků jazyků tatarských nedovede najíti tvary »tabur, tapkur, taphur, tabgur, dabkur, tabgur« a velice známé a doložené tvary s »top«: množství dav, tlupa, shluk, houf, sebrání, zástup, kupa, hromada, »topur«: tlupa, houf, sebrání lidu, množství, tábor lidu, »töbö, töpä, tepe, täpä, tebä, tobor«: kupa, hromada, vrch, kopec, vrchol a neostýchá se klamně tvrditi, že tvary tabur, tapkur a top v tatarštině a v mongolštině vůbec neexistují nebo nejsou doloženy a že žijí prý jen ve fantazii obránců RK!!!. Proto jsou obránci Rukopisů pokládáni za podvodníky, ježto vědí o turkotatarsko-mongolském původu slova tábor v RK, kdežto prof. Titz a Flajshans nemají o něm ani zdání!

Tvary s »top« (topur atd.) dostaly se ovšem do tatarštiny z jazyků indi-arijských a vlivem buddhismu

ze sanskrtu a prákrtu ze tvarů »thüpa, thüp, túp, thóp, top, tob, tháp, tap, tab« a proto tatarsko-kirgizské »topur« jest totožné s nepalským »thupari«, assamským »thupur«, kumaonským »thupuro«, kambodžským »tapuo'«, annamským a bahnarským »dapo'ol«, indočínským »tabur«, což vše značí shromáždění, množství, dav, zástup, hromadu, kupu, houf.

Proto píše se tatarské »topur« se zcela jiným »t« než tatarské »tabur, tabkur, tapkur, daphur, tabhur«, poněvadž tato poslední slova vznikla spolupůsobením jazyků tureckých, tunghuzských a mongolských. Tataři totiž byli v dávných dobách jakýmsi kmenem tunghuzsko-mongolským, jak prozrazuje i jméno Tatar, jež jest plurálním tvarem tunghuzsko-mongolským.

Nejstarší zprávy o Tatarech nacházíme v čínských annálech Wei-šua Sui-šu, vztahující se k dějinám severních dynastií »Pei-ši« od 2.—6. století v době Weiské (221 po Kr.) za epochy tří království, kdy slavný válečník Ts'ao-Ts'ao, zakladatel dynastie Weiské, porazil různé kmeny tunghuzsko-turko-mongolské, jejichž náčelník nazýval se Tatur a učinil je poplatnými. Později tyto kmeny tunghuzsko-mongolské se poturčily tím, že přibraly do sebe různé kmeny turecké kočující na severní a severozápadní hranici Číny, kde zůstalo mnoho zbytků kmenů Hiungnu Turků, jejichž hlavní část přešla do Východního Turkestanu. Z těchto poturčených tunghuzsko-mongolských kmenů stali se Turko-tataři, kteří zmocnili se vlády i v severní Číně a dali jí své vlastní turkotatarské dynastie Toba-Tatarů (386-549 po Kr.), zvané Wei-Toba, severní Či (550-577), severní Čou (557-581) a Sui (581-609), o čemž nacházíme zprávy v Pei-ši kap. 94, Wei-šu kap. 100 a Sui-šu kap. 81.

Toba-Tataři zavedli ve 4. století buddhismus jako státní náboženství a celá kap. CXIV. ve Wei-šu věnována jest popisu buddhistických staveb u Turko-tatarů.

Vně Číny existovalo však ještě mnoho svobodných tureckých kmenů Hiung-nu a tunghuzsko-mongolských Tung-hu, jež se slučovaly v celky a byly Číňanům pouze poplatné. O nich se dočítáme v knize Tsin-šu, kap. 97, že byly také buddhisty a měly posvátnou horu zvanou Bur-khan (hora Buddhova), event. nazvanou tak podle slova »burchan«: Bůh, Buddha.

Měli náčelníky zvané »batur«, což je staroturecké a mongolské »baġatur« (v mongolštině se vynechává »g« mezi hláskami) a velitelé kmenů se nazývali prý »tä-baru-ba-tur«, což by bylo »tabar-batur« nebo »tábor-batur«. Z čínského přepisu lze ovšem těžko souditi, zda slovo »tä-ba-ru« jest přepisem starého turko-tatarského a mongolského slova »tabar, tavar«: stádo, houf, dobytek nebo jest přepisem indo-arijského starého »tabár«: národ, lid, kmen, rod, pokolení, rodina, dům, řada, linie, people, nation, tribe, race, family, house, lina, v nářečí Urdú, Hindí a v perštině, nebo hindustánského »tabbar, tábar«: rodina, domácnost, family, household, též příbytek, kryté místo, ležení, a hut, cottage, a thatched house, což jest odvozeno z prákrtského »täpa-ra«: kryt kuželovitě nebo zvonovitého tvaru a místně vše opatřené takovou krytinou jako krytý příbytek, vůz, loďka atd. (viz John T. Platts: A dictionary of Urdú, classical Hindí and English, str. 308, 354, 355).

V knize Tsin-šu se praví, že tito kočovní národové bydlí v obydlích ve tvaru kopců nebo si vyhrabávají obydlí v zemi, ve spraši (lössu, jak jest dosud zvykem v severozápadní Číně; odtud turkotatarské slovo töbör značící příbytek v zemi, doupě, brloh, jež se vyskytuje také v kumánštině a v maďarštině). Ná-

sleduje výpočet, kdy v letech 471-475, 477 a 485 byl vyslán k čínskému dvoru od těchto kmenů poplatek a pak jmenuje se 12 kmenů (kmenových skupin), z nichž na prvním místě jmenuje se »*tá-bo-ru*«, psáno »*tá-b/o, a/-l/r/u*«, posílající ke dvoru poselství s poplatkem. Slovo »*tá*« psáno jest jako čínské »*tá*«: veliký; »*ba*« nebo »*bo*« jest psáno týměž charakterem, jímž Japonci přepisovali za stará slovo »*baku*«: stan, kryt, tent, cover, nebo japonské »*bo*«: kupa, kopec, mohyla, mound, hill, grave (nyňi se čte baku jako maku z mandarinského čínského mak, mok, mu mo, a »*bo*« se čte mu z mandarinského mu); »*lu*«, jímž se přepisovaly v čínštině cizí koncovky »*r*« píše se týměž znakem jako japonské »*ro*« (mandarinské *luo*), značící: kotel, fire-pan, kettle. Doslovný překlad čínského »*tá-bo-ru*« byl by tedy »veliký stan ve tvaru kotle«, jímž čínský autor důmyslně hleděl vzbuditi představu kočovnického kmene, sídlícího ve velikých stanech kopcovitého nebo homolovitého tvaru, jímž se mongolsky říká »*dabkbur*«: dvojný stan mongolský, jehož spodní válcovitá část jest barvy modré, kdežto vrchní kuželovitá část je bílá a tvoří nad spodem jakýsi druh mraku (viz Osip Kovalevskij: Dictionnaire Mongol-Russe-Francais, Kazaň, 1844, 1846, 1849).

Zdá se však, že čínský autor přepisoval již svými znaky turko-tatarské slovo »*tabur*« nebo indo-arijské »*tábar*«, značící nejen kmen, kmenovou skupinu, ale i místo, kde dočasně sídlí, tedy ležení.

V 6. století byli tito kmenové turko-tunghuzsko-mongolští, jež zkrátka nazvu Turko-tatary, podrobeni nejslavnějšmu turko-tatarskému vládci, zvanému *Tábar-chán* nebo *Tábor-chán*, jehož kmenová vojska byla proslulá (572-581). Jméno »*Tábar-chán*« zase nám připomíná čínský přepis »*tá-ba-ru*« z V. století a vedlo by k domněnce, že titul *tabar-chán* je »kmenový chán«, totéž co bylo dříve »*tabaru-batur*«, event. že by to značilo »vojenský velitel, zkrátka *tar-chán*«.

V době *Tábar-chánově* se Turko-tataři ještě více poturčili a v 7. a 8. století stali se Tataři již dokonalými Turky přibráním do svého kmenového spolku různých kočovných kmenů tureckých. O tom svědčí již runové turko-tatarské nápisy Orchonské, nalezené v Mongolsku, jež nejsou psány mongolsky ani tunghuzsky, nýbrž *turecky*. V nich se mluví tureckým jazykem o »30 plemenech *tatarských*: otuz *tatar*« a že *turecký* národ Oguzů sloučil se s devíti plemeny *Tatarů* (Oguz *budun tokuz tatar birlä tärilip kälti*).

V té době dělili se Turkotataři na 3 dialektické skupiny: 1. *skupinu východní*, k níž náleželi Uigurové, v jejichž jazyku jsou psány nápisy Orchonské, dále Basmalové, Bajyrkové a Karlukové. Bydlili východně a západně Bajkalského jezera, u Kerulu, v celém východním Turkestaně a v čínské provincii Kan-su; kromě toho žili severně od Kirgizské stepi a na Irtyši.

2. *Skupina střední*, tak zvaná *staroturecká*, k níž patřili Töläsové, Tardyšové a Oguzové v říčním systému Eelengy, dále Turgášové na Irtyši a ve východní Kirgizské stepi. V 5. století pronikli na východ do oblasti Irtyše, Tarbagataje a severního Altaje a koncem 6. století byli na Ochronu.

3. *Skupina západní*, k níž patřily stepní dialekty turecké ve východním Rusku až k Donu.

Po výkvětu říše Uiguru v 8. století, z něhož zachovalo se nám mnoho turkotatarských napsů, rozšířili se východní Turci v poříční oblasti Selengy a ve střední části Gobi až do východního Turkestanu, zatím co středoturci ve své hlavní masse stáhli se na západě k Tarbagataji. Když pak v 9. století vznikla

říše Kirgizská v oblasti Selengy a Changaje (Kirgizové mluví nejčistším nářečím tureckým), odtáhla hlavní část východních Turků na jih do severozápadní Číny a do východního Turkestanu, kdežto Středoturci byli zatlačeni ještě dále na jihozápad, až pronikli nakonec do turkmenských stepí a do severní Persie. K tomu proniknutí byli přinuceni též západotureckými národnostními skupinami, Kasaky a Kipčaky, rozšiřujícími se na západ do střední Asie.

Z Turkmenské epochy máme zajímavý doklad v knize čínského generála *Tu Huana*, očitého svědka čínské výpravy do Turkestanu proti turkotatarským kmenům Turgäšským r. 751. Jejich vojenské oddíly a loupeživé hordy, živící se pleněním a pustošením majetku nepřátelského, nazývá spisovatel slovem »*tá-bar*«. V jeho přepise slovo »*tá*« znamená »Veliký« a *ba-'r*« značí »ničeni, napadení, pustošení«, čímž asi snažil se vyjádřiti turecké slovo »*tabar*«: přepadnutí, zničení, zpusťování, záhuba, zkáza. V každém případě spojoval tento název již s pojmem *loupeživé hordy* turko-tatarské, čemuž odpovídá v turkmenské džagatajštině slovo »*tabkur*«: vojenský oddíl vyslaný na loupež nebo výzvědy, v němž se ovšem »*tab, tap*« píše s týměž »*t*« jako ve slově »*tabur*«, vojenský oddíl o 1000 mužích.

Jiný doklad máme v čínské kronice *T'ung-tien* k r. 687, kde zajatý turecký vojevůdce *Yüan-chön* prosí čínského císaře, aby jako dříve směl vésti »*tá-bar*«, t. j. vojenský oddíl svého kmene. Byl totiž *apa-tabar-chánem* čili jak se zkráceně říkalo *tar-chánem* turko-tatarského kmene podrobeného Čiňanům. Zde by také slovo »*tabar*« zdálo se značiti kmenový útvar, oddíl, hordu, zkrátka totéž co indoarijské »*tabár, tab-bar, tábar*« neb dokonce turecké »*tabur*« (psané ovšem jiným »*t*«).

Z 8. století pocházejí zajímavé staroturecké nápisy Orchonské, objevené v Mongolsku r. 1890 a rozluščené po dlouhém úsilí samostatně a nezávisle od sebe dvěma učiteli r. 1900, a sice *V. Thomsenem*: *Inscriptions de l'Orchon déchiffrées, Helsingfors*, 1900 a *Fr. Radloffem*: *Die Altürkischen Inschriften der Mongolei*.

V nich našel jsem doklady slova »*tabar*« ve tvaru »*al-tabar*«, jež podle zákonů vokální harmonie možno čísti též »*äl-täbär*« nebo »*al-tabar*« a které mi připomínaly doklady z čínských annálů psané »*tabar*« značící patrně totéž co u národů indo-arijských slova »*tabár, tabbar, tábar*«. Tato domněnka byla podpřena tím, že Turkotataři byli v té době v úzkých vztazích s buddhistickou Indií, s Hephthality i s Persií. Proto jsem překládal slova »*al-tabar*«, kde částice »*al, ä*l« značí »kmen, Stamm, die Gruppe von Geschlechtern, die durch Interessengemeinschaft ein soziales Ganzes bilden« v důsledku toho jako »*kmenový oddíl, kmenová skupina, kmenová horda, kmenový lid, kmenové vojsko, kmenové shromáždění, zkrátka kmenový tábor*«.

Na př. na nápisu v *Choito-Tamir* z r. 733: »*anča al-tabari bilgä bä tačan . . . tag järkä*«: tak mnoho kmenových táborů (kmenových oddílů, hord) zahnal moudrý kníže Tačan do hornatých krajů;

z téhož nápisu:

»*äki al-tabar-lig budun*«: národ sestávající ze dvou kmenových táborů (skupin, hord, oddílů, houfů);

na nápisu v *Kosho-Zaidan* z r. 731: »*az al-tabar-ni tutmadä*«: zajal nejeden kmenový tábor (oddíl, houf, hordu);

na jiném nápisu z r. 733 čteme: »*malin jotazin anda altyn äik al-tabar-lig*«: zmocnil jsem se jejich stád,

jurt, a dvou kmenových táborů, houfů, oddílů, hord); na nápisu z *Bain-Tola* v Mongolsku z r. 716: »Toigun *al-tabar* kälirti«: Toigunův kmenový tábor (houf, oddíl, horda) zaopatřil dělníky (k postavení pomníku);

na nápisu v *Kosho-Zaidan* z r. 731: »Uigur *al-tabar* jüzčä ärig äI-tutti«: Uigurský kmenový tábor tvořil asi ze sto mužů jeden kmen;

na památníku turko-tatarského chána Kül-Tegina v *Kosho-Zaidan* z r. 731 jest psáno: »ol budun *tabar*-da«: při táboru (shromáždění, setkání se, meetingu, sejítí se) tohoto národa.

Na témže nápisu čteme: »az *al-tabar*-ni tutmadi az budun anda jok bolti«: zajal nemálo kmenových táborů (oddílů, houfů, hord); nečetný národ byl zničen.

Doufám, že ve všech 8 příkladech dává slovo »*tabar*« v mém překladu dobrý smysl. Zajímavé jest, že Fr. Radloff považoval slovo »*tabar*, *täbär* za turko-tatarský *titul*, eine Würde, vojenského náčelníka, a tudíž výraz »*äl-täbär*« překládal jako »*kmenový náčelník vojenské organisace kmene*«, Stammes-Hauptling Militär-Organisation eines Stammes«, jak výslovně píše v připojeném slovníku ke své knize. Tím ovšem dostal se často do rozporu s dobrým smyslem. Na př. překládá: *národ sestávající ze dvou kmenových náčelníků* atd., ačkoliv jest jisto, že by kočovný kmen nestrpěl u sebe *dva kmenové náčelníky vojenské*, poněvadž by nevěděl, kterého z nich má vlastně poslouchati. Proto považují Radloffův překlad za pochybený, místo správného »*kmenový oddíl vojenský*«.

Velice poučné jest, jak se prof. K. Titz zhostil těchto nemilých dokladů slova *tabar* z jazyků turko-tatarských, o nichž jsem podal zprávu prof. *Vrzalíkovu* roku 1934 a jež o nich uveřejnil článek v *Nedělním Listě*, 25. XI. 1934 ve venkovském vydání. V *Listech filologických*, roč. 62, str. 287 prof. Titz píše, že *Vrzalík* dostal tyto doklady od »známého nám *Petre Zamphiresu*«. S litostí podotýkám, že to bude určité mýlka, neboť neznám vůbec prof. Titze a také on mne zajisté nezná, poněvadž neumí ani správně opsati moje jméno, a píše je důsledně v *Listech Filologických* roč. LXII, dokonce 16krát po sobě chybně s »ph«, což dokazuje nesporně, že *romanista* Titz neměl ještě v celém svém životě *rumunský slovník* v ruce, neboť by jinak věděl, že »ph« v rumunštině vůbec neexistuje a píše se pouze »f« jako v češtině.

Ohledně slova »*al-tabar*« požádal prof. Titz o informaci dr. T. Kowalského z Krakovské university a ten mu napsal: »Nápisy na balvanu v poušti Choito-Tamar jsou z velké části nečitelné, některá písmena jsou smazána. . . Slovo nás zajímaví je na desátém nápisu a je napsáno *dbri*; Radloff to tlumočí *Aldabar* a pokládá to za vlastní jméno. Je to však *tabari hapax legomenon*, jež není uvedeno ani v Radloffově-Brockelmannově *Mitteltürkisches Wörterbuch*. Ve slově *tabari* ani brzmění ani znaczenie nie jest pewne.«

Dále dopsal prof. Titz ještě prof. Kotwiczovi, býv. prof. petrogradské university, ale ten mu odpověděl, že sice byly vydány fotografie těch nápisů, ale že se ani tím nápisy ty nestaly čitelnějšími. »Siły dowodowej w sprawie táboru napis w Choito-Tanur miec nie może. . . «, končí prof. Kowalski.

K tomu podotýkám, že nejedná se o jeden nápis, nýbrž celkem o *osm dokladů* slova »*al-tabar*«, nalezených na *různých památnících* na různých místech, a sice v *Choito-Tamir*, v *Kosho-Zaidan* a v *Bain-Tole*. V žádném z těchto nápisů není místo značící »*al-tabar*« poškozeno nebo nečitelné. V originálu není žádné »*dbr*«, nýbrž runové znaky: ᠠᠯᠲᠠᠪᠠ (äl-täbä), ne-

bo ᠠᠯᠲᠠᠪᠠ (äl-tabar) K. III., 21, CH. IX 2, 2, dále

ᠠᠯᠲᠠᠪᠠᠯᠢᠭ (al-tabar-lig, X 38, 19) a pak ᠠᠯᠲᠠᠪᠠᠨᠢ (al-tabar-ni, Kb. 3, 3). Slovo »al, äI«: kmen, der Volksstamm, die Stammgemeinschaft píše se ᠠᠯ nebo ᠠ nebo ᠠᠯ (K 3, 17 — 9, 8, X 4, 20), takže každý, kdož jest obeznámen s runovými znaky může citované mnou věty přečísti.

Proto přečetli je správně i V. Thomsen v Helsin-gách, i rozluštil je a přečetl je *doslovně stejně* Fr. Radloff v Petrogradě, při čemž oba pracovali *nezávisle* podle svých vlastních prepisů a fotografií. Místa, jež byla na nápisech poškozena, nebyla nijak doplňována, nýbrž byla všude přesně citována jako nečitelná a v prepise označena tečkami. . .

Proto není slovo »*al-tabar*« žádné »*hapax legomenon*«, neboť Fr. Radloff je uvádí ve svém díle přesně v připojeném *slovníku* jako »*äl-täbär, äl-täbär-lig, äl-täbär-ni* s připojeným překladem, citátem všech míst a poznámkami. Prof. Kowalski se patrně do tohoto slovníku ani nepodíval. V jiných svých slovnících nemohl Radloff uvést tato slova, neboť vyšly před rozluštěním těchto nápisů. Fotografie ovšem nečiní vždy nápisy čitelnějšími, zvláště ne tehdy, neumí-li dotyční kritik runového písma ani čísti. Faktem jest, že se slovo »*tabar*« nebo »*täbär*« na nápisech Orchonských *skutečně nachází* dokonce 8krát, což nemůže zapříti nikdo, kdo má oči k vidění. Toto slovo jest *presně datováno* z datovaných pomníků z 8. století a bylo známo Turko-tatarům žijícím východně a západně od Bajkalského jezera a v celém východním Turkestaně i v Kansu u Uigurů, Karluků, Basmalů, Bajyrků, i v říčním systému Selengy, na Irtyši a ve východní Kirgizské stepi u Oguzů, Tölösů, Tardyšů a Kirgizů, z nichž všichni mluvili turecky.

Kromě toho nachází se na Orchonských nápisech v *Kosho-Zaidan* z r. 731 ještě jiné slovo »*tabar*« ve smyslu setkání, sejítí se, Auffinden, meeting« nějakého národa ve tvaru »ol budun*ny tabar-da*« ᠣᠯᠪᠦᠳᠤᠨᠠᠳᠤᠨᠲᠠᠪᠠᠷᠠᠳᠠ (K. 38, 18), což František Radloff překládá správně »*bei dem Auffinden dieses Volkes*« (při setkání, meetingu, tohoto národa), takže zde máme vlastně *nejstarší doklad slova tábor ve smyslu »lidového meetingu« již z r. 731, čehož si ovšem pánové Kowalski a Kotwicz vůbec nevšimli, ačkoliv Radloff uvádí toto slovo svědomitě také ve svém příloženém slovníku. Tím jest vyvrácena také námitka Pekařova, že právě slovo tábor ve smyslu meetingů lidových, t. j. táborů lidu bylo vynalezeno v Uhrách a v Čechách až r. 1848, »aby s vlivem RK v 19. století dalo uherkému pojetí vlna tábor zvítěziti v jazyku našem a rozšířiti je i na »tábory lidu« ve smyslu meetingů politických. Ve významu tomto je slovo tábor ovšem dostatečným důkazem podvrženosti RK« (viz J. Pekař, *Národní Listy*, 5. V. 1927).*

Toto slovo »*tabar*« píše se s týmž »t« jako turko-tatarské slovo »*tabur*«: vojenský oddíl a pochází ze slova »*tap-mak*« či »*tab-mak*«, jež ve všech *dialektech turecko-tatarských* (uigurštině, džagatajštině, taračinsky, altajsky, osmansky, teleutsky, lebedinsky, šorijsky, sağajsky, koibalsky, küärsky, kumánsky, karağašsky, kirgizsky, kara-kirgizsky atd.) značí »*najítí se, zastihnouti, setkatí se, finden, to find, to meet with*«, což uznává F. Radloff nejen ve svém slovníku k Uigurským nápisům, ale i ve všech svých slovnících turko-tatarských jazyků. Také James W. Redhouse uvádí »*tap-mak*« v tomto smyslu zároveň se slovem »*tabur*« a »*tapqur*« na str. 218 ve svém slovníku tu-

reckého jazyka (A Turkish and English Lexicon, Constantinople, 1921).

Tím bychom si vysvětlili ve výrazech »tab-ur, tab-kur, tap-kur« význam »spojení, setkání«, jež jim dodává v turkotatarských jazycích částice »tab, tap«. Proto spojené, k sobě sražené řady nazývaly se »tab-kur, »tabur«, ať již to byly řady vojsk (lidí), neboť řada k sobě řetězy přivázaných vozů nebo řada lassy k sobě svázaných koní (a line of horses tethered) nebo řada mezi sebou spojených kolů, palisád atd. tvořících ohradu.

Na Orchonských nápisech máme také nejstarší doklad slova »top«, o němž prof. Titz klamně prohlásoval, že »žije jen ve fantasií obránců RK« a sice ve tvaru »töpä«: vrch, vrchol: »tänri töpä-sinde tutup« vyzdvihl ho na vrch (vrchol) nebe. Nachází se tam i slovo »kur«: pás, řada, psáno 4 } 𐰽 (K 14, 15), jež tvoří známá turkotatarská a mongolská slova »tab-kur, tap-kur, dab-khur« a vyskytuje se ve všech nářečích tureckých a též v mongolštině, kde slovo

»kur« znamená »tlupu, hordu, houf, zástup, oddíl jezdeckta, foule, troupe, multitude, brigade de cavalerie«, jak výslovně uvádí Osip Kovalevskij ve svém mongolsko-rusko-francouzském slovníku. Odtud došel se tento význam do turko-tatarštiny.

Na Orchonských nápisech máme dále slovo »tümän« 𐰽𐰺𐰸 ve významu »vojenský oddíl o 10 000 mužů (tedy 10 táborů), které známe jako »tuman« v Rusku, a slovo »ordu«, psáno 𐰽𐰺𐰸𐰾 (Kb. 9, 5, 8, 17), označující hlavní město chána na Orchonu, jehož zříceniny nacházejí se nedaleko ústí Džirman-taje.

Není tedy příčiny, proč bychom měli pokládati Orchonské nápisy za nějak méněcenné, nepostačující k důkazu o turko-tatarském původu slova tábor, nebo dokonce za nečitelné památky, jak tvrdí pánové Kowalski a Kotwitz, kteří jsou raněni patrně touž slepotou, jako naši bývalí »realisté«, slavné paměti.

(Dokončení příště.)

Jiří Weyr:

Byl Hanka padělatelem mincí?

V Českém Slově ze dne 4. II. 1934 uveřejnil docent Dr. Gustav Skalský (správce numismatického oddělení Národního musea) článek »Hanka jako padělatel mincí«, s podtitulkem »Jak byl objevitel podvržených Rukopisů všestraný«. Podkladem k tomuto článku byla práce Josefa Smolíka »Zlaté mince s domnělým opisem 𐰽𐰺𐰸𐰾𐰽𐰺𐰸«, vydaná v Rozpravách české akademie I. třídy, č. 35, v Praze roku 1906. Nového nepřinesl novinářský článek Dr. Skalského nic. Rozdíl jest pouze ten, že práce Smolíková byla napsána po odborném zkoumání pramenů a mincí pro vzdělané kruhy čtenářů Rozprav, a článek Dr. Skalského jest pouze popularisačním výtahem práce Smolíka, ovšem přizpůsobená čtenářům nedělního Českého Slova. Oba shodují se v tom, že mince o něž jde, jsou padělky. Smolík však nevyslovuje jméno padělatele určitě, naznačuje však, že padělatelem byl jinde usvědčený padělatel mincí, Vilém Killian, pokladník českých stavů. Svou práci zakončuje — patrně pod dojmem tehdy všeobecně panujícího mínění, že Hanka padělal RKZ — slovy: »Jest to opět jedno pírkó, které Hanka po sobě nechal; doufejme, že poslední.« Dr. Skalský byl ve svém úsudku ukvapenější a svůj článek zakončil: »Ať tomu jest však jakkoliv, popud k padělkům dal Hanka a on řídil i celý postup při práci padělatelské.«

Abychom mohli posouditi, zdali lze logicky dojiti k úsudku, že Hanka padělal mince, a zdali toto nařčení není činěno pouze v předpokladu, že byl padělatelem RKZ, musíme si zopakovati všechna známá fakta.

V Národním museu nalézají se 18 zlatých mincí, jež až na nepatrné odchylky jsou téže ražby. Váha se nápadně rozbíhá, a to od 1.14 gr až do 3.83 gr. Lic: Bezvoušá hlava s antickou přílbou, k straně levé obrácená.

Opis: PACTHCA

Rub: Bojovník k straně pravé atd.

Opis: 𐰽𐰺𐰸𐰾𐰽𐰺𐰸 — ZΞ nebo ΞZ u levé nohy.

Mince ty jsou beze sporu padělky a není účelem tohoto článku vésti o tom důkazy. Předlohou sloužily padělateli mince Keltských Bojů z I.—IV. stol.

př. Kr., nalezené na Moravě a vyobrazené Fr. Boczekem r. 1838 v listě »Moravia«, v článku »Slavische Goldmünzen, wahrscheinlich aus der Zeit des Grossmährischen Reiches«. Mince ty shodují se s shora popsány padělky, pouze v lici nemají opisu. Boczek v neznalosti starověkého a středověkého mincovnictví, předpokládal, že zkomolený nápis 𐰽𐰺𐰸𐰾 — ZΞ nebo 𐰽𐰺𐰸𐰾 — ΞZ jest psán řeckým písmem a dává slovanské slovo »pegnaze« neb »piegnaze« a došel v důsledku toho k myslnému názoru, že jsou původu velkomoravského z doby Mojmirů neb Rostislava, zmýliv se tak asi o 1000 let v jejich stáří.

O správnosti Boczekova náhledu nepochyboval padělatel a okopíroval tyto mince, přidav do lince opis: PACTHCA, t. j. Rastisl(av).

Jak se dostaly tyto mince do sbírek musea? O tom nás poučuje dopis V. Hanky ze dne 24. III. 1841 Osipu M. Bodjanskému, prof. slovanské filologie na universitě v Moskvě, který sbíral mince pro hraběte Stroganova.

»... Obdržel jsem zlatou monetku Rastislava z okolí Litomyšle. Člověk, který se s ní ke mně dostavil, pravil, že viděl takové dvě až tři. Prosil jsem jej, aby se postaral získati je pro mě. V naději, že mně přinese alespoň ještě jednu, přenechám Vám tuto za 15 zl. stf. ...«

V dalším dopise ze dne 16. dubna 1841 píše Hanka Bodjanskému: »Chtěje Vám poslati něco tištěného o těch mincích, opozdil jsem se se zásilkou (zlaté oné mince) do dnešního dne, poněvadž jsem neměl čísla »Moravia«, které zde přikládám. Tuto minci našel dělník, vykopávající pařez nedaleko vsi, řečené Třemošná, 2½ hod. jihozáp. od Litomyšle. Shoduje se s vyobrazením číslo 1. a ještě více s č. 6 (na tab. v »Moravia«). Kdo má dost málo dobrý zrak, vidí za hlavou »PACTHCA«. Očekávám, pak-li se mi podaří dostati ještě dva jiné exempláře, že budou možná jasnější než tento. Pak hodlám o tom napsati do Muzejníku, a umístit tam výkres.«

Z těchto dopisů je zřejmo, že byla Hankovi přinesena zlatá mince, kterou považoval za minci Rostislava.

slava a že mu byly slíbeny další. Smolík právem vytýká Hankovi, že minci, podle názoru Hankova tak důležitou pro Slovanské dějiny, prodal do soukromé sbírky v Rusku a nezakoupil ji pro České museum; že spoléhal na to, až mu překupník (neboť z dopisu je zřejmo, že prodávající se nevydával za nálezcce) přinese další, které, jak z další korespondence vysvítá, neměl ani 31. června 1841. Domnívám se však, že toto je snadno vysvětlitelné Hankovým rusofilstvím, touhou zavázati si vlivné ruské osobnosti, a celkovou nevědeckostí Hanky, kterou ostatně výborně ilustruje J. V. Frič ve svých Pamětech.

Hanka však minci tu neprodal pokoutně, prodejem se netajil, jak je zřejmo z dopisu P. Šafaříka profesoru M. P. Pogodinovi ze dne 22. XI. 1841: »... Er hat eine (angeblich) von dem mährischen Fürsten Mojmir, nach anderen von Rastislav für den Grafen Stroganov dem Bodjanskij verschafft.«

Ostatní mince získal patrně v druhé polovině roku 1841, neboť dopisem z 30. III. 1842 děkuje německý numismatik K. Preusker za jakési vyobrazení mince Rastislavovy, kterou také roku 1841 ve svém časopise »Blicke in die vaterlaendische Vorzeit« vyobrazuje. Preuskerův článek pohněval Boczka, jak zřejmo z dopisu ze dne 12. XII. 1843, ve kterém vyčítá Hankovi, že, ač žádal vícekrát o zaslání kreseb těchto mincí, je nedostal.

Tento dopis také zprošťuje Boczka podezření, že by byl původcem těchto padělků; bylo by jinak snadno si pomyslet, že mince Rostislava padělal, aby podepřel svoji teorii, vyslovenou roku 1838.

Není známa odpověď Hanky Boczkovi, ale ani Boczek, ani Hanka neuveřejnili již nic o těchto mincích. Ba ani v korespondenci Hankově není již ani slova o těchto mincích a přece Hanka zabýval se numismatikou dále, byť by se byl i na delší dobu odmlčel. V Národním museu nenachází se ani slova známou o tom, že mince ty by byly bývaly darovány, neb zakoupeny a přece se tam nacházejí. Zanechal je tam jistě Hanka. Kdyby byl býval sám padělatelem a prodej jedné mince za 15 zl. svědčil by o tom, že by je byl padělal ze ziskčnosti, byl by rozprodal i ostatní. Zájem o koupi by byl býval velký a byl by docílil jistě více než 15 zl. za kus. Když by je byl padělal, proč by je nebyl zpeněžil? I Museum, v jehož majetku se nyní nalézají, by je bylo zaplatilo, prostředky by se již byly našly.

Považuji za jediné rozumné vysvětlení, že Hanka sám počal nedůvěřovat těmto mincím a nemyslím, že by byl veden k pochybnosti nějakými odbornými znalostmi. Námitky proti pravosti neozvaly se ani od zkušenějších numismatiků té doby; bylať tehdy středověká numismatika teprve v úplných svých začátcích. Pochybnosti mohly vzniknouti u Hanky proto pouze při pátrání po původu těchto mincí. Mohlo by mu býti ovšem vyčítáno, že nepřiznal se veřejně k svému omylu a že nevaroval Bodjanského. Tomu se nelze však při povaze Hankově diviti. Ostatně máme i nyní čelné vědce, kteří nepřiznají své omyly a slouží ke cti Hanky, že nejen nezpeněžil již získané mince a tak utrpěl finanční ztrátu, ale, že je ani nevystavil v numismatické sbírce, aby neklamal obecnost o stáří českého mincovnictví. To vše svědčí pro Hanku a nikoliv proti Hankovi, jak se domnívá Dr. Skalský. Jestliže Hanka nezařadil pochybné mince do numismatických sbírek, svědčí to pouze o tom, že měl vědecktější názor na musejní sbírky, než Dr. Skalský, který vystavuje v museu

UPOZORNĚNÍ!

Redakce „Zpráv rukopisné společnosti“ přejímá zodpovědnost pouze za zprávy a články jí samou podepsané; jinak za obsah ostatních článků a glos ručí podepsaní autoři sami.

Red.

denár, patrně polského původu ze začátku 11. stol., jako denár sv. Václava a jiný denár, jako denár sv. Vojtěcha, ačkoliv jest mezinárodním zvykem nevystavovati sporné předměty v museích, leda s výslovným označením, jako předměty sporné.

Není-li tudíž Hanka padělatelem těchto mincí, a domnívám se, že k takovému názoru zde není vážného předpokladu, kdo byl padělatelem?

V oněch létech bylo v Praze více padělatelských dílen. Nejgeniálnějším padělatelem byla však osoba v Praze velmi vážená, shora zmíněný Vilém Killian, pokladník čes. stavů. Killianovy padělky jsou numismatikům příliš známy, než abych se s nimi blíže zabýval, čtenářům snad stačí, napíši-li, že Killian, jehož vrcholná padělatelská činnost spadala do let 1845 až 1850, padělal nejen mince středověké a renesanční, jak o tom svědčilo i falešné razídko, které se dříve nalézalo v museu, později však, jako mnoho jiných předmětů, z numismatického oddělení zmizelo. Killian padělal mince trojím způsobem: buď věrně kopíroval vzácné mince pravé, aneb tvořil nové mince podle pravých se změnami opisů atd., aneb vytvářel typy úplně nové (na př. řadu žetonů na popravené české pány).

Bude míti tudíž pravdu Smolík, že mince výše zmíněné pocházejí z dílny Killianovy. Není však nikterak prokázáno, že Hanka by měl s touto padělatelskou dílnou co společného, nebo, že by nějaké přátelství spojovalo Hanku s Killianem. Znalí se, ale to jest přirozeno a nutno v tehdejších dobách, kdy celý vědecký a sběratelský svět pražský sestával pouze z několika osob. Hanka byl nezpůsobitý rozeznati padělky Killianovy, to podařilo se teprve mnohem později a náhodou sběratelům bratřím Parisům a tak Hanka pojal do svého popisu čes. denárů, které počal uveřejňovati r. 1855 v Památkách archeologických, řadu killianovských fals. A nelze vinit Hanku proto, že se nechal napáliti, ze společenství na padělatelské dílně.

Soudím proto, že přesvědčení o tom, že Hanka byl padělatelem mincí neb dal popud k padělkům a že řídil postup při práci padělatelské, mohlo vzniknouti pouze jako závěr jiné teorie, t. j., že Hanka byl padělatelem RKZ, tedy za předpokladů s numismatikou vůbec nesouvisejících, a že proto závěr článku Dr. Skalského jest neopodstatněný a ukvapený.

Vedení snahou udržeti Zprávy rukopisné společnosti v dosavadním rozsahu, prosíme pp. předplatitele, pokud nemají vyrovnáno předplatné, aby nás v naší práci podporovali a vyrovnali předplatné co nejdříve. Současně prosíme o sdělení adres zájemců o RKZ, abychom jim mohli zaslati Zprávy na ukázkou.

Prapodivné „paralely“.

Profesor brněnské university p. Dr. Arne Novák, t. č. poloúřední vykladač dějin českého písemnictví, je také v posledním (IV., 1939) vydání svých »Přehledných dějin literatury české« přesvědčen o **padělcích RKZ** (viz i referát Zpráv Rukop. spol. I 5, str. 7). Není sice odpůrcem jejich zvlášť aktivním, ale o to nebezpečnějším, oč více a platněji se názory jeho přijímají v širších vrstvách veřejnosti, jež se o novém stavu ve věci Rukopisů jinde poučit nechce. Ovšem i p. Novák operuje s »paralelami« v RKZ jako se známkou jejich padělanosti. Než — sunt certi denique fines! Budtež uvedeny **skutečné** paralely, které asi p. Nováka také budou zajímat:

1. **Bedřich Václavěk:** »Česká literatura XX. století« (vyd. v Praze r. 1935); na str. 36:

»O román vyšší společnosti současně se pokusil Václav Hladík (1868-1913), vymýšleje si **fiktivní svět české plutokracie, inteligence i bohémů.**«

2. **Týž autor v téže knize,** na str. 56:

»O silné kompoziční povědomí dělil se se Sezimou (!) jeho druh Josef Matějka (1879-1909), **rozpolcený mezi sensitivní impresionismus a hloubavou rozumovost.**«

1. **Arne Novák:** »Přehledné dějiny literatury české«, IV. vyd. (v Olomouci; sešit 33., z něhož citujeme, vyšel v červenci r. 1937); na str. 1013:

»Vykonstruoval si (Václav Hladík!) sloučením svých zkušeností v pražské buržoasii a reminiscencí románových **fiktivní svět pražské plutokracie, inteligence a bohémů.**«

2. **Týž autor v téže knize,** na str. 1037:

»Sezimův věrný druh a západočeský krajan Josef Matějka (1879-1909) byl povahou tvrdšího selského jádra a umělcem pomalejšího, namáhavějšího vývoje. Zůstal vždy **rozpolcen mezi sensitivní impresionismus a hloubavou rozumovost.**«

Prapodivné »paralely«! Sapientí sat... Přece však ještě — pro domo nostra! — skromný dotaz: Věří p. Arne Novák v průkaznou sílu důkazů o plagiátech **na základě paralel — i v tomto dvojím, nápadném případě** (ty cizí floskule! — ten opsaný slovosled!), kde nejde o učeného básníka středověkého [který se **vědomě** chtěl pochlubiti před současníky svou sečtělostí!] — nýbrž o literárního dějepisce a kritika doby nejnovější [která se na tyto doslovné »výpůjčky« z cizího — bez udání pramene! — dívá již **docela jinak!**]

Jedno je, tuším — a snad i p. A. Novákovi — nad slunce jasnější: Buď ony t. zv. důkazy »paralelami« jsou **vůbec** málo průkazné — nebo jsou někdy — hodně nebezpečné! Z třetího si nevybereš...

—ff— (Praha).

Vítězství nad Tatary u Olomouce r. 1241. (Sborník RZK čís. 1.)

Němečtí historikové obrazejí pozornost na sedmísté výročí vpádu Mongolů do východní a střední Evropy v letech 1237-1241. G. Roloff ve »Wissen und Wehr« r. 1938 píše, že zprávy o **vojenských** událostech jsou velmi skrovné; Mongolové přemohli Rusko, protáhli Polskem, zabrali Uhry; ale neznáme **pravé příčiny ústupu** mongolských vojsk z Evropy; jedni tvrdí, že to byl **tvrdý odpor střeoevropských zemí**, jiní, že úmrtí v dynastií. V únoru r. 1241 Batu vpadl přes Karpaty do Uher, oddíl vyslal do Slezska. **Maďarí** se postavili statečně na odpor, ale vévoda Jindřich byl u Lehnice ve Slezsku na hlavu poražen; vítězové však netáhli dále na západ, nýbrž zpět přes

Moravu do Uher. Důvod, že Mongolové se **dali zastavit** na Moravě, aby se nedostali do konfliktu s Rakousy a Čechy, je pochybný, během toho pochodu **nedošlo k větším bitvám**. Roloff vyzdvihl velký význam toho, že barbarský nepřítel **byl odražen**, jako později Turci, od hranic kulturního vývoje; ale z jeho slov vystupuje divná záhada, **proč** vítězná vojska mongolská se dala na **ústup**, dala se **zastavit** na Moravě, byla **odražena** od hranic kulturního vývoje, — když k větším bitvám nedošlo?

Německý historik A. Brackmann, Berlín, napsal r. 1934, že Batu, vnuk Džingischánův v letech 1237 až 1240 zničil starou ruskou říši v Kijevě, vyrazil v dubnu 1241 na Polsko, Uhry, Moravu, vypálil Budapešť a chystal se na Vídeň; tu se ukázalo, jakou chybou bylo zničení byzantské říše r. 1204 (v zájmu Benátek čtvrtou křížovou výpravou), chyběl křesťanským vojskům v Polsku a Uhrách kryt na východě. Byla to chvíle velikého napětí pro celý západ, když Mongolové pronikli tehdy až do Rakous... Zachránění z mongolského nebezpečí bylo děkovat jen **náhodě**; koncem r. 1241 zemřel velký chán Ugotaj na dálném východě; to byl důvod, proč mongolská vojska byla odvolána do Asie.

Palacký nespokojil se mechanismem boha-náhody, který by byl působil z takové vzdálenosti o půl roku dříve, nýbrž vyplnil tu **mezeru v historii** podle básně »**O Velikých bojích křesťan s Tatary**« v Rukopise královédvorském, jež uznával i v jiném za **historický** pramen. Básník tu neměl potuchy o světovém významu těch bojů, spokojil se tím, že Haná byla prosta Tatarů. Ale čeští historikové, proti Palackému, po příkladu některých rakouských, mají RK za padělek z počátku XIX. stol., kdy přece význam těch bojů by byl padělatel zvláště vyzdvihl; popírají vítězství Jaroslava nad Tatary u Olomouce ano i toho Jaroslava samého; důvodem k tomu jest jim **svorné mlčení** soudobých kronikářů, dobře zpravených dominikánů a františkánů, mlčení výmluvné, důkaz, že toho boje nebylo; neboť uherský kanovník Rogerius r. 1241 napsal, že Tataři vtrhli na Moravu, plenili a pospíchali do Uher, tedy že se na Moravě ani nezastavili. List císaře Fridricha II. z Faenzy (u Boloně) ze dne 3. července 1241, ani list krále Václava I. se nezmiňují o nějakém vítězství nad Tatary; báseň RK že je složena podle pozdějších pramenů a podle lidového podání, tedy padělek.

Z pouhého popírání nevzejde žádné poznání, z mlčení soudobých pramenů nelze dokazovat, že nebylo události, na kterou běh minulosti poukazuje, jak je zřejmo z uvedených úvah historiků německých; **vítězná** vojska mongolská se dala na **ústup!** A tu již nejde jen o pravost RK, nýbrž o poznání veliké události světového významu. Vyvracení námitek proti pravosti RKZ, námitek dávno vyvrácených a přece stále zase znovu opakovaných, je práce nesmyslná. Proto dr. Vladimír Zákreis počíná **positivně** těžiti z formy i z obsahu básni RKZ. V prvním sešitě Sborníku RKZ, vdaném pod záštitou spol. rukopisné, rekonstruuje Zákreis, podle zásad kriminalistiky, bitvu s Tatary u Olomouce, na místě samém, podle tehdejšího stavebního stavu Olomouce, jež odhalil ing. Kšir r. 1932; zjistil, že líčení bitvy v RK tomuto stavu i povaze místa dokonale odpovídá, takže je nepochybné, že skladatel básně byl na tom místě a účastnil se boje, jak sám praví. Takovouto rekonstrukcí na místě samém ukáže se také skutečnost epizody hostýnské; a tak byla také ověřena skutečnost Žižkovy výpravy na Slovensko r. 1423, také popíraná, zjištěním cesty, po které táhl.

Zákrejs hledí nejen ku památkám psaným, nýbrž také k stavebním a pozemním. Zjistil předně rodopis vítěze Jaroslava, založení hradu Šternberka na Sá-zavě po r. 1241; propůjčení titulu vévodského Jaroslava ze Šternberka r. 1242 od císaře Fridricha II.; charakter rodu velmi statečného ano vzpurného, jenž se pokládal za rovnorodý panovníkům, a proto ke králi v opěťovaném odporu. Dále votivní chrám Matky Boží v Olomouci, který stál již r. 1253; obrazy bitvy u Olomouce na hradě Šternberku, Zelené Hoře, v Častolovicích, kde je také obraz výjevu s čarodějí. A také písemné zprávy nemlčí, jak se předstírá. Kronika Dalimilova k r. 1310 vypravuje o Tatarech mnohem více nežli jen, že se před Olomúcem zastavili a tu královici ztratili, což přece nelze vykládat, že někde zabloudil. První text kroniky Pulkařovy k r. 1370 praví, že před Olomúcem »quidam nobilis de Sternberg« podle Zákrejsova pojetí quidam, jenž byl »někdo« (who is who), velitel města, similiter (podobně) z města vyrazil a vůdce (Tatarů) smrtelně ranil a zabil, čímž poděšení na útěk se obrátili do Uher. Zpráva ta se shoduje doslovně s básní RK (námitka: padělatel to vzal odtud). Ale v druhé »recensi« této kroniky je zpráva ta potlačena a zmatena; Zákrejs soudí, že kronikář Karla IV. zprávu potlačil pro spor krále se Šternberky. Podle první zprávy Pulkařovy Zákrejs rekonstruuje na místě průběh bitvy a způsob vítězství Jaroslavova, ve shodě s básní RK: české vojsko postupuje od hranic k Olomúci a útočí na postavení Tatarů; útočný předvoj tatarského vojska pustí se do boje proti českému vojsku; v kruté seči křesťané počnou utíkatí a Tataři ženou se za nimi; tím odkryjí střed svého postavení a zálohy, kde stojí Kublajevic; a v tom vrazí Jaroslav z města přímo na Kublajevice. Tak v básni RK; voje v řady hrnú k Olomúcu, tu srážíme se obě strany... i bylo klání, bylo porubání... křesťané počali utíkatí, Tataré je litým davem hnátí — Aj ta (v tom okamžiku) Jaroslav vrazí na Kublajevica.

Tak hrstka Čechů a Moravanů a šilená odvaha Jaroslava, válečným důmyslem v pravou chvíli, odvrátila od Evropy zkázu, praví Zákrejs. A posléze: ani list císaře Fridricha II. z Faenze nemlčí o boji, praví-li: druhá část Tatarů k hranicím Bohemie vtrhla, ale napadená se zastavila, když král té země se svými průvodci mužsky se postavil na odpor. A týž král Václav I. psal po té bitvě: my do Uher postupujeme, t. j. pronásledujeme Tatary. (Jak to ti popěrači studují historické prameny?) Paměť Přibyslavská znamenala: hradilo jest se město před Tatary a když pak byli zahánáni od Čechů v Olomúci...) a tak byla i tato paměť prohlášena za padělek.

A tu právě vystupuje ta podivná záhada: proč byla tato událost světového významu od současných kronikářů, dominikánů a františkánů zamlčena? Neslyšeli o ní, měli právě jiné těžké starosti, události na východě je nezajímaly. Němečtí historikové nám to vysvětlili:

A. Brackmann, Berlín, píše, jak naznačeno, že Mongolové se chystali k tažení na Vídeň, pronikli až do Rakouska: na dvorním sněm v Eslingách všichni účastníci, podle příkladu císařského syna Konráda, vzali kříž a všechny zraky upíraly se na císaře a papeže, kteří stáli v Itálii připraveni proti sobě k boji; nic neublížilo věci obou těchto ochránců křesťanské církve více než to, že dbali více svého vlastního sporu nežli tísne západu a omezili se na hlučné manifesty, současníci ovšem to pochopili, že za konečné zachránění z mongolského nebezpečí bylo děkovat jen náhodě... Účastníci sněmu tedy vzali kříž, ale

ne proti Mongolům, nýbrž proti...? a upírali zraky na císaře a papeže, ne na Mongoly. Dominikáni a františkáni nepochybně také. Druhý historik A. Schmedler, Erlangen, píše, že císař Fridrich II. ocitl se v boji na život a smrt s papeži své doby, ne o duchovní, nýbrž o světské statky, o vládu nad Itálií (co jim bylo po Moravě). Neboť církevní stát byl obklíčen panstvím Staufů v horní a střední Itálii a na Sicílii; proti tomu papežové se musili postavit; od r. 1239 trval boj o vládu nad Itálií mezi císařstvím a papežstvím s největší roztrpčeností. Papež Řehoř IX. vedl jej všemi prostředky záští, jeho nástupce Innocenc IV. sesadil císaře Fridricha II., jenž se cítil Sicilianem, Německo mu bylo vedlejší. Proto tedy to svorné mlčení o boji proti Tatarům na Moravě. Obdobná »náhoda« zachránila západní kulturu obětováním východu ne naposled.

Zákrejsova rekonstrukce vítězství nad Tatary u Olomúce r. 1241 nemá tedy význam jen pro pravost RK jako historický pramen, nýbrž pro historii vojenského činu světového významu v dějinách českého národa, kdy hrstka Čechů a Moravanů vojenským důvtípem a hrdinskou odvahou porazila vítěznou asijskou velmoc a zachránila západní a střední Evropu a její kulturu před záhubou, zatím co ta Evropa sama si ji připravovala vášnivým bojem o moc. Český národ je tedy i tu věřitelem západní a střední Evropy; má právě v této době tolik mravní síly, aby jí připomenul tento dluh — oslavou sedmistého výročí svého vítězství r. 1941?

Pochybně, neboť stále dovoluje hlásat ve svých ústavech pochybovačům jistotu, že zpráva o tom je padělek.

7. III. 1939.

Univ. prof. F. Mareš.

PŘEHLED.

PAVEL JOSEF ŠAFAŘÍK zemřel před 78 roky 26. června 1861. P.P.

SPOLEČNOST RUKOPISNÁ V BRNĚ (odbočka Rukopisné společnosti v Praze) ustavena byla 21. června t. r. a předsedou na první valné schůzi zvolen učenec světového jména prof. Karlovy university dr. K. Absolon. Úvodní přednášku o RKZ přednesl Lad. Matoušek. Podrobný referát uveřejníme ve 4. čísle Zpráv ruk. společnosti. P.P.

SBORNÍK RZK rediguje dr. VI. Zákrejs. Podrobný program Sborníku bude uveřejněn ve 4. č. R. Z.

SOUTĚŽ. Ve 4. čísle R. Z. budou uveřejněny podrobné podmínky soutěže na básnický převod Rukopisů do novočestiny. Soutěž, o níž již přinesl denní tisk předběžné zprávy, bude vyžadovati: největší možné přidržení se originálu, naprostou srozumitelnost, zachování rytmu a původního uměleckého rázu. Rukopisná společnost věnuje tomuto účelu 2000 K, avšak tato částka bude zvýšena o zvláštní odměny přátel Rukopisů. Rukopisná společnost si vyhrazuje právo I. cenu (2000 K) rozdělit a odměnit tak třeba i nejlepší jednotlivé části novočeského převodu několika soutěžících.

ORGANISAČNÍ. Od posledního výkazu přibýlo 14 členů zakládajících, 5 přispívajících, 17 činných.

PROVOLÁNÍ RUKOPISNÉ SPOLEČNOSTI k českému národu vzbudilo velkou pozornost v českém tisku. Přinesli jsme v čísle 1/1939 ze dne 28. února t. r. ukázky z ohlasů v denním tisku a dnes připojujeme hlasy týdeníků a časopisů mimopražských: 3

Havlíčkův Kraj, (Německý Brod), 26. leden 1939: nu

pod názvem »Významné provolání Čs. společnosti rukopisné« přetiskuje celý článek z Lidového deníku ze dne 20. I. 1939, který jsme přinesli v 1. čísle Zpráv a připojuje výňatek z Provolání.

Věstník katol. duchovenstva, (Praha), 15. duben 1939: nu

pod nadpisem »Rukopisy Zelenohorský a Královédvorský nejsou padělány, nýbrž pravé«, přetiskuje několik odstavců našeho Provolání. Red.

roku 1869 úspěchu »Národním hospodářem« (titulní roli hrál Bittner) a Neruda se tehdy vyjádřil: »Je to patrně duchaplný chlap.« R. 1871 dáván N. H. slovensky v Tisovci. V r. 1868 ze Z. oženil s Brigitou Klimšovou, z rodu Kašparidesů, podle tradice potomků dvorního malíře Karla IV. V té době přispíval také do Vídně K. V. Šemberovi. V r. 1869 po první dávání Anežka, podle poličské pověsti, jež došla tu mimořádně sensační obliby. Z. zprátelil se s Heydukem a V. Vlčkem, jemuž navrhl název »Národní Osvěta« pro zamýšlenou novou revui, která původně vycházeti měla jako společný podnik Vlčkův a Zákrejův. Na zemském divadle dávána r. 1872 Z. »Poděbradovna«, s O. Sklenářovou-Malou v roli titulní. K P. napsal úvod Neruda. Po těchto úspěších opustil Z. Poličku, obdržev místo likvidátora banky Slavie, ale pilným spisováním, životem v Umělecké besedě a z vnitřního popudu vzdal se zaměstnání a živil se jako redaktor Národní biblioteky (35 svazků), Všeobecné knihovny (17 svazků) a j. sbírek u Kobra. V r. 1873 dáváno na zemském divadle »Dvě krásných očí«, které neměly úspěchu. Práce své ukládal Z. hlavně do Vlčkovy Osvěty, a to přehledy literatury francouzské, kritiky literární a zejména divadelní, v r. 1875 román Narodovci, v němž po první proklouzlo cenzuře slovo »socialismus« a kde naznačena myšlenka národního socialismu. V r. 1876 stal se Z. tajemníkem na Král. Vinohradech (část Žižkov) za vlasteneckého starosty Hartíga. V r. 1877 vyšli v Nitře M. J. S. Hurbana v Turč. sv. Martinu »Rozvadění Bratři« (Král svého lidu) o moravském Rostislavu ve sporu se synem Svatoplukem.

Konečně zakotvil Z. jako okresní tajemník, poté ředitel okresních úřadoven v Karlíně, kde zejména podporoval stavbu okresních silnic.

Jako obránce RKZ vystoupil Z. r. 1886 jednak redigováním přepychové publikace Wiesnerovy s ilustracemi Alšovými, s obširnými vysvětlivkami i komentáři za porady Ignáce Maška, jednak články v Osvětě, z nichž před zkouškami chemickými vyšel v dubnu »O nynější výpravě proti rukopisům«, naplněný vskutku duchem prorockým. Zaslouží si právem přetištění pro dnešní generaci, které byl význam Z. zatemňován, překrucován a haněn, až do dnešního roku, kdy o stém výročí narozenin uznaly konečně veškeré denní listy pražské poctivou práci Z. a jeho snahu pro zmnožení duchovních statků národních, i boj proti zavlekané k nám umělecké a vědecké perversi. U nás ovšem patří již k věci, jestliže se někdo o památku jeho i při této příležitosti hulvátsky otrhl až do třetího a čtvrtého pokolení.)

V obširném článku »O nynější výpravě proti rukopisům«, k němuž profesor F. Mareš napsal letos Úvodní dopis, probíral Z. veškerá hlediska útoku a obrany, zejména vyzdvihuje stanovisko »pravdy a krásy«. Je zajímavé, že právě o stém výročí Z. narozenin publikoval syn Z. Vladimír ve Sborníku RZK Bitvu u Olomouce, naprosto přímý důkaz pravosti krásou potencovanou, totiž formou tohoto ryzé středověkého výtvoru.

*) Jakousi odpovědí může býti, že Z. jako »dobrý autor« excerptován byl pro český slovník Akademie.

PŘEDPLATNÉ »Zpráv rukopisné spol.« stanoveno na 10 K. Členům zasílány jsou »Zprávky« zdarma.

K tomuto číslu je přiložen titulní list I. řady Zpráv rukopisné společnosti s podrobným rejstříkem.

Podrobná bibliografie obranných prací Fr. Zákrejse vyjde ve Sborníku RZK. Z. (ak. 1883?)

KAREL ALOIS VINAŘICKÝ (24. I. 1803—3. II. 1869). — Téměř bez povšimnutí minulo v únoru 70 let od smrti tohoto významného národního spisovatele, jednoho z hlavních sloupů oné nádherné plejady kněží-národních buditelů. Filolog, historik, překladatel Vergília, Horáce, spolupracovník Jungmannova »Slovníku«, děkan vltavotýnský a kanovník vyšehradský, jehož vynikající archeologické studie, výsledek 20leté práce, se ztratily. Z veliké jeho tvorby básnické je nejznámější »Varyto a lyra«, »Vlast« a znárodnělé lidové písně »Tluče bubeníček« a »Trávo, trávo, trávo zelená«. — Je zajímavá zmínka v Almanachu »Kytice« z r. 1880, str. 11, 12: »V létě roku 1825 odebral se Vinařický s rodinou Šlikovou do Teplice, kdež vyzvala jej hraběnka Alžběta, aby přeložil »**Libušin soud**« na jazyk německý. Když pak nejvznešenější hosté tepličtí učinili vylet na »Přemyslovo pole« u Stadíc, přednášel tu celému shromáždění tuto Vinařického práci pobočník tehdež pruského krále a nynějšího císaře německého Viléma, začež Vinařickému dostalo se všeobecné pochvaly, což mladistvému básníku bylo od společnosti tak vznešené nemalým vyznamenáním. Však neméně těšilo Vinařického, že mohl tuto vznešenou společnost seznámiti s neocenitelným pokladem českého básnictví z těch dob, kdy v Němcích po takovém skládání nebylo ještě ani stopy, čili jinými slovy, že již naši pohanští předkové vynikali vzdělaností nad Němce.« — Není nám známo, zdali se německý překlad ten zachoval. 38

STO LET OD NAROZENÍ FRANT. ZÁKREJSA 7. V. vzpomnělo několik listů. »**Nár. Pol.**« vytkla, že se nedostalo zaslužilému buditeli ani za živa, ani po smrti náležitého ocenění. Vyzdvihla jeho vášnivou obranu RKZ a dokonalé vzdělání v písemnictví domácím i zahraničním, široký rozhled zejména po Slovanstvu a evropském západu, jeho nadosobní objektivní kritičnost a poctivost. — Arne Novák v »**Lid. Nov.**« ocenil v dlouhém článku jeho literární význam se svého subjektivního realistického stanoviska, nevybočiv z mezí slušné kritiky. — Za to »**Čes. Slovu**« se nelíbila Zákr. divadelní kritičnost v »Osvětě a přý ochotnická účast v sporech rukopisných. Jsme ovšem jiného náhledu! Byl to obránce čestný, jeho obrana 39

Nové filosořické dílo prof. Dra F. MAREŠE:
SOMRAK DUCHOVNÍ KULTURY

PŘED SVÍTÁNÍM

vyjde v nejbliřších dnech.

Z o b s a h u:

»Evropská kultura, rozkvetlá na základě křesťanství, usychá a vadne v žáru lidských vášní, neslibuje již hodnotných plodů; mnozí soudí, že je blízka zániku. Snad je to jen soumrak předcházející nové svítání; ale jak odůvodnit tuto naději? Různé kultury se již vystřídaly, ze starých ožily nové, ale nynější doba hrozí kultuře zkázou. Ve zmatku »ideologií« sobě odporujících a nepřátelských jako by uzel se byl zadrhnul opět nad českou zemí a český národ jako by jej měl rozdrhnouti. Snad že k tomu má sílu i moudrost ze svého utrpení v minulosti.«

—:—

Kniha vyjde v omezeném počtu výtisků 15. července 1939. Objednávky vyřizuje nakladatelství O. Janáčka nást., Praha II., Palackého 11.

Cena K 25.— kromě poštovního,

nesla pečeť vědeckou a vyvrátila přemnohé »nevý-
vratné« námitky odpůrců, kteří se právě za odbor-
níky pokládali. Vytahuje-li ale kritik v Čes. Sl. na
světlo posměšek z let osmdesátých »Zákrejse zakrej
se!« v den stoletého jubilea a právě v době, kdy se
hlásá bratrská láska, smíření všech věrných Čechů,
je něčím, co převyšuje pověstný Hulvátov. B.

DIVNÉ POUČENÍ POLSKÉHO UČENCE. Lid. No-
viny 3. I. 1939 píše pod znač. -hjk- o návštěvě lvov.
prof. Frt. Bujaka r. 1930 v Praze a v Čes. Ráji u prof.
Jos. Pekaře v Daliměřicích. Pekař ukázal mu řadu
významných míst: Jenišovice, Hrubý Rohozec, Kost,
Valdštejn a též prý Malou a Hrubou Skálu, spojenou
s jeho polemikou Zelenohorský rukopis. — Není
ovšem vinou polského učence, že nevěděl o rozdílu
obou Rukopisů. RZ nemá nic společného s Hrubou
Skálou, jedná o Libuši a Vyšehradě. O hrubé skále
je zmínka jen v RK, a to ve zpěvu Beneš. Heřmanov!
Lid. Noviny, které stále proti pravosti RKZ »po-
učují« národ, nechtějí si opatřit aspoň jen trochu gra-
motného reportéra v této otázce, aby se netiskly po-
dobné nesmysly. B.

BEZ POZNÁMKY.

V Národním Osvobození ze dne 23. 2. 1937 (článek »Anketa
o Rukopisech«) napsal F. M. Bartoš: »V historii poválečné agi-
tace na obranu rukopisných padělků, která je průvodním zje-
vem přerozmanitých odstínů našeho fašismu, bylo by snad nej-
zajímavější zvědět, jaké sumy již pohltila tato agitace a z jak-
kých pramenů žije.«

Z dopisu F. M. Bartoše Rukopisné Společnosti: »Přes rok
leží již moje přednáška, doplněná bohatým a nemálo novým
materiálem, a mně nezbyvá, nemá-li zůstat pochována v rukopise,
než vydat ji vlastním nákladem. Je to však pro mne,
jak pochopíte, těžké rozhodnutí. I zkusil bych rád, zda byste
mi nemohli pomoci aspoň odebráním určitého počtu výtisků
nebo jakoukoliv formou jinou, kterou bych neopomenul veřejně
potvrdit ve spisku. Jakmile bych měl zásadní Váš souhlas, dal
bych ruk. odhadnout a oznámil Vám výši nákladu. Pro uvarov-
ání nedorozumění dodávám výslovně, že honoráře do základu
nezapočítám, nýbrž se ho vzdávám.

Smím snad říci, že bych byl vděčen za tuto pomoc nejen z
toho důvodu. Uvítal bych ji i proto, že by prokázala, že vážný
vědecký zájem dovedl překlenout i tak veliké rozpory, jako
jsou mezi obránci a odpůrci RKZ.« red.

Vzhledem k změně personálu v našem na-
kladatelství nebylo možno všechny objednávky
a urgencye včas vyřídit. Prosíme tímto za las-
kavě poshovění. Současně připomínáme, že na-
příště uznáváme pouze platby na složenky: fy.
O. Janáček nást. č. 34100 a Rukopisné společ-
nosti č. 4501 a prosíme, aby na každé složence
byl poznamenán účel platby (předpl., knihy, čl.
příspěvek, dar atd.). — Nakladatelství fy O. Ja-
náček Praha II., Palackého č. 11.

Výbor Rukopisné společnosti upozorňuje
všechny členy a příznivce, že vinou posledních
událostí opozdilo se vyřizování korespondence,
a prosí tímto za prominutí.

Rukopisná společnost sdružuje přátele Rukopisů — laiky
i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Ruko-
pisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů
a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných
aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy,
příspěvníci K 50.—, činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud.
činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.—
(stud. K 5.—).

**Uzávěrka příštího čísla Zpráv rukopisné společnosti
dne 30. září 1939.**

Čtete literaturu o RKZ - pro i proti!

**Všechny zde uvedené knihy žádejte v na-
kladatelství OTAKARA JANÁČKA nást.,
Praha II., Palackého ul. 11, které pře-
vzalo do generální komise všechny knihy
týkající se Rukopisů.**

- W. W. Tomek: »Die Grünberger Handschrift«, Zeugnisse über
die Auffindung. 1859, str. 46.
Jos. Jireček: »O nejnov. námitkách«, 1878, str. 38.
A. Bělohoubek - V. Šafařík: »Zpráva o chemickém zkoumání
RK«, 1887, str. 120.
Frant. Bačkovský: »RKZ ve světle pravděpodobném«, 1888, str.
132.
Frant. Bačkovský: »Jak znamenitým učencem byl by padělatel
RKZ«, 1889, str. 24.
O. Seykora: »Na obranu RK«, 1893, str. 304.
Jos. Letošník: »Dějepisný rozbor RK«, 1910, str. 104.
J. Herben: »Boj o podvržené Rukopisy«, 1911, str. 90.
V. Horák: »Rukopis Královodvorský«, 1912, str. 60.
Paul Kisch: »Der Kampf um die Königshofer Handschrift«,
1918, str. 36.
Tiesus Vardas: »Rukopisy jsou pravé«, 1938, str. 32, K 6.—.
J. Pernerová: »Tři důkazy o RKZ«, 1938, str. 24, K 6.—.
L. Matoušek: »Za pravdou Rukopisů«, 1938, str. 120, K 15.—.
F. Mareš: »Nepravdivé legendy o RKZ«, 1938, str. 32, K 6.—.
L. Matoušek-K. Třeska: »Po stopách pravdy a podvodu«, 1939,
str. 160, K 17.—.
H. Kuffner: »Záboj a Čestmír«, 1923, str. 82.
H. Kuffner: »Tataři na Moravě«, 1926, str. 104 + mapové příl.
F. Mareš: »Vědecké metody realismu zvl. v otázce RKZ«,
1927, str. 60, K 12.—.
F. Mareš: »Klamnost důkazů«, 1928, str. 124, K 6.—.
A. Kraus: »Vědecké metody«, 1928, str. 84, K 3.—.
F. Mareš: »Boj proti Rukopisům« 1929, str. 92, K 5.—.
V. Vojtěch - V. Flajšhans: »RKZ«, 1930, str. 136, K 200.—.
F. Kolda: »Rukopisy a věda«, 1931, I. vyd. rozebráno, II. vyd.
str. 120, K 15.—.
F. Mareš: »Pravda o RKZ«, 1931, str. 324, K 90.—.
V. Perek: »RKZ jsou pravé«, 1931, str. 24, K 7.—.
V. Flajšhans: »Dva příspěvky k boji«, 1932, I. vyd. rozebráno,
II. vyd. str. 60, K 8.—.
F. Mareš: »Marnost bojů«, 1933, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str.
246, K 39.—.
D. Žunkovič: »Závěr čs. sporu o Rkp.«, 1933, str. 20, K 5.—.
B. Spurný: »Texty RKZ podávají důkaz...«, 1933, str. 8, K 3.—.
J. Vrzalík: »Poučení«, 1934, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 300,
brož. K 36.—, váz. K 48.—.
J. E. Hanka: »Stovražba I.«, 1934, str. 76, K 9.50.
J. E. Hanka: »Stovražba II.«, 1934, str. 68, K 12.—.
»RKZ«, vydání Dr. Perka, 1934, str. 72, K 5.—.
J. E. Hanka: »Strašidlo RKZ«, 1935, str. 48, K 5.—.
F. Štoviček: »O bitvě na Turském poli«, 1932, str. 46, K 5.—.
D. Žunkovič: »Die Handschrift von Grünberg«, 1935, str. 24,
K 8.—.
L. Kunte: »Pan Vrzalík rehabilituje Rukopisy«, 1935, str. 64, K 4.—.
F. Mareš: »Poslední vzdy pravdě«, 1935, str. 76, K 12.—.
F. Mareš: »Remarques...«, 1936, str. 32, K 9.—.
L. Matoušek: »Pamět Příbyslavská a RKZ«, 1936, str. 32, K 6.—.
Pravda o Rukopisech (rozhl. diskuse), 1936, str. 14, K 1.40.
J. E. Hanka: »Karmen jubylevní«, 1936, str. 16, K 5.—.
V. Seykora - J. Karlík: »RKZ«, 1936, str. 276, K 39.—.
F. M. Bartoš: »Rukopisy«, 1936, str. 126, K 7.50.
K. Andrlík - J. Vrzalík: »Stručné poučení«, 1937, I. a II. vyd.
rozebráno, III. vyd. str. 36, K 5.—.
P. O. Zamfirescu: »Oslí čelisti«, 1937, I. vyd. rozebráno, II. vyd.
str. 96, K 12.—.
F. M. Bartoš: »Listy prof. Marešovi o RKZ«, 1937, str. 48, K 3.—.
L. Malinský: »Sloupy oficiální pověry o Rukopisech«, 1937,
str. 40, K 5.—.
F. Mareš: »Strach z pravdy«, 1937, str. 104, K 16.—.
Jan Miszewski: »Wałka o czeskie Rekopisy«, 1937, str. 85,
K 12.—.
Bodhisatwa: »Jsou Rukopisy falešné?«, 1937, str. 16, K 3.—.
L. Malinský: »Profesor a student v diskusi o Rkp.«, 1937, str. 8,
K 2.—.
Protiv sofismatům (K. Andrlík, F. Mareš, L. Matoušek, K. Třeska),
1937, str. 104, K 10.—.
Dr. V. Zákřejs: Sborník RZK. 1939, Sv. I., II., à K 6.—.
F. M. Bartoš: Historický rozbor RKZ. 1939, str. 32, K 7.50.
Matoušek-Třeska: Po stopách pravdy a podvodu, 1939, str.
144, s obr. přílohami K 17.—.

Rozebrané spisy nejsou v tomto seznamu uvedeny.

ZPRÁVY ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Česká společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh, — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

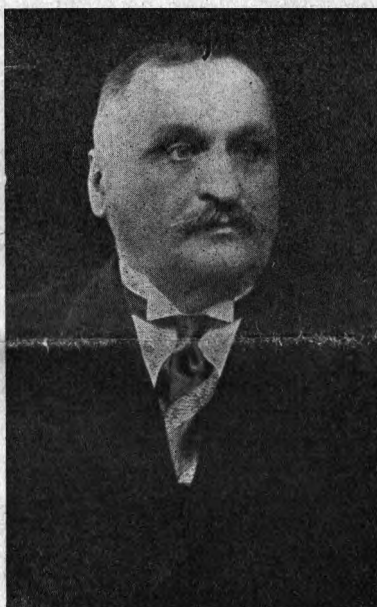
V PRAZE 15. prosince 1939.

Číslo 4.

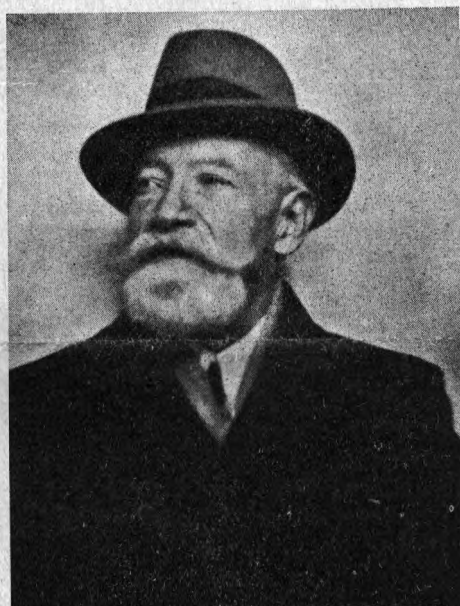
Tři výročí.

Dr. Vojtěch
dožil se 16. VIII. 60 let.

D. Žunkovič
dožil se 1. XI. 80 let.

Dr. V. Perek
dožil se 20. X. 80 let.

Tři jména tak významná pro český spor o pravost rukopisů Královédvorského a Zelenohorského setkávají se na stránkách našeho dnešního čísla. Dožívají se důležitých jubileí, jež značí v jejich životech mezníky, stejné, jaké oni sami znamenají v historii rukopisového boje.

Davorin M. Žunkovič rozšířil pochodeň pravdy Rukopisů na počátku tohoto století, když první pokus zakladatele české archeologie, prof. J. L. Píče končil tragickým nezdarem. Zlé byly ty počátky, kdy ješitní představitelé české vědy pokoušeli se všemi prostředky dusiti ušlechtilé snahy, které chtěly podle vědecké pravdy vrátiti národu vědomí hlubokých kořenů národní síly. Plameny pravdy nedaly se však uhasiti a tak pod ideovým vedením zakladatele moderní obrany rukopisové, univ. prof. Dr. F. Mareše, došlo po rozptýleném dlouholetém úsilí pracovníků obrany RKZ ke spojení všech sil do jednoho pracovního střediska: Čs. společnosti rukopisné. Mor. zem. poslanec a vynikající národní pracovník JUDr. Václav Perek dává této instituci jako první její předseda pevné organizační základy a bohatou publicistickou činností i všemožnou podporou spjal provždy s ní svoje jméno. A téměř současně přistupuje do kruhu obránců Rukopisů významný český vědec, odborník v dokumentární fotografii a fotochemii, univ. prof. Dr. V. Vojtěch, který jako znalec materiální podstaty RKZ vyslovuje definitivní rozsudek ve sporu a sám někdejší odpůrce, ujímá se vedení Společnosti.

To je ve zkratce historie poslední fáze světového sporu o pravost literárních dokladů české národní minulosti. Nemůžeme si představit toto období bez osobností, které shodou okolností téměř společně jubilují a jejichž zásluhou může dnes Čs. rukopisná společnost přehlížet s hrdostí vykonané dílo. Připojujeme-li dnes jménem redakce svoje blahopřání těmto jubilantům, činíme tak s vírou a potěšením k další společné práci pro vítězství pravdy Rukopisů ve vědě i v národě.

Dr. Viktorin Vojtěch.

Dne 16. července 1939 dožil se šedesátky reprezentant české vědy fotochemické univ. prof. Dr. Viktorin Vojtěch. Narodil se r. 1879 v Plzni, studoval na Karlově universitě v Praze, kde byl r. 1904 promován. Po úspěšných studiích ve vědeckých laboratořích v cizině habilitoval se r. 1914 pro obor vědecké fotografie a fotochemie na Karlově universitě a byl r. 1922 jmenován mimořádným a r. 1931 řádným profesorem tohoto vysokého učení.

O rozsáhlé vědecké činnosti prof. Vojtěcha svědčí nejen četné práce v našich i zahraničních vědeckých časopisech, ale i jeho široce založená laboratorní práce z oboru fotochemie a koloidní chemie. Jinak je prof. Vojtěch ve vědeckých krúžích znám jako předseda »Společnosti pro vědeckou kinematografii«, dále jako autor dokumentárního spisu »Karlova universita a naše vysoké školy za prvních deset let republiky«.

Zvláštní kapitolou jeho života stal se boj o pravost Rukopisů, který přinesl mu mnoho ústrků a zavilého nepřátelství. Netušil jistě, když před 26 lety dostal se po prvé v rámci svého vědního oboru na otázku rukopisnou, jak hlasitě a často bude se muset dovolávat práva na svobodu vědeckého badání. Krátce po smrti Píčově začal studovat materiální podstatu RKZ, hodlaje zkusit na nich poslední technické vymoženosti fotochemie a dokumentární fotografie. Výsledky tohoto studia byly však poněkud odlišné od předpokladů, za nichž Česká akademie věd a umění poskytla na ně podporu. První předběžné zprávy o své činnosti v otázce RKZ uveřejnil prof. Vojtěch r. 1927 v Knižomolu s prvními fluorescenčními snímky RZ. Teprve až r. 1931 došlo k podrobnější publikaci, kde prof. Vojtěch osvětlil blíže svoje zkoumání Rukopisů a předložil současně dosud nejdokonalejší reprodukce celých RKZ. Jeho prací padly miniaturní kresbičky, které se někteří domnívali v RZ viděti,

padl také naprosto přesvědčivě kryptoqram »Hanka tecit« a zveřejněno bylo množství detailů o písmu a materiálu RKZ, které dodnes nebyly náležitě oceněny a zpracovány. Pokus prof. Flajšhanse (spoluautora Vojtěchova po stránce jazykové), znevážiti střízlivě exaktní nálezy Vojtěchovy o pravosti Rukopisů, minul se úplně cílem a proto bylo nutno Vojtěchovo nákladné dílo nenápadně umlčeti. Krásný spis utonul pak někde v zaprášených skladištích a české veřejnosti vědecké zůstal téměř neznámým. Tento postup i další kampaně, které proti Vojtěchovi pro jeho stanovisko vedli potom veřejně i v zákulisí odpůrci pravosti RKZ, nedovedly prof. Vojtěcha odraditi od cesty za vědeckou pravdou v otázce rukopisné. Převzal vedení České společnosti rukopisné a dodnes pracuje experimentálně i teoreticky na otázkách, souvisejících úzce s hmotnými vlastnostmi písma a psacích podkladů. Jeho badatelská činnost je nesena i zde, tak jako v celé jeho činnosti, vědeckou střízlivostí a obdivuhodnou důkladností. Je nejlepším znalcem fotochemických problémů inkoustů a jeho práce rukopisná těší se hlubokému mlčení z řad odborných odpůrců, kteří úzkostlivě vyvarovávají se polemít. Se svým dílem — které naši čtenáři dobře znají — může býti prof. Vojtěch plně spokojen.

Jeho vědecké názory projevují se také v bohaté činnosti pedagogické. Pro svoje duševní mládí zůstává prof. Vojtěch příkladem universitního profesora, který nelpí na zastaralých teoriích, ale je přístupným i novým názorům a směrům. Jest proto milován svými žáky a všemi, kdož měli příležitost p. prof. Vojtěcha poznat.

U příležitosti šedesátin našeho milého p. profesora, skláníme se zvláště my, »rukopisníci«, před jeho vědeckým dílem, které odstranilo a pomáhalo odstraňovat mnohé pověry a přejeme p. profesorovi mnoho zdraví a zdaru do dalších let.

František Mareš:

Dr. Václav Perek.

Zakladatel Čs. společnosti rukopisné dožívá se 27. září vysokého věku 80ti let. Jihočechem, rodem z Kamenice nad Lipou, působil jako právník dlouhá léta na Moravě, jako poslanec zemského sněmu moravského vymohl r. 1905 zákon známý jeho jménem, prikazující, že české dítě patří do české školy, zákon, který by měl mítí platnost všeobecnou jako mravní imperativ kategorický. Usídliv se v Praze, účastní se národního života; brzy po převratu o slavnosti Palackého v Lobkovicích 26. května mluvil z okna zámku k národu, shromážděnému v zahradě, o zásadě Palackého »Svůj k svému a vždy dle pravdy«, zdaliž jsme se zachovali podle té zásady při budování obnovené státní samostatnosti? kdo nám určil ústavní zákon? kdo stanovil volební řády? Řeč ta byla podle pravdy, a proto několikrát úředně přerušena a konečně zastavena; zatím oficiální deputace slavnosti okázale odcházely.

Dr. Perek byl nejen účastníkem, nýbrž i organizátorem nové obrany staročeských Rukopisů Zelenohorského a Královédvorského: pořádal první soukromé schůze, kde se rozbíraly důkazy padělání

těchto Rukopisů od V. Hanky a kterých se zúčastnilo zvláště také studentstvo; proti těm důkazům předkládaným doklady obránců, takže vycházelo na jevo, že důkazy padělanosti byly vlastně již r. 1886 vyvráceny a starobylost Rukopisů i chemicky dokázána, což potom bylo dotvrzeno výzkumnými fotografiemi prof. V. Vojtěcha, jenž své výzkumy vlastně počal ve smyslu odpůrců. Dr. Perek osvědčil se také obětavým obhájcem Rukopisů, opatřil peněžní fond, aby mohl býti vydán spis o pravdě Rukopisů, osvědčené právě výzkumnými fotografiemi Vojtěchovými. Dr. Perek sám vydal r. 1931 spis »Rukopisy Královédvorský a Zelenohorský jsou pravé«, stručný to a úplně výstižný přehled historie boje o tyto Ruko-

Prosíme členy Rukopisné společnosti o laskavé zaslání všech zpráv o Rukopisech, uveřejněných v krajských časopisech.

pisy, volající ku povinné jejich rehabilitaci, podle pravdy a národní cti; což vymůže na příslušných národních ústavech mladé pokolení. Založil k tomu cíli československou Společnost rukopisnou, neboť také Slováci mají zvláště jazykový zájem na obou Rukopisech, jež znovu po Palackém a Šafaříkovi osvědčují. Úkol této společnosti pojal široce, měla pěstovat zkoumání starých rukopisů vůbec; a plnila tento úkol zejména prací prof. Vojtěcha o stárnutí železitých inkoustů, která ukázala, že nelze padělat starý rukopis železitým inkoustem, což potvrzeno na padělaných dopisech Máchových a Havlíčkových; a také na mezirádkovém překladu Ev. sv. Jana, kde Andrlik a Matoušek zjistili na objevených deskách barevné otisky obojího textu, když byl původní text

latinský, psaný inkoustem, obtažen barvou, kterou psán mezirádkový překlad.

Založení rukopisné společnosti budilo obavu, aby se v ní neujaly pochybné metody přehorlivých obránců, které jen posilovaly pozici odpůrců, jako na př. domnělé miniaturní obrázky v RZ. Záleželo zvláště na odborně vzdělaných mladých obhájcích; ti ovšem činí nároky mládí, čemuž Dr. Perek moudře vyhověl; mládež se staví na ramena starých a nemůže dbáti jejich hlav.

Dr. Václav Perek zasloužil se velice o úspěšnost nové obrany starobylosti RKZ i o nevyhnutelnou již jejich rehabilitaci ve jménu vědecké pravdy a národní cti.

Ladislav Matoušek:

Davorin Žunkovič.

Daleko za hranicemi Protektorátu, v jugoslávském městečku Ptuj u Mariboru oslavil 1. listopadu 1939 80. narozeniny jeden z nejstarších pracovníků rukopisové obrany, spisovatel Davorin Žunkovič. Nevzpomenouti jeho jména a jeho činnosti znamenalo by zavíratí úmyslně oči před onou kapitolou historie Rukopisů, kdy po zdánlivém vítězství odpůrců došlo znovu k prvnímu hlasitému vzepření se vědecké falši.

Žunkovičův zájem o Rukopisy byl velmi starého data a souvisel s jeho všeobecným zájmem o otázky slovanského pravěku, kteroužto otázkou se zabýval ze záliby jako důstojník rak. vojska při svých pobytech v různých moravských městech. Již v jeho spise »Slované, praobyvatelé Evropy«, který v německém jazyce dočkal se sedmi vydání, nacházíme odezvu našich Rukopisů. Cele se však této otázce věnoval v době, kdy profesor Lad. Píč konal svou studijní cestu po evropských státech, aby přivezl posudky cizích paleografů o pravosti RK. Od roku 1912 obíral se studiem Rukopisů již systematicky, a podporován prof. J. Horákem a ostatními přáteli truchlivě skončivšího Píče, působil silně publicisticky. Svým spisem »Rukopisové Zelenohorský, Píseň pod Vyšehradem a Královodvorský« (1912), který vyšel současně německy rozdrtil zcela t. zv. důkaz z kryptogramu »Hanka fecit«, když dal pořídit speciální snímky onoho místa RZ Inž. Skorkovským. Tímto svým činem otevřel oči mnoha vážným pracovníkům, kteří až dosud nesmyslnému důkazu Dolanského věřili a prorazil tak první cestu rukopisové pravdě.

Od oné doby neopustil již nikdy frontu aktivních obránců Rukopisů. Před světovou válkou setkáváme se s ním jako redaktorem německého slavistického časopisu »Staroslovan« se známou obálkou s obrazem staroslovanského znaku v roce 1913 až roku 1914 a v četných člancích novinářských. Spolupracoval s Inž. B. Střemchou, Inž. Barešem a je ve

styku dodnes se všemi novodobými obránci. Ještě v nejnovější době vydal dva spisy o Rukopisech a to v roce 1933 »Závěr čs. sporu o Rukopisy« a v r. 1935 v jazyce českém a německém v Jugoslávii »Rukopis Zelenohorský«.

Žunkovič neomezil se ale jenom na otázku Rukopisů. Třebaže jeho povolání profesora vídeňské vojenské akademie nevysvětluje dost dobře jeho sklony ke studiu jazyků a historie, stalo se jeho jméno v tomto oboru známé i v cizině. Zvláště v německých kruzích vědeckých budily ostré polemiky jeho názory o slovanské minulosti, v nichž následoval Žunkovič teorie P. J. Šafaříka a Jana Kollára. Také v dramatické tvorbě setkáváme se se jménem Žunkovičovým. Některá jeho díla dostala se na přední scény. »Zlatorog« provozován byl v Berlíně a v Praze (Nár. divadlo 1913), »Vlkodlaka« s hudbou K. Moora hrálo r. 1908 vinohr. měst. divadlo, Žunkovičovým dílem je také opera »Desetí brat«.

Pro svou činnost byl za války těžce pronásledován. Z rakouské strany pod různými záminkami vedeno bylo s ním dlouhotrvající trestní řízení, jež skončilo degradací a žalářem. Po válce byl rehabilitován a jako podplukovník ve výslužbě řídil studijní knihovnu v Mariboru.

Na území Protektorátu má Davorin Žunkovič početnou řadu svých přátel a známých, kteří vzpomínají významného jeho jubilea. Žunkovič zasluhuje si naši vzpomínky jako průkopník, který připravil již před 30 lety cestu dnešní obraně Rukopisů. Dovedl se postavit za vědeckou pravdu a bojovat, třebaž byl příslušník jiného slovanského národa, na nevděčném poli s tvrdostí a neotřesitelností hodnou úcty i od protivníků. Přejeme jemu i sobě, aby ještě dlouho na tomto poli vytrval a pomáhal za hranicemi vracet úctu a uznání k nejstarším literárním památkám českého dávnověku.

UPOZORNĚNÍ!

Redakce „Zpráv rukopisné společnosti“ přejímá zodpovědnost pouze za zprávy a články jí samou podepsané; jinak za obsah ostatních článků a glos ručí podepsaní autoři sami.

Red.

Stačí česká lingvistika k posouzení Rukopisů?

(Uvěřejňujeme příspěvek odpůrce RKZ. — Red.)

Jsem čistě z věcných, neosobních důvodů odpůrcem Rukopisů. Jako všech, kteří boj proti nim pojímají vážně, dotýká se i mne dnešní stav a způsob našeho tažení protirukopisného krajně bolestně. Po skvělém povátečním vítězství na sklonku minulého století nastal pro nás, odpůrce, truchlivý a nemálo pokořující ústup ze slavy. Celý onen mluvnický arsenál, jímž jsme dosáhli tak rychlého a úplného úspěchu, počal účinkem horečné práce rukop. obránců šmahem pozbývat své průkaznosti a přesvědčivosti, až za dnešních dnů stihl osud ten i poslední z oněch námi za nezvratné prohlášených důkazů protirukopisných, totiž výrazy *plz ný, plzeň*.

Nemíním však tu obranné důkazy obránců Rukopisů, jichž nemohu akceptovat, nýbrž vycházím z prostého faktu, že slovní předpony vůbec byly ve slovanštině rozličně komoleny. Má-li na př. již polština vedle běžného výrazu *plaz* ještě dva další *połaz* a *połoz*, odvozené od *lazić* a *lozić*, těžko potom rozhodovati, jakou skutečnou hodnotu má předpona »po« v oné st. sl. polbze a zda jest vyloučeno, že by zde z následovného *poł-* bylo v některém jazyce slovanském mohlo vyniknouti ono prosté *pl-* a tvar *plza*. Ponevadž i technický průzkum Rukopisů dopadl pro nás, odpůrce, prozatím nepříznivě (snad se zde časem podaří soud vědy poopravití moderními a bezpečnějšími metodami), zbývá nám k záchraně posic jen ta gramatika, ovšem za samozřejmého předpokladu, že naše odborné kruhy postaví za staré, otrěsené námitky protirukopisné nové, podstatně hlubší. Tyto však bohužel se dosud této své povinnosti zhošťují způsobem, jenž objektivnímu pozorovateli neodbytně vnuká otázku, zda naše lingvistika stačí vůbec k správnému posouzení Rukopisů. Již ony, v poslední době stále se množící případy, že z boje proti Rukopisům se cynicky vytlouká politický kapitál k urychlení vysokoškolské kariéry, jsou zjevem krajně kormutlivým a povážlivým. Bylo by lze ovšem lehce se přes ně přenést, kdyby produkty povolanych vysokoškolských odborníků skytaly neco vecně hodnotnějšího. Co však říci, když i naši nejpřednější lingvistické vystupují na veřejnost s elaboráty, z nichž již na prvý pohled je patrné, že nedovedou ani správně opakovatí staré hodnotné námitky Gebauerovy, že nedostatek vlastních podnětů zakrývají svéhlavým repetováním dávno úplně obránci Rukopisů vyvrácených Vaškových a Gebauerových atd.? Jednou z takových trapných publikací poslední doby jsou i články čelného lingvistu brněnské university Trávníčka, uveřejněné v časopise »Věda a život« pod názvem: »Rukopisy po stránce jazykové«. Obránci Rukopisů zaujali k nim kritické stanovisko obsáhlým pojednáním Marešovým. Budiž i nám, odpůrcům Rukopisů dovoleno v zájmu čestného a spravedlivého skoncování bojů rukopisných povědět zde veřejně, co proti vývodům Trávníčkovým namítáme a v čem pro budoucnost nápravu žádáme.

Předně shledáváme velmi nemístným Tr. pokus zesměšňovati přímo Rukopisy, jakoby šlo o nějaké, až komicky nedokonalé, falsifikáty. Činí tak na př. tím, že rukopisné »*mrkavy šumy*« překládá čtenáři slovy: »*mrkavého lesa*«. Volí tu velmi nevhodně, neboť jen přehlédnutí obránců ruk. vděčíme za to, že učené *mrkav šumavý* nebylo dosud vy-

datně použito k obraně Rukopisů. Šuma — les, jest totiž jedním z význačných oněch slov, jež dokazují, že staroslovanský fond slovní nutno akceptovati i pro starou češtinu, bez ohledu na to, zda ten nebo onen výraz jest v jejích památkách doložen nebo ne (viz Bodhisatwa: Šumava, lesnaté pohorí, Ptolemaiova: Gabréta hýlé — Kozí hvozď). Přívlastek *mrkav* pak není ovšem žádné »*mrkavý*«, nýbrž staroslověnské *mrkavb* — *tmavý, temný*, sanskrtské *marakva*. V češtině existuje dodnes ve slovech *mrkev* (Slované patrně pojídali pod tím jménem rostlinu s kořenem tmavým) a *mrak*. Jest tedy dalším a neméně pádným dokladem pro hořejší zásadu.

Dále nás nemálo udivuje, že Tr. nejen dosud nevyvrátil starý Gebauerův blud, že Hanka jako obecně známý dokonalý znalec ruštiny si při výrobě svých fals vypomáhal hlavně z této, nýbrž naopak jej ještě potvrzuje hlásáním dalších Hankových »*rusismů*«. Této nesprávnosti si povšiml již Mareš a z oněch několika —ie místo —ia v RZ dovozuje správně, že falsátorem nemohl býti Hanka, neboť ten že by jako dobrý znalec ruštiny byl dovedl dokonale archaisovatí, že by nepsal *přiletieše, počě, dievčie, kněžna, se*, nýbrž podle ruštiny *přiletiaše, počia, dievčia, kňazna, sia*. Naše podivení jest pak tím větší, když vidíme, že Tr. který ztrávil léta na Slovensku, se tváří, jako by nevěděl, že výraz *veř* (vždyť) jest typickým pro slovenštinu, a to i moravskou, a klidně vykládá čtenáři, že si jej Hanka vytvořil do Rukopisu z ruského *voř* a že totéž platí i o *skad* — odkud, o němž on tvrdí, že je Jungmann zavlekl do češtiny z polštiny. Rukopisný obránc, čtoucí tyto řádky, případně ihned na podezření proti nám, že tu operujeme ruštinou pouze proto, abychom taktó čisté moravismy, a tedy součást slovního fondu našeho jazyka, mohli prohlásiti za cizí, nezdařené výpůjčky.

Nejde však pouze o to, nýbrž třeba tu konstatovati pro posouzení Rukopisů zásadní fakt — totiž, že naším předpokládaným výrobcem Rukopisů nebyl žádný znalec ruštiny vůbec, nýbrž předně nějaký jihomoravský Slovák, a za druhé na svou dobu takřka zázračný znalec jazykového fondu staroslověnské, ba i některých starých jazyků arijských, neboť vše to v Ruk., co se shledává v staré češtině, nemožno a nedoloženo, nechci říci pochází, avšak odpovídá alespoň jazykově těmto dvěma oblastem. Taková tuča, vtorý, pachati (- orati) atd. nejen že nejsou rusismy, nýbrž jsou to slova běžná již v církevní slovenštině a tedy tím i eo ipso kdysi i staročeské. — Zda ony dvě přednosti měl právě Hanka, nedovedu posouditi.

Co se úhrmného posuzování Rukopisů týče, třeba tu ovšem nejprve rádně znáti svůj vlastní jazyk, abychom se nedopouštěli až přímo trapných omylů. Než na př. prohlásím rukopisné adj. *mutný* za »v jazyce starém naprosto neznámé«, t. j. tam neexistovavší, uvědomím si, že žije vlastně v češtině dodnes v adj. *smutný*, t. j. *přimutný*, a tudíž, že musilo býti již ve staré a jen pouhou náhodou, že v tehdejších památkách nebylo zvěčněno; vždyť v moravské slovenštině žije dodnes. Totéž pak, jak již Mareš vytkl, platí o staroslověnském a všeslovanském (má je i polština a uher-

ská slovenština) adj. chraabrý, jež dle Tr. bylo vzato z ruštiny. Že i ruk. pachati - orati lze považovati pro češtinu dostatečně doloženo dnešním pachtiti se, takže netřeba o něm hlásati, že je z ruštiny, jest na bíledni. Ostatně i Vardasovo pacholek - smerd, oráč jest dostatečně ověřeno Fredegarovým zápisem ze 7.

303
století: slovo jest ovšem téhož původu jako subst. pachole - dítě, jež znamená slovanskou náhražku starého arijského puta, putra n. - dítě (syn, dcera), doslovně pak smradoch, od put - páchnouti.

Dosti však již, abychom bezděčně neposilovali obhajobu Rukopisů, což nikterak není účelem těchto řádků.

Karel Třeska:

Aliterační rým v RK a RZ.

B
24

Profesor Václav Horák, vycházející ze studia staré epiky jiných národů, počal zkoumati rukopis Královédvorský, zejména básně z doby pohanské, pod zorným úhlem struktury jejich zdánlivě volného verše. Ve své studii z r. 1912 provedl důkaz pravosti RK tím, že systematicky vystopoval ve verši Záboje, Čestmíra a též Jelena a Zbyhoně starobylý způsob aliteračního rýmu, jemuž dal české jméno »štěpný rým«.

Aliterace se používá jako básnické ozdoby u všech národů všech věků. Snad každý zná Kolářův verš —

Slavme slavně slávu slavných Slávů!

V latině se aliterace objevuje na př. ve starobylém verši saturnském i v časnějším hexamtru pravidelně, v pozdějším hexamtru jako básnická hříčka.

Virum mihi, Camoena, insece versutum (L. Andronicus).

Fato Metelli Romae fiunt consules (Cn. Naevius).

Atque prius locusta Lucam bovem pariet (týž).

O Tite, tute, Tati, tibi tanta, tyranne, tulisti

(Q. Ennius).

At tuba terribili sonitu taratantara dixit (týž).

Cumque caput caderet carmen tuba sola peregit (týž).

Machina multa minax minitatur maxima muris (týž).

Jak vidět, často je to jen zvukomalba anebo samoúčelná ozdoba verše, hlásková hříčka bez funkce. Je to ohlas poměrů, panujících v latinském systému přízvuku. Pokrok od kvality k funkci nalézáme zato v starých verších jazyků germánských. Zdá se zatím, že jen u Germánů dosáhla aliterace toho úkolu, aby pravidelným systémem rozličných aliterací bylo zprostředkováno dělení vázané mluvy na verše. Pravidelnou aliterací vzniká tu rým náslovný, neboť některá důrazu schopná slova ve verši, nejméně dvě, začínají touže hláskou a víží k sobě obě polovice verše, oddělené přerývkou. Na počtu slabik ve verši a na počtu slabik mezi počátky aliterujících slov nezáleží. Někdy rým přechází z verše do verše.

Prof. Horák uvádí, že »štěpný« (aliterační) rým, německy Stabreim, pochází z různých pohanských zařikáadel a zaklínacích formulek, při nichž byly na zem vrhány kouzelné hůlky s vrytými runami, jež se shodovaly s počátečními hláskami některých pronášených slov, na př. v tomto říkadle pronášeném nad pouty zajatého bojovníka:

Eiris sázun idisi, sázun héra duoder:
sumá hapt heptidun, sumá heri lezidun,
sumá clúbódun umbi cuniowidi.
insprinc haptbandun, invar vígandun.

Je to skutečný rým, nezvyklý pro naše ucho, ale kdysi zcela vhodný pro členění veršů. Německé jméno »Stabreim« potvrzuje Horákem udaný původ. Staroanglické jméno pro »písmo« — staef (odpovídající německému Stab), t. j. hůlka, prozrazuje umístění původního germánského písma, nade vši pochybnost. Víme, že toto písmo bylo runové, a z

významu germánského slova »rún« — tajemství — je doloženo i jeho posvátné užívání.

Slovo »rým« je ovšem původu rovněž germánského (rím = číslo), ale bylo ho užíváno nejdříve v básnické technice založené na stálém počtu slabik, vzniknuvší u pohanů teprve pod vlivem klasických literatur, a význam ten se později pošínil tak, že označuje dnes zvukovou kvalitu povstalou souhlasem konců veršů.

Es was ein küniginne gesessen über sè:
ninder ir geliche was deheiniu mè.
si was unmâsen schoene, vil michel was ir kraft,
si schôs mit snellen dëgnen umbe minne dën schaft.
(Nib.)

Aliterační zákon germánských veršů objevili bratři Grimmové r. 1812 na zlomku eposu o Hildebrandovi z 8. stol. po Kr., který byl předtím považován za román v prose, neboť není rýmovaný. Stůj zde z něho na ukázkou techniky aspoň několik veršů. Je to nářek Hadubranda, jenž se před bitvou má srazit s nepřátelským rytířem a při vzájemném představování shledá, že je to jeho vlastní ztracený syn Hildebrand.

»Wêlaganu, waltant Got! Wêwurt skihit! (typ 2)
Ih wallôta sumaro enti wintro sêhstic, (typ 2)
dâr man mih eo scerita in folc sceontantero (typ 1)
sô man mir at burc aenigeru banun ni gifasta:
(typ 1)
Nu scal mih svâsat chind swêrtâ hauwan (typ 2)
bretôn mit sinû billjû, êddo ih imo ti banin
wêrdan.« Atd. (typ 2).

V této ukázce, ač má jen 6 veršů, jsou zastoupeny tři různé typy aliteračního verše. Typ 1. obsahuje po jediném štěpu: sc a b (scerita-sceotantero burc-banun; nehledíme-li k nedůraznému man-mih, man-mir); typ 2. má opět jediný štěp, ale bohatěji využitý (wêlagawaltant-wêwurt, atd.); typ 3. má štěpy dva wallôta-wintro a sumaro -sêhstic v řadě postupném.

Štěpného rýmu se užívalo ještě v 14. století v Anglii, kdy už jinde v Evropě dávno kvetl koncový rým jako jediná často známka, že se jedná o — poesii. Z anglické pozdní tvorby (1. pol. 13. stol.) čerpám další ukázky:

(Aliterace zatěžuje rovnoměrně obě půle verše, a to — způsobem postupným):

Alle his fêtstennes after him hé filleth.

(— Způsobem obkročným:)

Sal hé nevre lúken thé lides of his égen.

(Nezáleží na tom, je-li jedna půle přetížena štěpy:)

Bi wilc weie só hé wile tó déle nither wénden.

(Opačně:)

Dú hightes tó léven on him and his lágés luvien.

(Nebo:)

Thé léún stant on hille; and hé man hunten hère.

(Tento příklad ukazuje, že důrazné slovo (léún) nemusí vždy míti štěp.)

Rým nahradil později aliteraci zcela. Jen v přechodné době můžeme zaznamenati užití obou. Dokonalá aliterace však je výjimkou. (Druhá pol. 13. stol.)

Als í lay ín a winteris nyght
In a droupening bifór thé day,
Forsóth í saug a sellý syght:
A body on a bére lay, atd.

(Další verše obsahují už jen nezdařené pokusy o aliteraci.) —

Osvětlil jsem na příkladech podstatu aliterčního rýmu a vrátím se k pozorování prof. Horáka. Ten aplikoval nauku o aliterujícím germánském verši, zbytku básnické praxe pohanské, na básně rukopisu Královédvorského. Své studii předeslal úvod, kde stopuje pozůstatky štěpného rýmu v našich nejstarších církevních písních (Hospodine, pomiluj ny; 1. strofa písně svatováclavské) a v Kosmovi (kn. I, 9). Nejpravidelnější aliteraci nalézá v Jelenu a Zbihoni RK, nejsytější v Čestmíru a Záboji.

Jelen:

Běháše jelen po horách, po vlasti poskakova,
po horách, po dolínách krásná parohy nosí,
krásnýma parohoma hustý les proráže,
po lese skákáše hbitými nohami.

Zbihon:

Poletova holub se dřeva na dřvo,
žalostivo vrká hořě všemu lesu.
Aj, ty lese širý, v tobě jáz létávach
s holubicú drahú, s milú, přesmílitkú.

Čestmír:

Neklan káže vstáti k vojně,
káže kniežeciemí slovy
proti Vlaslavu.
Vstachu voje, vstachu k vojně,
vstachu na kniežecie slova
proti Vlaslavu.

v. 30.: Poslednie budí jeho vražstvo!
Pomstu i pahubu voji moji naň nesú.

v. 114: Vzdava se Vojmír vele vele,
vzvola s skály hlasem v lese hlučným,
z mocna hrdla vola k bohóm tako,
i vztřasú se drva šira lesa: - - Atd.

Záboj:

Z Črna lesa vystupuje Skála,
na Skálu vystúpi silný Záboj,
obzíra krajiny na vše strany,
zamúti se ot krajín ote všech
i zasténa pláčem holubiným.

v. 61: lby krutosť jich búrice nebe,
i v dědiny vrátíše se byvsie blahosť.

v. 117: Aj, bratřie, ti sie nám krušichu bohy,
ti sie nám kácechu dřeva
i plašichu krahuje z lesóv!

v. 224: Aj, bratřie, aj, šerý vrchí
Boží ny tamo vícestviem dařili,
tamo viele dúš
těká semo tamo po dřevach,
jich bojie se ptactvo i plachý zvěř,
jedno sovy nebojú se. - - Atd.

Prof. Horák řadil verše do odstavců zvaných svazky. Avšak členění na svazky je pro strukturu volně plynoucího eposu nevhodné, protože tím zasahuje do recitace něco, co leží mimo obsahovou stránku, která jediné určuje organické členění eposu. Proto je přirozenější, jak se také skutečně děje, jestliže verše plynou v souvislosti přerušené jen obsahově (na př. počtem říčí přímé) a jestliže si štěpy volně předávají, jako v onom posledním příkladě ze Záboje, v. 224 a n.:

batřie	vrch	v. 224
r boží	vícestviem	v. 225
tamot	dařili	v. 226
těká (amo)	dúš	v. 227
jich	po dřevach	v. 228
jedno	ptactvo (plachý)	v. 229

Básně z doby pozdější vykazují vedle aliterace také pravidelné metrum, nikoli však ještě rým. To zcela souhlasí s tím, co vidíme na dochovaných písních církevních, ač ty jsou duchovně ze zcela jiného světa.

Hospodine, pomiluj ny!	Hospodine, hlasy naše.
Jesu Krste, pomiluj ny!	Daj nám všem, Hospodine,
Ty spase všeho mira	Žizn a mír v zemi.
Spasíš ny i uslyšíš	Krleš, krleš, krleš.

Štěpného rýmu se tu nabývá nenejvíce opakováním (pomiluj; spase-spasíš; Hospodine), jinak je aliterace nedostí umělá.

Píseň svatováclavská jest rovněž nerýmovaná.

Aliterace z Oldřicha RK:

v. 4: Vyhoň Dub tamo s niem s snahú chváta
se vsú chasú svojú temnem nočniem,
sie chasa mu bieše na sto chlapóv.
Všech sto jmieše v nožnách břiětné meče,
k mečem všech sto jmieše mocná paže,
k Vyhoňu v útrobach statnú vieru.

Některé štěpy jsou tu zvláště důrazné:

v. 2: sedm sích vládyk s udatnými sbory,
v. 16: bóh ti bujarost da u vše údy,
bóh ti da věhly v bujnú hlavu:
ty ny vedi proti zlým Polanóm.

Podobně, avšak méně pěkné aliterující rýmy jsou v básni Beneš Heřmanov, kde místo nich větší pozornost vzbuzuje rázný rytmus, jenž si vynucuje členění v strofy; nikoli však na úhonu spádu děje. Totéž platí o básních Ludiši a Jaroslavu. Ve všech čtyřech posléze jmenovaných tu a tam, velmi zřídka ještě, dějí se pokusy o rým, spíše ovšem podvědomé. Štěpný rým pak, díky železné konstrukci veršové, není tu již pomůckou s výraznou funkcí, nýbrž pouhou ozdobou, jejímž úkolem je rozmnožení plnozvků básně.

Aliterace z Jaroslava nejvýraznější:

v. 70: blsket mečev jako oheň búře... (b)
v. 126: Vzhóru, bratří, vzhóru, volá Vneslav... (v)
1. 129: Všě se vzmuzí, všě v Tatary vnočí... (v)
v. 235: blsky rázraz bíjú v stany Tatar... (b)
v. 245: uderily zvuky bubnóv břeskných... (b)
v. 250: vznide siket kalených střel strašný... (s).

Písně RK nechovají umělé stavby aliterujících kombinací. Štěpný rým je tu náhodnou ozdobou.

Kdabych věděla, kytice krásná,
kto tebe v kyprú zemícu sáže,...

Ach, ty róže, krásná róže,
čemu si raně rozkvetla?...

Zakrakoce v hradě vrána — —

Profesor V. Horák se nepokusil o prostudování také rukopisu Zelenohorského v tomto směru. Jeho přísným předpisům o »svazcích« aliterujících veršů RZ snad nevyhovoval. Aplikujeme-li však na RZ nauku o volném předávání štěpů v plynulém toku veršů, můžeme i RZ obhajovati poukazem na to, že obsahuje starobylý způsob ozdoby veršové, o kterém Hanka et comp. neměli ještě poněti, u velikém množství. Námítce, že RZ, ač má býti velmi starobylý, užívá již také pravidelného 10-slabičného verše, od-

povídám tím, že je to vliv západní; vzpomeňme jen, co bylo řečeno o charakteru písma RZ.

Tento 10slabičný verš vznikl stejným způsobem jako v srbštině.

Zkoumal jsem, jak se to má s aliterujícím veršem v RZ.

Aj, Vltavo, če mütíši vodu,
če mütíši vodu striebropěnú?
Za tě lútá rozvlajáše búra,
sesipavši tučú s šira neba,
oplakavši glavy gor zelených,
vyplakavši zlatopieskú glínu? - Atđ.

Zde aliterace zřejmě není pravidelná. Slouží jen za ozdobu. Přes to jsem zjistil krásnou čistou aliteraci uvnitř 53 veršů RZ (celá báseň má 121 v.), z toho dvakrát dvojitou a čtyřikrát trojitou. Aliteraci asonující (mezi b-p, s-z atd.), kterou uznává Horák, považují za platnou jen pro jazyky germánské.

Dále jsem zjistil, že čistá aliterace víže po dvou verších 67 dvojic veršů, jsou z toho 25krát dvojitá a čtyřikrát trojitá. Mimo to je v 9 dvojicích proveden zvláštní druh aliterace, zapříčiněný palilogií. (Aliteraci asonující jsem shledal v 11 dvojicích. Obkročná aliterace — přeskakující jeden verš — je mezi 19 dvojicemi, z toho dvakrát dvojitá.)

Jistě jsou mnohé aliterace velmi plné, na př.

po Samorod se Mže striebrosně,
stúpi na stól oten v slavně snemě,
vyučeně věščbám vít(ě)zovým (?),
protiv ima plamen pravdozvěsten,
Slavná kněžno s otna zlata stola,
nechvalno nám v Němciech iskat pravdu,
pechválichu pravdu po zákonu

a síť jejich je dosti hustá, systému však netvoří. Přes to množství aliterací je důkazem starobylosti. V žádné moderní moderní skladbě, i toho nejmolejšího básníka, nebo takového, který si v nich líboval, není jich nahromaděno tolik; též u Hanky a Lindy nikoli. Ti neměli smysl pro zvukomalbu vyvinut tak, aby dovedli ve svých výtvorech užívatí také něčeho jiného než přemrštěných onomatopoií.

Nedostatku štěpného rýmu však nemusíme litovali, neboť je plně nahrazen svéráznými ozdobami lidové poesie slovanské, na př. krásnou palilogií, jež se vyskytuje 9krát.

Pro zajímavost konfrontuji pravidelný výskyt aliterací v RZ s nerovnoměrným jich rozvržením v básníku moderním, Jiřím Wolkerovi. Sleduji aliterací v jeho »Baladě o námořníku«.

Předzpěv balady skoro neobsahuje aliterace, nýbrž jen chudé náznaky její, nahrazené ovšem na druhé straně sytou hudbou samohlásek a rýmů koncových.

Bez konců širé moře je,
jde vlna za vlnou,
hrob jedné vlny druhé je
zelenou kolébkou.
Kdo první vlnu vytvořil,
ten stvořil také poslední.
Hlubinou srdce, vichřice zni!
Bůh zůstaň nade mnou!

Zpěv první je bohatější na aliteraci:

»Polib mě, Evo, ještě jedenkrát,
a pak buď s Bohem nastokrát!
Opatruj v očích lásku
a krbu mého klid,
já jsem tvůj muž a námořník
a musím odejít.« -
»Jak pták je slabé srdce mé,
ach, Mikuláši, muži můj,
dřív zemře, než se sejdemě,

na moře nejed, u mne stůj!
Nejsou to ani tři neděle,
co prsten nám dali v kostele,
a už ode mne odcházíš v cizí zem.
Co sama tu počnu s prstenem?«

Ze zpěvu čtvrtého:

Do studny noci okno se jak prsten propadá,
Mikuláš k oknu přistoupil, oči naň přikládá,
však na dně hlubiny, Bože můj jediný,
na cizích ústech přisáté zří retý Eviny,
cizí ruka jí po nadrech a podél boků pluje,
jak lampu tělo ženino do šera rozsvěcuje,
plá bílé tělo půlnoci, plá rudý plamen v něm,
tři roky věrnost v plameni tom lehá popelem.
Od okna oči odpadly jako dva kameny,
do pěstí sevřel ruce své námořník zrazený:
»Pěkně, pse, hlídal jsi chatu mou,« ... atđ.

Výběrem těchto míst chci poukázat na zvláštní dynamiku, které se básnickému slovu dostává aliterací. Té se dnes ovšem docílují též celou řadou prostředků jiných, jako krátce sekaným veršem a mužským zakončením, hlavně však dramatickým obsahem.

Jak hvězda nebem padající
se míhl nůž a páž —
zoufalou ranou ku prahu
psa přibil Mikuláš
a Fidelio, věrný pes,
zří na něj okem mdlým
a ještě ruku líže mu
jazykem krvavým.

Soutěž na básnický převod Rukopisů do novočeštiny.

Rukopisná společnost vypisuje veřejnou a anonymní soutěž na převod RKZ do novočeštiny, za těchto podmínek:

1. Účelem soutěže jest průkaz o vyjádření myšlenek RKZ mluvou dnes srozumitelnou, za předpokladu dobrého porozumění starobylému textu, tedy o jazykový i vědní pokrok od prvního překladu Václava Hanky před 120 lety. Překlad nesmí býti úplně volný, musí naopak zachovati původně zamýšlenou a starobylou strukturu jednotlivých zpěvů, podle možnosti i jednotlivých veršů. Dle potřeby nechť překladatel své pojetí odůvodní nebo uvede prameny, použije-li prací svých předchůdců.
2. Soutěže může se zúčastniti každý za obvyklých podmínek anonymity (heslo, zvláštní zapečetěná obálka se jménem a adresou překladatele).
3. Práce posouzeny budou porotou, která má na vůli, aby přiřkla odměny podle volného uvážení, přihlížejíc v první řadě ku pracem, jež přeloží RKZ v celém rozsahu, ve druhé řadě výjimečně také ku překladům částečným, budou-li zvláště zdařilé a původní. Porota disponuje obnosem K 2000.—, z nichž zásadně věnováno K 1.000.— na nejlepší převod celého RKZ, ostatní pak na další rozdělení. — Sestavení poroty bude oznámeno dodatečně.
4. R. S. si vyhrazuje vydati nový překlad Rukopisů od jednoho autora jako celek, nebo nahraditi v něm zpěvy méně zdařilé překlady jiných autorů, pokud budou individuálně uznány za zdařilejší.
5. Práce jest třeba předložiti Společnosti nejpozději do 30. června 1940. Výsledek soutěže bude oznámen v nejbližší následujícím čísle Zpráv a v denním tisku.

K Bartošovu historickému rozboru RKZ.

... ukazuje jasně, že Bartoš hřeší proti sobě i proti národu, když se zaplétá do různých polemik (o RKZ a j.), které jsou mu odborem odlehlým. Nedělní List, 9. VIII. 39.

I.

Náležím k nemladé generaci, již byla ve školách vočkována lhostejnost k RKZ a jež si musila, opovrhnuvši vším autoritářstvím, i pokrevným, vlastní názor na RKZ trpce vybojovati. Proto také není u této generace žádná hořkost nebo zloba na ty, kdož, jako Bartoš, neprodělali tento obrozující duševní proces; je to spíše lítost nad zneužíváním finančních prostředků, jež by mohly být obráceny raději ku prospěchu národa, než k jeho zkáze a morální otravě. Avšak přece, už v roce 1926, upozornil jsem známého historika na záhadu, zda V. Haneka, narozený 1791, měl fyzicky čas na vyhledání obsahu, komposici zpěvů, na veršování, na překlad do staročestiny, na sestarání písma, na nález (pochybnosti takové dnes skvěle řeší Ríha), načež dotyčný historik i svižný učenec vyskočil jako píchnutý tarantulí; i viděl jsem, že tu není něco v pořádku, ač je věcí v prvé řadě historika, aby respektoval čas, onu tajuplnou dimenzi, ze které je živ; a experimentálně měl jsem také vlastní zkušenosti z pracného sesmolování poesie, ostatně ochotně otiskované už jako studentovi. Proč jen utonul dobrý návrh, — špatný jen proto, že jej navrhoval obhájece? —, aby pro historiky byly povinné přednášky paleografické chemie? Ten odsouzení hodná zarytost přehlíží, že je nenahraditelná národní škoda, nevyužití hlubokých znalostí a zkušeností i tisícových experimentů prof. Dr. Viktorina Vojtěcha, anebo znalostí jeho žáků, kteří dovedou i do hlav nechápavých filosofů natlouci aspoň základní pojmy, co je možné a co nemožné, abychom nadále už nikdy nepovažovali za studnici chemické vědy Krameriusův kalendář.

Ale což o takové subtilnosti! Vždyť dosud si nedal nikdo ani práci, aby vyzkoumal, co si historická věda může troufati a co ne; existence »Historického rozboru« (HR) 1939 jest důkazem ad oculos, že historikové dosud žijí v prehistorickém omylu, jakoby spor o pravost či nepravost mohla historie vůbec rozhodovati. Proto také marně hledáme důkazy, nalézáme jen apriornost, a jako před půl stoletím vědu historickou v témž stadiu, v týchž dětských střevících, že mezná času vyjádřeného fyzicky a měřitelného, jako na př. stárnutím t. zv. nerostů. Podivné stadiu zabývá se uměloú výrobou anachronismů, z nichž každý se ukazuje jako nevědomost odpůrců, nikoliv jako nevědomost RKZ, které, bohudíky, nepsal historik, nýbrž evropská Poesie. Poesii je možno měřit jenom poesí; oblaka není možno s oblohou stahovat a přibíjet šindeláky do knížek. »Kdo potřebuje pomoci, není poesie, jsou to sami lidé.« To se musí studovat. V tom hlavně, v nepoznané pravdě z citu a krásy, ztroskotal Goll: zůstal v mezích naučeného. A to je celý ten pokrok, jíti tupě kolem nových moderních a nádherných poznatků, zárodků Nové Vědy. A jíti s kloboukem, s desítky klobouky, na hlavě.

Historický rozbor RKZ od dr. F. M. Bartoše, profesora Husovy fakulty, vyšel nákladem vlastním ve 300 ex. dne 10. V. 39 jest 1) výkladem HR Gollova z r. 1886, o němž Bartoš praví, že zastaral »z části ovšem přičiněním Golla samého«, 2) redakcí přednášky ze

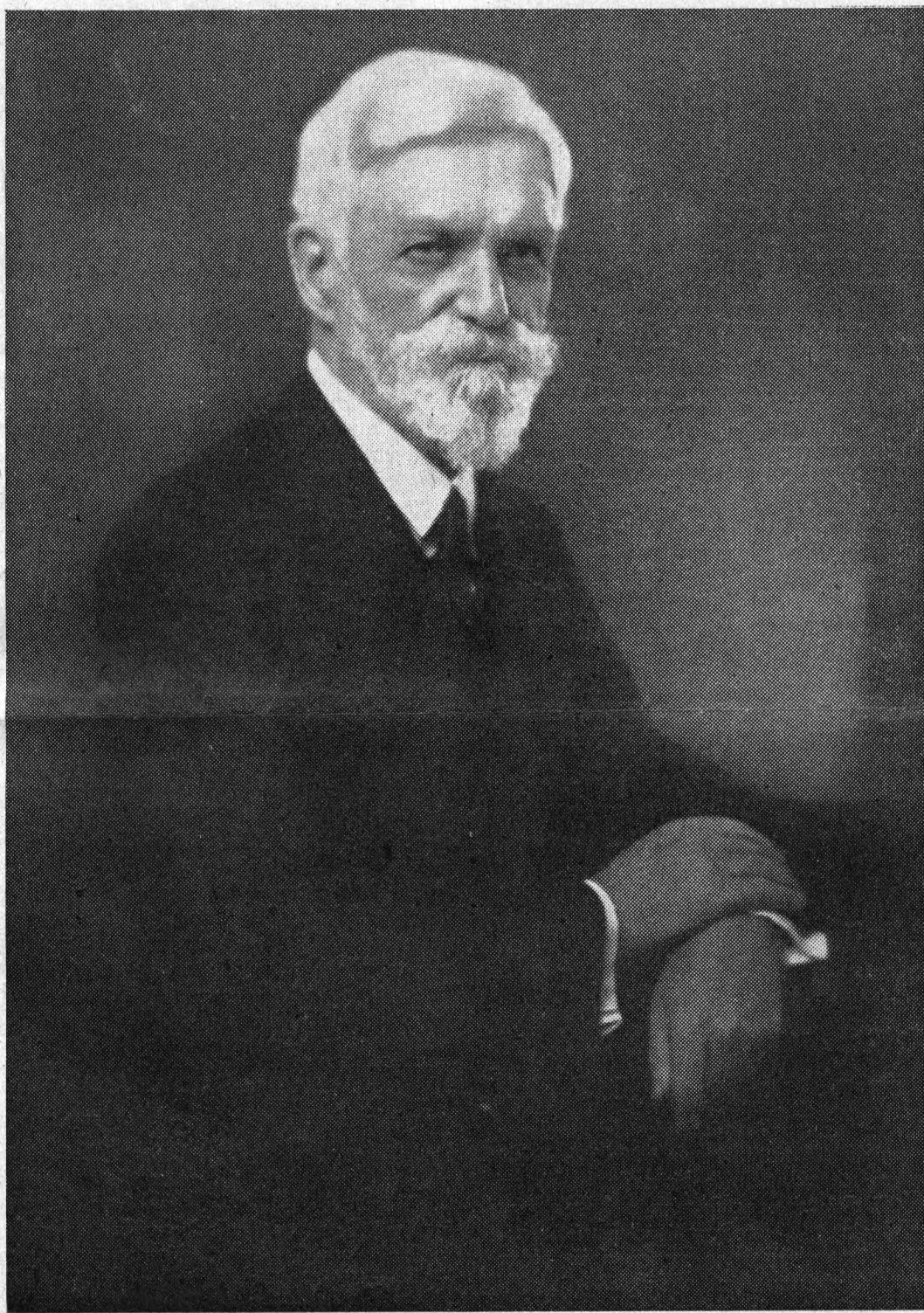
dne 14. IV. 37 v proslulém cyklu na filosofické fakultě Karlovy university (viz toto), 3) příležitostí, aby nové doklady »čtenář mohl přezkoušet«, 4) »opravuje (co?) to, co jsem v širším rámci napsal«, 5) vede ke »hlubšímu poznání o veliký zápas našich buditelů (roz. smečky notorických piafrausistů), z něhož vzešly RKZ«, jakoby průkazy principu podvodnosti, 6) velmi názornou ilustrací satirického vylíčení Šablom Almae Matris od M. Němcové v Lid. Novinách (!) dne 14. VIII. 39.

Netřeba nám prý ovšem důkazů nepravosti, stačí apriornost, přesvědčení. Duševní úroveň historiků nemůže se povznést nad tuto antickou představu. Proto se nerozlišuje apriornost a intuice; jsou to však dvě mocnosti. Je hrozný sebeklam, že jedná se B. o »discrimen veri et falsi«, rozlišení pravdy a lži, je-li autor v zajetí lži. A tu předstírá si B. nadále, nazývá je své dílo mikroskopem, snad opravdu výstižně, s ohledem na to, že právě mikroskop ukazuje jen to, co mu laborant nastrčí, preparáty, jak se mu hodí; věci veliké se tam nevejdou, ale z malého prášku je rázem velký balon; ze všech těch důvodů plyne, že daleko zajímavější je to, co v B. není, nežli to, co v něm jest. Také ty »opravy«.

Bylo by však krutou nespravedlností, kdybychom nepřiznali, že B. mlčky, někde i výslovně, svůj nepřiznivý názor vskutku opravil. Arciť, není to nijak úměrné poctivé námaze a nadlidskému sebezapření, se kterými se obhájece snažili uvést B. na cestu spravedlivého a objektivního bádání. Ale nešťastná naše humanitní nátura jest ochotna i k takovým obětem, že tonoucím a v bahně nicoty se plácajícím, hází záchranný pás, aby se vyprostil od ohavné smrti. Všakť v každém člověku hárá jiskřička talentu, každé dušinky je třeba. Ať již proces vývojový, od falsa ad verum, trvá sebe déle, třeba desítky let, přec je zde možnost, že z mrchonosného Šavla bude živý Pavel, nikoli břednoucí mrtvola.

Abychom se tedy prokousali takovými nedovařenými okoličnostmi, je třeba vůbec prezírat 1) princip apriornosti, 2) nedokonalou průpravu, 3) problém, co historie smí a nesmí, atd.; pro každého autora má trvalou cenu, je-li pověšen na vlastním osidle. Jsme si také vědomi, že údělem pokrokumilovných t. zv. profesorských vrstev národa je rozmazávání pozitivního nihilismu, na př. dělati něco z ničeho; dokazovati, čeho nebylo; věděti, co si kdo nemyslel atd. Ale stále zbývá surovost vůči našim buditelům, která musí býti odpískána; holedbají se podvodnictvím Hankovým mnozí, kteří nejsou hodni rozvázat mu řeménky; tolik on pracoval pro národ, že jest ouředně nábožným podvodníkem, dle nepsaného národního zákona, že tím větší je muž, čím více byl poházen blátem. Odečteme toto všechno; shledáme, že B. řídil se humanitní zásadou: *non multa sed multum*, takže, — pomíne-li sem tam nějakou tu vědní hnidu a po právu pochválíme nový nálezeček jako vítaný nový doklad pravosti RKZ — omezil se B. na 4 případy, tak říká je historické. Z nich jest patrné, že spisek Bartošův zastaral

Univ. prof. Dr. František Mareš, zakladatel moderní rukopisové obrany, dožil se 20. října t. r. vzácného věku 82 let. U příležitosti tohoto jubilea přinášíme na následující straně jeden z nejlepších snímků prof. Mareše. Štoček zapůjčil týdeník »Národní Výzva«.

Archiv Národní Výzvy.

Foto Langhans, Praha.

Univ. prof. Dr. F. Mareš.

O letošních prázdninách zemřel mimo hranice Protektorátu jeden z aktivních obránců pravosti RKZ, používající pseudonymu Tiesus Vardas. Týž objevil se na poli rukopisové obrany v roce 1938, kdy nákladem literárního sdružení Jatvéga v Olomouci vydal spisek o RKZ s názvem »Rukopisy jsou pravé«. V této práci, navazující na spis jiného pseudonyma, Bodhisatwy, prckázal autor překvapující znalosti lingvistické, třebaže v některých detailech, vztahujících se k RKZ, se mylil, jak znají naši čtenáři z recensí jeho spisku ve Zprávách. Jazyková erudice ukazovala na vědeckého znalce. Jak se nyní dovídáme, byl Vardas skutečně jazykovým odborníkem. Po studii na Karlově universitě nastoupil na místo universitního knihovníka a svou vědeckou dráhu zakončil jako profesor slavistické filologie. Poté vstoupil do výslužby, jejíž dobu pak trávil neda-leko svého úředního působistě a věnoval ji cele otázkám Ruko-pisů a spisek o RKZ byl první prací z připravovaného souboru. Vardas repatřil k nekritickým obdivovatelům Gebauerovým, třebaže byl jeho žákem, Chystal větší dílo, v němž chtěl podrobiti revisi dílo Gebauerovo. Na tomto poli nebylo dosud u nás mnoho vykonáno a tím více litujeme smrti Vardasovy, jež zabraňuje uskutečnění jeho plánů. Vzpomínáme-li dnes neznámého učence, obracíme se zároveň s zálibou na jeho přátele a na jeho rodinu, aby snažili se o zabezpečení jeho rukopisné pozůstatosti. Práce Vardasova je součástí národního díla vědeckého a usilovatí o její zachování měl by každý poctivý národní příslušník, ať jeho mínění o RKZ je jakékoliv. Litujeme, že jméno Vardasovo zůstává skryto i po jeho smrti. Bude-li nám možno později je odhaliti, vrátíme se k této osobnosti podrobnějším referátem. Máme úctu k jeho práci pro RKZ, zachová-vající si při tom ovšem právo přísné kritiky. I když budi toto stanovisko nevíli v oklci Vardasově, nevidíme důvodu, abychom je změnili, neboť se řídíme zásadou »de mortuis nihil nisi verum«. V tomto smyslu vzpomínáme památky tohoto neznámého obránce.

Lad. Matoušek.

už před svým zrodem přičiněním B. samého. Jako kuriositu ještě vypichujeme, že B. shledává u tří »bá-sní» RK obsah historický. Jsou opravdu jenom tři? Začíná naše historie v r. 1004?

II.

1) *Nebylo Jaroslava ze Sternberka, atd.* Poukazuji na Sborník RKZ, č. 1 a 2, kde jsem dovedl soudobost Bitvy u Olomouce formou středověkého lejchu, z pou-hého textu, bez chemie. Arciť, nejsem historik, i děkuji Bohu za tuto milost vstáváje lehaje, ač *proto* můj spis je bezcenný, jak *před* přečtením i seznáním jeho usou-dil jeden vlivný historik, obávaný žurnalista. Praví-li B., že »historik dovede podle podrobností zdánlivě nepatrných datovati i báseň«, tak to tedy »skutečný« historik nedovedl, proklamuje hesla, jichž sám nedo-
vedl užití, nevída podrobností, jež nejsou nikterak ne-
patrné, dokonce však nejsou nikterak zdánlivé. Vždyť
nejme ještě hotovi; ta skutečným historikům, histori-
kům literárním, filologům paralelním atd. neznámá
forma zpěvů vztahuje se a vztahovati se musí na vše-
chny zpěvy RKZ. Doporučil jsem proto, aniž učence
vyjímám, návrat k historickému slabikáři. Originál
RK je chemicky starý, text je historicky víc než bez-
vadný, koncem nemůže být než splnění nesplněného
Gebauerova: *laudabiliter me subijciam.* Bude pak
ovšem po tom nechutném patlání v nicu. Ale čert vez-
miž aureolu, je-li padělaná! A kde vzít tolik úcty k
člověku, že má pravdu, je-li to obhájce, apriorně bez
svědomí a »přesvědčení«?

2) *Nebyla bitva pod Hostýnem.* Dáme-li si práci s ohledáním na místě, zjistíme, že všichni historikové dohromady píší, píší a píší, aniž vědí, co je v RK

vskutku psáno. Srdcervoucí záhada vědeckého umu, že notoričtí falsátoři znali *dopodrobna* kraj (Chlum, Rov-na), v němž žádný z nich nikdy nebyl! Neunavený
zpyták položí prst do každé rány; a tu slyší i vidí.
že bitva pod Hostýnem jest proslulá právě u Tatarů,
v zemi tatarské, kam naše historická věda nepronikla.
Jak se Tataři rozveselí, že porážka, o níž vědí jako
o katastrofě do paměti národa přes sedm století vryté,
vlastně nebyla a povstala »z prosté zprávy žďárského
mnicha Jindřicha z Heimburka«. Zaradují se dvorní
historikové chánů tatarských a jméno Bartošovo bude
zlatým písmem ve všech tatarských čítankách a učeb-
nicích! Věru, jak *hlubokých* nevědomostí je třeba his-
torikům, aby mohli psáti proti pravosti RKZ! Studium
o Hostýně, tom vzácném místě, jehož dějiny sahají ne-
přetržitě od paleolithu po naše dny, to přenechme
směle nehistorikům. Nalezli bychom tam třebaš — dů-
kazy o hostýnské bitvě. Kontinuitu. A dejme tomu, že
klademe důraz na vědu; a ejhle, smršť v roce 1241
odpovídá theorii Zengerově. Byl tedy Hanka i kosmic-
ký fysik, znalý theorie o skvrnách slunečních.

Oldřich je podvržen, poněvadž Beckovský v roce 1700 má *také* zprávu o druhé vládě Jaromírově; *Beneš je podvržen*, poněvadž událost ličená *mohla* se státi tak, jak ji líčí RK. Je to obojí delikátní poprava Golla; pozdě, ale přece, přináší Bartoš důkaz pravosti z Pelcla 1791, který ví, že »Pražané (!) jej s velkým plesáním *do města* uvedli«, že tedy věděl: jedná se o *hrad* Prahu, ne o *město* Prahu, leda by Čechové byli dobyli Prahy *před* tou Prahou a *mimo* tu Prahu. Ale zůstává přece »brána přes Vltavu«, kterou vystavěli v r. 1004 tak, aby jednou nohou stála na Malé Straně a druhou nohou u Křižovníků. Pastucha hnal stádo po Vltavě, což dává smysl dobrý.

3) *RZ je podvržen, poněvadž uvádí Dobroslavský Chlumec (dnes Hradec Králové) shodně s Hájkem roku 1541.* Je tedy Dobroslav z RZ doložen Hájkem, což je však příliši prostinké pro historika. Proto B. praví, že si Hájek Dobroslava »vymyslíl«. Zajisté historikové lépe vědí, jak si počínají historikové. Podle sebe soudím tebe. LUMP HÁJEK FECIT. Kdy si Hájek »vymyslíl« tak obsáhlý brevír, když na kombinace dvou-archové brožury je dnes třeba — přes dva roky práce? Co praví historikové, jak si vlastně opatřoval Hájek materiál? Ví Bartoš, že ten Dobroslavský Chlumec je v Hradci *in natura*? Že tam tedy byl, když Hájkův informátor onu popletenou zkazku o Dobroslavovi do Prahy zasílal? Důkaz Bartošův je tedy dobrý, jen mu schází právě ten důkaz. Zásada, že důkaz pravosti je důkazem nepravosti, je tedy vědecky bezvadná, bohužel se ukazuje, že důkazy nepravosti jsou, majíce nohy velmi kratičké, a contrario důkazy pravosti.

4) *RZ je podvržen, protože Trut pogubil (bude to asi č. minulý) saň litou, a to pro popletu Beckovského.* Trut v RZ je praslovanské, také ruské slovo, našel jsem je dosud v podkrkonošském dialektu. Saň je ve znaku města Trutnova, *dáno před Beckovským.* Snad bude zajímatí, že při studiu založení města Trutnova našel jsem i ten Trautenberg. Podle Bartoše byl ustanoven v VII. století za strážce hranic rytíř Trautenberg, neboť: chybí-li učený, chybí hodně. Ale citlivého bolí i facka sebe delikátnější.

III.

Pod názvem Historie a Rukopisy (s malým »r«) a se záhadným podtitulkem »Nový historický rozbor« přinesly Lidové noviny dne 1. srpna 1939 (»přichází velmi

vhod«, pravi se k tomuto datu) referát i kritiku F. Tichého (Praha) o Historickém rozboru RKZ F. M. Bartoše. Neboť rozbor ten ukazuje, »že mystifikátor sebe obratněji se prozradí buď v historickém kostymu (zde z r. 1886) nebo znalostmi (tisková asi chyba, má býti neznalostmi), jež jsou možné teprve v jeho době«. Dozajista teprve ve dnešní době je možno neznati výsledků chemických zkoušek, které vylučují autorství Hankovo nebo dokonce Lindovo, neboť Bartoš »je přesvědčen, že řešení této otázky přiblíží budoucí vydání drobných spisů Lindových«. Proroctví to neslibné, když velká díla Lindova, Zář a Jaroslav, autorství Lindovo neprokazují, což i Flajšhans myslí. Domnělí falsátoři neměli prý dále za cíl jen úsilí vytvořiti vzácné památky starobylé národní kultury, ale také snahu nakloniti vlivné šlechtice, jako Šternberky, poněvadž doklad z let 1279—1287 o Jaroslavovi ze Šternberka Šternberkům nic neřekl, za to Jaroslav z RK, ač ovšem — bez Šternberka. Neznámý falsátor také podvrhl Jaroslava ze Šternberka v r. 1265—1269, ba více takových darebů podvrhlo i ten celý kontinuelní rod už od r. 1187!

Z moderní historické vědy dovidáme se zajímavou zásadu, že starobylá listina, přesně mluvící, je podvržená, má-li zprávu jen ojedinelou a když potomní kronikáři mají o věci zprávu podobnou nebo zmotanou, jako Kosmas a Hájek o Libušině soudu atd. atd.

F. Tichý resumuje, že »výsledky skvělého rozboru Bartošova mají ráz bezpečné jistoty«, a k této pochvalé stylistického umění Bartošova se i my připojujeme, abychom aspoň něco pochválili. Tyto výsledky »přesvědčují i usvědčují«. Tím vzbuzuje se dojem, že F. Tichý práci Bartošovu četl. Jest však třeba uvědomiti si, že od referátu je ještě daleko ke — *kritice*.

Nechť tento kvítek, položený pietně na rakvičku pohrobka, je přijat s touž vlídností, se kterou Lidové noviny uvádějí své odborné referenty, kteří se ohánějí zprofanovaným »přesvědčením«. Přec jen by snad bylo výhodnější *positivnější vědění*. Přesvědčení má každý živočich. Ale výsledky Bartošovy rozhodně *usvědčují*. Totiž F. M. Bartoše. K takovému důkazu je knížka nadbytečná.

Petre Octavian Zamfirescu:

Podivný Titzův výklad slova „der Teber“.

Popletě-li si nepozorný středoškolák německé slovo »der Hut« (m.): klobouk se slovem »die Hut« (f.): stráž, ochrana, dostane z němčiny nedostatečnou a věc je odbyta. Jestliže si však romanista poplete německé slovo »der Teber, der Täber, der Taber« (m.): ohrada, hradba, zvláště kolová nebo palisádová, kolení, okol, ohrazení buď samostatné nebo předložené na př. k ochraně hradu (Burgwehr), k ochraně osad, u předdvorí, u předmostí, u hrdla hradeb, u městských bran atd. a zaměňuje je mylně s jiným německým slovem »Die Deber, die Doeber, die Döber« (f.): debř, horská úžlabina, údolní roklina, Talschlucht, jest to »věda« a píše se o tom v »Naší Vědě«, roč. XVI., 1935, str. 14—16 nebo v *Listech Filologických*, roč. 62, 1935, str. 285.

Autorem této zmatené vědy jest prof. dr. Karel Titz jenž ve zmíněných časopisech uveřejnil dva články o Teberu. Aby se věc zdála pravděpodobnější, vymyslel si dokonce neexistující slovo »die Teber«: debř, z něhož prý vzniklo změnou členu slovo »der Teber«, značící pak ve fantasmii Titzově také »debř«. Touto eskamotází chtěl dosáhnouti, aby slovo »der Teber« mělo v němčině dva smysly: 1. *starší* ze XIII. a XIV. století ve významu »der Teber«: debř, vzniklý prý z »die Teber«: debř a 2. *pozdější* z XV. století z doby husitské a pohusitské ve významu »der Teber — der Thabor«: opevnění, bašta, opevnění mostu.

Při tom vymyšlený »missing link« (chybějící vývojový článek) »die Teber«: debř, vznikl prý ze slovinského »deber« (f.): debř a německého »die Deber, die Döber«: debř, takže po změně členu stal se »der Teber«, značící podle Titze »debř«, variantou slova »die Deber, die Doeber«. K takové zmatené pseudovědě dospěl dr. Titz, aby se zbavil nemilého dokladu slova »der Teber«: Burgwehr z r. 1313, citovaného A. Dopschem.

Div, že se nedomnívá, že něm. učenec Dopsch neumí německy, když může tvrdit, že »der Teber« značí »Burgwehr« čili totéž co »der Täber, der Tabor« a když tato slova nezaměňuje s podob. znějícími »die Deber, die Döber, der Doeber«, jež však značí »debř«,

Talschlucht«. Proto prof. Titz píše, že Dopsch v MJOG 22 (1907), 455 »jen přehlédnutím a omylem uvedl slovo »der Teber« v souvislost se slovem »Tábor« (*Listy Filologické*, roč. 62). V Naší vědě, roč. XVI. již vytýká, že Dopsch a jiní badatelé v Korutanech, neznajíce etymon slova »der Teber« uvádějí jej v souvislost s Táborem«. Jaká ironie, když prof. Titz o tomto »etymon« sám nic pozitivního neví, když si je pouze vymyslel a když pracuje docela s romantickou fantasií!

Ve člancích uvedených jedná se o zajímavý doklad slova »der Teber« z r. 1313 z knihy od Vanscy: *Geschichte Nieder- und Oberösterreichs*, pozn. 1, str. 272, II. díl, kde se zase odkazuje na Dopschův článek v MJOG 22, 1907, nazvaný »Ein Verzeichnis des Besitzes der Herzoge von Kärnten in Krain u. in der Mark von 1311.«

Prvně o tomto slově pojednal prof. J. Vrzalík v *Nedělním Listě* (venkovské vydání) z 25. XI. 1934 ve článku »*Poslední důkaz proti pravosti Rukopisů padl*«, kde překládá výraz »der Teber« z r. 1313 správně jako *hradba, opevnění, Burgwehr*. Na to odpověděl prof. Titz v Naší vědě, r. 1935 a v *Listech Filologických*, roč. 62, r. 1935.

Zmíněný A. Dopschův doklad z r. 1313 v jeho Seznamu majetku vévod Korutanských v Krajině od roku 1311 zní: »*Der Teber mit der Vêst zer Ainöd* (gehört) *zu dem Lande ze Chernden*« (zápis z r. 1313).

Český překlad by zněl: »*Teber s opevněním »zur Einöd«* (u Samoty) náleží k zemi Korutanské.« Slovo »Einöd« značí »samotu« a obyčejně bývá v německých textech zkratkou slova »Einödshof«: dvůr na samotě, kdežto »die Vêst« značí »Festung, hrad, opevnění, pevnost«. Poněvadž tento hrad stál u »samoty«, jež byla patrně dvorem, ohradou, nazýval se »*die Vêst zer Ainöd*«: hrad u Samoty. Touto hrazenou samotou jest patrně míněn »*der Teber*«, jenž náležel ke hradu. Bylo to asi předložené opevnění, sestávající z palisádové ohrady, chránící přístup ke hradu.

Hrad sám, nazývaný nyní Alt-Einöd, leží v soutěsce, kterou končí úzká dolina řeky Krky na Dolen-

sku v Kraňsku. Proto nazývá se slovinsky též »Soteska«, t. j. Soutěska. Před ním v údolí nalézají se místo Teber, známé z dokladu z r. 1313 jako »der Teber«, náležející k hradu. Ježto hrad sám stál v soutěsce u řeky Krky, byl touto soutěskou na svém konci chráněn, kdežto na druhé straně, kde rozšiřovalo se horské údolí, byl nucen chrániti se předloženým opevněním, ohradou, zvanou »der Teber«.

Toto slovo nemohlo značiti »debř«, neboť v Kraňsku i v Korutanech jest *debř* *slovem velice známým*, jež slovinsky zní »deber« (f.) a německy taktéž »die Deber, die Döber, die Doeber, die Daber, die Däber« vždy rodu ženského. Tvar »Die Teber« *vůbec neexistuje* a slovo »der Teber« znamená vždy »Burgwehr, hradní opevnění, předložená ohrada, horská pevnost, útočiště« a nikdy ne »debř, horská úzlabina, Talschlucht«, pro niž je vyhrazeno slovo »die Deber, die Döber«.

Při tom nutno uvážiti, že pro význam slova »der Teber«: Burgwehr jest zcela bezvýznamné, kde takové předložené opevnění bylo umístěno: zda to bylo v údolí (v debři), v rovině, na cestě, u předmostí, před hradní branou, na návrší, na svahu, na valu, v soutěsce, před osadou, před usedlostí, před brodem, na ostrohu atd. Vždy slovo »der Teber« značilo obrannou ohradou čtverhrannou nebo bubnovitého tvaru, zhotovenou ze dřeva, z kolů, z palisád, z trámů (srub), někdy i zděnou, opatřenou i valem a příkopem. Nikdy »der Teber« neznal »debř« i když byl umístěn v debři, nebo »soutěsku« nebo »rovinu«, byl-li umístěn v těch místech.

Proto můžeme s klidem přeložiti doklad z r. 1313: »Teber (ohrada, obranná záseka, hradba, kolení) s opevněním (hradem) »zur Ainöd« (u Samoty) »náleží k zemi Korutanské«, jak to správně přeložil A. Dopsch ve svém Seznamu na str. 451 ve výkladě: »I eber (tabor: Burgwehr) mit der Veste zur Einöd ist die Burg Alt-Einöd an der Gurla«.

Tento překlad pokládám za jedině správný, neboť není možné, aby nějaký vévoda si v Seznamu svého majetku označil, že jest majitelem nějakého příkrého úvalu v horách, údolní strže, Talschlucht a při tom ji ještě nazýval chybně »der Teber« místo »die Deber«: debř. Takovou neznalost nemůžeme středověkému písaři obeznámenému s místopisem vévodského jmění v Kraňsku přisuzovati.

Z těchto důvodů pokládám za úplně pochybený a nevědecký výklad Titzův, dle něhož »der Teber mit der Vest Ainöd« prý značí, že k hradu příslušelo i horské údolí »deber«, po česku debř. Tím méně jest přípustné, aby dr. Titz tvrdil bez jakéhokoliv dokladu, že slovo »der Teber« znělo původně »die Teber«, že značilo debř a bylo variantou slov »die Deber, die Doeber«: debř, odvozených ze slovinského »deber« (f.): debř. K takové změně rodu vedla prý Němce koncovka tohoto slova -er, jež bývá v němčině koncovkou substantiv rodu mužského.

Jest to pohádka pro malé děti, romantická fantazie Titzova, neboť: 1. slovo »die Teber«: debř vůbec neexistovalo a není doloženo v němčině, ani v německém nářečí korutanském a štyrském; 2. slovo »der Teber« nikdy neznalo a nezná debř, Talschlucht, nýbrž pouze a jedině hradbu, ohradou, předložené opevnění, Burgwehr; 3. slovo »der Teber« není a nikdy nebylo variantou slova »die Deber, die Döber, die Däber«: debř, poněvadž jsou to zcela rozdílná slova jako německé »der Hut« a »die Hut«, nebo české »hrabě« a »hrábě«.

Zajímavé jest, že prof. Titz původně vůbec nevěděl, co značí slovo »deber« a musil si k tomu účelu

zavolat odborníka prof. dr. Fr. Ramovše z university v Lublani, jenž ho pak poučil, že jest to české: »debř«: Talschlucht a že pomístných jmen toho znění je na Slovinsku několik. Také ho upozornil, že česká Debř, dnes jméno vsi, je původně jméno skalnaté a lesem zarostlé úzlabiny řeky Jizery nad Mladou Boleslaví, kteráž končí soutěskou. Vysvětlil mu, že debř je slovo praslovanské a všeslovanské, doložené v textech církevně slovanských, ruských (Slovo o pluku Ióroově), srbských, chorvatských, slovinských, českých, v moravských nářečích, slovenských i polských. (Naše Věda, XVI., 1935. str. 16.). Člověk se nestačí divit, co všechno prof. Titz o slovu debř nevěděl a nač potřeboval se dotazovati až v Lublani.

Za to Ramovšův kolega, dr. M. Kos, prof. pomocných věd na filosofické fakultě v Lublani také nic nevěděl o deberu, ani o Teberu z r. 1313, ani o Taboru v Kraňsku a konstatoval poctivě, že »neví nic o táboru v historických pramenech slovinských před 15. stoletím, t. j. před husitskými vojny«. V něm vytušil dr. Titz duši příbuznou a proto přijal výpovědi jeho s povděkem. Pouze učeně podotkl: »Toto konstatování pokládám za velmi důležité pro dějiny slova tábor«. (Naše věda, XVI., str. 15.)

Druhými slovy prof. Titz buduje své dohady o husitském původu slova tábor na nevědomosti nebo nepovědomosti druhých lidí a dává těmto »důkazům z nevědomosti« přednost před »důkazy z vědomosti«, jež pokládá za podezřelé.

Na př. obrátil se též na prof. dr. Martina Wutte, ředitele zemského archivu v Celovci, jenž mu odpověděl:

»Místo Teber, uvedené v MJOG 22, 462 z r. 1313 leží v Kraňsku. Ale i v Korutanech je celá řada míst stejného nebo podobného jména: Dabor u Radentheinu, východně od Milštatského jezera; ...kopec Tabor východně od Blatského jezera (Faakersee) s příkrými svahy, s rovinou na vršku, opevněnou místy i valy, útočiště to za tureckých vpádů. O původu slova Teber atd. nemohu bohužel říci nic. Ale tolik je jisto, že všechny tyto doklady nesouvisí s českým Táborem, protože slovo Teber lze mnohdy doložit ze starší doby. Avšak přece toto slovo bylo zde i v Celovci stále až dodnes tak vykládáno, jak to činí Dopsch, totiž jako horská pevnost a útočiště. Také opevněné kostely z tureckých dob nazývají se »Tabore«. Nápadné mi je, že název horského přechodu jižně od Osojského jezera — der Ossiacher »Tauern — objevuje se r. 1290 v listinách jako Tewel. Neodvažují se však pomýšletí na spojitost Teber — Tewel — Teuern; Teuern znamená podle Lessiaka »horský přechod, průsmyk«, avšak žádné z těch míst zvaných Teber atd. — znám je skoro všechny — neleží na průsmyku«. (Naše věda, XVI., 1935, str. 16.)

Vzdor tomu, že jest sdělení prof. M. Wutte cenné, nepřikládá mu Titz vůbec váhy k vůli tomu, že Wutte nevěří v husitský původ slov Tabor, Teber a nenleze je se slovem Deber: debř, jako Titz. Jinak Wutte v příkladech podobných slov uvádí některá, která neomylně značí »debř«: »r. 1282 dne 2. února mansus in Deber (v Debři); mlýn in der Doeber (f.), t. j. mlýn v Debři u St. Veitu a. d. Glan, doložený 23. prosince 1330 a později opět ve tvarech die Deber, Däber, Dober, Döber atd.; statek u Döberu u jezera Osojského z r. 1423, pak Dabromoos (slatina Dabra nebo v Dabru) severně od údolí Glány.

Pouze těchto dokladů na »debř« chonil se prof. Titz, spojil je s tím, co se o debři dozvěděl od prof. Ramovše a vyrobil si ze všeobecně známého fakta, že ze

slovanského »dBbrB« (f.): debř povstalo německé »die Deber, die Daber, die Döber«: debř, roklina, příkrý úval v horách, úzlabinu, jež bylo také v němčině rodu ženského a počínalo písmenou »d« jako v jazycích slovanských (debř, deber, debrz, debřa, Debř, Debra nebo Dibra v Albánii atd.) — ničím nedoloženou hypotézu, že prý ze slovinského »deber« (f.): debř vzniklo ještě německé »die Teber«: debř. Později se prý toto slovo, jež bylo rodu ženského jako ve slovinštině, změnilo na »der Teber«: debř rodu mužského, neboť k takové změně rodu vedla prý Němce koncovka -er, jež bývá v němčině koncovkou substantiv rodu mužského.

A výsledkem této eskamotáže bylo prohlášení v Naší Vědě, XVI, str. 16: »Der Teber«: debř — změna rodu v němčině způsobena asi koncovkou -er v slovanském deber (f.) — je známo jen v Kraňsku a v Korutanech na území původně slovinském, záhy zněmčeném. Není známo dále v Alpách. A Dopsch vykládal Teber souvislostí se slovem tábor jen omylem a neprávem. V celém vývoji slova debř: Teber není nic, co by opravňovalo k tomu tvrzení.

Víme však, že jest to nesmysl, neboť slovo »der Teber« ve významu »debř« právě tak jako »die Teber« ve významu »debř« není ve skutečnosti známo ani v Kraňsku, ani v Korutanech, ani v Alpách, ani jinde v Německu a že pouze profesor K. Titz z neznalosti věci spojil je násilně se známými slovy »die Deber, die Döber, die Däber«: debř, aby se zbavil nemilého dokladu varianty slova *labor* — *der Teber*: *Burgwehr* — z doby předhusitské z r. 1313. Výrazy »die Teber« a »der Teber« ve významu »debř« jsou prostým výmyslem Titzovým!

A na tomto omylu založil prof. Titz svá tvrzení, že slova *labor*, *habor*, *häber*, *über*, *Töber*, *Teber* atd. ve významu »pevnost, opevnění, ohrada, hradba pevnostní, předložené opevnění, hradba vozová, ležení obtočené vozy a ležení vůbec« nikdy neexistovala před rokem 1420, kdy založena byla husitská pevnost *labor*, *habor* nad Lužnicí. Proto se domnívá, že doklady těchto slov ze starší doby jsou buď *podvrhem* nebo mají zcela jiné značení.

Z té příčiny svůj článek v Naší vědě, roč. XVI. končí slovy: »Dějiny slova tábor od jména hory Thábor k českému městu Tábor, k významu »pevné, stále opevnění, pak ležení otočené vozy a ležení vůbec« mají svůj důsledek pro *kukopis Královédvorský*; dokazují znovu a nevyvrátně jeho *podvrženost*... Psalo se sice, že existují doklady pro slovo tábor z dob před husitskými válkami, avšak vědecky nebyl otřesen žádný doklad. Kdo však chce vsutku vyvrátiti, že slovo tábor není ze jména Tábor, musí tak učiniti historickými doklady a publikovanými tak, aby mohly býti kriticky zkoumány; musí vyvrátiti mimo jiné mé doklady, i ten z Magdeburské kroniky, dokazující, jak se naplňoval význam slova tábor a dále především Długoszowo: *nullo ipsis de curribus thabor instructo.*« (Dokončení přístě.)

PŘEHLED.

ČELAKOVSKÝ A RKZ. Zajímavě je zahrocen epigram »Dobrá naděje« v Sebr. spisech F. Laď. Čelakovského (vyd. Jar. Vlček-J. Jakubec, u Laichtra 1916), díl II., s. 117, č. 38:

»Až jen Brit a Francouz o nás budou psáti,
až i k nám je všeovědávost zavede,
snad nás lépe také budou znáti
tu i onde naši sousedé.«

Hrot zde skrytý vychází najevo touto připojenou poznámkou Čelakovského:

»Jistotně! — dobré aspoň činí se počátky. Tak na př. ať o jiném pomlčíme, poněvadž v Anglii a ve Francouzích všimají scbě Rukopisu Královédvorského, také v knihkupeckém katalogu ve Vídni tištěném četli jsme kdys o něm tato přepamatná slova: »Rukopi's Královédvorský, d. i. die Königinhofer Handschrift verfasst von Rukopi« Potud jsme znali jenom pěstouna dítěte toho, nyní víme i kdo otcem jest.«

Epigram sám i tato slova jsou jasným dokladem nelibosti, s jakou přední čeští mužové odedávna pozorovali nevědomost o našich základních kulturních datech, dokonce uměle, úředně, jak víme, podporovanců a živou. Nebyla to ovšem jen stará rakouská vláda, která se této chyby dopouštěla; byl to i bývalý čs. režim, jehož přední duchovní představitel na boji proti RKZ vyrostl. Ale jaké semeno sil, takové ovoce sklídlil. — Co však nás na tomto kulturním dokladu více zajímá, jest Čelakovského víra v pravost památek, a vděčnost jim za to, že jimi šlo jméno české kultury do ciziny. Víme, jaký byl poměr Čelakovského k Hankovi, a dovedeme si představit, jakého asi ohlasu bu u něho bylo nalezlo podezření proti Rukopisům, pod rukou různými austroslavisty šířené, kdyby byl nalezl jediný důvod, který by byl mohl jej přesvědčit. Zaslepení nepřátelé Rukopisů se také snažili náznaky domnělého odporu Čelakovského k Rukopisům najíti neb aspoň vykombinovati. Není jich však, ba čtyři řádky uvedeného epigramu stačí k protidůkazu. — r.

PARALELY. Zapůjčil jsem kdysi Vrzalíkovo »Poučení o nepadělaných Rukopisech« jistému svému známému, pochybovači o jich pravosti, ovšem »pokrokovému« profesoru. Jeho »přesvědčení« o nepravosti tím sice bylo silně otřeseno, nicméně však měl ještě řadu námitek o předložených protidůkazech. Za nejvážnější pokládal paralelu mezi Róží RK, kde děvče pravi, že »vše dřiezhy, lůčky sežžech«, a ruskou písní zapsanou v XVIII. stol., v níž »vsju lučinočku pripalila, vsjech podruženek utomila«. Výklad této obdoby je. jak známo, ten, že se před staletími česká Róže dostala do Ruska (— takových případů je více; v nejnovější době to dokázáno o naší písní »Horo, horo, vysoká jsi«, jež se dostala textem i nápěvem do býv. Polska, Ruska, Srbska, Bulharska a Rumunska —), kde už nerozuměli slovu »dřiezha«, drezga (tríska) a vykládali je slovem »družka«, podruženka, takže děvče nezpívá, že spálilo všechny »dřiezgy«, nýbrž že »unavilo všechny družky«, tedy hotový nesmysl.

Tento výklad putování české písně před staletími na východ a zkomolení jejího textu prý je násilný, a nemáme prý podobného příkladu takové záměny.

Na to mi bylo těžko odpovídat, neboť nejsem odborníkem v ruské lidové písní. Dostala se mi však nedávno do rukou kniha S. P. Orlova »Hry a písně dětí slovanských«, kterou vydala 1928 Čsl. obec sokolská. A ejhle:

Máme u nás (a u všech Slovanů, i u Němců) dětské hry »na zlatou bránu«, »na mostek« a pod., s prastarými recitačními nápěvy; v nich se tají zbytky pohanských svatebních obřadů kupování a únosu nevěsty. Časem byl smysl těchto her zapomenut tak, že se ze svatební družiny vlivem rytířského středověku staly družiny rytířské (hry o Zalmanu), a vlivem křesťanství zástupy andělů a čertů, ukládajících o dívku. Toto poslední je thema české dětské hry »Peklo a ráj«, polské »Anioł i diabeł« a ruské »Chodi v petlju, chodi v raj«, kterou zapsal sám Orlov v okolí Moskvy. Nechme mluvit prof. Orlova samotného (str. 163):

»Jak se dá předpokládat, dostala se tato hra do středního Ruska ze západních zemí slovanských, kde je velice rozšířena. Všude v záp. zemích slovanských se v této hře vyskytují slova »ráj a peklo«. V středním a severním Rusku se slova »peklo« skoro vůbec neuzívá, obzvláště ne v řeči dětské. Všude místo slova »peklo« se užívá slova »ád«, a proto ruské děti zaslechnuté jimi slovo »peklo« zkomolily na »petlja«, t. j. očko.« (Srv. naše »petlice«.) »Nepochybně však je, že slovo »petlja« bylo původně »peklo«. — To jest malou ukázkou, jak se píseň a hra šíří a jak v ní povstávají změny.«

Ano, písně — jejich texty i nápěvy — se vždy šířily, šíří a vždy budou šířiti, zejména po území jazyků příbuzných, tím spíše, když se šíří i mezi národy nepříbuznými, a při tom v nich vznikají změny těžko pochopitelné tomu, kdo nezná původního znění.

V létech 80. min. stol. byla »ve flóru« lidová píseň »Okolo měsíce kola se dělají«. Dostala se jen na Slovensko, a už tam se její začátek změnil na »Poniže Bystrice kola čiče delajú«, jak máme doloženo v »Slovanských spevech«, d. III., 267.

Podobný osud tedy stihl i před několika stoletími naši Róži, z jejichž »tríssek« se v Rusku staly »družky«. Tak je to a ne jinak.

Známy můj skeptik, o němž vím, že při všem svém skepticismu dychtivě čte tyto »Zprávy«, má zde tedy dvě paralely, ovšem svědčící pro Rukopisy. J.

3
420
48
»SLOVANÉ, PRAOBYVATELÉ NAŠICH ZEMÍ.« Dr. Jiří Neústupný, správce pravěkého oddělení musea v Praze, napsal v »Kultuře doby« stať o osídlení Čech a Moravy Slovanů. Z vývodů Dra Neústupného vysvitlá tvrzení, že Slované ujali se výlučně vlády nad českými zeměmi v VI. století po Kr., že však část jich tu byla již před touto dobou. Uvažuje o slovanskosti lidu popelnicových polí v 1. tisíciletí př. Kr., kterou pokládá za velmi pravděpodobnou. Tím by stáří osídlení slovanského v našich zemích bylo zvýšeno téměř o 1.500 let a dosavadní, naprosto nepřátelský postoj našich vědců archeologických proti RKZ je pak zlomen; Rukopisy právě svou skvělou, silnou praslavanskou vzdělaností předpokládají dlouhou dobu vývoje. Potom také zásadně vystoupí do nejpříznivějšího světla vědecká práce t. zv. »autochtonistů«, kteří přinesli doklady pradávného csidlení našich zemí Slovanů, dávno před Kr. Uvažuje-li se o slovanskosti lidu popelnicových polí již i oficiálně, pak nutně dosavadní snažení a práce o příchodu Slovanů do Čech a Moravy až v VI. stol. po Kr., na němž si právě česká archeologická škola po Pičovi tolik zakládala, stávají se bezpředmetnými. Čili: k vnitřní podstatě RKZ blíží! Pozdě, ale přece!

Adámek.

VĚDA A ŽIVOT přinesla v posledním čísle (3.) článek Dr. J. Skutila »Rukopisy a archeologie«, na který odpovíme podrobně příště.

B
88
MM
ROK LINDOVA NAROZENÍ. Časopis Rodopisné společnosti uveřejnil nedávno zajímavou stať V. Dávidka o rodu básníka Josefa Lindy. Dr. Dávidek zjistuje zde, že Linda narodil se správně v červnu roku 1792 a nikoliv, jak se až dosud uvádí, v r. 1789. To má ovšem význam pro otázku RKZ, neboť Linda bývá označován za člena »falsátorské skupiny Hankovy«. Ten význam také zdůrazňuje — a to je zvláště zajímavé pro nás, kteří počínání ČTK k RKZ dobře známe — Dr. Ant. Veselý, chef kult. odboru ČTK, který zprávu o tom, vydanou ČTK pro časopisy, takto zakončil: »Toto zjištění je důležité pro řešení otázky pravosti Rukopisů, neboť v té době objevení rukopisu Královodvorského bylo Lindovi necelých 25 let.« Snad také pro tuto větu většina novin zprávu ČTK — neotiskla. —ml.

B
88
ZEMŘELÍ SLAVISTÉ. V poslední době zemřeli dva zahraniční slavisté, jejichž jména byla dobře známa obráncům i odpůrcům Rukopisů. V Německu zemřel býv. profesor slov. filologie na universitě berlínské Alexandr Brückner. Patřil do skupiny Masarykových pomahačů před 50 lety a na tehdejších svých znalostech ustrnul až do smrti. Naším čtenářům je toto jméno dobře známé z minulého ročníku Zpráv. Tehdy vystoupil Brückner v polském tisku proti knize »Walka o czeskie Rekopisy«, kterou napsal polský slavista Jan Miszewski. Jeho vystoupení vyvolalo velikou novinářskou kampaň o pravost RKZ v býv. Polsku (r. 1937-8), o níž referoval ve Zprávách sám J. Miszewski (č. 15—16, 1938). Konec byl pro Brücknera neslavný, poněvadž J. Miszewski prokázal jemu 50 let zastaralé neznalosti. Brückner byl původem Polák ze židovské krve (jak uvádí časopis Přehled, 1910). — Ve Francii zemřel profesor dijonské university a redaktor »Le Monde Slave« Jules Legras. Do otázky rukopisové zasáhl v roce 1936, po oslavách Masarykových na Sorbonně, kdy prof. Sorbony E. Borel svou nevhodnou a nevědeckou zmínkou o RKZ dal podnět k francouzské akci, jež skončila vydáním celé francouzské korespondence o této záležitosti v samostatném spise (»Remarques...«, za K 9.—dodá Rkp. spol.). Tento spis recenzoval Legras obšírně a příznivě v »Le Monde Slave« a paralysoval tak nevěčnou kampaň proti RKZ, vedenou na francouzské půdě prof. Murkem. —ml.

B
88
JUBILEA ODPŮRCŮ. 25. října t. r. dcí se se 70 let profesor něm. řeči a literatury na Karlově universitě, Dr. Josef Jankov. V četných oslavných článcích zapomnělo se téměř na jeho účast ve sporu o RKZ, která spočívala v tom, že zveřejnil důvěrné universitní protokoly o zkouškách prof. Jana Vrzalíka. Sledováno tím bylo hanobení obránců RKZ. Disciplinární řízení, které min. škol. pro tento čin s Jankem zavedlo, není dodnes ukončeno. — 11. listopadu t. r. slavil osmdesátiny jiný germanista Karl. university, Dr. Arnošt Kraus, smutně známý z historie sebevraždy prof. Piče. Z novější doby je známo jeho označení obránců Rukopisů jako »sběr«. Obvyklé oslavné články tentokrát se našly jenom v Lidových Novinách a rozhlasu. —lk.

RUKOPISY V NARODNÍM PROBUZENÍ hrály nemalou roli, jak je všeobecně známo a i odpůrci přiznávají. Každou chvíli nacházíme nové doklady o jejich působení. V Prostějově na Moravě oslavil letos čtenářský spolek 90 let od svého založení. Jeho dnešní ředitel p. Frant. Ostrovský vzpomíná v Hanáckých listech (14. X. 1939) tohoto jubilea a zaznamenává historii spolku podle protokolních zápisů zjistil, že první spolková schůze dne 14. května 1849 měla na pořadu jednání o Rukopisech. — Jak se časy mění: 14. května 1939 byl prostějovský spolek čtenářský usnesením valné hromady rozpuštěn. Nebylo to trochu unáhlené? —ml.

B P32, 132 MM
DIVIŠOVA CHEMICKÁ PRÁCE PROTI RKZ. Zemřelý univ. prof. M. Weingart uveřejnil krátce před svou smrtí v »Časopise pro moderní filologii« (listopad 1938, str. 3—15) několik soukromých dopisů Divišových z pozůstalosti Gebauerovi. J. V. Diviš, ředitel cukrovaru v Přelouči, byl totiž jeden z tajných chemických rádců Gebauerových v jeho polemikách s Bělohoubkem a Šafaříkem. Otevřeně sám nikdy nevystoupil, nechal za sebe mluvit Gebaura. V dnešní době, kdy poslední zbytky odpůrců stojí bezmocny proti přesným chemickým důkazům stáří Rukopisů, kdy není mezi odpůrci pravosti RKZ jediného chemika (doc. Schacherla v to nelze počítat), učinil Weingart pokus, vyraziti obraně její nejlepší zbraň publikováním 50 let starých soukromých dopisů. Obrana může Weingartovi za to vysloviti díky a jest jen litovati, že Weingart nedožil se také toho, aby posoudil, co jeho článku řekne obrana. Práce Divišova byla podrobena univ. prof. V. Vojtěchem a prof. inž. K. Andrlíkem odbornému studiu a laboratornímu přezkoušení a o výsledcích přineseme později obšírné pojednání. Diviš ukázal v dopisech úžasné nevědomosti o chemické podstatě písma i psacího podkladu; uveřejněním dopisů Weingart jeho památce nikterak neprospěl. Vitáme-li publikaci dopisů, jest to jen proto, že poznáváme autenticky námitky odpůrců Bělohoubkových, kteří styděli se za života Bělohoubkova čestně proti němu vystoupiti a volili cestu babského našeptávání. Zveřejněním dopisů jest nyní pozice Bělohoubkova neobyčejně posílena.

L. Matoušek.

B MM P32
JAK J. B. KOZÁK MLUVIL O RKZ. V »Národní práci« ze dne 3. III. 1939 zavádil prof. J. B. Kozák o otázku Rukopisů v článku o Masarykovi, zajímavě nadepsaném »Zjev jeho dálkou rostl«. Citujeme doslova onu část: »Rukopisy. Obránci jejich dosud nevymřeli; dokonce se jaksi znovu rodí. Ale čítíte tu, že o ty rukopisy, o meritum dávného vlasteneckého kraválu vlastně nejde; jde tu o věc politickou, o pokus nějak znehodnotit samy počátky Masarykovy vědecké dráhy, aby se rozšířila nechut proti němu a mohly býti snaze vytrhány kořínky jeho vlivu. Kolik jsme znali těch »rukopisců«, kteří ty básně ani nečetli! Hned zde vidíte, jak pravdivé je biblické slovo »poznáte pravdu a pravda vás osvobodí«. Chcete opravdu vyvážnouti z tohoto ovzduší fráze a agitace? Chcete býti od toho osvobození, od toho míti pokoj, zvědět, jak se to tedy doopravdy mělo? To, příteli, zadarmo nedostanete. To znamená marš do knihovny a studovat. Ale takhle se to má se vším, co nám Masaryk zanechal...« Nebylo by snad ani potřeba dávat ke Kozákově sofistické (velice mírné označení) úvaze poznámky. Je však třeba podtrhnout jeho označení Rukopisů, jež budily národ, za »meritum dávného vlasteneckého kraválu« a připomenout si, že tato slova napsal Dr. Kozák v době II. republiky, týden před 15. březnem 1939. Známe také ony »rukopisce«, kteří básně ani nečetli. Seznámili jsme se s nimi v našich polemikách a ti pánové rekrutují se vesměs z vysokoškolských kruhů. A ti by si měli vzítí slova Kozáka k srdci, zajít si do knihoven, aby pro polemiky s obránci získali si aspoň ty nejj primitivnější znalosti, aby jejich články nevypadaly jako články žáků obecných škol (na př. článek J. B. Kozáka »Hydry falešného nacionalismu« z r. 1934). Je to věru smutný pohled na vědeckou úroveň dnešních vědeckých odpůrců Rukopisů... »Ale takhle se to má se vším, co nám Masaryk zanechal...«, praví J. B. Kozák. —ml.

B PEKAŘ A RUKOPISY. Poslední předprázdninové číslo Českého časopisu historického přineslo pod názvem »Rukopisy se stanoviska historického« přetisk dvou článků prof. Pekaře z Nár. listů r. 1927 a torso, které bylo nalezeno v Pekařově pozůstalosti v rozsahu 10 stran. Toto torso je prý součástí spisku, který za redakce prof. Šimáka měl vyjít v roce 1935 a měl přinést vedle článku Pekařova ještě pojednání prof. Friedricha, Hýska a Smetánky. Komise, která vydání spisku tehdy připravovala, rozešla se náhle, když chemikové Karlovy university přihlásili se jí ke spolupráci a vydali o Rukopisech posudek, který se filosofům nehodil. Tak ze spisku sešlo a tyto ztroskotané plány snaží se nyní odpůrci napravit tím, že pod zástítkou jména Pekařova uveřejňují zlomky z jeho rukopisné pozůstalosti. Původně projektoval Historický klub, že vydá zvláštní vydání těchto Pekařových článků z ČCH; později však od toho upustil a dal zhotoviti jen malý počet separátních otiisků, které ani nepřišly na knižní trh. O vydání práce se stal Dr. Z. Kalista. Všechny denní tisk známého zabarvení přinesl pochvalná pojednání o článkách Pekařových a na zvlášť vřelé zhodnocení »Národní Obnovy« (29. VII. 1939) od J. Hobzka odpověděl v témže časopise (12. VIII. 1939) sám prof. Mareš, který uvedl na pravou míru Pekařův význam ve sporu o RKZ. Na Marešův článek již Hobzek blíže neodpověděl, ale v Lumíru (jehož je Hobzek redaktorem) dáno bylo místo Dr. Kalistovi, který se tam pokusil obhájit ČCH, jak ostatně se dočtou čtenáři na jiném místě dnešních Zpráv. K Pekařovým pracím se ještě příležitostně vrátíme. —lk.

B NEMOHU MLČETI. Pod tímto názvem uveřejnil v Lumíru ze dne 25. října t. r. docent Karlovy university Dr. Zdeněk Kalista (použív při tom pouze šifry) odporný útok na zakladatele moderní rukopisové obrany, prof. F. Mareš, domnívaje se patrně, že tímto způsobem oslaví nejlépe dvaosmdesátiny tohoto vynikajícího českého filosofa. Noticka je tak charakteristická pro české odpáře pravosti RKZ, že z důvodů dokumentárních ji celou přetiskujeme a připojujeme několik poznámek. Z. K. píse v Lumíru:

»V posledním čísle Čes. čas. hist. (2. seš., XLV. roč.) byl otištěn článek Josefa Pekaře »Rukopisy se stanoviska historického. Jsou to vlastně dvě práce Pekařovy: jednáka státi, otištěná 29. května a 5. a 12. června 1927 v Národních listech pod názvem, opakující se v nadpisu nového článku, jednáka nedokončený rukopis, který byl nalezen v pozůstatosti historikové s označením »RZ 1935«. Obě části však mají v podstatě též cíl: chtějí shrnout historickou argumentaci, obracející se proti pravosti obou domnělých staročeských památek — rukopisu Královédvorského a rukopisu Zelenohorského. — O článku zmínil se v jednom z předprázdninových čísel »Národní Obnovy« Dr. Josef Hobzek a zaznamenal stručně, co obě studie Pekařovy přinášejí. V 31. čísle letošního ročníku »Národní Obnovy« ozval se však proti stručnému referátu Hobzkovu Prof. Dr. F. Mareš — a to způsobem, k němuž opravdu jako žák Pekařův nemohu mlčet. Nechci se zabývat argumenty, které Mareš ve své odezvě zvedá proti Pekařově zdůvodnění podvrženosti obou památek rukopisných: v té věci nedostal se prof. Mareš nad zcela laické názory a vědomosti a považoval bych proto za zbytečné plýtvání místem v Lumíru, kdybych na ně reagoval. Ale vážnost, již prof. Mareš v našem vědeckém světě pro jiné svoje práce, než jsou obrany rukopisné, požívá, nutí mne, abych se obrátil proti těm místům jeho »zaslana«, kde dotýká se v jisté míře Pekařovy vědecké cti, případně je s to, aby pokřivil mínění veřejnosti o Pekařových názorech na Rukopisy v posledních letech jeho života. Mareš se ptá nejprve, proč nedošlo k vydání proponované brožury, pro kterou Pekař svoje nedokončené pojednání psal, a dochází k »pravděpodobnostnímu závěru«, že to způsobila odpověď několika chemiků přírodovědecké fakulty Karlovy, daná redaktoru připravované brožury 26. dubna 1935 a podepírající pravděpodobnost mínění, že RK pochází z XIV. věku. »Jest tedy« — pokračuje pak — »pravděpodobnostní otázka, nestalo-li se uveřejnění Pekařova článku po jeho smrti po jeho vůli. Možno totiž pravděpodobnostně soudit, že vůči určitému (sic!) výroku pěti chemiků o stáří písma RK Josef Pekař již si nebyl zcela jist objektivní platnosti svých důkazů padělanosti Rukopisů, třebaš i sám subjektivně byl o nich přesvědčen.« Myslím, že nebylo třeba tolika pravděpodobností, kolik jich profesor Mareš sebral v těchto několika řádcích. Profesor Mareš se mohl lehce přesvědčiti o tom, že Pekař zůstal svým názorům na Rukopisy věren až do smrti — kdyby se byl zabral jen poněkud do Pekařovy práce historické. Dávno po té, co měl příležitost seznati svrchu dotčený »pravděpodobnostní« (a ne »určitý«!) posudek pěti chemiků Karlovy university z dubna 1935, na samém sklonku resp. počátku r. 1936 publikoval Pekař v XLII. ročníku CCH referát o práci J. Melicha »A tábor szórtöle, který vlastně svou podstatou — důkazem, že slovo »tábor« v RK, pocházejícím domněle z XIV. věku, nemůže být doloženo dříve, jak z dob pohusitských — a iří zřetelně do řad objektivních rukopisných. A také ve své učebnici dějin československých pro nevyšší třídu středních škol, nad jejíž novou úpravou ještě v posledních měsících svého života bděl, ponechal Pekař zmínku o Rukopisech beze změny. Proti Marešovu »pravděpodobnostnímu výpočtu«, pro nějž není žádných pozitivních důkazů, svědčí tyto okolnosti zcela jasně, že nemůže být u Pekaře řeči o nějaké nejistotě resp. opatrnosti, jež schovává raději nedokončenou práci do šuplete. Proč nedošlo k uzavření studie z r. 1935, mohu pak vysvětliti — jako člověk, který právě k této studii Pekařovi, práci přetřetnému, pomáhal snášení materiál — sám: byla to těžká choroba Pekařova, propuknuvší z jara 1936, jež znemožnila mu v ní pokračovati.«

Kalista, jak vidno, považuje za nutné hájit CCH, v němž dopustili se činu, tak speciálně patřičného odpůrcům. V době, kdy neexistuje vědeckých odborníků, kteří mohli by postavit proti stanovisku RKZ věcný argument, nestyděli se CCH přetisknout práci mrtvého učence, ještě k tomu 12 roků zaštaralou a dávno prodiskutovanou. Tato skutečnost se dá kvalifikovat jen jako důkaz nemohoucnosti nebo zblábnutí. Ale docent Kalista pokouší se naznačovati, jakoby toto otištění dalo se v intencích posledních názorů Pekařových před jeho smrtí. K tomu tedy chci říci také několik slov, třebaže neshledávám dostatečný časový odstup, aby o těchto věcech mělo být hovořeno. Když však Z. K. se toho nebojí, tedy je spravedlivé poučiti jej o několika věcech, které patrně jsou mu neznámy (zvláště je-li on autorem úvodu k přetisknutým článkům Pekařovým v CCH). Pekař hrál smutnou roli ve sporu o RKZ již před 25 lety. On byl aranzérem smutně proslulého vědeckého manifestu o podvrženosti RKZ r. 1911; kterým do vědy mělo se zavdět násilí a když r. 1927 tato truchlivá historie s manifestem č. II. byla opakována, zase nacházíme jméno Pekařovo jako vedoucího kampaně proti prof. Marešovi v Nár. Listech. Již v r. 1911 dán byl příslib spisu proti RKZ, tento příslib byl znovu opakován 1927, ale zůstal příslibem dodnes. A v r. 1935, kdy k manifestu č. III. nebyla už odvaha, byla aspoň odvaha k novému slibu spisku, který ovšem zase nevyšel, ačkoliv věrnost byla mystifikována v Ot. nauč. slovníku, jakoby byl vyšel. To jsou tedy podivné vědecké metody, pane docente, a tím smutnější, že se v nich vyskytuje jméno Pekařovo. Ale o mrtvých jen pravdu! V posledních letech letch Pekař se sporu o RKZ zřejmě vzdaloval. Jeho vystoupení ve schůzích Hist. klubu 13. a 20. listopadu 1931 je smutno připomínat. Pekař jako předseda veřejného večeru odmítnul pozvanému prof. Marešovi slovo na obhajobu, když týž byl tam Flajshansem napadán. To jsou metody ještě podivnější, pane docente a dáváme Vám na vůli obhajovati je! Dají se vysvětlovati jen subjektivní — osobní — zaujatostí Pekařovou. — Dr. Kalista zmiňuje se o článku Pekařově »A tábor szórtöle z r. 1936 na důkaz toho, že Pekař účastnil se aktivně odporu RKZ až do posledku. Zdá se, že Dr. Kalistovi tedy musíme připomenout jemu známou skutečnost, že Pekař nenalezl slova na svou obranu proti stěžejní práci orientalisty P. O. Zamfiresca z ledna 1936, který Pekařovu argumentaci o »táboře« rozdrtil. Pekař dovedl nalézt ovšem slova proti Melichovi, poněvadž materiál pro toto dodal jemu — my, to jste také nevěděli, pane docente? Skutečnost, že se Pekař k posledku odmítl, nedá se sprovodit ze světa. O tom mlčení Pekařově psal jsem podrobně již r. 1936 v Tanku a Pekař mlčel dále, CCH chce nyní násilně oživovati Pekaře, asi proto, že z žijících historiků není nikoho, kdo by se nebal vrhnouti své jméno do boje proti RKZ a kdo by tak činil z přesvědčení. — O ostatních úvozových narážkách Dr. Kalisty nebudem se rozšiřovat; každý z našich čtenářů zná všechno z autentických znění a zhodnotí sám Kalistovy útoky. Ostatně počkáme raději, až Dr. Kalista do sporu o RKZ promluví méně osobně a předloží sám materiál, který dosud pomáhal jen snášení. Takto zatím nevíme, zda »v otázce »podvrženosti« památek rukopisných dostal se nad zcela laické názo-

ry a nevědomostí odpárec RKZ a proto bychom zatím plýtvati jen místem ve Zprávách, kdybychom již teď na ně reagovali. L. Matoušek.

PROGRAM SBORNÍKU RZK, který jsme přislíbili posledně, odkládáme na dobu pozdější.

PROVOLÁNÍ RUKOPISNÉ SPOLEČNOSTI z února t. r., zaznamenaná bylo s více méně obsírnými komentáři, kromě posledně uvedených týdeníků ještě Tankem (3. II.), Národní republikou (17. II.), Hasičskou stráží (č. 6), Poslem od Čerchova (25. II.), Zpravodajem Českomor. vyščiný (4. III.), Královodvorskými listy (25. III.) a j. Pro nedostatek místa není nám možno zaznamenati podrobněji všechny tyto hlasy, jakož i množství projevů souhlasu, které Společnost obdržela a za něž všem děkuje. Red.

NAUKA O INKOUSTECH není věcí tak jednoduchou a i mezi chemickými odborníky setkáváme se s tvrzeními, která se diametrálně liší od skutečnosti. Tak v »Nár. novinách« ze dne 5. listopadu t. r. rozepisuje se podrobně o vlastnostech inkoustů asistentka prof. Švagra, Ing. Dr. Ph. Mr. Em. Kinská a dopouští se v této odborné práci řady zásadních omylů. Domnívá se na př., že všeobecné rozšíření železitého inkoustu nastalo až v XV. věku a nezná patrně sta listin v našich archívech z IX. věku a d., jež jsou převážnou měrou psány stejným materiálem. Ještě horší je to s jejím názorem, že starší železité inkousty chovají se podobně jako laky a nepronikají do póru psacího podkladu, což je domněnka úplně falešná. Při studiu otázek inkoustů nelze se vyhýbat vynikající práci Bělohoubkové a Šafaříkové jen proto, že obhajuje pravost RKZ, jako se nelze vyhýbat slabikáři, učíme-li se psáti. Jinak dochází k fatálním nedopatřením, na která jsme zde poukázali. ml.

KE SPORU O SLOVO »TÁBOR« V RK přispěl nečekaně mladý historik prof. Dr. Josef Macůrek. Ve stati »Maďari a uherský stát«, zařazené do »Dějín lidstva«, jež vycházejí v nakladatelství Melantrich redakci univ. prof. Šusty, píše Josef Macůrek v kapitole »Příchod Maďarů do Podunají« (Dějín lidstva sv. III., str. 647): Sami pak (t. j. Maďari, pozn. spis.), obávajíc se útoku, sestavovali své šiky tak, že obklopovali se vozy a jinými překážkami. A Macůrek cituje pramen, z něhož převzal toto poučné zjištění vojensko-technické zdatnosti Maďarů z doby kolem X.—XI. století: je to benediktin Ekkehard z Aury, kde se stal r. 1108 opatem. Tu je dokázáno, že lezení, obtočené vozy, není výrazek žížkův (jak tvrdili starší historikové, Ekkeharda patrně neznající), nýbrž vynález turkotatarský; je-li dokázáno, že slovo tábor ve smyslu vojenského ležení má svůj původ v tatarském tapkúr (viz doklady u Zamfiresca v těchto Zprávách), ví-li se bezpečně, že Maďari vstoupili do dějin jako národ turecký a přečteme-li si v podání Macůrkově, že už Ekkehardovi (na počátku XII. století) bylo nápadné, jak si odlišně počínají Maďari ve válce od počínání estátních evropských bojovníků, nemá býti nápadné, že české realistické vědění nebyl Ekkehard jako pramen znám? Či platí tu, že »co nevím, toho není«? To byla zásada »vědy«, pěstovaná ještě do nedávna (do dnes?); avšak zadostiučinění se dočká Marešovo učení, že z negativních nálezů nelze činiti pozitivní závěry. Čas pracuje jak pro RKZ, tak i pro tco učení. A stejné pracuje i pro zjištění pravděpodobnosti, že co nebylo známo 10 historikům a i sociologu v XIX. a XX. století, ztěžji mohlo být známo »falsátoru«: Ekkehardova kronika. —vr.

DÚBRAVINY UNĚ. Za jednu z těžkých »chyb« v RZ bylo uváděno slovo »dúbraviny«. Smí prý to znít buď jen »doubrava« nebo »dubina«, nikdy však »doubravina«. Nehledě ani na to, že podnes máme místní názvy »V dubravínách« (snad se dovíme, že si je lid utvořil až po r. 1817 podle RZ), je tu na snadě analogie podle »olšina«, »vrubina« a pod. Ale co by tak asi bývali řekli naši rukopisoborci, kdyby tak někde v RKZ bylo slovo »hajina« (rozuměj »háj«), utvořené rovněž analogicky podle olšiny, vrubiny, líštiny atd.! A naleznem je v Bartošově třetí sbírce lidových písní moravských, vydané akademií, na str. 411 pod č. 766 v písní »Před naším oknem kalina«:

Byla jsem s milým v hajině,
usnul mi sladce na klíně.

Není to nikterak píseň novodobá, úpadková; podle slohu pochází její text z XVI.—XVII. stol., a podle prvního verše z doby původně ještě starší. Ovšem v RKZ by takové slovo bylo nevýratným důkazem, že je padělal člověk, který neuměl ani staročesky (t. j. neznal »normální« staročestinu), ani novočesky, a tvořil si slova »nedoložená«.

VÁCLAVEK NEBO NOVÁK? K článku »Prapodivné paralely« z 3. č. »Zpráv« s. 44 upozornil nás p. J. Kutina, že text A. Nováka ve IV. vydání jeho Struč. dějin lit. české namohl být plagiatem podle příručky Bedřicha Václavka, vydané v r. 1935, protože byl již ve vydání Str. děj. z r. 1910. Autor noticky »Prapodivné par.« měl se dříve podívat do starších vydání Novákových »Struč. dějin«, na což v zájmu pravdy upozorňujeme. Red.

13
m
87
»PŘÍRODA«, ilustrovaný měsíčník přírodovědecký, řízený Dr. K. Absolonem, uveřejnil v 7. čísle 32. roč. (září 1939) obšírný článek Dr. J. Slaby »Šedesátiny prof. PhDr. Viktorina Vojtěcha«, v němž autor zhodnotil životní práci jubilantovu, zejména v otázce výsledků jeho práce na poli pravosti RKZ. Zdůraznil při tom exaktnost Vojtěchových pokusů, jimiž se spolu s jinými pracemi, konanými často za nemožných podmínek pracovních, důstojně Vojtěchův ústav řadí po bok ústavům cizím, bohatěji vybaveným a dotovaným. Důsledky plynoucí z prací prof. Vojtěcha, budou podle Dr. Slaby jistě rozhodujícími v dalším rukopisném bádání, až přijde o rozhodnutí mezi vědou exaktní s jejími dokonalými experimenty na straně jedné a historickými omyly a apodiktickými stanovisky s hlediska politického na straně druhé. —řtx—

3
87
SOUSTŘEDĚNÍ RUKOPISOVÉ OBRANY V BRNĚ. Jak jsme již oznámili v min. čísle, konala se 21. června t. r. v sále Besedního domu v Brně valná schůze místní odbočky České společnosti rukopisné. Ve zcela naplněném sále, kde viděli jsme zvláště hojně zastoupené brněnské studentstvo, zahájil večer vynikající moravský učenec, profesor Karlovy university Dr. Karel Absolon. Promluvil poutavě o tom, jak spory o otázku pravosti vyskytují se snad ve všech vědních oborech, připomenul věstonickou Venuši a její falsifikát. O Rukopisy zajímal se Absolon již před světovou válkou jako spolupracovník prof. Ladislava Piče a již tehdy nabyt pevného přesvědčení o jejich pravosti. Utvoření brněnské odbočky rukopisné společnosti mohlo by velmi prospěti definitivnímu vyřešení celého sporu. Proto pokoušel se také prof. Absolon přizvat na večer brněnské reprezentanty z university, pokud patří do řad odpůrců. Jeho snaha však vyzněla naprázdno, na opačné straně není ochota zúčastnit se pod kontrolou veřejnosti vědecké diskuse. Dr. Schacherl odmítl dokonce zúčastnit se večera písemně. Po stránce vědecké jest toho litovati, ačkoliv na druhé straně posiluje se tím postavení obrany, poněvadž se ukazuje, že není dostatečně silných argumentů proti pravosti RKZ. Brněnská rukopisná společnost zahájí práci v moravské metropoli s pevnou vůlí přispěti pražským pracovníkům v otázce RKZ pomocí z Moravy. — Po projevu Dr. Absolona pronesl hlavní referát o historii a dnešním stavu otázky RKZ, Lad. Matoušek. — Do výboru brněnské společnosti byli pak zvoleni jednomyslně: za předsedu univ. prof. K. Absolon, za členy výboru: univ. profesori: J. Kratochvíl, F. Nábělek, Vl. Teyrovský, docent MUDr. A. Pekelský, archeolog Frant. Adámek, PhMr. Dr. Čizmař Luděk, Jiří Frank, vrchní úředník Hypoteční banky a MUC. Vladimír Pekelský. — Po běžném programu následovala volná rozprava, která trvala do pozdních hodin nočních. Zajímavé je, že na večeru byli oficiálně přítomni zástupci časopisů Moravského Slova a Poledního listu. To je pro hlav. město Prahu něco zcela nezvyklého a je to dobrou předzvěstí pro budoucí činnost brněnské odbočky. — Prosíme všechny naše příznivce na Moravě a zvláště v Brně, aby se přihlásili ke spolupráci v brněnské odbočce na adresu: Fr. Adámek, Brno - Obrány, na Hrubinkách 6a. Členství ve společnosti je jednotné a proto brněnským členům z takové činnosti žádné výlohy nevzniknou. Red.

87
VI. VALNÉ SHROMÁŽDĚNÍ Čs. společnosti rukopisné konalo se 1. března t. r. v hotelu Beránek na Kr. Vinohradech za hojné účasti členstva. Z technických důvodů nebylo nám možno dát zprávu ještě do čísla minulého. Přítomní vyslechli zprávy funkcionářů a obsáhlou zprávu o situaci sporu, načež jmenovali jednomyslně čestnými členy Společnosti: univ. prof. Dr. F. Mareše, býv. posl. Dr. V. Perka a univ. prof. Dr. V. Vojtěcha. Ve volbách byl potom zvolen předsedou Ing. Vilém Götzl. — 20. listopadu t. r. konalo se na stejném místě mimořádné valné shromáždění Společnosti, na němž byl jednomyslně schválen nový název spolku: Česká společnost rukopisná. Red.

Česká společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů - laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy, přispívající K 50.—, činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

PŘEDPLATNĚ, Zpráv České společnosti rukopisné, stanoveny na 10.- K. Členům zasílány jsou zdarma.

Uzávěrka příštího čísla Zpráv České společnosti rukopisné dne 15. ledna 1940.

Čtěte literaturu o RKZ - pro i proti!

Všechny zde uvedené knihy žádejte v nakladatelství OTAKARA JANÁČKA nást., Praha II., Palackého ul. 11, které převzalo do generální komise všechny knihy týkající se Rukopisů.

- W. W. Tomek: »Die Grünberger Handschrift«, Zeugnisse über die Auffindung. 1859, str. 46.
 Jos. Jireček: »O nejnov. námitkách«, 1878, str. 38.
 A. Bělohoubek - V. Šafařík: »Zpráva o chemickém zkoumání RK«, 1887, str. 120.
 Frant. Bačkovský: »RKZ ve světle pravděpodobném«, 1888, str. 132.
 Frant. Bačkovský: »Jak znamenitým učencem byl by padělatel RKZ«, 1889, str. 24.
 O. Seykora: »Na obranu RK«, 1893, str. 304.
 Jos. Letošník: »Dějepisný rozbor RK«, 1910, str. 104.
 J. Herben: »Boj o podvržené Rukopisy«, 1911, str. 90.
 V. Horák: »Rukopis Královský«, 1912, str. 60.
 Paul Kisch: »Der Kampf um die Königinhofer Handschrift«, 1918, str. 36.
 H. Kuffner: »Záboj a Čestmír«, 1923, str. 82.
 H. Kuffner: »Tataři na Moravě«, 1926, str. 104 + mapové příl.
 F. Mareš: »Vědecké metody realismu zvl. v otázce RKZ«, 1927, str. 60, K 12.—.
 F. Mareš: »Klamnost důkazů«, 1928, str. 124, K 6.—.
 A. Kraus: »Vědecké metody«, 1928, str. 84, K 3.—.
 F. Mareš: »Boj proti Rukopisům«, 1929, str. 92, K 5.—.
 V. Vojtěch - V. Flajšhans: »RKZ«, 1930, str. 136, K 200.—.
 F. Kolda: »Rukopisy a věda«, 1931, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 120, K 15.—.
 F. Mareš: »Pravda o RKZ«, 1931, str. 324, K 90.—.
 V. Perek: »RKZ jsou pravé«, 1931, str. 24, K 7.—.
 V. Flajšhans: »Dva příspěvky k boji«, 1932, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 60, K 8.—.
 F. Mareš: »Marnost bojů«, 1933, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 246, K 39.—.
 D. Žunkovič: »Závěr čs. sporu o Rkp.«, 1933, str. 20, K 5.—.
 B. Spurný: »Texty RKZ podávají důkaz...«, 1933, str. 8, K 3.—.
 J. Vrzalík: »Poučení«, 1934, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 300, brož. K 36.—, váz. K 48.—.
 J. E. Hanka: »Stovražba I.«, 1934, str. 76, K 9.50.
 J. E. Hanka: »Stovražba II.«, 1934, str. 68, K 12.—.
 »RKZ«, vydání Dr. Perka, 1934, str. 72, K 5.—.
 J. E. Hanka: »Strašidlo RKZ«, 1935, str. 48, K 5.—.
 F. Štoviček: »O bitvě na Turském poli«, 1932, str. 46, K 5.—.
 D. Žunkovič: »Die Handschrift von Grünberg«, 1935, str. 24, K 8.—.
 L. Kunte: »Pan Vrzalík rehabilituje Rukopisy«, 1935, str. 64, K 4.—.
 F. Mareš: »Poslední vzdory pravdě«, 1935, str. 76, K 12.—.
 F. Mareš: »Remarques...«, 1936, str. 32, K 9.—.
 L. Matoušek: »Pamět Příbyslavská a RKZ«, 1936, str. 32, K 6.—.
 Pravda o Rukopisech (rozhl. diskuse), 1936/ str. 14, K 1.40.
 J. E. Hanka: »Karmen jubylevní«, 1936, str. 16, K 5.—.
 V. Seykora - J. Karlík: »RKZ«, 1936, str. 276, K 39.—.
 F. M. Bartoš: »Rukopisy«, 1936, str. 126, K 7.50.
 K. Andrlík - J. Vrzalík: »Stručné poučení«, 1937, I. a II. vyd. rozebráno, III. vyd. str. 36, K 5.—.
 P. O. Zamfirescu: »Oslí čelisti«, 1937, I. vyd. rozebráno, II. vyd. str. 96, K 12.—.
 F. M. Bartoš: »Listy prof. Marešovi o RKZ«, 1937, str. 48, K 3.—.
 L. Malinský: »Sloupy oficiální pověry o Rukopisech«, 1937, str. 40, K 5.—.
 F. Mareš: »Strach z pravdy«, 1937, str. 104, K 16.—.
 Jan Miszewski: »Walka o czeskie Rekopisy«, 1937, str. 85, K 12.—.
 Bodhisatwa: »Jsou Rukopisy falešné?«, 1937, str. 16, K 3.—.
 L. Malinský: »Profesor a student v diskusí o Rkp.«, 1937, str. 8, K 2.—.
 Protí sofistům (K. Andrlík, F. Mareš, L. Matoušek, K. Třeska), 1937, str. 104, K 10.—.
 Tiesus Vardas: »Rukopisy jsou pravé«, 1938, str. 32, K 6.—.
 J. Pernerová: »Tři důkazy o RKZ«, 1938, str. 24, K 6.—.
 L. Matoušek: »Za pravdou Rukopisů«, 1938, str. 120, K 15.—.
 F. Mareš: »Nepravdivé legendy o RKZ«, 1938, str. 32, K 6.—.
 Dr. V. Zákrejs: Sborník RZK, 1939, Sv. I, II., à K 6.—.
 F. M. Bartoš: Historický rozbor RKZ, 1939, str. 32, K 7.50.
 L. Matoušek-K. Třeska: »Po stopách pravdy a podvodu«, 1939, str. 160, K 17.—.
 Rozebrané spisy nejsou v tomto seznamu uvedeny.

ZPRÁVY ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Česká společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 25. února 1940.

Číslo 5.

František Adámek :

„Archeologie a Rukopisy“.

V novém boji o tak zvanou »pravost« R postrádali jsme dosud zásah archeologů, kteří by podali pronikavý archeologicko-prehistorický rozbor písní R, jehož výsledkem by bylo nestranné, vědecky věcné a přesné určení R jako vzácného svědectví o životě a vzdělanosti Slovanů českých v pravěku anebo jejich úplné vymýcení ze staroslovanského života vůbec. Z odpůrců starobylosti R zabýval se jimi sice prof. Dr. Josef Schráníl ve svém díle: »Země české za doby knížecí« (Praha 1932), neuvedl však, bohužel, důkazy, proč jako prehistorik považuje R za padělky a staroslovanský život v nich líčený za »idylu«. Schránílový archeologicko-prehistorické zmínky o padělanosti R byly pouze velmi povšechné, pokud se průkaznosti týče neurčitě, takže zbavily tehdy obranu povinnosti, aby se jimi nějak obsírněji a podstatněji zabývala. — S vřelou radostí uvítali jsme však obsáhlejší pojednání Dra Josefa Skutíla »Rukopisy a archeologie«^h v posledním čísle »Vědy a života« (VI, 3). Dr. Josef Skutil je zákem našeho znamenitého badatele Lubora Niederleho a dnes po vynikajícím Cervinkovi řídí skvělé pravěké oddělení Zemského musea v Brně.

V archeologických výzkumech a v poznání pravěku Moravy náleží Cervinkovi místo nejpřednější. Svou pracovitostí a s použitím velkých znalostí vytvořil skvělé pravěké oddělení Zemského musea v Brně tak, že cizí badatelé mnohdy žasli, jaký národní majetek má Morava v těchto sbírkách, pečlivě uspořádaných a vždy volných ke studiu; své bohaté zkušenosti uložil v dílech, jež zůstanou základními prameny poznání pravěku Moravy. Zejména oddělení pravěkých nálezů slovanských ze 7.—12. století po Kristu je záslužným dílem Cervinkovým; obsáhla práce »Slované na Moravě a říše Velkomoravská« (Brno 1928) tvoří archeologicky mohutnější protějšek Pičova díla »Čechy za doby knížecí«. Překvapující odchod Cervinkův z pravěkého oddělení Zemského musea v Brně ve svěžesti a neutuchajícím rozmachu sil není dosud plně osvětlen. Cervinka vyjádřil se o svém odchodu a nástupci takto: »Bohužel moje instalace sbírek v zemském museu byla přerušena bez jakékoliv příčiny, bez výpovědi, nemohl jsem ji dokončit, ač to bylo smlouveno a správa oddělení prehistorického svěřena mladé síle. Ta se dotud osvědčila jako »vševěd« jen novinářskými články a excerpty a za jediný rok ve sbírkách, vzorně uspořádaných, provedla takový chaos, jaký nebývá ani v magacínech, a je oprávněná obava, že bude nejen na-

hromaděný materiál pro vědu bez ceny, ale také nadobro zničen z neschopnosti restaurační i z neznalosti a nepochopení věci vůbec.« Dále píše Cervinka, že je zae »vzorný příklad k práci a schopnosti skoleného odborníka, který si archeologii vybral za existenci a kariéru, jak snadno a rychle může zničit dílo celé generace archeologů«. (Problémy moravské prehistorie, Brno 1935.) Majíce na mysli tato drtivá slova, považujeme Skutilovo srdné pojednání za cenné jedine proto, poněvadž zde odpůrce starobylosti R poprvé pojednává z míst úředne-vedeckých o posvátných dnes R s hlediska archeologicko-prehistorického. Je tímto pojednáním take úplně osvětleno to, co může obrana K očekávat od našich úředně-vedeckých kruhů archeologických v archeologicko-prehistorickém výzkumu K a zda jí nebudou kladeny nové velké požadavky, aby totiž také v poměru archeologie a prehistorie k R, zvláště pokud se týče starožitností slovanských, hájila barvy české vědy.

Nynější obrana R zvykla si již ve vědeckých pracích odpůrců na obezřetné zaměňování vědění za »vědecké přesvědčení«. Na příklad chemik »Vědy a života« pletl si barvu iniciálek s inkoustem R, paleografii s chemickou podstatou a povahou inkoustu R, jazykozpytec uváděl znovu slova nemožná a nedoložená, která však obrana dávno již doložila ze staročeských spisů a tak Dr. Skutil myslí, že »celé dějiště Jaroslava je autorem vůbec kladeno k Olomouci«; tam je »olomoucký Svatý Kopeček, vévodící vskutku Hané« (v RK ovšem Hané vévodí Olomouc, p. r.), pravý »Hostajnov«, který »nemůže být kopec Hostýn«. Že bychom se Dra Skutila pozeptali na archeologické důkazy, proč Hostýn není Hostajnov, nýbrž Svatý Kopeček?

Skutilova »revise RK s hlediska archeologického« přinesla »vážné argumenty protirukopisné«. Tato »revise« totiž ukazuje, že autor RK — dopustil se několika krutých anachronických nedopatření: předně zprávou o valech hostýnských, zprávami o praktickém používání mlatů, helmic a o kremaci, jež jsou všechny koncipovány v duchu současného začínajícího našeho národního romantického starožitnictví, které přirozeně nemohlo rozeznati domnělých valů z 13. stol. od hallštátských existujících fortifikací, které si dále představovalo, že kamenných mlatů se používalo v našich krajinách ještě v pohanském slovanském údobí v prvním tisíciletí po Kr. a které se domnívalo, že kremace byla převládajícím ritem

B

v knížecí době staročeské... « Tyto Skutilovy vývo-
dy jsou tedy hlavní »vnitřní protirukopisná svědectví
neposledního významu«. Byly by, kdyby vyplynuly
z nestranně zjištěných archeologických skutečností;
působí jistě velmi přesvědčivě a ve veřejnosti, která
není blíže obeznána s poměry a výsledky archeo-
logického bádání a poznání slovanského pravěku, by
mohl vzniknouti dojem, že RKZ po stránce archeo-
logicko-prehistorické nejsou s pravěkem Slovanů
v příznivém poměru. ba že jsou závislé pouze na ar-
cheologicko-prehistorických poměrech na počátku
minulého století. Všimneme si nejpodstatnějších vý-
vodů Skutilových proti R: valů hostýnských. kamen-
ných mlatů a pohrbů žehem ve starší knížecí době
české.

45
41/Jan
Valy hostýnské. »Mohutné prehistorické valy hos-
týnské vzoualy tedy již zajem ke konci 17. století,
aniz se vsak znal jejich skutečný původ;« »basník
Jaroslava nevěuel prostě o starobylosti hostýnských
starých valů, o nicz psal. Dopustiv se proto osuane
stych a zaměnil lokantu dal i její umetě úpravě
vzniknouti ve 13. století. Tuto chybu mohl ovšem
spacnat autor na začatku 19. století«, kdy naše staro-
žitnictví »nemohlo rozeznati domnělých valů z 13.
stol. od hallatských existujících tortutikací«. — Po-
dle nálezů bylo na Hostýně opevněné sídliště v mlad-
ším úobí »popelnicových polí« (první tisíciletí před
Kristem); z této doby je také základ hostýnských
valů, obkličujících chlumeck Hostýna v délce asi 1.800
metrů. Valy jsou 10—15 m vysoké, nasypané z hlíny,
kamení; v jedné vrstvě násypu byly strepy z úobí
»popelnicových polí«, stejné jako po hradištích. Starý
opevněný vchod do hradu sluje dodnes »stará vrata«,
boční vchod chodníčkem »železná vrata«. Pomine-
me-li několik nálezů galských (duhovka, náramek,
srpy), další osídlení dokazují nálezy staroslovanské.
Tradice praví, že sv. Konstantin a Metoděj na Hostý-
ně místo modly postavili k uctívání obraz Bohorodí-
ce, Jejíž úctě byly posvěceny tehdy hlavní chrámy
(Velehrad, Praha). Tuto tradici podporují nálezy (sta-
roslovanský meč, velkomoravský válečný mlat) a
Jaroslav, který zná »stolec Mateře boží« již před ta-
tarským vpádem. Na živě ještě opevnění staroslovans-
ké naráží jasně slovo »Hostýn« — host-týn; místní
názy s »host« označují mnohdy stará slovanská síd-
liště a tržiště na prastarých obchodních stezkách
(Hostě-hrádky, Hosti-vař, Gosti-var, rusky gostinnoj
dvór je tržiště, polsky gosćiniec, kupecká cesta). Hos-
týn výší se nad proslulou a starobylou »stezkou jan-
tarovou« k Baltu. »Týn« pak značí staroslovanské
opevnění týnem, dřevěným srubem. Řádný archeo-
logický výzkum Hostýna vsak nebyl dosud proveden.
dosavadní nálezy byly získány pouze náhodně. Slo-
žení valů vykazuje několik vrstev. Srovnáním zmínek
Jaroslava o hostýnských valesh vyvstává vsak před
námi určitě nejmladší způsob opevnění staroslovans-
kých hradišť, možný ještě ve 13. století, s nímž byl
skladatel Jaroslava dokonale obeznámen. Vnější a
vnitřní stěnu násypu tvořila dřeva »z a k o p a n á«
v zemi (»násyp z a k o p a n é kolkol vrcha«), mezi
stěnami vzniklý prostor se vysypal hlínou (»v husté
tmě křesťané násypu vrhú«). Vnitřní stěnu dřev
vnější
převyšovala, takže kryla po prsa obhájce, kteří se po
násypu mohli pohybovat (»křesťané na náspech všude
stáchu«, »slavný Vneslav srazem s násép šípem«).
Ze zpráv Jaroslava tedy vysvítá naprosto znalost to-
hoto nejmladšího způsobu opevnění staroslovanské-
ho; teprve úplný a řádný výzkum hostýnského hra-
diště poví, jest-li nejsvrchnější vrstvu hostýnského

opevnění netvoří zbytky tohoto opevnění z roku 1241
a zda-li toto opevnění je vyloučeno vůbec. Ze si
skladatel Jaroslava nespletl Hostýn se Sv. Kopečkem
u Olomouce vysvítá také ze »Svaté vody« na chlum-
ku hostýnském, onoho »pramene«, který v Jaroslavu
»hojný příval zživí«. Dále: zpěv hostýnský po stránce
válečně-strategické možno skvěle umístit v krajině
hostýnské, a je zároveň potvrzován místními názvy
a podáním. Při vpádu Tatarů 1241 král Václav svolal
národ do zbraně. Zástup zemské hotovosti (bývala
pěší, ozbrojená mečem, oštěpem, samostřilem) byl
zaskočen a na rovině v lese »Záruby« u Dřevohostic
v kraji hostýnském se křesťané srazili s Tatary. Ná-
zev »Záruby« upomíná na starý způsob obrany »zá-
rubami« — zásekami. Hotovost před přesilou Tatarů
byla přinucena ustoupit a prodat se na Hostýn. Tak
praví podání. Tot podklad části zpěvu hostýnského:
»I u povodniu sich Tatar lútých kolébaše se voj křes-
ťan středem, úsilno se drúce k siemu chlumku, na
němž Máti Božíá divy tvoří.« Historik rytířského vá-
lečnictví by si všiml výzbroje tohoto »voje« a jeho
shodnosti s výzbrojí zemské hotovosti tehdejších dob
a ve skvělém postupu povodní Tatarů až k úbočí
Hostýna by zjistil krásný doklad rytířského »klinu«,
kterého se užívalo, byl-li nepřítel silnější. Zpěv hos-
týnský klade tábor Tatarů »kolkol Chluma až do ne-
dozírama daleka«. Rozhled z Hostýna »do nedozíra-
ma daleka« je možný jedině na rovinu k západu a
severozápadu, ke Slavkovu a Bystřici. Zde také nad
Bilavským tyčí se kopec »Chlum«, na němž stával
hrad, zbořený Husity 1425, zachovaný vsak neporu-
šený na starých obrazech hostýnských. Tedy
»Chlum« z Jaroslava, kolem něhož se rozkládal »tá-
bor vrahov« až »do nedozírama daleka«. Chlum, vol-
ný kolkol, tedy není Hostýn, sevřený se tři stran
těsně horami. Podání ví, že stan chámův a stany jeho
družiny byly na této rovině v táboře Tatar na »Ta-
tarském kopci« (Bedlina). Proto Tataři na rovině
kolkol »Chluma« na koních se »hemžechu« a nesou
na kopích napíchané »hlavy křesťan vzvých k chámo-
vu stanu« (byl v z v ý š na mírném »Tatarském kop-
ci«!!!). Na Hostýn nemohlo býti také odjinud útoče-
no, než z této roviny od »Chlumu« a »Tatarského
kopce«, odkud na roviny zvyklí Tataři mohli mírným
svahem Hostýna přilnouti »třemi proudy« až k nízkou
zde položeným násypům a jedině zde možno umístit
příhodu, jak křesťané svali z násypů klády kulaté a
»mocné«, které Tatary drtily »jak červy« »ještě
vzdál na rovni«. Zdejší krajina je tedy věrně zobra-
zena v Jaroslavu.

44
Mlaty. »Obsáhlého povšimnutí s hlediska archeo-
logického zasluhuje výzbroj RK, hojně vzpomínaná
v RK a dosti dobře známá i archeologům. Již T. G.
Masaryk poukázal r. 1886 souborně »na neznalost
bojového života starého« a totéž možno opakovati
i při detailním rozboru zbraní RK...«. »Měl-li na
mysli, jak jsem přesvědčen, autor RKZ mlaty ka-
menné... pak mu touto výzbrojí... vznikl nemožný
anachronismus, který vsak nevadil starožitníkovi
počátku minulého století«. Zde Dr. Skutil Rukopisy
archeologicky nevykládá, nýbrž podkládá jim své
»presvědčení«. Přirozeně, že k a m e n n é mlaty
vznikly a byly užívány v mladší době kamenné, ni-
koliv o několik tisíciletí později v době, kterou časově
zabírají R. Kdyby hrdinové a váleční vůdci v RK
byli vyzbrojeni několik tisíciletí staršími kamennými
mlaty, pak by tato jediná výzbroj byla dostatečným
důkazem novodobého původu R. V RK vsak se
připomínají pouze »mlaty«, nikdy ka-

mené. Ze si »mlaty« v RK představoval autor RK »kamenné«, je pouze a jediné Skutilovým zbožným přáním. Pokračujeme-li v této »odborné vědě«, je staročeská Alexandreis (jsou tam výslovně uvedeny »mlaty«!) původem také z počátku 19. století, dále téhož původu by byl určitě Dalimil (»Mlatem německé helmy koval, až z nich oheň vysakoval«), poněvadž si skladatelé Alexandreis a Dalimila museli podle Skutilova přesvědčení představovat tyto mlaty »kamenné«, čímž jim »vznikl nemožný anachronismus, který však nevedl starožitníkovi počátku minulého století«. Ze si pěvci RK »mlaty« právě »kamenné« určitě nepředstavovali, víme s naprosto bezpečnou jistotou přímo z RK; kdyby se Dr. Skutil zabýval archeologickou podstatou RK věcně a nestranně, změnil by »ž e l e z n ý m l a t « v RK [Zbihoň: »tobě jemu v hlavu železný mlat«] jeho »přesvědčení«, dále by zjistil, že tento »železný mlat« je hojnou zbraní staroslovanských bojovníků velkomoravských (z té doby je Zábój!!) a pozdějších v 10. století. Archeologové tuto zbraň také odborně nazývají »mlat«. Zjistil by také, že ve výbroji »Záboje« (polovina 9. století): meč, mlat, oštěp vystupují před námi současní velkomoravští bojovníci, na příklad ze slavných výkopů Přikrylových v mohylách u Jarohňovic, pochovaní s mečem, mlatem (železným!) a oštěpem. zjistil by z hojných pravěkých nálezů staroslovanských (střemy, ostruhy), že Slované tehdy používali válečné jízdy (Zábój!!!!) v mohylách u Jarohňovic byly u téže výbroje také střmeny a cstruhy (ostruhy jsou naprosto svéráznou památkou slovanskou v té době!), zjistil by, že v nádherném blatnickém nálezu (9. století) byl jezdec (střmen, ostruha) pohřben přímo s výbrojí ze Záboje (meč, mlat, oštěp), taktéž ve válečných hrobech velehradských (meč, mlat, oštěp, ostruhy štít); zjistil by, že výbroj Zábojova za bitvy s vojskem královým je »meč, mlat« a stíhání se děje jízdou o čemž mluví také slavný nález kolínský (meč, mlat, ostruhy), nález ze Žabokrek (meč, mlat, ostruhy) a mnoho nálezů jiných, čili, že válečná archeologie a způsob válčení Záboje souhlasí teprve s naším nynějším poznáním staroslovanské archeologie válečné. — Udivuje Skutilovo zjištění, že »zbroj RKZ neposkvtuje tedy jednotného obrazu...«. Ovšem že ne. Přece od staroslovanského Záboje k rytířsky skvělému Jaroslavovi prodělalo za pět století válečnictví a výbroj změny, které se písničkách RK různého stáří určitě projevují.

63 **Pohřby žehem.** »Autor RK předpokládal v době Neklanově a prvních Přemyslovců spalování; opět asi jen ohlas teorií současného starožitnictví, které ... kremaci považovalo za převládající nebo jediný »pohanský« druh pohřbívání.« V Čechách byly »pohanské« hroby žárové nalezeny na příklad v mohylách v lese u Lodína, »Na skalce« u Sádové, v lese »Boru« u Lhoty Stračovské, v lese u Stéblové, mohylky téhož tvaru jsou v lese u Žizelic, u Opočna, u Přepych, u Ostašovic, u Běstvin, u Bašnic, u »Chochořovic« u Pňovic byly prozkoumány menší »pohanské« mohylky s pohřby žárovými, větší již s prvními hroby křesťanskými (kostrovými), v Jerusalémě u Příbramě byla trať »Na neckářích« přímo poseta malými »pohanskými« žárovými mohylkami, vyskytlo se zde však též několik hrobů křesťanských, u Konětop jsou již čistě »křesťanské« hroby, taktéž u Petrovic a jinde. Na Moravě jistě dr. Skutil zná »pohanské« žárové mohyly a pohřby v lese u Koberic, v »Oboře« u Uh. Brodu, u Vrbky, u Pornic, u Velatic, u Podolí, z přechodu do křesťanství mo-

hyly u Bojkovic (žárové i kostrové), čistě křesťanské jsou v lese u Částkova, u Drahlova, u Jarohněvic, u Luhačovic, u Nové Dědiny, Tabarek, Vrbky a jinde. Na Slovensku vyskytly se »pohanské« žárové hroby u Koše, v Krasňanoch byly na jednom pohřebišti pohřby »pohanské« žárové i křesťanské kostrové, pouze křesťanské u Královského Chlumce, Uh. Skalice, Priekop, Trenčína, na Děvině a na mnoha jiných nálezích. Z archeologického zjištění staroslovanského pohřbívání u Slovanů českých, moravských a slovenských vysvitá, že v »době pohanské« vyskytují se pouze pohřby žárové, působením křesťanství tento způsob pohřbívání poznamená a přechází v pohřbívání těl. Toto zjištění veškeré poslední nálezy pouze doplňují nikdy nemění. Seřadíme-li jednotlivé písničky RK časově, jak se událostmi kam hlásí, zjistíme, že zaznamenaným v nich pohřbíváním odpovídají zjištěnému způsobu pohřbívání u starých Slovanů českých v této době: v Čestmíru písni ryze »pohanské« je »pohanský« způsob pohřbívání (»doníž mrtev nezžen«), v Jeleně první úsvit křesťanského pohřbu (»leže junosce v chladnej zemi na junosí roste dubec dub«) z prvních dob, kdy se také pohřbívalo jednotlivě v lesích, na rozcestích, v Opušt. již křesťanství (»otčík ... zahřeben v rovečce, ... máti ... travba na nej roste«), s největší pravděpodobností řadový hřbitov.

R po stránce archeologické odpovídají tedy našemu nynějšímu poznání slovanského pravěku, jsou archeologicko-prehistoricky naprosto nezavadné a nemohly proto vzniknout na počátku 19. století, kdy »nesmělé počátky českého starožitnického zájmu... bojující ještě s předsudky a pověrou, ... kladly přirozeně všechny nalézané starožitnosti a tedy také mlaty do jednoho jediného období pohanského věku, ... přeplněného pele-mele materiálem všech možných různorodých kultur...«. Tento archeologicko-prehistorický stav z počátku minulého století není v RK ani v nejmenším zachycen, archeologická podstata R vyrůstá jediné ze staroslovanských starožitností z údobí, které R časově zabírají, jež však osvětlily teprve vykopávky posledních desetiletí; jednotlivé písničky R jsou archeologicko-prehistoricky, dobově, vzdělanostně naprosto přesně rozlišeny a ověřeny; celkově jsou důsledně všechny zařazeny do »doby železné«, což bylo možné teprve po roce 1836, kdy dánský archeolog Chr. Thomson po prvé zavedl dělení pravěku na dobu kamennou, bronzovou a železnou. Toto dělení zvítězilo pro pravěk země české. »Pravěk země české« v šedesátých letech minulého století. »Revisí RK s hlediska archeologického«, podanou drem Skutilem, zůstává tedy archeologicko-prehistorická podstata R neotřesená, tato práce dokazuje pouze, jakým způsobem musí tato »revise« býti stvořena, aby bylo zabráněno mocnému a otřásajícímu vstupu R do poznání života starých Slovanů českých; uznáním starobylosti R vyvstal by náš věd archeologické jedinečně cenný doklad pro poznání dávné minulosti našeho národa, který svým jasným svědectvím by zásadně a důsledně změnil obraz dávné minulosti Slovanů českých, jak je dnes všeobecně vykreslen. Starobylost R také ukazuje, jak pochybená a nevěcná byla »Masarykova charakteristika Rukopisného boje, že to to byla vlastně revise domnělé staré slovanské kultury, která se stala revise celého kulturního života přítomnosti«. Je otázkou, zda tato věda má vůbec právo na život, aby takovou svou »revisi« onu »revisi« ještě dnes uměle udržovala při životě.

Kdo byl tajemný „Dobroslav“,

o němž se mluví v souvislosti s „Dobroslavským chluncem“ z rukopisu Zelenohorského?

Srazí-li se »historik« s pravdou
odnese si boule vždycky jen pravda.

Prof. F. M. Bartoš z Husovy evang. theol. fakulty tvrdí ve svých »Listech profesoru F. Marešovi o RKZ« a ve svém »Historickém rozboru RKZ«, že Dobroslava si »vymyslíl« teprve kronikář V. Hájek a uvedl ho prvně do historie ve své kronice z r. 1541 jako mythického zakladatele Hradce Králové při soutoku Orlice s Labem, tam, kde se v RZ mluví o Dobroslavském chlunci. Proto jest prý zmínka o »Lutoboru z Dobroslavska chlemca, ideže Orlicu Labe pije« ve verši 34 a 74 »smrtnou ranou pro rukopis Zelenohorský« a »takřka matematicky průkazným novým důkazem padělanosti RZ«. Tak soudil již patriarcha Josef Dobrovský ve Wiener Jahrbücher der Litteratur r. 1824, což jest prý jeho nejpádnějším důkazem proti pravosti RZ«, proti němuž se prý nedovedl postavit ani Palacký v Aelteste Denkmäler der böhmischen Sprache z r. 1840.

Bartošovi se tedy nelíbí Dobroslav. Jest prý »výtvořem pohádkáře Hájka«, z něhož ho prý převzal padělatel Jos. Linda kolem r. 1817. Tak se prý prozradil moderní padělatel vědění, jež bylo dostupné pouze jemu a nikoli staročeskému básníku z X.—XI. století, do něhož se klade sepsání RZ podle písma a jazyka.

Škoda, přeškoda, že prof. F. M. Bartoš nezná jako historik ani nejstarší kroniky Kosmovy z rukopisu Lipského z r. 1154 nebo z rukopisu Štokholmského. Tam by se s hrůzou dozvěděl, že Dobroslav není »výmyslem« Hájkovým, ani Lindovým a Hankovým, nýbrž že skutečně existoval v X. století, do něhož spadá sepsání RZ.

Tehdy žil a vládl na panství slavníkovském v severovýchodních Čechách kníže Dobroslav. V rkp. Lipském píše se »Dobroslav« jako v RZ, kdežto v rkp. Štokholmském jest psáno »Dobroslav«. Jeho otcem byl kníže Slavník, matka nazývala se kněžna Střezi-slava. Kronikář Kosmas podává nám nejen přesný rodokmen Dobroslavův, nýbrž i jména všech jeho bratrů.

Jeho dva starší bratři nazývali se Soběbor a Spytimír, kdežto mladší bratři byli Pořej, Čáslav, sv. Vojtěch, biskup pražský a nejmladší Radim (Gaudentius). Všichni bratři — kromě biskupa Vojtěcha a Radima, kteří se věnovali stavu duchovnímu — vládli od mužných let na rozsáhlém panství slavníkovském, zabírajícím skoro polovinu Čech, pod vůdcovstvím svého vynikajícího otce, knížete Slavníka. Byl v dobrém poměru s Přemyslovci za Boleslava I. a Boleslava II., jejichž vrchní mocí byl do jisté míry poddán. Proto správně napsal španělsko-židovský otrokář Ibrahim ibn Ja'qúb, jenž v X. století v době Boleslava I. navštívil Českou zemi že jejím panovníkem je král Frágy a Búimy. »Frágo« myslil Pražany, t. j. kmen Čechů s hlavním hradem Prahou, »Búimou« rozuměl ostatní Čechy, tehdy slavníkovské, mající sice vlastní knížata, ale jaksi formálně podrobená Pražanům, Přemyslovcům.

Po smrti Slavníkově r. 981 vládl Dobroslav se svými čtyřmi bratry Soběborem, Spytimírem, Pořejem a Čáslavem na slavníkovském panství společně, jak

bylo tehdy zvykem v staročeském právu dědickém. Nejstarší Soběbor byl starostou celého rodu.

Zdá se, že každému z bratrů slavníkovců příslušela již z doby vlády jejich otce Slavníka určitá oblast působnosti. Tak na př. Čáslav spravoval Čáslavsko s hradem Čáslaví, Pořej Kladsko s přilehlou oblastí v polském Hnězdensku, kde slavníkovci měli své statky a Dobroslav vládl v kraji okolo Orlice a Labe, kde se v RZ uvádí »Dobroslavský chlunc« na Dobroslavsku. Jinak hlavním hradem byla všem bratrům Libice nad Cidlinou, oblíbené sídlo Slavníkovo. Básník RZ zná Libici a nazývá ji »L'ubici bilou«, do níž nejprve posílá kněžna Libuše své poselstvo vzhledem k významu tohoto sídla. Již to prozrazuje, že básník RZ pocházel z doby Slavníkovy.

Panství slavníkovské bylo ohromné. Pohraničními jeho hrady jmenuje kronikář Kosmas hradiště na hoře Oseku nade Mži proti území Přemyslovskému (Pražsku), dále Chýnov, Netolice a Doudleby proti Němcům, Litomyšl na východě proti Moravě a Kladsko proti Polsku. Proto posílá-li kněžna Libuše v RZ své posly do Libice, do Dobroslavského chlunce, do Ratiboru v horách Krkonošských, do Kamena mosta, k Brdům, k Sázavě a Mži, pak vlastně jen pohlavary slavníkovské z IX.—X. století. Druhými slovy, Libušin soud jest jakousi Ságoou rodu Slavníkovského, kladoucího svůj původ až do dob báječné kněžny Libuše, jež se ucházela o jejich výrok při sporu o dědictví otcovské mezi rozvaděnými bratry Chrudošem a Štáhlavem z rodu Klenoviců. Slavníkovským prostředím, z něhož vzal své hrdiny, se básník RZ prozradil, že žil v IX.—X. století, vzdor tomu že znal i avarské právo, o němž neměli tušení básníci z doby probuzenecké.

Libuše totiž předložila soudu trojí řešení: 1. buď, aby oba bratři vládli dědictvím společně, nebo 2. aby se o dědictví rozdělili rovnou měrou, po případě 3. aby byl ustanoven nález nový, schopný usmířiti oba bratry.

Rozhodnuto bylo podle staročeského zvyku, jehož se drželi i všichni bratři Slavníkovci po smrti svého otce Slavníka r. 981: »i umre-li slava čeledina, děti všě tu zbožiem v jedno vladú, vládyku si z roda vyberúce.«

Nespokojený Chrudoš však trval na tom, že pouze prvorozenec má vládnouti nad celým dědictvím otcovským! Jest s podivem, že žádný český historik dosud nepoznal, že jest to staré avarské právo prvorozenství, jež kdysi v Čechách také platilo za vlády Avarů v dobách před Sámem. Měl tedy Chrudoš do jisté míry také pravdu, když jako starousedlík, v jehož žilách kolovala snad krev avarských vůdců a podmanitelů, dovolával se chlapského práva avarského, které bylo sice cizí, ale Chrudošovi skýtalo nesporně velikou výhodu: »prvéncu dědinu dáti pravda!«

V době Libušině žili Avari pouze v Němcích, to jest v Rakousku na Choubě a Comianu u Vidně, kde měli podle historických zpráv postaveny svoje avarské hrínky. Po sporu o Pannonii a po nové porážce Avarů r. 803 byla avarskému chánu Theodorovi, již pokřtěnému, vykázána císařem nová sídla v Němcích mezi Vidní a Sabarii (Stein am Anger), kde se po r. 811 výrokem císařovým jejich sídla ustálila.

Avarské právo, podle něhož měl statky otcovské dědití výhradně syn nejstarší platilo tedy i v Němcích v IX. století u Avarů a přeneslo se patrně i do Bavor, kde je máme doloženo u německého básníka Wolframa z Eschenbachu, nar. r. 1170. Ten si v Parzivalu stěžuje, že jako později narozený syn neměl podílu v rodném dědictví: »Daz ist ein währheit sunder wân, daz der altest bruoder solde hân sins vater ganzen erbeteil«, I. 4, v. 27—30; 5, v. 1—10.

Souhlasí tedy úplně se skutečností, když kmet Raibor v RZ volá: »Nechvalno nám v Němcích (to jest u Avarů) hledat právo, u nás právo po zákonu svatém...«, neboť tehdy sídlili Avari skutečně v Němcích.

Tím jest úplně vyvrácen Pekařův důkaz padělanosti, mluvící o nemožnosti nějakého práva prvorozenství u Čechů a Němců v době Libušině nebo v IX. až XIII. století, papouškovaný prof. Janem Slavíkem, Bartošem, Holinkou atd. Jest to důkaz z nevědomosti.

Konečně kronikář Kosmas podává nám i úmrtní list Dobroslavův. Zemřel násilnou smrtí, když přijel na společnou poradu všech Slavníkovců, v Libici v sobotu dne 28. září r. 995, v památný den, kdy Přemyslovci a Vršovci vyvraždili celý rod Slavníkovců až na Soběbora, který byl tehdy v Polsku. Panová tedy Dobroslav od r. 981—995, nečítáme-li spoluvládu jeho za života Slavníkova. Čeho více může žádati historik F. M. Bartoš od ubohého lidového kronikáře Kosmy, jenž přesně popisuje i rozlohu celého slavníkovského panství v X. století?

Básník RZ si ovšem svůj Dobroslavský chlumeц promítl až do doby Libušiny. Řídil se asi slavníkovskou tradicí a pak věděl, že podle zvyku slavníkovského obdrželi synové knížecí vždy jména po významných předcích, kteří na slavníkovském panství kdysi vládli. Proto se jména Dobroslav, Čáslav, Spytihněv, Porej, Lutobor, Litobor, Závise, Ojř atd. u Slavníkovců a na jejich panství ve východních Čechách, v Kladsku i v Polsku stále opakují po celá století. Do Polska byla přenesena Pořejem, který tam založil slavníkovskou linii polskou, jež užívala po staletí jmen »Dobrosław, Dobestaw, Dobiestaw, Czaslaw, Czestek, Spytyniew, Spytymir, Zawisze, Ojierz, Dobrosławski erbú Poraj atd. až do XVII. století.

Jest tedy pravděpodobné a možné, že »Dobroslavský chlumeц« byl založen již před Libuší, a sice nějakým předkem slavníkovců z doby avarsko-slovanské, jenž se nazýval taktéž Dobroslav, jako jeho potomek z X. století. Pak by ovšem název »Dobroslavský chlumeц« nebyl žádným anachronismem. Podle *archaeologických vykopávek*, prováděných na chlumu při soutoku Orlice s Labem, jest původ osady a opevnění prastarý. Pochází z doby avarsko-slovanské a jest bezpečně dokázán nálezy předmětů t. zv. *kultury keszthelské*, která je sice avarského původu, ale byla také rozšířena na slovanské kmeny v době slovansko-avarské.

Mohl tedy existovati Dobroslav i z doby mythické. Nám však úplně postačí, když známe Dobroslava z doby historické. »Lutobor z Dobroslavska chlemca« z RZ značí, že Lutobor pocházel z prastarého místa, které v X. století patřilo k panství slavníkovského Dobroslava, a jež se tudíž nazývalo »Dobroslavským chlumcem«. Tím se básník prozradil věděním, jež bylo dostupné jemu jako současníku knížete Dobroslava z X. století.

Platí-li pro F. M. Bartoše jako »advokáta« neúprosné: »O čem se nedochovaly listiny, to se neudálo!«, pak se musí spokojiti s historickými dokla-

dy uzatými z kronikáře Kosmy, že v r. 981—995 vládl v území slavníkovském, jež zabíralo i krajinu při ústí Orlice s Labem, kníže Dobroslav. F. M. Bartoš jest tedy skvěle 100% poražen svými vlastními zbraněmi. Není mojí vinou, že F. M. Bartoš jako historik nezná kroniky Kosmovy. Mohl se o Dobroslavovi dočísti i v historických příručkách pro lid obecný, na př. v J. V. Šimákově: *Kronice Československé*, I. díl, str. 59, nebo v *Kulhánkově* populární *Kronice*, str. 164, nebo ve *Flajšhansově* článku »Jméno »Čech« a některá jiná«, když jsou mu nedostupné *Fontes rerum Bohemicarum — Prameny dějin českých*, II. díl, 1874 z nadání Palackého. Jest věci zkušeného nebo nezkušeného historika, umí-li si své prameny správně najíti nebo neumí.

Budiž ovšem po pravdě řečeno, že ani J. V. Šimák, ani Fr. Kulhánek, ani V. Flajšhans se nedoutpili mluvíce o Dobroslavovi, že jest to onen záhadný Dobroslav vládnoucí v kraji při soutoku Orlice s Labem, kde se v RZ připomíná Dobroslavský chlumeц.

Jest tedy znalost o tomto slavníkovském Dobroslavovi z X. století, o němž se tuto prvně zmiňují v souvislosti s Dobroslavským chlumcem z RZ, novodobým hyperchronismem, t. j. znalostí o věcech, které byly vypátrány až ve XX. století, ale o nichž domnělí padělatelé V. Hanka, J. Linda okolo r. 1817, ani Dobrovský, ani Jungmann, ani Palacký tehdy nevěděli. Za to staročeský básník rukopisu Zelenohorského, žijící v X. století jako současník Dobroslavův, musil o nich věděti. Proto jest »Dobroslavský chlumeц« z RZ skvělým důkazem pravosti RZ.

Tak »známka doby, v níž vznikl RZ, se zřetelně projevila ve věděni básníkově«, podle známé historické teorie, citované F. M. Bartošem v úvodu k jeho Rozboru RZ. Teorie jest tedy správná — pouze historik Bartoš nenaucil se ještě správně jí používat. Honil se za romantickými vidinami, místo aby si všimal reálných hodnot.

Básník RZ nemohl svoji znalost o Dobroslavovi čerpati z kroniky Kosmovy, jejíž I. díl byl hotov již r. 1113, neboť jest prokázáno, že Kosmas chybným čtením verše 105 »po žele súde« (podle přání soudě) z RZ, jež si vykládal jako »po železu súde (in virga ferrea iudico) se sám prozradil, že opisoval jedině z RZ. Kromě toho Kosmas, neznae o avarském právu prvorozenském, neporozuměl sporu dvou rozvaděných bratrů o dědictví otcovské z RZ a přeměnil jej proto na spor dvou šlechticů o meze sousedních poli v duchu XII. století. Tudíž jest RZ starší než kronika Kosmova a básník RZ čerpal ze svých vlastních znalostí jako současník posledních Slavníkovců.

Také kronikář V. Hájek si svého Dobroslava neuvmyslil, jak úplně bez dokladů tvrdil Dobrovský a po něm papouškoval F. M. Bartoš. Vždyť jsem prokázal, že kníže Dobroslav skutečně existoval a vládl na slavníkovském panství, jež zabíralo i krajinu královéhradeckou nad soutokem Orlice s Labem v X. století, v letech 981—995. Zajímavé jest, že kronikář Hájek vůbec nevěděl o tomto slavníkovském Dobroslavovi. Znal kroniku Kosmovu pouze podle chybných opisů z XIII. století a proto bratra sv. Vojtěcha nazývá chybně »Pobraslavem« místo Dobroslavem. Nemoha znáti Dobroslava z Kosmy, kde bylo jméno zkomoleno na »Bobrazlau, Drobrazilau, Bohrazlau, Bohraslav, Pobrazilau, Probrázlau«, čerpal Hájek toto jméno Dobroslav jedině z rukopisu Zelenohorského, když hledal zprávy o původu Hradce Králové. Ježto se v RZ o Dobroslavu vůbec nemluví a pouze místo při soutoku Orlice s Labem nazývá se »Dobroslavským chlumcem«, připojil Hájek ke jménu, jež převzal z

RZ, celou ústní tradici o Dobroslavovi z doby knížete Nezamysla a učinil ho zakladatelem Hradce Králové. Hájkův »Dobroslav« není tedy »výtvořem Hájkovým«, nýbrž jest ohlasem z RZ, i když byl příkrášen místními pověstmi, jež si Hájek vyžádal vedle písemných dokladů od Jana Litoborského z Chlumu, který byl v letech 1518—1542 nejvyšším purkrabím kraje Královéhradeckého a nejvyšším písařem zemským.

W Kronikář Hájek *nevěděl vůbec Dobroslava ve spojitost s Libušíným soudem*, jež líčí ve smyslu podání Kosmova, Dalimilova a Pulkavova. Hájkův Dobroslav jako zakladatel Hradce Králové pochází až z *dob knížete Nezamysla a nežil vůbec v době Libušině*. Tohoto pojetí Hájkova o Dobroslavovi z doby knížete Nezamysla se drželi také Balbín, Stránský, Pubička, Dobner, Pelcl, Beckovský, Beinenberg, Šwenda i V. Hanka a J. Linda. Proto by v době probuzenecké *vůbec nikoho nenapadlo odporovati těmto autoritám*, zvláště kritickému Dobnerovi, který v té věci *úplně souhlasil s Hájkem*, a kláští Dobroslava do doby Libušiny nebo dokonce před ní, jako jest v rukopise Zelenohorském. Taková odchylka byla by ihned považována za známku padělanosti.

Škoda, že si F. M. Bartoš neuvědomil jen následující letopočty z Hájkovy kroniky:

Podle V. Hájka konal se *Libušin soud roku 721*.
kněžna *Libuše zemřela roku 735 a*

Dobroslav založil »Dobroslav« (Hradec Králové) roku 782. Matematik F. M. Bartoš mohl se tedy jen ptáti: »21 a kolik je 82? (rozluštění záhady: $21+61=82$); »35 a kolik je 82?« (rozluštění záhady: $35+47=82$).

41 46 Pak by se snad dověděl, že jen blázen mohl by převzít z Hájkovy kroniky *Dobroslava*, jež se roku 721 ještě *nenarodil* a poslati téhož roku jeho potomka Lutobora, který se *taktéž ještě nenarodil*, na Vyšehrad k *Libušině soudu z Dobroslavského chlumce* (Hradce Králové), jež Dobroslav založil podle Hájka až *47 let po smrti Libušině a 61 let po Libušině soudu*. Ani Hanka, ani Linda nebyli takovými poše-

tilci a netrpěli také záchvaty choromyslnosti, aby se tohoto nepředloženého činu dopustili. Znali dobře kroniku Hájkovu a věděli, že by se jim každý vysmál, kdyby spojovali Hájkova Dobroslava z doby knížete Nezamysla s Libušíným soudem.

Mohl-li Josef Dobrovský něčemu takovému uvěřiti ve Wiener Jahrbücher der Litteratur z r. 1824, pak bylo to projevem *duševní choroby*, již trpěl modrý abbé po r. 1801 a jež často se projevovala v záchvatech zuřivosti a v obviňování z padělatelství svých žáků a spolupracovníků. Proto byl tento »*choromyslný důkaz padělanosti RZ*« z úcty k trpícímu Dobrovskému zamlčen Palackým a Šafaříkem r. 1840, ačkoliv k jeho vyvrácení postačí znalost dětské matematiky od 1—82.

Jest velice smutné, že musil jsem prof. F. M. Bartošovi vysvětliti tento »*matematický důkaz*« hodně srozumitelně, takřka »po lopatě« a zopakovati s ním i jednoduché odečítání z obavy, aby mne taktéž nenaríkl jako Palackého a Šafaříka z »*těžkého vědeckého provinění*«, že jsem se »*neodvážil postavit se důkazu Dobrovského*«, jež jest prý »*smrtnou ranou pro RZ*« a *nejpádňším důvodem proti pravosti RZ*.« Zároveň jest to prý Bartošův *takřka matematický průkazný nový důkaz padělanosti RZ*«, na němž prý »*nejlépe vynikne povaha, průkaznost a přesvědčivost historikovy metody*.«

Je-li však tato matematická *bota* o Dobroslavském chlumci domněle »*nejpádňším matematickým důkazem*«, na němž prý *nejlépe vynikne povaha, průkaznost a přesvědčivost Bartošovy historické metody*«, pak si snadno dovedeme představit, jak asi vědecky uboze a pod kritiku musí teprve vypadat *ostatní F. M. Bartošovy důkazy*« v Listech profesoru F. Marešovi, v Bartošových Rukopisech a v jeho Historickém rozboru RKZ, na nichž podle vlastního ocenění Bartošova »*povaha, průkaznost a přesvědčivost jeho metody*« prý — »*tak nevynikne*«! Tot musí býti již skutečné zříceniny, *vědecké boty s holinkami*, na jaké jsme zvyklí z *Národního osvobození*, z *Vědy a života* a ze Slavíkova »*Šábesu*«.

Dr. Vladimír Z á k r e j s :

Grudův zázrak.

Článek Dr. J. Grudy v č. 4. II. Zpráv jest ve sporu rukopisném mnohonásobně kuriosní; na př. Flajšhansovo vystoupení v r. 1896 bylo motivováno podstatně jinak. Samotný pak článek Grudův je bezpečný průkaz o nepostradatelnosti Zpráv pro naši národní svěbytnost; redakce, poprávající místa odpůrci, vysoce se mravně povznáší nad naše »slova a slovesnosti«, staré i nové. Díky slovenským přátelům mohu totiž potvrdit, že autor skutečně existuje, ač výpovědi jeho jsou v podstatě fantastické, mystifikující, ba irracionální. Několik dokladů:

Dr. G. zdůrazňuje, že jest odpůrcem Rukopisů čistě z věcných, neosobních důvodů. Ale své věcné důvody tu neuvádí.

Při tom Dr. G. praví, že technický (spíše technologický a chemický) průzkum RKZ dopadl pro odpůrce nepříznivě a snad prý časem podaří se zde soud vědy poopravit moderními a bezpečnějšími metodami. Taková jest věda linguisty. Jsme tedy tam, kde jsme byli před padesáti lety. Chemie mu spor nerozhodne, nerozhodne také linguistika; tato pro svou dnešní nedostatečnost, neboť výpojem námitky linguistické padají, ona proto, že si počká na nějaké moderní

a bezpečnější (pro nepravost) metody. Zde ovšem zůstává laikovi, který má technické školení, vskuktu rozum stát; RKZ nebyly falšovány dříve, než v roce 1817 a musí býti »technicky« studovány k tomuto roku, k tehdejšímu znalostem a možnostem. To by mělo být jaksí jasné. Autor tu nenamítá nic více a nic méně, ač toto přirovnání pokulhává za přirovnávaným, — že Akropole je poddržena, poněvadž budoucí chemie dokáže, že postavena byla ne z mramoru, ale ze železa. Co platí v linguistice, nelze přenášeti beztréstně na chemii, spekulativní hádání pravdy a lži na exaktní vědění, jehož v r. 1817 vůbec nebylo. Neznámý falsátor nemohl pracovati metodami tak moderními, že teprve budoucí doba, po roce 1939, je snad, možná a sotva, teprve objeví, neboť pro dnešní chemii není tajností, jak by si byl býval musel falsátor před rokem 1817 počínati, jakož i to, že si tak počínati nemohl technologicky. Kdybychom se přidrželi objektivně jen kopyta linguistiky, dojdeme k témuž výsledku, že si tak nemohl počínati ani linguisticky. Nuže, kde hledati onoho zázračného znalce? Zázračný znalec provedl zázrak chemický, — podle prof. Vojtěcha, jehož metody k r. 1817 jsou

dostatečně moderní, — a tak nezbyvá, leč hledati někoho, koho věda nezajímá, ale kdo zázrakům uvěří a zázraky prohlásí za fakta, čímž tedy přestanou býti zázraky. Nová věda se rodí. Důkazem nepravosti RKZ jest fakt zázraku. K tomu ostatně netřeba linguistiky.

Ríkáme »Vlasti zdar« a uvažme, zda-li nemohoucnost linguistiky, zvláště, je-li předstírána, jest vlasti ku zdaru. Patrně bude tu nějaký shnilý a otravný kořen.

Karel Třeska:

Hankova vydání RKZ a jejich chyby.

I. Interpunkce.

Kritika textu RK se provádí od r. 1861, kdy byly V. Rokosem poprvé pořízeny dobré fotografie všech stránek rukopisu a vydány v kritickém vydání Vřfátkově. Tehdy se poprvé poznalo, že není možno dosavadní Hankova vydání RK považovati za ideální, a položen tak základ k důkazu, že V. Hanka nebyl oním, jenž měl čest býti autorem RK.

Avšak usedněme na chvíli sami nad Hankovými edicemi Rukopisů. Představujme si po tu chvíli, že Hanka skutečně byl jejich padělatelem. Z této these plyne neomylně, že byl také stoprocentním jejich znatelem. Ale ta chvílka nás přesvědčí o pravém opaku. Láskyplný »autor« Václav Hanka měl patrně chvílky, kdy jeho vlastní dílo stávalo se mu zhora nesrozumitelným. Jeví pozoruhodné rozpaky, ba obrací smysl až v nesmysl, nejen na ruby.

Již prof. Jan Vrzalík ve svém »Poučení o nepadělaných Rukopisech«, str. 9., praví:

»Rukopisy nejhůře ze všech vydavatelů četli a interpretoval právě člověk, jenž měl býti jejich původcem, nebo alespoň pisatelem.«

Poněvadž se dnes můžeme opřít již o několikrát fotografické vydání, můžeme si přemnohé z Hankových omylů vysvětliti spolehlivě jeho nedostatečným vyzbrojením technickým při zkoumání zcela neznámého materiálu. Oko lidské nevidí na nejasných místech tak spolehlivě jako čočka fotoaparátu. Nic jiného nemůže Hanku omluvit za to, že nebyl dosti pečliv k výtvoru, jenž mu přinesl největší slávu.

Krom nejasného vidění jsou tu však ještě jiné kategorie poklesků. V první řadě Hanka neovládal jemných rysů orthografie RK. Za druhé mu chyběla zkušenosť, potřebná k správnému výkladu. Má tu zajímavou metodu: zhusta to, o čem neví, jak vyložit, ponechává zcela bez výkladu nebo překladu. Velmi nározná jest tu skupina poklesků, v nichž marně zápasil s interpunkcí nejasných míst. Interpunkce jest také druh výkladu textu, a přistoupíme k ní níže podrobněji. Čtvrtou kategorií jsou moderní rasury, pokud mohou pocházeti od Hanky.

Naše číslování veršů se v dalším řídí Vrzalíkovým »Poučením«.

Přecházíme k řadě dokladů chybné Hankovy interpunkce a jí způsobeného neporozumění smyslu originálu.

První z nich je v Čest. 73—76, kde Hanka klade chybnou interpunkci, nerozumí smyslu a je nucen doplniti »vynechané« slůvko, aby se jakéhos takéhos smyslu dobral.

který by měl být vyřazen a na oheň vržen. Jak krásné, rodí-li se někde Spasitel zprofanované vědy! Vítán buď i každý prorok to předobrazující. Pro svou osobu ručím za to, že česká linguistika postačí k průkazu pravosti RKZ, neboť forma starobylých »skládání« jest postačitelně průkazná a očitá, kdežto hádankářská etymologie příliš nám připomíná dobu slavného neprůkazného etymologa, V. Hájka z Libočan, stol. XVI. a výbavu tehdejších mučtřen.

I meč jeho padáše v Pražany
jako drvo se skály a po horách
mnoho silných dubův:
tako ke hradu se shluče
Neklanových vojnův. —

Této interpunkci nemůže rozuměti nikdo, nerozuměl jí ani Hanka sám, a proto se domníval, že je tu ve v. 75 něco vynecháno. Roku 1829 skutečně doplnil tu slovo »káci« a nč. překladě píše toto:

I meč jeho padal v Pražany
jako drvo se skály a po horách
mnoho silných dubů káci.
Takto ke hradu se shluklo Neklanových vojsk.

Tím ovšem nesmyslu nenapravit. Je jen okatější. Sudmež: Kruvojův meč podle tohoto prepisu jednak (na hradě!) padá do pražských a jednak po horách mnoho silných dubů káci! Ve skutečnosti smysl místa (viz náš text!) jest: a meč jeho (t. j. Kruvojův) padal do Pražanů jako strom padá se skály (t. j. prudce a neodvratně). Ale (neboť spojka »a« má tu význam adversativní) jako je po horách mnoho silných dubů, tak (nebo tolik) se ke hradu shluklo Neklanových vojsk. Hanka nepoznal (otázka jeho autorství se stává úplně absurdní), že obě věty spolu stojí v ostrém protikladu, a nepoznal též, že mezi »silnými duby« a »Neklanovými vojsky« je příměr, který se v jeho interpunkci úplně ztratil. Takové přirovnání bojovníků k dubům se v RK činí ostatně i jinde, srv. Záb. 125.

Toto místo je tedy přímým dokladem pravosti rukopisu Královédvorského.

V Čest. 166—7 Hanka dělí verše:

Zdě ny viděti Vlaslavu shóry:
ruče dolův kolkol vrcha sého.

Kdyby byl autorem, byl by si musil Hanka povšimnouti, že v jeho prepisu Čestmír mluví, jakoby Vlaslav byl na hoře. Ve skutečnosti byl Vlaslav na rovině, jakož plyne z v. 154:

Tamo na rovní očekáváše je vojivný Vlaslav.

Nikde se nepraví, že mezitím Vlaslav na horu vystoupil. Naopak ve v. 167 praví Čestmír: ruče dolův! Byl tedy na hoře Čestmír, a ne Vlaslav, a slůvko shóry nepatří k v. 166, nýbrž k v. 167.

Hanka nebyl autorem RK, neboť na tomto místě si chybným dělením zahradil cestu k správnému smyslu, čehož by autor neučinil.

Podobně Záb. 44 — podle H. »ty pješ srdce k srdcu«, ač pouhá aposice »srdce k srdcu« by tvořila nesmysl a ač Hanka jako skladatel měl vědět, že je to

odpověď na začáteční verše písně Zábajovy, jenž prohlašuje: »Vám pěju najniží zdola piesn, — ide z srdce mého, — z srdce najnižejé pohrúžena v hoři« (v. 22—24). A Slavojova odpověď ve v. 44 má Zábaje ujistit, že slova jeho z srdce jdoucí docházejí ohlasu v srdcích mužů naslouchajících.*) Jenže Hanka — nevěděl a tím se — prozradil.

23
25 U místa Záb. 68—70 nemůžeme se ani dnes dobrati pravého dělení, tolik však sluší říci, že dělení Hankovo je to nejposlednější, které přichází v úvahu. V. 68 naznačuje, že mladíci odcházeli z lesa v různé době, kdežto v. 69, že odcházeli v různé strany. Nesnadný je zejména v. 69. Hanka dává za »różno« čárku a slovo »vezdě« řadí k následujícímu »ke všem dřevóm«.

23
25 V Záb. 108—9 smysl je: podnebesí bylo plno záře od slunce a v té záři se nadto blýskaly zbraně králových vojsk. Hanka v prepise i v překladě dělí:

Podnebesie bě plno osvěty
(t. j. plno záře).
ot slunce v osvětě pino blska
(t. j. v záři plno blesku od slunce),
z králevých vojev
(zbylo jako nesmyslný přívěšek, o němž se neví, k čemu se vztahuje).

Tak dovedl Hanka zabít duchaplnou gradaci (osvěta — blsk), jejímž prý byl autorem.

23
25 Přímo úžasnou nevědomostí, a spolu i bezradností, projevil Hanka ve v. 125—5 Zábaje. Tam je tento smysl: i vyrazí Zábaj a planoucíma očima míří v Ludieka. Pohlížíme-li na ně, vynikají (z vojska), jako dva duby proti sobě stojící vynikají z lesa.

Příznáváme, že místo je nesnadné. Ale aspoň smysl mohl Hanka podat správně a nemusil v něm kolísat, byl-li autorem RK. Nebyl jím však, neboť z jeho prepisu obdržíme tento nesmysl: Zábaj vyrazí hořícíma očima v Ludieka. Dub míří proti dubu. Zřítí z e všeho lesa. — Opět takový přívěšek beze vší souvislosti, jako byl v Záb. 109. V ně. překladě přidal k tomu nonsensu Hanka ještě trochu: »I vyrazil Zábaj s hořícíma očima v Ludieka, m ě ř í dub proti dubu. vid ě t i z celého lesa. Škoda, že už Hanka ne ž i j e; mohli bychom se ho zeptati, proč v jeho prepisu bývá náhle kus textu zbytečným.

23
25 Sem patří se všemi svými následky i chybná interpunkce v Záb. 168—170. Rukopisné »zauoi« prostě značí »za voji« a patří k v. 168, kde je takto podepřeno ukazovací zájmeno: ten les za voji. Hanka z toho udělal »Zábaji« a dal k v. 169, kde přece zcela stačí oslovení »Bratře«. Ze náš výklad v. 168 originálu je správný, možno dovoditi z v. 177, kde už demonstrativa není, poněvadž také není bližšího určení (»za voji«). Ve v. 170 pak dělí Hanka chybně: neupúšcej, búří vz-vrahy; r. 1829: neupúšcej búriiu vz vrahy; r. 1851 má sice prepis správný, ale hned 1852 od něho upouští:

*) Hanka klade novočesky:

Aj, ty Zábaji, ty pěješ srdce k srdci,
píseň z středu hoře jako Lumír,
ký slovy i p ě n í m byl pohýbal
Vyšehrad: vše vlasti;
tako ty mně i vši bratř

»Interpunkci Hankova se přiči smyslu celého našeho výňatku. O Lumíru neplatí, že p ě l píseň »z středu hoře«, slova ta k Zábaji se táhnou, jakož on v úvodu zpěvu svého sám o sobě praví: »piesň ide z srdce mého pohrúžena v hoři«. O Lumíru platí ale kat exochén, že zpěv jeho býval tak mocný, že hýbal Vyšehradem i všemi vlastmi, a tu vlastnost mocně úchvatného zpěvu slavného pěvce přikládá Slavoj i zpěvu Zábajovu. Správně článkoval zde... Svoboda... Překladatel znal tedy jasněji, co povědino býti chtělo, než sám skladatel!« (Vrtátko, Hanka a RK, ČČM 1871, 425.)

neupúšcej, búřit v vrahy! Kolísá tu tolik, že objektivní pozorovatel těžko může o něm předpokládat, že by byl znal text i smysl toho místa. Kromě toho klade Hanka v. 168 takto (bez demonstrativa a imperativu!): Koni řehce vešken les. Zřejmě se domníval, že tento v. 168 a 177 mají tvořiti spolu jakýsi refrén, a neporozuměl, že v prvním případě se dávají instrukce, aby byli připraveni koně, podruhé se konstatuje, že rozkaz proveden. Jednak tedy H. neporozuměl ději, jednak nepochopil účelnosti ukazovacího zájmena »ten« ve v. 168. Ale právě tím se prozradil, ut supra.

23
25 Shledali jsme, že chybných interpunkcí se Hanka dopouštěl v básních složených volným veršem, tedy hlavně v Čestmíru a v Zábaji, nikoli v básních, jejichž verše mají určitý počet slabik a kde interpunkce je snazší. Znovu souhrnně zdůrazňujeme pro všechny případy chybné interpunkce, že se zakládají na Hankově neporozumění smyslu, jehož se lze dobrati často jen logickým promyšlením situace, které podává originál. Že Hanka skutečně smyslu na oněch místech nechápal, o tom na některých z nich svědčí kvality, jež jeho interpunkcí byly pohřbeny, i neobratnost Hankova členění, kterou jistě sám cítil, neboť si vymýšlel různé doplňky textu, který se mu v jeho výkladu zdál porušený. V kritickém zpracování textu RK překážela Hankovi malá vědecká erudice a osobní povrchnost. Už tyto vlastnosti samy o sobě by činily Hanku neschopným složití RK i RZ, i kdyby chyb v prepisu nebylo. Avšak chyby ty, Prozřetelností zachované, výstižně dokresluji nejen stav jeho znalostí filologických, nýbrž i Hankův celkový poměr k RKZ, totiž postavení člověka, který přes všechnu svou snahu a povrchní nadšení zůstal přece státi opodál, nevníkl do jemností, jež tvoří esenci řeči, dikce a pravopisu RKZ, i dobrého smyslu textem musejních originálů podávaných, a tak nám zanechal věru monumentum aere perennius pravosti RKZ. Je přece jasné, že tolik vědomostí každý autor o svém vlastním díle má, aby je dovedl správně interpretovati. Toho není v případě Hanky a RKZ. Jediný možný soud z toho následuje, že tedy Hanka nebyl ani autorem, ani překladatelem ani pisatelem RKZ. Václav Hanka nám zanechal své prepisy a tím nám podal svědectví jasné, svědectví nepodezřelé, poněvadž bezděčné, že neměl s RKZ nic co činiti ve smyslu falsátorské teorie, která proti tomuto důkazu nemá, co by postavila.

I kdyby tyto originály RKZ jednou byly zničeny dopuštěním božím, jako se stalo r. 1812 Slovu o výpravě Igorově, a i kdyby třeba nebylo nikdy bývalo žádných chemických a fotografických zkoušek, jež jsou tak evidentním důkazem pravosti s docela jiné stránky, přece by nám v prepisech, překladech a výkladech Hankových byl zachován důkaz pravosti. V tom je význam Hankových vydání. Vždyť těch chyb je v obou Rukopisech jím napácháno tolik, že už k vůli pověsti odpůrců Rukopisů se hrozíme učiniti přesnou statistiku. Je to rukopisová hekatomba, jež se vyrovná vahou pověstné Gebauerově hekatombě filologické a přesnosti ji daleko předčí, protože vytýká něco na základě dochovaných, nikoli nedochovaných fakt.

Česká společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů - laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy, přispívající K 50.—, činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

O parallelách s hlediska realistického.

44 Další doklady k čl. uveřej. pod tímto názvem, které nám autor článku dodatečně zaslal (viz Zprávy č. 1 a 2).

Další kontrolou mého tvrzení, že syčivé střely tatarské byly známy ve staré době Číňanům i Japoncům mohl si prof. K. Titz snadno najít ve francouzském slovníku klasické čínštiny *F. S. Couvreaux: Dictionnaire classique de la langue Chinoise*, Siem-Hsien, 1930. Tam mohl se dočísti, kdyby to dovedl, že slovo »*ming-ti*« znamená »*flèche sifflante*«, t. j. syčivou střelou. Slovo udrželo se po celý středověk, jak dokazují četné literární doklady uvedené v *Gilesově: Chinese-English Dictionary*. I v moderním *English-Chinese Standard Dictionary*, vydaném v Commercial Press v Šanghaji r. 1929, našel by prof. Titz snadno, kdyby nelenil, na str. 1162 pod heslem »*a whizzing arrow*« (syčivá střela) čínský znak »*ming-ti*« s příkladem: »*making a humming or hissing sound as a whizzing arrow*«, což značí: vydávati bzučivý nebo syčivý zvuk jako syčivá střela.

Z toho jest zřejmo, že »*syčivé střely tatarské*« existovaly ve středověku, i když o nich žádný z evropských autorů až do r. 1895, do vydání E. H. Parkerova díla o Tatarech, nic nevěděl. Proto jsem nazval znalost o nich v RK *hyperchronismem*. Věděly o nich pouze soudobé zprávy čínské a japonské, jež připisovaly vynález těchto syčivých šípů starým Turkotatarům. Těchto čínských zpráv nemohl ovšem znáti básník Jaroslava. Popisuje-li v básni, jednající o Tatarech, »*sykot kalených střel strašný*«, pak se jedná zřejmě o syčivé střely tatarské, jež jedině mohl slušeti na poli bitevním. Nepotřeboval k tomu žádného Chateaubrianda ani Macphersona, u nichž se ostatně mluví pouze povšechně o svkotu střel a kopí, nikoli však o sykotu »*strašném*« nebo »*zastrašujícím*«, jemuž sloužily speciální tatarské syčivé šípky, užívané k polekání nepřátelského jezdeckta. Proto si snadno vysvětlíme, proč koně Kumánů v bitvě na řecí Kalce obraceli se náhle zděšeně nazad, kdž Tataři vystřelili na ně své šípky, a pádili jako smvslu zbhaveni v šíleném úprku nazpět, že je ani jejich zkušeni jezdeci nemohli ovládnouti, a rozdunali dokonce svými konvty celý ruský tábor. Ani ruští kronikáři a pisatelé staroruských letopisů nemohli si tento bláznivý úděs koní vysvětliti. Připisovali jej nadpřirozeným silám tatarských čarodějů. Také v maďarských kronikách mluví se o náhlém a nevysvětlitelném útěku jezdeckých vojsk maďarských při setkání se s Tataři. Svkot obvyklých nebo opřených křesťanských střel nemohl tento zmatek v jezdecktu způsobiti — musilo se očividně jednati o nový a nezvyklý způsob tatarského boje, o hrůzu vyvolanou užitím dosud neznámých syčivých střel tatarských, o jejichž »*strašném sukotu*« mluví prvě básník Jaroslava.

Teprve při pročítání Parkerova díla, nazvaného »*A Thousand Years of the Tartars*«, II svazky, z r. 1895, vysvětlil jsem si příčinu zběsilého útěku kumánských a maďarských koní, právě tak jako úděs vojsk v básni o Jaroslavu z RK. Sinolog E. H. Parker jest také prvním z evropských učenců, jenž o původu syčivých tatarských střel něco napsal. Před ním nebylo o nich ničeho známo. Proto jest směšné, kdž prof. K. Titz praví v *Listech Filologických*, roč. LXII, 1935, čís. 2: »*Že bzučivé šípy existovaly u Orientálců, není poznatek tak novú, jak si mvsli Petre Zamphirescu (sic)!*«. Prof. Titz mluví zde však do větru, neboť *neumí citovati ani jediného evropského autora*, jenž by o těchto syčivých nebo bzučivých tatarských střelách před Parkerem něco psal. Kromě toho prof. Titz neumí

ani správně opsati slovo Zamfirescu! Podivný to »romanista«, jenž neví, že v rum. vůbec neexistuje »*ph*«!

Také jest zábavné, kdž prof. Titz ve svém článku v *Listech Filologických* nechce nic věděti o tatarských syčivých střelách, popírá jejich existenci a nevěří dokladům, jež jsem o nich přinesl ve *Vlajce* z Parkera a z čínských annálů, a pak z čista jasna mne začíná poučovati slovy: »*Je-li pak Zamphirescu toho mínění, že Tataři užívali takových šípů stále, je to omyl. Používalo se jich tu a tam k zastrašení nepřitele*, ale i Tataři užívali obvykle střel bez těch otvorů, jež způsobily bzučení«. Odkud pak ví prof. Titz náhle o těchto střelách, že se jich užívalo jen k postrašení nepřátelského jezdeckta? Dočetl se to pouze v mém článku ve *Vlajce*, roč. VI., č. 9., kde jsem se dovolával Parkerova objevu.

A tu se stalo v *Listech Filologických* něco zajímavého. Ve snaze zabrániti, aby syčivé střely v Jaroslavu nebyly *hyperchronismem* z Parkera, utekl náhle prof. Titz od realistických parallel ze Chateaubrianda a z Macphersona a vzpomněl si, že o sykotu střel mluví se již ve starověku, dokonce u *Vergilia*, kde nacházíme místo: »*stridens alis sagitta*«: šíp působící sykot svým opřením a »*stridor teli*«: sykot, svist kopí.

Tímto konstatováním nezprovodil sice prof. Titz se světa tatarské syčivé střely, ani E. H. Parkera, ani čínské annály, ani »*strašný*« sykot kalených střel z Jaroslava, ani nedokázal, že syčivých tatarských střel ve středověku vůbec nebylo. Za to však dokázal zde prof. Titz nevědomky něco, co ve své neprozřetelnosti původně nezamýšlel. Svým konstatováním parallelly z *Vergilia* podorátil totiž prof. Titz úplně a beze zbytku »*nevývratný realistický důkaz padělanosti RK na základě realistických novodobých parallel ze Chateaubrianda a z Macphersona*«, jímž se realisté tolik chlubil. Ba možno říci, že zasadil tím nevědomky realistickým parallelářům ránu, z níž se tak brzy nevzpamatují. Vždyť podle Titze mohl básník Jaroslava znáti »*sykot střel*« ze studia *Georgicon libri* latinského básníka *Publia Vergilia Maro* (r. 70 př. Kr.—19. po Kr.), autora *Zpěvů pastýřských* a *Aeneidy*, jež byla ve středověku učebnou knihou ve školách při vyučování latině zdrojem vši učenosti a zůstala jí po celý středověk, neboť Vergilius byl miláčkem každého středověkého básníka. V tom případě byla by parallela z *Vergilia* o sykotu střel v Jaroslavu pouhou básníkovou *reminiscencí* z oblíbené latinské četby a dokladem jeho středověké učenosti.

Nafouklé parallelly ze Chateaubrianda a z Macphersona jeví se tudíž směšným realistickým humbugem, *naivním podvodem*, — přihlížíme-li současně také k *parallelám ze spisů středověkých*, zvláště latinských, jež básník RK musil znáti. A takovým humbugem jsou i ostatní domnělé parallelly z *Miltona* a zvláště z *Torquata Tassa*, v jehož díle nacházíme nepřebernou studnici parallel z *klasiků a středověkých autorů z doby rytířské*, takže byl správně nazván »*posledním básníkem doby rytířské*«.

Jest zajímavé, že realisté věří stále v nevývratnou sílu parallel a že pomocí jich dovedou odsuzovati i původní díla některých národních básníků českých jako plagiát a napodobeninu děl cizích. Četné příklady toho nalezneme v mnohých realisty psaných rozborech a dějinách české literatury XIX. století, pocházejících z doby Gebauerovy, Hanušovy, Jakubcovy, Máchalovy, Smetánkovy a Vlčkovy.

PŘEHLED.

Nové »falsum« Hankovo.

Oznamuje Bedřich Václavěk.

Pod tímto titulem je v 2. seš. XXV. roč. Časopisu pro moder. filologii uveřejněn článek, v němž se připomíná, že už Jos. Truhlář v VIII. roč. Athenea zjistil, že Hanka použil pro svou báseň »Vyprovázení« se začátkem »Kdy sem svou Lidušku vprovázél domů« — kramářského tisku z r. 1798, vyšlého v Pardubicích — a dokládá, že také Hankova báseň »Svědce nevinosti«, vyšla v Hromádkových Prvotinách r. 1814, na str. 73. opírá se o kramářskou píseň staršího data. Autor článku srovnává báseň s několika listy této kramářské písně a zjišťuje, v čem se který tisk s Hankou shoduje a v čem se liší. — O Hankovi praví, že není autorem básni, ale že tu jde o vědomé zušlechtění kramářské předlohy. Hanka verše prvních dvou tisků (z r. 1799 u J. Rokosa v Praze a z r. 1811 na Horách Kutných) rytmicky zdokonaluje, klade do rýmů jiná slova, vyhovující přesnější požadavkům rýmu, opravuje některé germanismy, místo lidových obrátů užívá obrátů literárně uhlazenějších, vkládá do vět nevýrazných nových, přesnější nebo vyšší smysl; .. vpravuje tak — píseň do současného literárního jazyka. Jinak však zachovává celou konstrukci básně, jednotlivé sloky i verše, takže jeho báseň jest jen literární obnovou starší skladby.

V závěru p. Bedřich Václavěk dodává, že tedy tu máme nové falsum Hankovo, ale hned poznamenává, že to nestačí, aby chom Hanku mohli odsoudit pro nemravnost, neboť přijímání cizích látek máme i u jiných spisovatelů, a omlouvá Hanku, že si musil přivydělávat a že tenkrát kramářské plody nebyly ceněny.

Já bych k tomu dodal ještě pár slov, která by mohla věc trochu osvětlit. Smysl pro lidovou poesii se začal u nás teprve budit v té době, do které spadá mládí Hankovo. A hned se i žádalo, aby se plody lidové poesie sbíraly. Jak se to má dít, o tom nebylo snad jasno ani těm, kteří ten požadavek vyslovovali. Hanka zajisté, jako člověk velmi učelivý, pochopil, že v té písni je něco zajímavého, co stojí za zachování. Možná, že nevěděl vůbec, kde byla ta píseň tištěna a že byla tištěna. Slyšel ji asi a libila se mu a proto si ji zaznamenal. Tím se mu stalo, že něco vynechal (strofy, které v jeho sepsání chybějí). Potom uznal za dobré uvést ji do čtenářského světa vídeňského a upravil ji, jak už řečeno, podle pravidel současného spisovného jazyka. Svě jméno tam mohl dát, poněvadž ta úprava ho k tomu opravňovala. Možná však, že jeho jméno bylo přidáno jen z toho důvodu, aby se rychleji zjistilo, kolik má dostat honoráře, neboť se mu platilo podle počtu uveřejněných řádků. Nemusí býti všechno »falsum«.

Že i ta úprava opravňovala Hanku k připojení svého jména k úpravě cizího plodu, o tom svědčí srovnání s Jul. Zeyerem a jinými ctěnými básníky. Vím přece, že Zeyerovy obnovené obrazy jsou namnoze pouhým překladem cizích textů. Jan Neruda má na př. báseň Dědova mísa, jejíž děj je prostě jen přejat, a neupíráme mu právo k ní, neboť je jeho svým výrazem. A kolik motivů převzal Vrchlický, Machar, a zejména všichni skladatelé bajek! Lafontaine by musil být také falsátorem, kdybychom chtěli originalitu se vším a všude, neboť evropské lidstvo bylo a je na vymyšlení bajek chudé duchem. Přemílá se tisíce let starý materiál orientální. I motivy k písním se přejímají. O tom svědčí srovnávání začátků. Přejímají se i látky románové. Sám Goethe, duch, jemuž nikdo neupře tvůrčí fantasií, přejímal cizí látky. Ve svém idylickém eposu Hermann und Dorothea přejal prostě skutečnou událost z jiné doby a dal jí jen jinou formu a nové časové zbarvení a umístění děje. U všech tvůrců musíme předpokládati, že staré hodnoty jsou v nich jaksi uskladněny a oni je jen maličko ve svých pracích přeměňují. Kdyby toho nebylo, ani bychom jim nerozuměli. Bylo by však už na čase, — abychom už s tím falsátorstvím přestali tam, kde vlastně o žádné falsum nejde, a všimli si falsátorství, které špiní náš národ a překrucuje historickou pravdu, takže přímo toneme v moři lží a podvodu. — r.

PAMÁTKU VÁCLAVA HANKY suazí se znevažovati odb. předn. min. školství R. J. Vonka v Kostnických Jiskrách 25. ledna 1940. A jako právě kdysi na Spořilově v diskusním večeru projevil takové neznalosti podstaty věci, že z naprosté blamáže musel jej zachraňovati prof. F. M. Bartoš, stejně chybně i nyní v pojednání o Jiřím z Poděbrad tvrdí, že V. Hanka s podvodnými úmysly napsal píseň »Moravo, Moravo«. Neví ovšem, že před nedávnem Bedřich Václavěk prokázal doklady, že píseň »Moravo, Moravo« není dílem Hankovým, ale že to je opravdu starobylá píseň vojenská a válečnická, patrně původu moravského, tedy taková, za jakou ji Hanka před cenzurou vydával. — lk.

JAK »LUMÍR« PĚSTUJE NÁRODNÍ KULTURU, měli naši čtenáři možnost seznati z předminulého čísla Zpráv, kde jsme

přetiskli útok, který v této kdysi národní české revui uveřejnil docent Karlovy university Dr. Zd. Kalista, proti zakladateli rukopisové obrany Dr. F. Marešovi. Dr. F. Mareš, který byl o tomto útoku na svou čest zpraven teprve z našich Zpráv, požádal redakci Lumíra, aby uveřejnila také jeho obranu. Red. »Lumíra«, který nese jméno pěvce z rukopisu Královédvorského, o dmitla dáti prof. Marešovi tuto satisfakci, na kterou má v každé slušné společnosti napadený plný nárok. Redakci »Lumíra« tvoří v této době pp. J. Hrbáček, H. Jelínek, Zd. Kalista a Rud. Medek. Zaznamenáváme tuto skutečnost spolu s obranou prof. Mareše, jež dokumentují, jak daleko je u nás od opravdové očisty národní kultury, v níž vedoucí místa dále zastávají některé osobnosti minulého dvacetiletí, které ve své chorobné zaujatosti a ješitnosti dodnes neujasnily si přičiny, jež dovedly český národ takřka k záhubě Obrany prof. Mareše, které redakce »Lumíra« bez nepřímějšího požadavku slušnosti, t. j. udání důvodu, zamítla dáti v »Lumíru« místo, zni takto:

4 Nemožu mlčet!

Pod tímto heslem uveřejnil »Lumír« 25. X. 39 článek, v němž jsem uveden jménem v takové souvislosti, že se mne dotýká osobně; proto žádám váženou redakci tohoto časopisu za uveřejnění této odpovědi. Autor toho článku praví, že jako Zák Pekařův nemůže mlčet k mé odpovědi na článek p. dr. Hrbáčka, uveřejněný v 31. čísle týdeníku »Národní obnova«; píše: »Nechci se zabývat argumenty, které Mareš ve své odevzvě zvedá proti Pekařově zdůvodnění podvrženosti obou památek rukopisných, v té věci nedostal se Mareš nad zcela laické názory a vědomosti, a považoval bych proto za zbytečné plýtvati místem v Lumíru, kdybych na ně reagoval. Ale vážnost, již profesor Mareš v našem vědeckém světě pro jiné své práce, než jsou obrany rukopisné, požívá, nutí mne, abych se obrátil proti těm místům jeho »zaslaná«, kde dotýká se v jistě míře Pekařovy vědecké cti, případně je s to, aby pokřivil mínění veřejnosti o Pekařových názorech na Rukopisy v posledních letech jeho života«.

To jsou obvinění těžká, tím těžší, že pisatel nechce se zabývat argumenty: laické názory nemusejí být proto špatné, ale dotýkají se cti, pokřívání veřejného mínění, je výtky zlá. Pisatel činí mi poklonu odklonou podle vzoru Pekařova v článku Nár. listů v červnu r. 1927. Nejde jen o argumenty Pekařovy proti Rukopisům, neboť autor praví, že Mareš požívá vážnosti pro jiné práce, než jsou obrany rukopisné, což může být pravdou jen u těch, kdo vědí, že jsou Rukopisy padělky. Obrana Rukopisů není prací mou, já jenom opakuji, sestavil a připomněl argumenty, jimiž Rukopisy bránil Jungmann, Palacký, Šafařík, Tomek, Emler, Jirečkové, Kalousek, hledí-li se jen k argumentům historickým. A tyto vědce uvědomili historické důkazy padělanosti Rukopisů jako nedostatečné, ano chybějí. Jen některé příklady: brána přes Vltavu z hradu Prahy, kde byste ji vzal? A proto musil Oldřich vyhánět Polany ze Starého města, což odporuje zprávám kronikářů i RK. Beneš Hermanův r. 1280 jest osoba nehistorická, ježto žil r. 1205, kdy kníže daleko k Otě zajel. A tak dále přes sv. Kopeček až k slovu »tábor«, neznámému před r. 1420. Takovéto »laické« argumenty odůpírají pravosti Rukopisů přezírají.

Autor článku »Nemožu mlčet« má totiž účel jiný: obhájit Č. č. h., že uveřejnil Pekařův nedokončený článek »RZ 1935«, který jeho autor, jak praví pisatel »schoval raději do šupletce«. Články Pekařovy proti Rukopisům byly totiž připravovány pro brožuru, která však vydána nebyla, ač byla již hlášena jako vydaná. Otázka, proč nebyla vydána, jest otevřená; ale může na ni odpověděti fakt, že redaktor té brožury se dotázal českých chemiků po správnosti Bělohoubkova závěru z chemických zkoušek srovnávacích hmoty písma RK s rukopisy ze stol. XIV. až do doby nové; a chemikové odpověděli v dubnu r. 1935, že Bělohoubek r. 1886 učinil ze svých zkoušek správně pravděpodobnostní závěr, že RK se chová tak, jako rukopisy z té doby, do které se klade. — Podle jazyka a tvaru písma klade se RK do konce XIV. stol., z kterého »nemůže dále vystoupit«.

Je tedy pravděpodobnostní závěr, že brožura ona byla zadržena po této odpovědi chemiků z důvodu, že materiálně hmoty písma a pergamentu RK jsou středověké. Pisatel však se pozastavil nad pravděpodobnostním tím závěrem a zvláště nad označením této zá »určitý«. V otázce Rukopisů právě mnozí vědce ve nedostatku nad laické názory; a tu jde o chemii. Bělohoubkova zkouška Rukopisů totiž byla srovnávací, takže závěr z nich může býti jen relativní, pravděpodobnostní, a přece zcela určitý: nepochybně závěr může být učiněn jen ze zkoušek RK samého. Avšak také pravděpodobnostní závěr Bělohoubkův jest určitý aspoň v tom, že RK nebyl psán r. 1817, což je v této otázce rozhodující.

Jestliže tedy redaktor oné brožury a jeho spolupracovníci v důsledku toho dobrozdání chemiků zadrželi vydání té brožury, slouží jim tato vědecká zdrženlivost jen ke cti, a nijak k úhóně. Mohli vytkat a vytkali, nebude-li pravděpodobnostní závěr Bělohoubkův doplněn a snad vyvrácen lepšími metodami; snad přímo na RK samém, bez srovnávání s jinými. A tak se přece také stalo: novými fotografickými metodami byly nalezy Bělohoubkovy na RK úplně potvrzeny od prof. Vojtěcha. Ale i to odůpírají přezírají.

Kromě toho pisatel neuvážil, že historické argumenty proti Rukopisům byly ne pouze pravděpodobnostní, nýbrž mnohé docela pravděpodobné, o čemž jsou také velmi přesné výzkumy.

P. docent Z. Kalista vydal r. 1939 monografii o Balbínovi, za kterou si zasloužil mnoho chvály; vyšetřuje tu také pravděpodobné příčiny napětí a nedůvěry mezi Balbínem a mocnými jeho doby. Byl by měl ještě také vyšetřit při Balbínově mariánském kultu, je-li pravděpodobnostní závěr, že Balbín přetvořil turecký vpád na Moravu r. 1663 na tatarský vpád r. 1241 a spojil tento s mariánským kultem na Hostýně.

Byl jsem s profesorem Pekařem znám osobně tak, že bych ani nemohl pokřívovat jeho vědeckou čest; vzdát máme-li jiné přesvědčení o Rukopisech nežli on, netýká se to naší osobní cti; vzdát Rukopisy nejsou moje ani jeho. Vím od něho samého z posledního svého rozmluvy s ním r. 1935, že trval na svém přesvědčení o RZ, ten sněm, to hlasování, zlaté osudí (RK tak — tak); a dotvrdil mi to velmi drastickým podobenstvím. Ale nikdy bych, jako jeho přítel, nevyšetřoval jeho nemoc, že ve své práci o RZ 1935 nemohl pokračovat.

Lumír, přitav od svých sloupců článek zdůrazňující padělanost Rukopisů, mohl by vzbudit u citlivých čtenářů pravděpodobnostní závěr, že by se měl v důsledku toho vzdáti svého tak proslaveného jména jakožto padělku. Nikoli, básně Rukopisů jsou pravé a pravda jest, že přece dobra milují bozi. Nesházíme proto Myslbekovy sochy s mostu

Palackého do Vltavy a nepodložím Smetaně ve Libuši nefalšovaný text. Tu rozhoduje kráska a pravda, nikoli vědecké pravděpodobnostní dohady. Pravda může být skromná, nepotřebuje pýchy.

15. I. 1940.

Dr. F. Mareš,
bývalý profesor university Karlovy.

BASNIK XAVER DVORÁK ZEMŘEL. Český Parnas opustil básník Xaver Dvořák. Narozen r. 1858 v Hostivaři, zemřel 22. listopadu 1939 jako téměř 81letý kmet. Do konce svého požehnaného věku literárně činný, byl pozdním ohlasem skvělé generace národních buditelů. Povoláním kněz-pedagog, profesor náboženství, po celý život nepřestával národu ukazovati cesty vývoje, které jeho buditelští předchůdci hlásali pod heslem »Bůh, vlast a národ«. V jeho básnické tvorbě viděla kritika jakousi syntézu poesie Vrchlického, Zeyera a Sládka, ač i tu zůstal svým, osobitým a svérázným. Jeho básnická lyra vedle sonetů, prorockých visí, varování a mystických meditací hluboce věřící duše, kde byl vlastně předbojníkem katolické moderny básnické, rozepívala se přechasto pohledem do dávnověkosti národa. Zde byl moderní, snobskou kritikou opomíjen, neboť zdálo se, jakoby s vervou navazoval na tradici básnickou, přerušerou přes 50 let onou neblahou periodou politického realismu a negace veškeré kladné umělecké tvořivosti. I přes nepřízeň doby šel statečně přes překážky a podával si ruce s oněmi, jimž národ děkuje za své znovuzrození. Jech sebraných i dosud porážnu rozptýlených plodů básnických je veliký počet. Jako skutečný bard zanícen byl pro staročeské zpěvy Rukopisů, byl jejich horoucím ctitelem. Plamennými verši burcoval po léta českou veřejnost z netečnosti k obnovení zájmu o národní Palládium. Viděl daleko do budoucnosti a před odchodem do nenávratna dožil se ještě všeho, před čím srdce v bolesti se často zachvívalo. Slova nad rakví i posmrtné úvahy nesly pečeť pozdního, bohužel, pokání. Jako vlastenec a vroucí katolík těžce snášel konjunkturální šrámkovský odklon od služby národu. Ustavičně korřisťované a dřívějším režimem mrzačené verše mluvily jasně. Věrný a důsledný charakterem. zůstal věren i zevněškem. Čamaru, v níž vystupoval veřejně, svlékl, až kdýž smrtelné mráčky obestřely jeho krásnou, bílou hlavu... Odešel »cordatus Bohemus« — skloňme se před jeho památkou!

B.

PŘEHLED UDALOSTÍ A ČASOPISECKÝCH ZPRAV. (Srpen 1938—červen 1939 včetně.)

R. 1938. Vědecky ukončený spor neutichl ani v tomto období. Vážné události přinutily několik zbylých odpůrců k zpytování svědomí a novinářské zpravodaje k slušnějšímu psaní o RKZ. V Nár. Republice (N. R.) 27. 7. reaguje humorně (zn. Respo) na čl. Práva lidu z 3. 7. 38, že otázka pravosti Rukopisů ve vědecké činnosti jest otázkou mravnosti. Tou ovšem se odpůrci neřídili. V téže N. R. 3. 8. (zn. -R. Lemuz) líčí zpolitování naší vědy od r. 1886, která se ani v době národního nebezpečí nenapravila a 17. 8. (zn. Rever) varuje zejména mladé obránce psátí cbrany pro hofráty, fanatiky prestige a konečně 31. 8. (Rhodus) o mlčení prof. Vojtiška a slovu »Trautena« prof. Šimáka. — Pol. List (Pol. L.) 24. VII. píše o návštěvě pol. filologa Dr. Ad. Tomaszewského, v Praze, jemuž odpůrci zatajili literaturu o sporu RKZ, opatřila mu ji však Rukopis. Společnost. O případu píše humorně též Tank 15. IX. v č. 7. — O smírném ukončení sporu prof. Vrzalík—Dr. Piša o stupiditu mluví Čes. Výzva (Čes. V.) 8. IX., 15. IX., Pol. L. 11. IX., 13. IX., Venkov 13. IX., N. R. 14. IX., Pr. L. 13. IX. a 15. IX. dává v prohlášení prof. Vrzalíkovi zadostiučinění a hradí soudní útraty. — V P. L. 9. IX. odmítá K. Kut štvání zahraničí, rozhlasu proti V. Hankovi, v N. R. 14. IX. Rob. Mach zastává se obhájců Rukopisů, pronásledovaných čes. lidmi. — Več. Čes. Sl. 16. IX. oznamuje zhoření domku Borčova ve Dvoře Král., Borč prý byl vlastně náležcem RK. — Stoletých narozenin prof. Jana Gebauera (8. X. 1838—1907) vzpomínalo několik časopisů, kde si odpůrci neodpustili napadnout v jeho jménu i RKZ. Byly to Več. Nár. L. 8. X., Pražer Presse, Lid. Nov., kde prof. Fr. Trávníček uvádí: »Teprve odmítnutím Rukopisů jako základů představ o naší staré kultuře, pramene dalšího bádání, končí se naše obrození.« Podobně píše 8. X. Pr. L. a Nár. Osv. — Týž den horlí ve Venkově prof. Mil. Hýsek »skloniti se musíme před Geb. věřící i nevěřící v Rukopisy«. — V Nár. Pol. 8. X. (prof. E. Smetánka) praví, že Geb. s krvácejícím srdcem přemístoval RKZ ze staročeské literatury do romantické doby novočeské a Jos. Páta dí, že Geb. pro své klidné a přísně vědecké stanovisko je skutečným zakladatelem moderní čes. jazykovědy. Dle Lid. Nov. 20. IX. na přednášce Kruhu přátel čes. jazyka oslavoval Gebauer prof. Vlad. Šmilauer tvrzením, že G. se nebál zničit národní Palládium, mluvil prý k vědcům a odpovídala mu ulice. Přednášku glosovalo proti obráně Nár. Osv. ob. 22. XI., opatrněji Več. Č. S. a Pol. L. 30. XI. pro obranu příznivě. Odpověděli jsme Šmilauerovi ve Zprávách č. 19 20 z 20. XII. — Čes. V. 27. X. Samostatnost (Sast) odmítá ustavičné nájezdy prof. Arn. Krause v Naši Době na Rukop., jako člověka mimo náš národ stojícího. — Čes. V. 31. XI. oznamuje odchod na dovolenou prof. Alb.

Fražáka a E. Smetánky, známých odborným výkladem »stupidity« ve sporu Piša—Vrzalík. — Sast 3. XI. ironisuje Junia Lettyho, který v L'Europe »Český voják v umění lidovém« otírá se o Mánesovy kresby z RK. Vidí v nich právě bratrance postav Chateaubriandových a romantismus reků blízkých ještě době jeskyní... — N. L. 20. XI. (Š. O. Raj.) upozorňuje na Vlkovou »Osvětu« z r. 1899 o kulturním působení prof. Vlastimila Masaryka. — Osvěta Lidu, Hradec Král. »Osv. L.) 17. XI. otiskuje dopis a 26. XI. odpověď pi. Vesecké o poměru starých profesorů k RKZ a nových, naplněných učeníem o humanitě. — Vinohr. L. 26. XI. oznamují, že odstranění pomník Hankův ve Dvoře Králové bude dán znovu na své původní místo, kam měl býti postaven pomník T. G. M. — Pol. L. 15. XI. oznamuje dražbu obsáhlého Hankova rukopisu práv rožmberských; vyvolací cena 290 K. — Pol. L. 12. XII. upozorňuje na »Paměti Dr. K. Kramáře a jeho poměr k RKZ. (Obširné pojednání o »Pamětech« otisčeno ve Zprávách č. 1 z 28. II 39.) — Vinohr. L. 17. XII. odmítají pitvání sv. Václavské tradice prof. J. B. Kozákem a Dr. Jaro Stránským, kteří odvolávají se na citát z »Hovorů«, že obránci Rukopisů velebili starou pohanskou dobu i sv. Václava. — Nár. Obnova 24. XII. (Jiří Větrovec) v čl. »Boj o Masaryka« soudí, že všechno jeho předválečné duchovní i politické působení patří do rubriky pasiv a spis »Česká otázka« je dokonalý vědecký nesmysl. — Tank (Tk) č. 7 15. IX. nadhazuje a řeší (JUC. Jana Pernerová) otázku, kdy dojde k likvidaci sporu o RKZ. V témž čísle je vzpomínka ř děkanu Janu Koubkovi v Týně nad Vlt., nadšenému ctiteli RKZ, a pokračuje v anketě o RKZ. Tk č. 8 z 15. X. pokračuje v anketě o RKZ. — Podle Tku č. 10 z 15. XII. uvádí Dr. Miklík v indexu knih katolickým škodlivých též psně Rukopisů. Tk nabízí spisek JUC. Jany Pernerové »Tři důkazy c RKZ pro každého« za 2 K jako vánoč. dárek. — Marešův spis »Nepravdivé legendy o RKZ. Matouškovu; Za pravdu Rukop., Malinského »Sloupy« a Bodhisatvu »Jsou Rukopisy falešné?« recensuje N. L. 4. IX. i Miszewského »Walku o české Rukopisy«. — Recenzi Marešových »Nepravdivých legend« otiskuje Tk z 15. IX. — V Ned. L. 9. IX. opravuje K. Kut neofizické mínění zahraničí, rozhlasu o Hankovi. — O činnosti R. Spol., Zprávách a rukop. literatuře referují Vin. L. 29. X. — Zprávy Čes. Spol. Rukopisné vyšly č. 17/18 a č. 19/20 20. XII. posuzuje N. L. 16. X. uváděje, že spor o Rukopisy je ukázkou metod, zavinných naší národní katastrofou; zlé svědomí nutí odpůrce k mlčení. — Rozhlas předvádí 22. IX. Fibichovu symf. báseň »Záboj, Slavoj a Luděk« a 3. XII. písně z RK. Vin. L. 15. X. k tomu poznamenává, že dějí se zázraky, když se v nynější těžké době ani na RK nezapomíná.

R. 1939. Lid. N. 3. I. píše o návštěvě lvovského prof. Bunjaka r. 1930 u prof. Pekaře v Čes. Ráji. Tento prý mu ukázal též Hrubou Skálu, spojenou s jeho (Pek.) polemikou o Zelenshorický rukopis (!). — Viz vysvětlení ve Zpráv. č 3 z 30. VI. 1939. — N. R. 5. I. 39 otiskuje práci senát. presidenta B. Řihý »Rukopisy jsou pravé« — alibi V. Hanky a 10. III. doplněk téže práce Sast 19. I. a Tk 3. II. alibi s uznáním komentuje. Pojednání doplněné vyšlo ve Zpr. č. 2 z 24. IV. a ku konci roku jako separát. Práci glosuje Pol. L. 17. I. a 15. II. líčí, kterak v Museu upadl Hanka v nemilost, není dokončeno ani sepsání jeho pozůstalosti. — Tank v č. 1 z 6. I. v čl. Matouškové řeší časový problém Rukopisů. — Sast 12. I. zaznamenává vliv Rukopisů na státoprávní citění. — Tk č. 2 z 20. I. (zn. l. m. n.) podrobne zdrcující kritice vadnou knihu prof. Aloise Gregora (Rukověť čsl. písemnictví z r. 1937), kde je ještě »Hanka fecit« a více nesmyslů. — Manifest Rukop. Spol. k čes. národu o RKZ z ledna 39 nezkráceně otiskly Mladobol. Listy, Posel od Čerchova, Zprávy Ruk. Spol. č. 1 z 20. II., zkráceně Lid. deník, N. L., Lid. Listy, Havlíč. kraj, Věstník katol. duchovenstva, Vinohr. L., Sast, Mor. Orlice, Osv. Lidu, U nás, a recensoval Tk 3. II. Manifest vyšel v grafic. i levném vydání. Projev nadšeně přijatý celým národem, neotiskly: Nár. L., Venkov, Čes. Slovo, Nár. práce, Nár. Osob. — Sast 26. I. glosuje manifest jako ofensivu obránců. — Výtečné pojednání J. Šerého »Právo na hypothesy« vycházelo na pokračování v Nár. R. 12. I., 26. I., 2. II., 9. II., 17. II., 24. II., 3. III., 10. III., nebylo dokončeno, vyšlo však samostatně pod názvem: »Němci a naše historie« (Naklad. Janáček, Pr. II., Palackého) Spis, řešící vadné cesty naší vědy, doporučuje Osv. L. 10. V. — N. Rep. 9. II. píše o putovní výstavě ku cti T. G. M., kolující do nedávna už od r. 1930 po moravských městech. Surovými citáty z spisů jeho napadán je RKZ. — N. L. 5. II. oznamuje vycházení »Sborníku RKZ« od Dr. Vl. Zákrejse, doporučují jej a glosují Pol. L. 15. II., N. L. 17. II., Osv. L. 6. V. — 10. II. výročí dne 30 let od smrti Dr. Fr. Bačkovského, významného bojovníka za pravost Rukopisů, s pietou vzpomínají N. L. 5. II., Čes. Sl. 10. II. — N. L. 12. II. píše o ceně RKZ pro národ. — O smrti Sv. Otce Pia XI. († 11. II.), který jako red. milánské knihovny (dříve Msgr. Ratti) podal Dr. Pičovi příznivý paleografic. posudek o RK, píše Expr. 11. II., Pol. L. 11. II., N. R. 17. II., Vin. L. 18. II.,

Čes. Zápas 23. II., z dobrozdání Rattiho snaží se L. N. 14. II., Jihočes. L. 15. II. vykonstruovati opak, jakoby byl pod dojemem dopisu prof. Šusty po smrti Píčov změnil příznivý soud o RK. — N. R. 17. II. je pro obnovu národní tradice, přerušené povalením Rukopisů. — Venk. 12. II. žádá pojmenování některé ulice v Praze po Hankovi, je prý ta tam doba, kdy jméno velikého vlastence bylo na černé tabuli. — Čes. Slovo 14. II. se zajímá, zda Goethe, překládaje z RK — uměl česky. — Vinohr. L. 18. III. (v s m) na několika ukázkách soudí, že Hanka neměl toho básník, umění, aby dokázal RKZ. — N. L. 19. II. referuje o výstavě »Buditelé a věřící«. V Museu jsou vystaveny Rukopisy jako významné básnické památky z prvního čtvrtstoletí 19. stol., vzniklé z romantických tužeb Václavem Hankou. Společ. Rukop. se nad tímto nesprávným tvrzením Mus. správy ohradila. — Pol. L. 4. III. otiskuje zdrcující slova obrance RKZ, filologa Bodhisatwy, že český národ už nemá tolik mravní síly, aby přijal svůj největší kulturní klenot — Rukopisy. — Venkov 8. III. přináší prohlášení Nár. Rady, že T. G. M. odvedl naši vědu od romantismu k pozitivismu. — V Nár. Pr. 5. III. píše prof. J. B. Kozák k narozeninám T. G. M. 7. III., že boj o Rukopisy je pokus o znehodnocení vědecké dráhy Masar.; obránci prý nevyměli, dokonce se jaksi znovu rodí. — O bitvě u Olomouce 1241 (Sborník RZK) referují N. R. 19. II. a Osv. L. 29. II. — V Osv. L. I. IV. řešen je z dopisů redakci zaslany problém degenerace inteligence za 50 let po pádu Rukopisů. — Č. Sl. 8. IV. vzpomíná souboje o nový pravopis Nejedlý—Hanka, v němž tento vítězí. — O Zákřejské přednášce »Zpěvné čtení Rukopisů« 20. II. referuje N. L. 19. II. a Tk 7. III. v č. 5. — Tk 7. III. volá k Čes. akademii věd a umění, aby převzala »Naši řeč« a očistila ji od užívání cizích slov, v duchu Rukopisů. — Jubilea 100 let od narození významného chbájce Rukopisů spisov. Frant. Zákřeje (7. V. 1939) vzpomínají s pietou N. Pol. 7. V., Vin. L. 13. V., Vlaj. 5. VII., 10. VII., 12. VII., L. N. 7. V. (Arne Novák), Nár. Pr. 11. VI., Osv. L. 15. VII. a neomaleně Čes. Sl. 7. V., jemuž ve Zprávách z 30. VI. patřičně odpověděno. — Vin. L. 13. V. se pozastavují, že ve hře Portové »Česká jara« na Vinchr. div. se mluví o Hankovi a »jeho« Rukopisech. — Spisek prof. F. M. Bartoše »Historický rozbor RKZ« (cena 7 K) registruje Čes. Zápas jako přínos proti RKZ a N. R. 9. VI. (zn. Servius) jej podrobuje zdrcující kritice. — O původu básníka Jos. Lindy rozepisují se N. Pr. 4. VI., Pol. L. 30. VI., N. L. 13. VII. Dle rozipisné společnosti byl Linda o 3 roky mladší než se udávalo (roz. 1792), nemohl tedy 25letý zbasnit tak skvělé epické zpěvy RK. — O ustavení odboru Ruk. Spol. v Brně referují N. L., P. L., Večer 28. VI., Nár. Pol. 29. VI. — O soutěži Ruk. spol. na přebásnění do novověštiny Rukopisů píše 13. VI. P. L., Večer, N. Stř. 14. VI., P. L. 14. VI., Vin. L. 1. VII. — Vin. L. 10. VI. registrují nový spis Matoušek—Třeska »Po stopách pravdy a podvodu«, jednající o E. J., jsou náhledu, že kniha měla být vydána až po konečném chemickém prozkoumání. N. Pol. 28. VI. souhlasí s pojetím autorů, jakoby E. J. byl skutečně padělek. — Čes. Sl., Nár. Pr. a L. Nov. 27. V. zmiňují se o neznámé práci prof. Pekaře proti RKZ, ač jde o starou práci z r. 1934/35, doplněncu po otitění v Č. Č. H. — Ve Venk. 10. VI. (zn. R. K.) v historick. kalendáři ku dni 10. VI. 1791 (naroz. V. Hanka) píše reportér o Hankovi, jakoby zaspal 50 let, a dodává: »Necht Němci měli své Nibelungy, Rusové své byliny, my nikdy nepotřebujeme kopírovat (sic! p. r.), naše kultura má vlastní, hlubké a svérázné kořeny. Rukopisná aféra by měla být stálo výstrahou, abychom si ve věcech národní kultury a vlastenecké horlivosti počínali vždy pečlivě, otevřeně a kriticky« — Podobně volal na schůzi býv. Mladé Nár. Jednoty v Dejvicích 6. II. fečník JUC. Jarosl. Borkovec: »nebudeme se starat o věci, o které byly boje před válkou a po válce. Nezáleží nám na Rukopisech, hlavně budeme pracovat pro dobro mladých.« — Nesprávný výklad doc. Grunda o RKZ na buditelské výstavě v Nár. Museu satiricky šlehá N. R. 3. III. v čl. »Grundiana«. — Edice »Tři pruty Svatoplukovy« vydala leták »Boj o Rukopisy příčinou našeho nár. neštěstí«, obsahující jako ukázkou kritiku nových spisů mladé rukop. obrany (Andrlík, Matoušek, Třeska, Vrzalík). — Zpráv Rukop. Společnosti vyšlo v tomto časovém období č. 17/18, 19/20 — 1, 2, 3 r. 1939. — Význam »Zpráv« oceňuje Tk 20. I. a 24. III. v č. 6. — Menší lckálky neuvádíme. Prosimé znovu o laskavé zaslání zpráv o RKZ, vyšlých v krajinském tisku, které není možno sledovati. — B.

NOVÝ OBJEV pravosti rukopisu Zelenohorského — doklad slova »idě-že«. V jazykovém ohledu jeví RZ zřejmé stopy slovanské kultury cyrilometodějské ve starých výrazech, pocházejících ještě z církevního jazyka staroslověnského z IX.—X. století. Zmíním se zde pouze o slově »idě-že«: kdeže, tam kde, na př. ve větě: »idě-že Orlicu Labe pije«.

O tomto slově nevěděl nic patriarcha slavistiky Jos. Dobrovský kolem r. 1817, ani V. Hanka, ani J. Linda, ani Jungmann, ani Kopitar, ani Jagič. Dokonce i učený prof. V. Flajšhans, jenž

se proslavil za »největšího znalce staročeského jazyka, jemuž se nikdo nemůže postavití pobok« o něm nic neví, v celém svém životě dosud na ně nepřišel a nikde tohoto slova v druhých slovanských památkách nečetl, neboť ve svých Poznámkách k Dokumentárnímu dílu V. Vojtěchovu tvrdil, že prý slovo »iděže je vůbec nedoloženo«!

A přece výraz »idě-že« jest naprosto správný a doložený! Patriarcha Josef Dobrovský a jeho současníci nemohli o něm ničeho vědět, ježto doklady jeho jsem našel teprve v památkách staroslověnského církevního jazyka, jež byly objeveny až v druhé polovici XIX. století, 60 let po nalezení rukopisu Zelenohorského.

Slovo »idě-že« se totiž nachází v staroslověnském evangeliu Zografském, psaném glagolicí v X.—XI. století a objeveném v klášteře Zografu na sv. hoře Athonské; bylo vydáno Jagičem r. 1879.

Dále doloženo je slovo »idě-že« v evangeliu Asemanově, psaném takéž glagolicí a vydaném Račským r. 1865. V těchto dvou evangeliích, patřících k tak zvaným památkám pannonským, užívá se slova »idě-že« tam, kde se v řečtině užívá slova »hopú«. V téměř smyslu jest ho užito i v RZ.

Zde jest nevyvratným důkazem pravosti, neboť jest hyperchronismem, t. j. znalostí o věcech, jež nutně musil znáti slovanský básník RZ. z X. století, ale které byly později zapomenuty a objeveny teprve ve XX. století v památkách církevního jazyka staroslověnského, o čemž ani Dobrovský, ani V. Hanka, ani J. Linda, ani V. Flajšhans, ani Miloš Weingart nic nevěděli. Nemohlo tudíž slovo »idě-že« býti padělán V. Hankou a jeho družinou již r. 1817. P. O. Zamfirescu.

DOCHÁZEJÍ DOPISY čtenářů »Zpráv«, shodující se v názoru na vývodu Grudovy, jež jsme otiskli v min. čísle. Tak V. Z. varuje před podlehnutím Gebauerově dialektice, jež nejprve násilně vykládala při RKZ slova tak, aby pův. smysl byl postaven na hlavu a pak z toho vyvodila, že Rpy jsou podvrženy. I odpůrcům jest třeba znáti svůj vlastní jazyk a vždycky přítom — přihlížeti k originálu. Originál má na př. »muse pasu« — tedy je to pas ú, pa š ů či pa ž ů? Víme sice z Kristiana o Přemyslovi, »cui tantum agriculturae officium erat«, ale to není ještě orání. Z Kristiana však také víme (kap. 8), že bylo trestem, musil-li si kdo dobývat živobytí vlastní rukou. »Nějaké pak dekorativní orání«, pokračuje V. Z., »nemohlo tvořiti součást veřejného práva (lépe povinnosti)«. (Stě. pásti = střežiti, vzácný archaismus, p. red.) »Pracně se rodí Slovník český«, dodává V. Z., »ale kde je slovník, jenž by vedle spisovného a hovorového jazyka obsahoval i slova staročeská — česká, moravská, slovenská a vůbec příbuzně-slovanská (ovšem také jména topická)? — Gruda nemůže přijmouti obranné důkazy u slova »plzen«, ač smysl takového hapax legomena dává jen kontext, etymologie sotva, vždyť nic souběžného nemá. Jeho etymologie spojuje »plzen« s »loziti«, neboť jeho za fakt vydaná teorie určila, že výrobce (!) RKZ byl předně nějaký jihomoravský Slovák (stejně to má býti i Hanák, Valach, Charvát ze s. v. Čech), a za druhé zázračný znalec jazykového fondu staroslověňštiny. (Nikoli tedy Hanka, jako u Geb.) Na štěstí je to obojí jen teorie. Což smysl: »který podle polezení chodí na slovné sněmy« — »kteří z vás jste nejpolezlejší«, — »vojsko pobilo vše, co polezlo!« »Kdož ví, co ještě přijde, abychom textu RKZ ještě důkladněji nerozuměli,« končí V. Z. tuto svojí zřívavou ironií.

HANKOVA LITERÁRNÍ POZŮSTALOST. K žádosti jednoho z obránců RKZ, aby Kuratorium Národního musea nařídilo správě knihovny Národního musea okamžitě a co možno urychleně popsání a probádání zbývajících nepopsaných částí literární pozůstalosti Václava Hanka, uložilo uvedené kuratorium 15. XII. 1939 literárnímu archivu knihovny musejní, aby věnoval zvláštní pozornost zkatalogisování Hankovy pozůstalosti. Všichni přátelé Rukopisů vezmou to s radostí na vědomí. R. 1940

A. VAŠEK, P. BEZRUČ A RKZ. Ke 110. výročí narozenin prof. A. Vaška některé z časopisů ve vzpomínce na jeho účast v boji proti RKZ naznačily, jakoby známé verše P. Bezruče, jeho syna, nad hrobem prof. Vaška byly inspirovány a zaměřeny proti obráncům RKZ z let 90. Nejjasněji píše tak N. Bonhardová v Nár. listech 16. XI. 1939. Všechna podobná tvrzení jsou nepravdivá a bylo by již na čase, aby se více v tisku nevyšly. Verše Petra Bezruče měly příčinu zcela vzdálenou otázce rukopisové, a toto své tvrzení budeme moci v případě pčteby podepřítí přímým prohlášením samého autora.

L. Matoušek

LISTARNA REDAKCE. Pány příspěvatele prosíme, aby zachovávali rozsah svých článků přibližně dvou našich tisk. stran. Musíme s Vámi navázat spojení, kterého jsme nyní pozbyli. Vydete nám vstříc? — Dnes již se píše správněji Zbihoň. — **PŘEDPLATNÉ »Zpráv České společnosti rukopisné« je 10 K. Členům se »Zprávy« zasílají zdarma. — Uzávěrka příštího čísla »Zpráv« dne 15. dubna 1940.**

ZPRÁVY ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Česká společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 10. června 1940.

Číslo 6.-7.

František Mareš:

Hrad Skála v Černém lese.

Místopisné poměry jsou věrným svědkem historických událostí. Pan MUDr. Jan Hlávka, příbuzný arch. Josefa Hlávky, zakladatele České akademie věd a umění, upozornil mne na velikou zříceninu hradu Skály v Černém lese u Přeštic, z které při mém pobývání v Lužanech nabyt plného přesvědčení o pravosti našich Rukopisů. Do toho kraje již J. L. Píč položil děj básně o Záboji a Slavoji. Je nepochopitelné, že tak ohromný a výstavný hrad, založený již v dobách prehistorických upadl v zapomenutí, takže ani jeho jméno nebylo známo. Důkazem toho jest »Dějepis města Přeštice a jeho okolí« od Václava Řičáka, kaplana v Přešticích, vydaný r. 1864. Z toho vyjímám následující:

Staroslovanské zřízení župní se zakládalo na životu patriarchálním, župa znamenala rod usedlý v určitém území, v dědině; s tím souviselo též zřízení vojenské obrany zemské, zvláště župní hrad. Takovým hradem byl pevný hrad Skála v Černém lese jihovýchodně od Přeštic u vsi Radkovic. Pražský kníže usazoval své syny na důležité župní hrady; tak Boleslav I. usadil svého druhého syna Kristiana na hradu Skále, jak píše Balbín v Miscelaneích hist. Boh. s. 248. Kristian ze Skály byl Strachkvas narozený ve dnech zavraždění sv. Václava, původce první české kroniky. Mnohé rody kladou svůj původ do rodu Přemyslova; tak zvláště Drslavici, páni ze Žinkova, Švihova, z Ryzmberka, ze Skály, z Janovic, z Chudenic. Poslední dědičný župan na Přešticích byl Svatobor podle listiny z r. 1226. Křesťanství pronikalo do jihozápadních žup z Německa; náčelníci žup sváříce se, hledali pomoci v Německu; 14 vůdců Čechů dalo se pokřtít 1. ledna r. 845 v Řezně u Hlodonika, krále německého (845—867). Byli-li proto potom z Čech vyhnáni, král Ludvík je uvedl mocí opět do Čech; a tak zaváděl i křesťanství: na to právě se asi vztahuje onen boj opěvaný v RK básni o Záboji a Slavoji, kde hlavním motivem je právě náboženství (Palacký píše: r. 846 vtrhl král Ludvík do Moravy na Mojmíra a pomohl Rasticovi; potom bral se skrze Čechy, spoléhaje na oddanost oněch 14 lechů. Ale většina národa v čele s vévodou postavila se proti tomu vtírání se do země; postoupivše vojsko to bojem, porazili a rozptýlili je; král sám s těžší ušel zajetí. (Ruk. Fuldenský: sine victoria rediit). Král. Ludvík podniknul novou válku r. 847 až 848). V důsledku pokřtění oněch 14 lechů

v Řezně byly Čechy počítány k této diecési, takže byla příliš rozsáhlá a kněží, neznalí jazyka českého, nemohli s úspěchem hlásat víru křesťanskou; učený Alban Stole v životopise sv. Wolfganga uznal, že náboženství a spasení českých křesťanů pěstováno být nemohlo, proto sv. Wolfgang rád svolil ke zřízení biskupství v Praze. Křesťanství v Čechách bylo rozšířeno od východu sv. Cyrilem a Metodějem, přes odpor arcibiskupa v Salzburgu.

Hrad Skála v Černém lese nad Radkovicemi upadl v posledních dvou stoletích v zapomnění. Roku r. 1838, když mělo být zaneseno do katastrální mapy jméno té zříceniny, nikdo ho neznal, ani úřad; proto nazváno, jaksi po libosti, Liebstein, podle vesnice toho jména, která při svém založení před 80 lety po hradu jméno dědila. (Hrad Liebstein označen na tom místě v atlasu Andréově; na Bursíkově mapě Čech Skály). Tato smutná neznámost Českých dějin i tohoto přeslavného místa pohnula Václava Řičáka k sepsání těch dějin vůbec, netušil, že ta smutná neznámost bude pádným usvědčením pochybovačů o původní starobylosti Rukopisu Královédvorského. Tak i nevědomost slouží pravdě. Proto zkoumal Václav Řičák se vši pilí dějiny hradu Skály. Rumy! času dávných pomníkůvé, otců slávy zbytkové! (Báseň v Lumíru 1861, č. 47).

Podle Černého lesa a černých skalín slul u lidu ode dávna »Černý zámek«, ale všeliké památky jeho u lidu tak vyhasly, že se posléze nevědělo, kde dějepisný ondy tak mohutný hrad v Čechách stál. Sám Palacký v německém vydání Dějin praví, že dosud se nemohlo vyšetřiti, kde by tento hrad Skála v prachenském kraji byl ležel, snad u vesnice Skály, mezi Strakonice a Bavorovem. Teprve český archeolog F. A. Heber roku 1847 odkryl právě jméno i místo hradu Skály v zemských deskách: r. 1576 zámek pustey Skála ves Radkovic; r. 1639 rytíř Adam Chlumčanský z Přestavky majetníkem Radkovic pod Skálou. Nejdůkladněji to potvrzuje rodopis pánů Švihovských z Ryzmberka. Jméno Skála pochází od obrovské skály vystupující z planiny; podle stěn a průchodů v holých skalách vytesaných původně tu zděných staveb nebylo, dřevě dostatočovaly; všechny zdi později poznenáhla stavěny nesouměrně. V té krajině byly časté cizí náběhy.

proto je tu mnoho hrazených míst: podél údolí Úhlavy vodní hrad Švihov, tvrz Vlčí, hrad Roupov, tvrže Skočice, Nezdice, Lužany, Přeštice, Příchovice, Borové, Červené Poříčí; kraj bohatý rybami a zvěří i úrodou, hustě zalidněný, dobře hájený ode dávna. Tak povstal i hrad Skála v dávných dobách; Šafařík v Starožitnostech s. 465 píše: Lemuzi, v nadační listině biskupství pražského z r. 1086, bydlí až k lesu na českém pomezí, v té straně známo jméno starého hradu Lemuz čili — Skála.

Možno se také zakládati na Rukopise Královédvorském, praví Řičák, pokud možno s jistotou tvrditi, že tato krajina je dějištěm hrdinného boje Záboje a Slavoje s Ludiekem, jakož se až posavad vůbec za to má, boje za osvobození vlasti a národních bohů od cizích podmanitelů. Z črna lesa vystupuje skála, na skálu vystupí silný Záboj: již tato shoda dvou slov černý les a skála uvádí nás do Černého lesa podnes tak zvaného, k nynějším zříceninám hradu Skály, kdo to může popíráti? Obsah celé básně tomu nasvědčuje, o žádném jiném místě v Čechách nelze tvrdit nic takového, nejučenější mužové se s tím srovnávají; učený Meinert má Ludieka básně za Ludvíka Německého a vztahuje událost k roku 849, k výpravě za uvedením zpět vyhnaných 14 lechů pokřtěných v Řezně r. 845. (Podle básně není Ludiek sám král Ludvík Německý, nýbrž výprava označena jeho jménem). Řičák míní, že ony dvě řeky, přes které se hnal boj, jsou Úhlava a Mže nebo Radbuza, vzdálený Modrý vrch že je Přimda nebo černošínský Wolfsberg. Vše to, hrad Skála v Černém lese, celá krajina s četnými tvrzemi, vše odpovídá básni o boji Zábojově v RK.

Původce této zprávy klade zvláštní důraz na skutečnost, že to vše o hradu Skále v Černém lese v době nalezení RK nikomu známo nebylo, což samo je zřejmý důkaz starobylosti a původnosti té básně. Avšak přec jen jest lehká námitka, že Hanka to také mohl znáti, když to potom poznal Heber r. 1845; ovšem skeptická věda jest lehká, spokojí se možnostmi místo skutečností.

Tyto skutečnosti mají také velkou váhu vojenskou; boj ten počal na cestě z Bavor ku Praze, po které chodily nejen vojenské, nýbrž i obchodní výpravy, proto byla tak opevněna silnými hrady a četnými tvrzemi; jsou tu četné mohyly a zbraně v nich. Naše válečné dějiny, praví původce této zprávy byly dějinami obrany této země, odpovídají duchu českého národa, proto působily tak živě k jeho obrození. Jen cizí lidé mohli v těchto básních hledat padělky. Vojenský kritik, který by zhodnotil české válečné dějiny, mohl by ukázat, že boje líčené v Rukopisech jsou výrazem českého ducha, ne ohlasem cizích vzorů; proto odpůrci je tak zošklivili národu.

Básně Rukopisů byly již také hodnoceny vojensky. Hanuš Kuffner zhodnotil boj Záboje a Čestmíra r. 1925. První poukázal na nápadnou shodu místopisu v básni o boji Zábojově s místopisem pošumavským, zvláště Černého lesa a Skály u Přeštic plukovník Žunkovič. Tu připraven od Záboje a Slavoje plán boje, totiž postupovat odděleně a útočit čelem a s boku, za směr spojení udán Modrý vrch, Modr. Mader, odtud k východu v »les temen« — Finsterau. Směr stíhání je tedy k jihu přes Passau a Donau na Salzburg, po staré solné cestě. Řičák myslil na směr k severozápadu, daleko k hranicím země; naproti tomu jest pravdě blíže určuje-li dobu a příčinu boje v mocném zavádění křesťanství do Čech a výpravu s tím spojenou r. 849, nedlouho před příchodem Cyrila a Metoděje.

1. 1. Jar. 1845. 45

Podobně se obracejí v důkazy pravosti i jiná archeologická odhalení. V RK v básni o boji křesťanů s Tatary jen v úvodu se praví »hora nevysoká, Hostajnov jej imě, Máti Božia divy tamo tvoří«. Hostajnov snad ani není sama hora Hostýn, nýbrž celé to prastaré hradiště. A v básni RK nepopisuje se boj s Tatary v tomto hradišti, nýbrž na chlumu před tou horou, vystupujícím z roviny; ve verši 125. se praví: u povodňu sích Tatar l'útých kolébáše se voj křesťan středem, úsilno se druce k siemu chlumku na němž Máti Božia divy tvoří — zpátečními kroky chlumkem vzhůru; temná noc, v hustie tmě křesťené náspy vrhú, náspy zakopané kolkol vrcha, tábor Tatar kolkol chluma, křesťané na náspech stáchu — Tataré hnachu třmi prúdy vz chlumeck; skácechu dřeves dvacet, všech dvacet, če jich tamo stáše. — Tento chlumek není hora Hostýn, veliké zalesněné hradiště se starými valy, útočiště obyvatelstva, ne bojiště; tím byl nějaký chlumek, předhří vystupující z roviny. Na to jsem poukázal v »Marnosti« s. 115 a požádal p. dr. Hoščálka, rozeného v tom kraji, aby pátral na místě po tom chlumku. Věděl o něm, dosud je tam chlumský dvůr. Chlumek je zakreslen na mapě gen. štábu, je holý, vystupuje z roviny (klády mocné smačkachu Tatary jak črvy, drtichu je ještě vzdál na rovni). Nález Hoščálkův byl uveřejněn s fotografií toho Chlumku i mapou gen. štábu v Nár. republice; ale zdá se, že tato skutečnost ušla pozornosti.

Nenalezl-li tedy dr. Skutil, jak tvrdil ve »Vědě a životě«, na valech hostýnských z doby 500 let před Kr. »domnělé valy« z XIII. stol., snad jsou po nich stopy na tom Chlumku, ačkoli to byl jen zákop a násep vržený za jednu noc. Po tomto důkazu z »valů hostýnských« vrátil se dr. Skutil zase na sv. Kopeček u Olomouce. Frant. Adámek naznačil správně, že onen boj lze válečně-strategicky skvěle umístit v podchlumí Hostýna.

Dr. V. Zákrejs poukázal na lest líčeného útěku křesťanů v bitvě s Tatary u Olomouce, jejichž pronásledováním Tataři odkryli střed svého postavení, a tím svého vůdce, jež Jaroslav výpadem z Olomouce v pravý okamžik protknul. Kronikáři mlčí o této bitvě, poněvadž jejich pozornost byla v té době poutána sporem mezi císařem Friedrichem II. a papežem Řehořem IX. a Innocencem IV. Pravda mnohdy vyjde na jevo z nevědomosti nebo z utajování. Dalimil hlásí:

tehdy Čechové, Tatarů se bojíce,
mnoho práce měli, hrady stavějíce.

Král jal se Prahu zdí hraditi,
a s hradu cesty k řece jal se zdmi činiti.

Cesty je tu druhý pád, cestu k řece s hradu; byla tedy u hradu brána na cestu k řece, původně snad jen dřevěná, kamenné její zbytky, nedávno nalezené, jsou pozdější. To brána, kterou si kázal otevřítí pastucha, aby záhy ráno hnal ovce od řeky do hradu a způsobil tím v hradě zmatek, jehož Oldřichovi chlapi užili k dobytí hradu, jak soudí Zákrejs.

Vyznavači padělání Rukopisů od V. Hanky r. 1817 mnoho přispěli k důkazu jejich starobylé původnosti, zvláště tím, co nevěděli nebo věděti nechtěli. Tak i nevědomost a utajování slouží pravdě, neboť i ty archeologické »důkazy« padělanosti RKZ »spadly bezduch mezi mrchy«.

Proslulý humorista Mark Twain dokázal, že mravenci, slabikářový to příklad pilnosti, pracují jen, když se někdo na ně dívá. Důkaz je nevývratný; jako důkazy padělanosti RKZ.

„Pohádkář Hájek.“

(K »Historickému rozboru RKZ« od F. M. Bartoše.)

Příštího roku uplyne 400 let od vytištění kroniky vlasteneckého kněze, Lučana rodem, Václava Hájka z Libočan, podle Bartoše »pověstného« »pohádkáře«, »vševěda«, »děda-vševěda«, »vševědoucího kronikáře«, který si mnoho musil »vymyslet«, aby s »bujnou fantasií« »bez rozpaků zalidnil naši minulost událostmi a postavami, kterých nikdy nebylo«. Snad si Hájek opravdu lecos vymyslel. Možná tak tvrdit, když způsobem našich dějepisců odstraněním RKZ a nevyužitím jiných pramenů zatemnily úsvit dějin českých a když mocný požár hradu pražského roku 1541 ztrávil poklad — archiv desk zemských a kde plameny zničen byl i náklad výtisků Hájkovy kroniky. Odsuzují-li však dějepisci Hájkovu kroniku na základě takových »nevývratných důkazů«, jakými odsuzovali »padělky« »notorického falsátora«, pak není divu, že Kosmova Měška nazývá Hájek proti Kosmovi a správně s RK »Boleslavem«, že »léta 914... Vratislav... dal Václava... na učení na Budeč... kdež veliké učení literám latinským bylo«, což shoduje se s »Životem Sv. Václava«: »Přesadil pak jej (Václava) Vratislav v Budeč a chlapec začal se učit knihám latinským«. Snad přece by z Hájkovy kroniky zůstalo dosti zlatého ryzího zrna, kdyby dějepisci provedli srovnání se všemi starobylými prameny, kdyby vítr vážného vědeckého zkoumání odvál plevel a kdyby místo domněnek o Hankově opisování z této kroniky byl Hájek prozářen světlem RKZ, abychom věděli, co je zde pravé zrna a co bylo.

Archeolog přímo ustrne, jak tento »pověstný« »pohádkář« byl obeznámen se staročeským pevným hradištěm (Libuše kázala okolo hradu Psáry »tlustú

a vysokú... ohradu dřeviem udielati«, on »vševěd« věděl po 800 letech, že ohromná soustava hradištění »proti klášteru zbraslavskému z druhé strany řeky Vltavy«, kde »Kazi, sestra Libušina, hrad sobě postaviti dala« je opravdu staroslovanským hradištěm českým; on si asi »vymyslel« ve valu hradiště kouřimského shořené sruby, kolmo zaražené, o jejichž archeologickém zjištění výkopem psal Pič (Čechy za doby knížecí) a o nichž Hájek ví, že za pravěku stály »na valech a všickni zhořeli«. »Pohádkář« Hájek v »bujné fantasií« asi znal stav Libice před koncem století 10., kdy Boleslav III. a Vršovici hrad Libici zapálili a obrátili v sutiny: věděl, že kolem »hradu a města« (»Hrad« a »Libice«) byly na »náspech« »sruby«, jejichž pozůstatky (zuhelnatělá dřeva do valu kolmo zaražená) popsal Pič (Čechy za doby knížecí). Hájek »děl-vševěd« znal v zemi zakopaný vodovod (dubové spráchnivělé žlaby, prkny přikryté a kamením zasypané), sbírající 20 minut od Tetína prameny a na hradiště tetínské směřující (Axamít: Tetín), který kázala sestra Libušina Tetka zbudovati na Tetín (Hájek).

Dějepisci by měli vysvětlit, jak to, že Hájek znal pravěký stav těchto hradišť, když je za Hájka kryla zem. Snaží se s vážnou tváří namluviti národu, že zjistili, odkud co Hanka pro R opsala, co věděl a nevěděl, nedovedli však za několik desetiletí stvořiti jediný pevný a bezvadný vědecký důkaz z padělanosti R a tak jejich »vědecká přesvědčení« pevně vědecky zjištěnou starobylostí R stávají se »pohádkou«, při níž byl uspáván národ a zatemňována jeho dávná minulost.

Petre Octavian Zamfirescu:

Je slovo „tábor“ v RK ohlasem tatarsko-mongolského válečnictví z XIII. a XIV. století?

(Pokračování z čísla 3. Zpráv Sp. R.)

Podle posledních projevů Titzových, zvláště v rozhlase se zdá, že prof. Titz vůbec nečte, co napsali o slově tabor z RK obránci R. Neví vůbec, že v RK slovo »tabor« neznačí »opevnění, pevnost, ohradu vozovou, ležení obtočené vozy atd.«, nýbrž jediné »vojско, vojenský oddíl tatarský«, čemuž odpovídá turko-tatarsko-arabské slovo »tabur, tábur, tabor«: vojenský oddíl, doložené v době předhusitské u arabského historika 'Abd ar-Rahmána ibn Muhammada ibn Chaldúna (1332—1406) v jeho díle Kitáb al 'ibar. Pojem »ležení« jest vyznačen v RK slovem »stany«, jak bylo zvykem ve XIII.—XIV. století.

Proto jest vlastně mrháním času zabývati se ještě předhusitskými doklady slova *tábor* ve smyslu »hora, opevnění, pevnost, předložené opevnění, kruhová neb čtverhranná ohrada, hradba kolová, palisádová, vozová, ležení obtočené vozy atd.«, když vlastně nemají žádného vztahu k Rukopisům, neboť se o takovém táboru tam vůbec nemluví.

Vzdor tomu zabývají se obránci pravosti Rukopisů i takovými doklady slova tábor, aby prokázali, jakým nesmyslem jest domnívati se, že slovo tábor i v těchto významech vzniklo až po roce 1420 z husitského Tábor, bez něhož prý není vznik tohoto slova ani myslitelný.

Proto obránci ukazují, že slovo tábor existovalo již po celá století před husitismem a bylo známo nejen ve střední, jižní a východní Evropě, nýbrž i v turko-arabské Africe a v turko-tatarské Asii dávno před Husity.

Dokazují, že hora Tábor, Thábor v Palestině byla známa již od X. století v jižní, východní i střední Evropě prostřednictvím kacířského učení bulharských bogomilů, kteří pořádali svoje shromáždění lidu (tábory) na horách po způsobu starozákoních sebrání lidu na hoře Tábor v Palestině, o nichž se píše v bibli, v knize Soudců. Horu Tábor měli ve veliké úctě, řídicí se při tom starobulharskými, byzantskými a ar-

ménskými pavlikánskými spisy apokryfními, byvšími tehdy v oblibě. Byly to na př. »Rozhovor Janův s Kristem a Abrahamem na hoře Tábor, Vidění Petra, Jakuba a Jana na hoře Tábor při proměnění Kristově a setkání se tam s Eliášem a Mojžíšem, Legenda o sporu Kristově s ďáblem na hoře Tábor« a jiné podobné spisy. I do Čech dostaly se tyto legendy o hoře Tábor jednak z překladu apokryfních spisů latinských, jednak přímým stykem se slovanským východem a jihem, neboť učení bogomilů zakotvilo nejen v Bulharsku, ale i v Srbsku, v Chorvatsku, v Bosně, v Korutanech, v Kraňsku, v Rumunsku, v Ukrajině, v Rusku, v Polsku a též v Uhrách, kde proti němu vystupovali ve XIII.—XIV. století různí uherští králové.

O Jeronýmu Pražském, jenž přinesl Husovi kacírské spisy Wicliffovy jest známo, že byl v Palestině a že na svých cestách v Uhrách a v Rusku pěstoval styky s bogomily, uctívajícími horu Tábor shromážděními lidu na horách, jimž říkali také Tábor. Také Husité scházeli se na horách a slavili »proměnění Kristovo na hoře Tábor«, jak o tom svědčí i chrám »Proměnění Krista na hoře« v Táboře nad Lužnicí.

Katolíci ovšem tvrdili o kacírských *bogomilech*, že scházejí se na horách, aby tam *uctívali ďábla* a poukazovali na jejich spis: *Legenda o sporu Kristově s ďáblem na hoře Tábor*. Totéž tvrdili o *Husitech*, jak jest patrné z nejstaršího prý dokladu slova Tábor z *Magdeburské Schöppenchronik* (viz Josef Pekař: Zprávy pramenů o boji na hoře Vítkově 14. července 1420, str. 20), již se prof. Titz v Naší Vědě, XVI. str. 14 dovolává. Zpráva zní: »sunder se hadden bi den Stad an der Multe einen Berch, den heiten sie *Thabor*, dar gíngen se up und *bededen den duvel*.« (Tam měli u města nad údolím kopec, ten zvali *Thabor*, tam vyšli a *vzývali ďábla*).

Toto vzývání ďábla na hoře Tábor jest zajímavou parallelou, dokazující, že pisatelé *Magdeburské Schöppenchronik* byl znám význam hory Tábor u kacírských bogomilů a užil ho o Husitech jen proto, aby je sesměšnil a poukázal na ně jako na následovníky učení bogomilů. Z toho jest zároveň zřejmo, že Husité nevynalezli název *Thábor*, nýbrž že přejali jej od bogomilů, kteří ho užívali již celá staletí před nimi.

Proto nacházíme na evropském jihu v zemích, v nichž bujelo v 11.—14. století učení bogomilů tolik názvů *Thabor*, *Tabor* pro horu. Na př. sám dr. Wutte uváděl v Kraňsku a v Korutanech některé, na př. *Dabor* u Radentheimu a kopec *Tabor* u Blatského jezera. Tyto názvy sahají až do Savojska, kde na hranicích Vysokých Alp a Piemontu leží hora *Tabor*, psaná též *Thabor*. Jiné názvy hory Tábor máme v území Albigenských kacírů, kteří na počátku XIII. století kráčeli ve šlépějích bogomilů. I v Danteově »*Pekle*« nacházíme ohlasy učení bogomilského.

Pokud se týče *Táboru*, *Tháboru* ve významu *pevnost, opevnění* ukázal jsem ve svém dřívějších článkách, že ani zde nemají Husité prioritu, neboť již 200 let před nimi existovala světoznámá palestinská pevnost turko-arabská, vybudovaná za válek křížových v letech 1210—1212 nástupcem Saladinovým, sultánem *Saiť-eddin al-'dilem*, zvaným *Malik-al'Adil* (u křížáků *Safadin*). Nazývala se arabsko-turecky *Thábur*, *Thábor*, *Tábor*, *Tawur*, *Tawor*, zkráceně též *Tawr*, *Taur*, *Túr*, *Tour*, *Tór*.

Tuto proslulou pevnost marně dobývali křížáci roku 1217, kdy se křížácké výpravy do Palestiny zúčast-

nil též uherský král Ondřej II., známý pronásledovatel učení bogomilského v Bosně, k němuž se připojil Leopold VI. rakouský, vévoda Ota Meránský a později Vilém, hrabě holandský s vojskem ze severozápadního Německa a dolního Lotrinska. Proto palestinská pevnost Tábor, Thábor musila býti r. 1217 křížákům z Uher, z Rakous i z Německa velmi dobře známa.

Vojska křížácká procházela na cestě do Palestiny po známé vojenské cestě, staré to římské silnici, zeměmi balkánskými krajinou okolo známé bulharské horské pevnosti a hradistě zvaného *Tavor* v horní Makedonii, což značí *Tábor*, neboť hora Tábor v Palestině nazývala se v bulharštině *Tavor* a nazývá se tak dosud, kdežto slovo »*tabor*« značilo v bulharštině »oddíl tureckého vojska«, právě tak jako v albánštině slovo »*tabór*, *tobór*«. Také v maďarštině máme slovo »*tobor*« ve výraze »*toborzani*«: shromažďovatí nebo verbovatí vojsko, což odpovídá turko-tatarskému »*topor-lamak*«: sbíratí vojsko, ein Heer zusammenstellen, recrutieren.

Makedonskou pevnost Tábor máme doloženu jako hradistě v listině bulharského cara Konstantina Asěna (1259—1277), tedy nejméně 200 let před Husity. Okolo ní žil ve XII. a XIII. století turecký kmen *Kumanů* (zvláště okolo *Kumanovo*) a *Pečeněgů*, kteří zde měli opevněné osady. Táhl tudy křížáci prvních tří výprav, zde rozvíjely se prapory *Gottfrida Bouillonského*, *Ludvíka VII.*, krále francouzského, *Konráda III. německého*, s nímž táhl po této římské cestě i náš Přemyslovec *Vladislav II.*, kníže a potomní král český, jenž uvedl k nám rytířský řád *Johanitů* a konečně prošel tudy na cestě do Palestiny i *Fridrich I. Barbarosa* ze »*silva Bulgarie*« do thrácké roviny.

Aby se zbavil nových křížáckých výprav proti pevnosti Tábor v Palestině, zrušil ji sultán *Melik-al-'Adil* roku 1220 a dovolil, aby Tábor byl okupován *františkány* a *schismatickými mnichy řeckými*. Leč za páté války křížové (1228—1229) zmocnili se zase křížáci po dobytí *Jerusaléma* i hory Tábor a znovu ji opevnili.

Po šesté válce křížové daroval r. 1255 papež *Alexandr IV.* horu Tábor rytířskému řádu *Johanitů*, kteří byli uvedeni do Čech r. 1158 a měli svoje komendy v Praze i v jižních Čechách ve *Strakonících*, v *Rakousku*, ve *Slezsku*, v *Polsku* a jinde. Ti znovuzřídili její bývalá opevnění a vystavěli křížáckým způsobem použitím předložených opevnění, zvaných *persko-arabsky* »*tibr*«, jaká vidíme dosud na *Johanitské pevnosti na Rhodu*, *novou pevnost Tábor*, *Thábor*, jež vzdorovala útoku tureckých *Chovaresmovců* i tureckých vojsk *Mameluků*.

Po celých 8 let drželi *Johanité* pevnost Tábor v Palestině jako chloubu svého řádového majetku až do r. 1263, kdy sultán *Baybars* se svými *Mameluky* zmocnil se pevnosti a dal zbořiti stavby církevní i pevnost samu. Vzdor tomu udržela se sláva této křížácké pevnosti Tábor u bojovného řádu *Johanitů* v Evropě i na Východě i po ztrátě Palestiny r. 1291, kdy rytíři přesídlili na *Cypr* a odtud r. 1309 na *Rhodos*.

Roku 1263 složil *provensalský trubadúr Aimeric de Peguilham* (1205—1265) křížáckou píseň, v níž želel, že *Turci* zmocnili se tohoto božího místa (*cal dolor que Turc aian forsat nostre senhor!*) a povzbuzoval křížáky k novému boji o horu Tábor:

Netušil provenčalský trubadúr, že o 200 let později podle vzoru palestinské pevnosti Tábor, Thábor, vybudují Husité v Čechách novou křesťanskou pevnost Tábor, Thábor, nad Lužnicí a že zaslepení realističtí historikové, linguisté a romanisté z bývalého levicového Čechistánu, chlubicí se svým »světovým rozhledem«, nebudou po r. 1886 nic vědět o palestinské světoznámé pevnosti *Tábor, Thábor, z doby válek křížových* a budou dokonce ústy Pekařovými, Flajšhansovými, Vaškovými, F. M. Bartošovými, Weingartovými, Trávníčkovými, Slavíkovými, Titzovými atd. tvrdit, že *pouze jihočeská husitská pevnost Tábor z r. 1420 byla první pevností toho jména na světě* a že jen od ní mohl vzniknouti název »tábor, tábur, teber, táber, töber atd.« u Turků, Arabů, Marokánců, Tatarů, Mongolů, Slovanů, Rumunů, Maďarů, Albánců, Němců atd.

Pokud se slova »*tabor, teber*« ve smyslu »*ohrada, hradba kolová, palisádová, čtverhranná nebo bubnovitá, předložené opevnění*« týče, ukázal jsem již ve Zprávách Ruk. Sp., č. 2., 1939, že původ tohoto slova musíme hledat na východě u národů kočovných *turko-tatarsko-tunghuzsko-mongolského původu*, kde je slovo »*teber, táber, töber*« ve smyslu »*pás, okruh, obtočení, kruhové nebo čtverhranné ohrazení*« u dočasných jejich osad a ležení pro dobytek velmi rozšířeno.

Pátráme-li nyní po původu slova »*der Teber*«: ohrada, opevnění, Burgwehr v *Kraňsku u řeky Krky* z dokladu z r. 1313 a podíváme se na mapu, tu ihned seznáme, že dotyčné místo »*der Teber*« leží u *pohraničního pásma zásek, jež byly ve středověku v XI.—XIV. století chráněny strážnými oddíly tureckých Kumánů a Pečeněgů*, již od dob krále Štěpána (997—1038) a za jeho následovníků.

Jest snad každému známo, že tito turečtí kmenové Pečenci (Pečeněgové), Torci (Uzové), Berenději, Kumáni (Polovci, Plavci) měli svoje osady na velice rozsáhlém území a sáhali od hranic knížectví Suzdalského a Rjazanského na vrchovišti Volgy a Oky v Rusku do knížectví Perejaslavského, Kijevského, Volyňského a Galického v Polsku, do Uher, kde byli usídlení po řekách Tise, Hernadu, Šajavě, podél Hronu, Ipoly, Váhu až k Bratislavě, pak podél Dunaje až k řece Drávě, dále po řece Litavě na hranicích Rakouska, po řece Rábnici okolo Šoproně, na hranici Štýrska u řeky Ráby, Zály, Drávy, Krky a Sávy na hranicích Kraňska, dále pak v Bulharsku na balkánském pohraničí Byzantského císařství a ve Valašsku.

Úkolem a povinností těchto pečeněžských a kumánských jízdních oddílů vojenských v Uhrách bylo střežití příkazané jim pohraniční záseky a ohrady proti sousedním státům: Kraňsku, Štýrsku, Rakousům, Čechách a Moravě, k čemuž jim byly poskytnuty od uherských králů velice četné výsady. Tito jízdní pečeněžští a kumánští *strážcové hranic*, latinsky nazýváni »*speculatores, confinorum custodes*« a maďarsky uváděni jako »*gyep-ör*« (vyslov: děp-ör) z maďarského »*gyepü*«: záseka, hradba, srub a maďarského »*ör*«: stráž, hlídka, kumánsky a pečeněžsky »*ör, eur*«: stráž, turko-tatarsky »*ör, är*«: stráž, hlídka, jezdec, turkmensky: »*ör, örä*«: stráž, hlídka postavená na kopci, byli usídlení v ohrazených osadách u pohraničních zásek a srubů. Jejich osady sestávaly z chyší, chatrčí a doupat, zhotovených z proutí a hlíny, při čemž celá osada byla ohrazena hradbou kolovou, proplétanou proutím nebo hradbou palisádovou. Jinak užívali Pečeněgové a Kumáni kočov-

nických krytých vozů jako hradby v případě náhlého přepadení na svých loupežných výpravách a dovedli se za touto hradbou vozovou dokonale bránit, jak dokazují četné zprávy o nich z XII. století u monophysitského patriarchy *Michaela Velikého*, zvaného Syrského, z té doby nebo ve sděleních, jež podal o nich současný biskup *Basileios z Orháž*, nebo *Jan Kinnamos, Nicol. Choniates, Anna Komnena a Joannes Komnenos*, jenž proti nim bojoval a před Cařhradem rozrazil jejich hradbu vozovou (viz P. O. Z.: *Oslí čelisti*, II. vydání, str. 48).

Jest zajímavé, že pečeněžské a kumánské hrazené osady a kruhová opevnění v Uhrách nazývaly se »*töbör*«, což jest zřejmě turko-tatarské »*teber, táber, töber*«: pás, okruh, obtočení, kruhové neb čtverhranné ohrazení, hradba kolová, laťová, proutěná, palisádová, zděná, vozová k ochraně ležení neb osady.

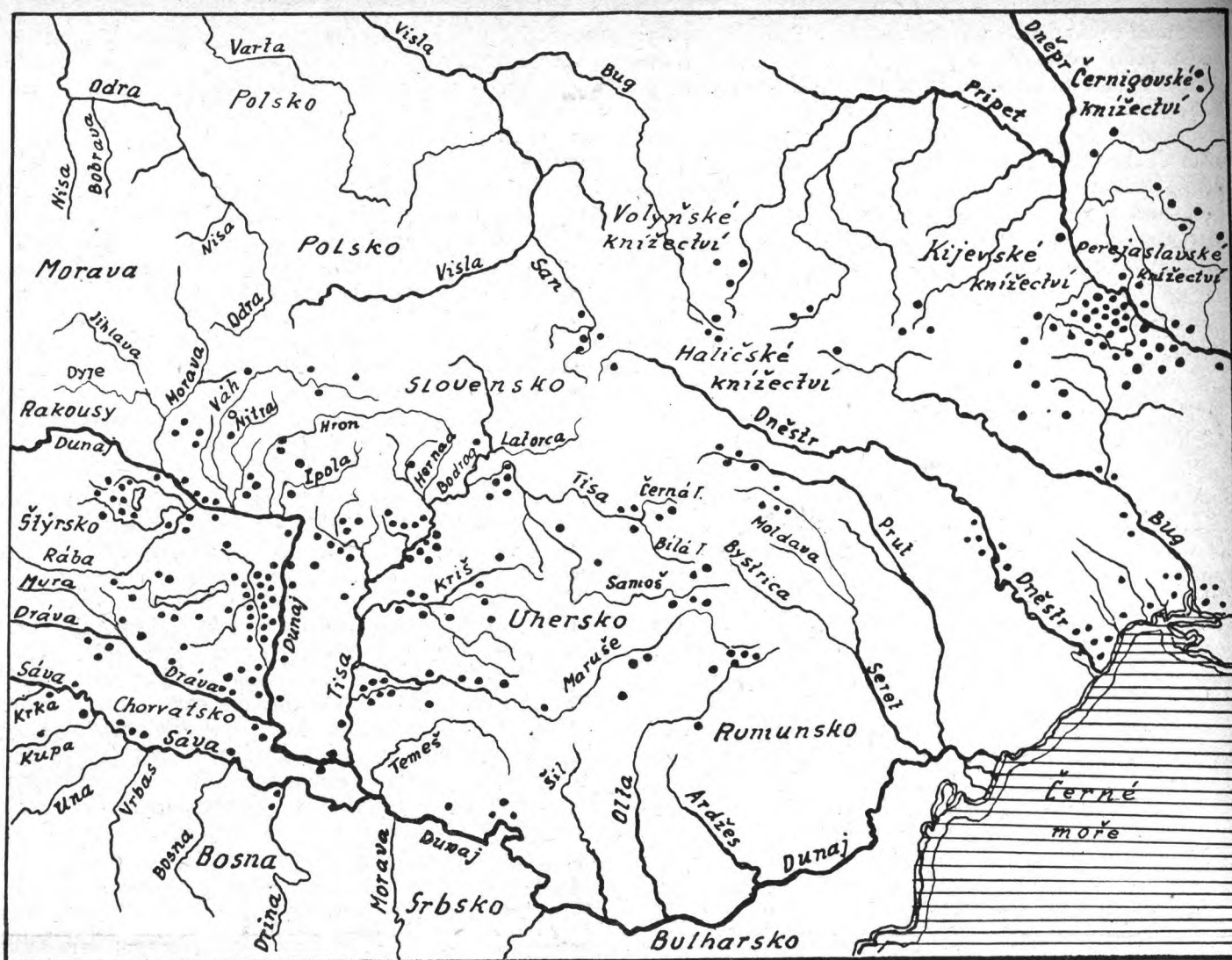
Tyto názvy pečeněžských a kumánských osad »*Töbör*« připomínají se již ve XIII. století a zachovaly se na mnohých pohraničních místech v Uhrách dodnes. Tak připomíná se r. 1265 u Bratislavy, v okrese Dunajská Sreda, bývalá pečeněžská osada zvaná *Töbörete* s další celou řadou pečeněžských usídlení, a jižně od Stoličného Bělehradu (Szekes-Fejérvár) byla veliká řada pečeněžských osad, mezi nimiž jmenuje se r. 1269 osada *Töbörzsök*, zachovaná dodnes (viz Szokolay Margit: *O pečeněžských osadách v Uhrách* [A magyarországi bessenyötelepekröl] v časopise *Föld és Ember* [Země a člověk] 1929, č. 2, str. 65—90; Csánki: *Historický zeměpis Uher* [Magyarország történelmi földrajza]; Jerney János: *Cesta na východ* [Keletéi utazása . . .]).

Z Ruska máme doklady takových opevnění, zvaných »*teber, tever, tiver*« v Starých ruských Letopisech o národu, který sídlil v sousedství Pečeněgů a pomíšen s nimi po Dněstru a Prutu až do samého Černého moře a měl mnoho osad, opevnění a hradů. Od těchto hrazených osad nazývali se *Teverci, Tiverci, Tjeverci, Tveriči, Tiverici, Tivereci* a jejich osady zvou se *T'chver, Tver, Tverca, T'chverka, T'chverca*. Konstantin Porphyrogenneta (912—959) ve svém díle *De Admin. Imper. c. 9* nazývá je *Teberbianoj* (*Τεβερβιανοί*) v pořadí národů poplatných Rusům. Mluví o nich i Nestor. Rozhoštěním se Pečeněgů na Černomoří a v Multansku a Valašsku Teverci se úplně poturčili a splynuli s Pečeněgy.

Z těchto dokladů vidíme, že název »*teber, tever, tiver*« pro hrazené místo byl znám v Rusku již od X. století u národů sousedících s tureckými Pečeněgy a že příchodem Pečeněgů a Kumánů do Uher přenesl se název »*teber, töbör*« i na západní pohraničí Uher, na pomezí Kraňska, Štýrska, Rakouska, Čech a Moravy, kde strážné oddíly Pečeněgů a Kumánů sídlily v hrazených osadách zvaných *Töbör* a konaly strážní a hlídkovou službu na hranicích.

Odtud pochopíme souvislost kraňského dokladu slova »*der Teber*« z r. 1313 s pečeněžským »*teber, töbör*«: ohrada, hrazené místo a zároveň vidíme, odkud dostalo se slovo »*der Töber, der Täber, der Thäber, der Taber, der Tabor*« ve významu »*ohrada, opevnění dřevěné z palisád neb trámů (sруб), předložené opevnění*« do Rakouska a do českého území.

Jest příznačné, že první doklad historicky zachovaný takového srubového neb palisádového opevnění a dřevěného ohrazení, provedeného tesáři z prken a klád, zvaného »*Tabor*« a uváděného Titzem k r. 1440 jako první příklad opevnění vzniklého prý pod husitským vlivem, pochází právě z *Bratislavy*, kde existovala v sousedství již v XIII. století opevněná *peče-*

Strážní osady tureckých Pečeněgů, Torků (Uxů), Berendějů a Kumánů (Plavců, Polovců, Kunů) na severní, severozápadní a západní hranici Uher, v poříčí Dunaje, Ráby, Drávy, Sávy, Váhu, Nitry, Hronu, Tisy, Mároše, Sámose, Seretu, Prutu, Olty, Dněstru a v jižním Rusku a při Černomoří v X.—XIII. století.

(Prameny: J. Samčevskij, M. Pogodin, P. Golubovskij, D. A. Rasovskij, Jerney J., Szokolay M., Gombocz Z., Melich J., Kunik, Fr. V. Sasinek, K. Jireček, V. Chaloupecký, V. G. Vasiljevskij, Gyárfás I., C. A. Macartney, V. V. Grigorjev, P. Hunfalvy, E. A. Zagorovskij, M. Gruševskij, V. Ljaskoronskij, H. A. Aristov, J. Marquart, V. Parchomenko, L. Rásonyi-Nágy, N. P. Barsov, G. Fehér, Fr. Černý, Csánki I., M. Korabinsky, O. Andrijašev, F. Westberg, A. Jablonowski, N. Kostomarov.)

něžská osada *Töbörete*. Doklad zní: »Item 13 Zymmergesellen dy am Schlachpruch und das Tor pey dem *Tabor* gemacht haben« (viz Ortway: Geschichte der Stadt Pressburg, 75).

Jedná se zřejmě o předložené kolení neb palisádování podle místního pečeněžského vzoru, právě tak jako v Kraňsku u řeky Krky podobný vliv se projevil ve slově »*der Teber*«, jakožto označení předložené dřevěné hradby podle pečeněžského vzoru před hrad Ainöd. Spolupůsobiti zde mohly německé opevnovací zkušenosti z doby váleku křížových pod dojmem pověstné palestinské křesťanské pevnosti *Tábor*, *Thábor*, patřící Johanitům, jakož i vliv persko-arabských předložených bubnovitých opevnění zvaných »*tibr*«, užívaných též křížáky, zvláště jejich bojovnými řádů Johanitů a německých rytířů.

Zdá se však, že vliv pečeněžský byl silnější, neboť jen z něho, t. j. z tureckého pečeněžského slova »*teber*, *töbör*« si nejsnadněji vysvětlíme německá slova »*der Teber*, *der Täber*, *Täberlein*, *der Taber*, *der Tö-*

ber« v Rakousku a v sousedním »*ukrsk*« kde jen pod vlivem pověstné křížácké pevnosti *Tabor*, *Thabor* z XIII. století přijala tato slova též tvar »*der Tabor*, *der Thabor*, *der Taber*«. Tyto výrazy přenesly se ovšem i do Čech snad prostřednictvím Vítkovců, majících své statky též v Rakousku a v zemích Alpských, nebo prostřednictvím řádu Johanitů, majitelů pevnosti *Tábora*, *Thábora* v Palestině a majícího své komendy v Praze i v jižních Čechách, v Rakousku i v Polsku, a výraz tohoto vlivu vidíme později v hušitské pevnosti *Tábor*, *Thábor* nad Lužnicí atd.

Z tohoto rozboru na základě dokladů seznáváme, že Dopsch překládal zcela správně slovo »*der Teber*« v dokladu z r. 1313 jako »*Burgwehr*« a že také prof. J. Vrzalík měl pravdu, když držel se překladu Dopschova a uvedl slovo »*der Teber*« jako doklad nepadělanosti rukopisu Královédvorského. Pravda vždy vyjde na jevo a není třeba uchylovati se k vymyšleným kombinacím, aby pověra o padělanosti byla násilím udržena.

Hankova vydání RKZ a jejich chyby.

II. P r a v o p i s.

V první části svého pojednání jsme řekli, že zejména interpunkce v Hankových vydáních Rukopisů je vadná tak, že často vzniká zkreslení originálu. Jsou to bezděčná nedopatření, a právě ta nejlépe mohou prozradit, či vlastně je ruka tvůrce. Lépe řečeno — že to není ruka Hankova.

Nyní se obraťme k ostatním textovým pokleskům Hankových vydání.

22 V první řadě jsou to ty, které jsou dokladem jeho 24 malé znalosti pravé podoby staročeských slov, na př. *prokný* (Čest. 147, Oldř. 43, Jar. 62) m. -í; *ida, ide* (Oldř. 37, Čest. 147) m. jda, jide; psaní *ves* (passim) m. veš atd.; *jesut, jesutno* (Jar. 83) m. ješutno atd.; *nalit* (Jar. 97) m. naliť; *vnuz* (Jar. 111) m. vňuz; *zeřivě* (Jar. 259) m. žeřivě; *žižň* (Jar. 181) m. žižn. Pravá podoba těchto slov nebyla mu známa, ale chyby takové o ničem v otázce původce RK důležitým ještě svědčit nemohou, neboť nám, jak jsme již zdůraznili, jde o chyby, které zastírají pravý smysl a znění textu. Porozumění pro jemnosti pravopisu RK — to zdůrazňujeme zvláště — není věci právě lehkou a ani se mnoho nedivíme, že Hanka v té věci tolikrát ztroskotal, vždyť mu ještě dlouho a dlouho po nalezení RK chyběla zkušenost potřebná k bezvadnému tlumočení stč. textů. Tvrdí se sice, že taková zkušenost tu byla: Hanka pro potřebu svoji a Dobrovského přepisoval stč. texty z původních rukopisů, pořizoval excerpta a sdílel se se svými druhy o výsledky své práce. Přesto byl stále hledajícím a kvalita jeho vědecké zkušenosti musila být kol r. 1817 takřka v plenkách.*)

Místa v RK, jež zasluhují zvláštního povšimnutí, jsou: Záb. 32 tako *bě se sdiati dietkám i ženám* — Hanka: tako *bieše...* (novočesky: tak bývalo učiniti dítkám i ženám) — t. j. tak musívaly učiniti dívky i ženy; imperfektivní *bieše* u perfektivního slovesa *sdiati* je při nejmenším podivnost. Hanka však zřejmě ne-

*) Palacký v r. 1858 v »Bohemii« vydal svědectví, že Hankova necvičenost v čtení stč. spisů byla ještě r. 1826 tak veliká, že své chybné opisy listin z 13. století musil na rozkaz muzejních představených znovu přepisovat podle oprav Palackého; čehož Hanka nepopřel. Ad. Patera r. 1881 (úvod k RHrad.): »Legenda (svatoprokopská) vydána ponejprv r. 1817 od Hanky... ale tak chatrně, jak to byl učinil na př. se Svatovit. zbytkem české Alexandreidy a s čes. glosami žaltáře Muzejního... Podobně nedbale vydal Hanka i ostatní skládání...« Jan Gebauer 1879 (LF s. 139): »Tiskem vydal čes. Tristrama Hanka... Vydání to jest velmi špatné. Důkazy toho jsou přehojné... Vypravování o ženském vlasu tak popletl, že z něho ani smyslu vybrati nelze...; interpunkce Hankova spíše mate, než by pořádal, a je příčinou nejasností, ano nesmyslů... Tak znešvaril Hanka text jeho.«

81 Vít Jiný doklad, týkající se Hankovy literární obratnosti v staročeském jazyce, jest obsažen ve Fričových Pamětech, vyd. Ioni Traubem péčí Evr. liter. klubu. Upozornil nás naň lastkavě Msgr. Dr. Neumann z Olomouce. Tu čteme na str. 43: Sám jsem nejdnou měl v ruce a pilně prohlížel svazek šípů husitských, nalezených zároveň v kostelní věži Králové Dvora, v nichž místo per byly ostrížky pergamentu linkovaného a popsaného na způsob nalezených celých listův onoho rukopisu, z nichž nedovedl však Hanka nic souvislého sestavit kromě řádky: Zakrákoce havran, ačli z ostrížků jiných nesestavil si a neopsal buďto lbáseň na Vyšehrad, buď Milostnou píseň krále Václava. Za jisto pokládám tolik, že z vlastní hlavy si ani jedno, ani druhé nevymyslil, a mám proto své důvody. Za jednou svěčil mi Dunder (— O Dunderovi čteme: »I sedával jsem po boku ztřeštěného Alex. Dundera, jenž tehdy již měl tajnou pítku na Hanku, protože vynalezl Krý rkp., který trval (D.) v tom hrdém sebevědomí, že by to sám také jistě dovedl.« —), že Hanka přecho, prohlížíje staré latinské kancionály a rozlupeje jejich tvrdé desky, odkrýval

čítal, co tu vyvedl. Oprava na »bě se« poskytuje dnes čtení lepší.

V Záb. 56 je podle Hanky: i vracesta se rozkošem. Jakým rozkošem? ptá se čtenář. Mělo snad býti rozkoší navrátiti se z lesa domů a přetvařovati se před cizinci? Originál má »roskose(m)«, což by ovšem také mohlo znamenat »rozkošem«, ale viděli jsme právě, že to nedává smyslu. Přejímat Hankovo čtení a na základě tohoto jeho výkladu, sestřojovat podvrženost RK, bylo by anticipací důkazu, nikoli pravý důkaz. Zbývá výklad novější: čist *rozkošem*, t. j. »různými cestami«. Zavrhneme-li však Hankovo čtení, poněvadž ruší dobrý smysl, zavrhneme tu však i Hanku jako padělatele RK!

Třetí pozoruhodnost je chyba Hankova v Lud. 48, kde originální *vzuší* rozdělil jako vz-výši (t. j. do výšky). Toho se uchopil Gebaur a v svém Poučení psal, že toto vyjádření (do výšky seděl kněz...) je taková nezdoba, že se jí nemohl dopustit Staročech. Zatím však bylo objeveno stč. slovo *zvýš*, *zvýška*, a je zřejmo, že naše místo nutno přepisovat *v zvýši* (t. j. ve výšce, na otázku »kde?«).

Ale důležité je zejména domnělé sloveso *zaměšiti se*, o němž existuje celá literatura. Spor o sloveso to v le-

v nich, buď na proučkách, jimiž nový pergamen býval svázán, všeliké fragmenty, které, když podařilo se mu nalézt v nich jakousi souvislost, přibíjel na prkénko, načež vzav prázdny list pergamentu, počal to věrně a pečlivě napodobiti; na to přý, zničiv anebo pohodiv proužky, uzpůsobil kopii svou tak, že vypadala, jako by ji byl celou někdo z desek vyloupnul. (Týká se ovšem doby pozdější, kdy Hanka již skutečně byl bibliotekářem potomního Nár. Musea, a kdy v Museu bylo již dosti starých památek s čistým, nepopsaným pergamentem — p. red.) Mne pak při písni Václava nejvíce trápilo, že není celá, i chtěl jsem ji mermomocí dle něm. znění té písně ve sbírce minnesingrů doplniti. Nemaje v tom dostatečnou sběhlost, zvláště co se týče zásoby staročeských výrazův a sklonby slov, požádal jsem v naivnosti své Hanku, by mi trochu pomohl. Nu a domnělé ten falsifikátor, anebo dokonce původce staroslavnych našich zpěvů **nedovedl mi ani jediné slovo, ani jakýkoliv obrat napověděti** a věru, že byl toho dalek, obávati se snad, že mu strojím jakousi léčku, naopak **namáhal se dost a dost pomoci mně i věci samé k šťastnému výsledku**. Nešlo to však nikterak. Co více, pamatují se dobře, jaké vznikly proto mrzutosti mezi muzejním bibliotekářem a ostatními členy sboru Matičního, když k vůli sestavení Výboru staročeské literatury nechtěl ani Palackému, ani Jungmannovi ani Šafaříkovi originál rkp. královodvorského k bližšímu prohlédnutí a zhotovení přesného opisu propůjčiti. Myslel totiž, že na jeho správné a stále vy-
dávání jen sám výhradní má privilej, a když pak intervencí nejj. purkrabího byl donucen originály nevyrovnaných těch zpěvů nadzminěné trojici svědomitých učenců přece vydati, což shledali tito? Zdaž nejmenší stopu, že by vzácné ty ostatky byly podvrženy? Nikoliv, ba naopak přesvědčili se, že sám vynálezce-vydavatel pokladu královodvorského od třiceti skoro let nesprávně je vydával, neboť nalezli, vyčetli a opravili tam více nežli 50 chyb, t. j. míst, slov a liter, jichž byl nedobře četl, jimž, jak náleží, nerozuměl. Tak alespoň vypravoval nám postupně otec, když poradám a podnikům Matice české jakožto pokladník přítomen býval. Potřebuje kdo makavějších důkazův o pravosti Zelenohorského rukopisu, při čemž svého času zase Čelakovský měl dokonce otce Jungmanna v podezření, že ho stvořil a podvrhl? Probuň! Kdež r. 1817, kdež i podnes naskytl by se v našich vlastech tak ohromný genius? Ze všech útoků na tyto nesmrtelné, nám nový život vdechnuvší památky, zdaž každého věrnému Čechu není jasno, že původem jich jest pouhá závist a nezřízená řevnivost, buď naproti jednotlivcům anebo celému kmenu našemu? Českému básníku pak a rodomilu musí ty skvosty tak zřejmě a přibuzně mluvit do duše, že mu jest a bude každého nedověrného Tomáše jen politovati...

Potud Frič. Nový doklad, jak již ve své době uměli kriticky ocenit Hankovy schopnosti. Hankových poklesků v textu a výkladu Rukopisů bylo však daleko více, než napačítal Palacký.

tech devadesátých mezi Gebaurem na jedné a Seykourou a Flajšhansem na druhé straně ukázal: 1. že Hanka našel to slovo při prepisování Alexandreidy pro tisk, dav mu z domyslu výklad »zaškarediti se«. Slovo však správně stč. zní »zamiesiti se« a má primární význam »zamíchatí se«, jenž byl přenesen i na hnutí duševní. 2. Našed také v RK »zamiesí«, Hanka nepochyboval, že tu jde o totéž sloveso. Zcela správně; dal mu však týž chybný význam i chybnou podobu jako v Alexandreidě, t. j. »zaškarediti se«, a — tím se prozradil jako někdo, komu je pochopení pravého smyslu RK na hony vzdáleno. Primární význam (ale ne »zaškarediti«, nýbrž »zamíchatí«) je v RK jen jednou (Jel. 11) — zakouletí očima; v obou druhých dokladech význam je přenesený. O tom bylo už dostatečně psáno dříve (Seykora, Flajšhans, Mareš). Gebauer chtěl ze »zamiesiti« učinit koincidenci nad jiné průkaznou. Nepodařilo se mu však hnouti významem lpícím na *zamiesiti* (vzrušiti se, rozohniti se) ve prospěch onoho »zaškarediti se«. Jeho důkaz šel mimo, asi tak jako v posledních letech jde zcela mimo důkaz se slovem »tábor«.

Hanka si však vskutku s tím »zamiesiti« — a to hlavně se týče naší úvahy — nevěděl rady. V Čestm. 61 překládá novočesky — »I zaměšila se vojska«, v Jar. 164 — »zaměšil se chán jich«. To je u Hanky ukaz velmi důležitý, i dost častý, a znamená; Čtenáři, poraďte si sám.

V Oldř. 28 v orig. stojí *wessnie*. Hanka to však nečte podle pravopisných pravidel, jež prý sám dělal: »veš sně« (t. j. všichni sníce), nýbrž »ve sně« (nč. překládá: »ve snu«).

RK užívá pravopisu zjednodušujícího a při tom podle zásady: piš, jak slyšíš. Netýká se to tak samohlásky *i* a souhlásky *j*, jako hlavně souhlásek *s*, *z*, *d*, *m*, *k*, a uvedeme si hned, jak se pravosti RK vyplatila Hankova neznalost tohoto pravidla (které měl sám vytvořit, nezapomeňme) tam, kde postihuje ony předložky a předpony, jež tyto hlásky obsahují.

Oldř. 3 (s) snahú, Ben. 27 (z)zelená Jar. 4 na(d)divno, 206 ná(m) milost, 282 (k) kyčlu, Lud. 6 na(d) div, 21 (k) knězu 49 (s) starostami, 72 v(z) Spytibora, Záb. 44 (z) srdce k srdcu.

Z těchto dokladů přepsal Hanka správně jen jeden — Lud. 49: s starostami. Ostatní místa: rukopisné

snahu, zelena, namilost, kiclu, srdce atd. — jsou ponechána důvtipu čtenáře, vydávající jednak Hankově vlastní zkušenosti a důvtipu, jednak falsátorské teorii vysvědčení prašpatné. Zejména bije do očí Jar. 206 (podle Hanky »od boha na milost ždáti chvalno«), jež se chopili realisté ve snaze udělat z toho germanismus *auf etwas warten*; Jar. 282 (podle H. »ot ramene šurem kyčlu protče), kde našli tak realisté anatomický nesmysl (jak lze mečem od ramene šikmo probodnout kyčli?) — je však zřejmo, že H. se domníval o slově kyčle, že v stč. také bylo femininum, zatím však bylo masc., ten kyčel. V RK je správně masculinum (jedna Hankova neznalost) a krom toho kontrahující pravopis (druhý). Třetí případ je Lud. 72 (podle H. »I hna Srpoš v Spytibora«) — každý se tu tázal: jak se může hnáti do něho? Jen Hankovi to ušlo. O čtvrtém (Záb. 44) jsme mluvili již v první naší kapitole.

Stačí jen krátce zaznamenat psaní slov dohromady: *Sajta* (Oldř. 14, 22, Jar. 126, Záb. 171, Jel. 5) m. *aj*, *ta*; *iz* (Čest. 187) m. *i* *z*; chybnou kvantitu: *ranu* (Lud. 127) m. *ranú*; *nohu*, *ruku* (Záb. 117) m. *-ú*; *valé* (Záb. 188) m. *valé*. Pro krátkost jen poznamenáváme, že i ty případy mohou Hankovu domnělému autorství být osudnými. Ale jsou jiné, názornější.

Originál RK lecke totiž není dosti zřetelně psán. V Ben. 31 není na př. při zběžném pohledu vidět virgule na *i* ve slově *taino* (t. j. tajno). Neviděl jí ani Hanka a tak četl »tamo« (ba r. 1835 nč. překládá »tamto«). Podobně v Jar. 85 orig. *rozuoichu* považoval za »roznojichu« (od slova *znoj*) a překládá »rozřítiti« (což jest současně dokladem, jak »básnický« uměl ovládat český jazyk). V Čest. 95 místo málo čitelného *járno* (jarno, t. j. vztekle, zuřivě) četl »urno«, kteréžto slovo bylo známo ze slovinštiny. Nevěděl si však rady s jeho významem — proto r. 1835 v překladu myslí, že značí »vřele«, kdežto na konci téhož vydání v »Obgasnějnepowědomých slow« tvrdí, že »prudce, wraucně! V Záboji 45 místo *pěnce dobra* čte »pěvce dobra«, tedy útvar, který pouze při povrchním ohledání pergamenu zdá se na něm býti. Totéž platí o Jel. 8, kde m. *vrahov* čte »vrahóm« (překl. »vrahům«); tamt. 13 »žalostiví« m. »žalostní« a tamt. 27 »sletajú« (překládá »slétají«) m. »sletujú« — tedy hned 3 chyby tohoto druhu v jedné kratší básni! (Pokrač.)

František Mareš:

Zajímavé historické poznatky o kněžně Libuši.

Ústředí žen při Národní radě, pod záštitou Národní rady a Kulturní rady Národního souručenství pořádá cyklus přednášek o českých ženách. Jako první promluvil, podle T. N. S., »vynikající badatel doc. dr. Jan Filip o kněžně Libuši; jeho přednáška přinesla mnoho nových a zajímavých poznatků, ukázal, že v mythické Libuši byla osudově naznačena vynikající úloha české ženy a smysl jejího života v národním celku. Jádro pověstí se opírá o zjev historicky existující a tkví v lidovém podání nejstarších dob; v jednoduché formě zaznamenal pověst již v X. stol. ve své legendě mnich Kristian, podrobněji ji zpracoval počátkem XII. stol. kronikář Kosmas, v XVI. stol. dal Hájek z Libočan celému souboru pověstí onu podobu, v jaké dnes vystupuje«.

Dnes vystupuje Libuše v podobě docela jiné nežli jí dali staří kronikáři. České ženy dnes znají Libuši opravdu jako vznešenou a moudrou kněžnu ze »Smetanovy Libuše«; a to se zakládá na »Libušině soudu«, básni Rukopisu Zeleno-

horského. Tento poznatek pan docent zamlčel, což by bylo mohlo vzbudit podivení v jeho posluchačstvu. Neuznává-li báseň za historický pramen, ačkoli epické básně mívají historický základ jako Homérova Ilias, přece neměl tuto skutečnost o kněžně Libuši zamlčet; je-li však vědecky přesvědčen, že Rukopis Zelenohorský je padělek Václava Hanky, tedy vědomě ignoruje, co je zjištěno o stáří právě tohoto Rukopisu; a měl svým posluchačům vysvětlit, že Libuše v této básni jest líčena naprosto rozdílně od líčení těch starých kronikářů. Kdyby byl Libuši svým posluchačům vyličil podle těchto kronikářů, jistě by tím nebyl povznesl a povzbudil české ženy a ukázal smysl jejich života v národním celku.

Latinský mnich Kristian v X. stol., protivník cyrilometodějské kultury, psal, že pohanští Čechové žili bez zákona, bez vladaře a hradu, jako zvířata, že jsouce hubeni morem žádali za radu jistou věštkyni, k jejíž radě vystavěli hrad Prahu, ustanovili moudrého Přemysla za vladaře a

dali mu onu věštkyni pannu za manželku. Kristian neuznal ani za hodno uvést jméno té věštkyně. — Kanovník Kosmas počátkem XII. stol. teprve jmenuje Libuši, ale nenazývá dceru Krokovu kněžnou (dcerou knížete), líčí soud dvou občanů o mez jejich polí hrubě a posměšně, a Libuši jako rozmařilou ženu, nemající muže, jehož by se bála, jak leží na kobercích a rozsuzuje spor spravedlivě; a tu ten, jehož věc neobstála, více než slušno dopálen hlavou potřásal, holí do země tloukl a plnými ústy prskaje, volal: Ó bezpráví mužům nesnesitelného! mají ženy dlouhé vlasy, ale krátké smysly, a lépe mužům zemřít než to snášeti. Na to paní, skrývají své pohanění a bolest ženským studem tlumíc, usmála se řkouc: tak jest, žena jsem a jako žena žiji; ale vám se zdá, že jen proto málo rozumím, že vás nesoudím prutem železným, proto žijete beze strachu. — Kosmovo líčení Libušina soudu jest poněkud obdobné líčení v básni Rukopisu Zelenohorského, kromě té hrubosti toho kronikáře a také toho občana. Ale jak přišel kronikář k výroku Libušinu, že je nesoudí »prutem železným«? V básni se dříve čítalo: ký by soudil vás po železu; nyní však ukázali Třeska a Matoušek, že se má číst: ký by soudil vás po železě, podle svého přání. Není tedy vyloučeno, že Kosmas vzal to železo z chybného čtení té básně.

V přednášce pana docenta opominuta i jen zmínka o líčení Libušina soudu v kronice Dalimilově z poč. XIII. stol.; neboť jsou tu také zajímavé poznatky o kněžně Libuši:

Libuše prorokyně byla a všecku zemi soudila;
stalo se, že se dva o mezi svadili a řádně si nabili.

Libuše jala se jich souditi a vinného musila zarmoutiti.
Vinný jal se Libuši haněti, řka: Nechci tebe za soudce
míti,

neb žena lépe umí jehlou šíti než v soudě muže souditi.
Ach to mně velmi truí, že naši zemi žena soudí.

A všech paní jal se haněti, čehož já nechci mluvití.

Libuše to uslyševši, nemoudrému poshověvši,
nic jemu neříkala, ale valný s n ě m svólala.

Když se na sněm všickni sešli a před Libuši přišli,
tehdy ta vši země máti jala se té hanby žalovati.

Zemané to uslyševše své paní se vysmávše,
jako z praku se napjavše, žádné rady spolu nevzavše,
křikli všichni jedním hlasem: nevyplatíme to jedním
vlasem!
pravdu mluvil člověk taký, neboť jest hlupák muž
každý,
který se před ženou soudí, jehož k tomu nouze ne-
připudí.
Již ti déle nebudem hověti, chceme muže za pána míti.
Chceme od tebe jedno: věštbami svými pověz nám to,
z které nám radíš země knížete vzítí? neboť v své
nemůžeme vhodného míti.

Tak se ti zemané sami dobře posoudili. Je zřejmo, že kultura cyrilometodějská, jejíž znaky nese báseň rukopisu Zelenohorského, byla ušlechtilejší nežli ta těch kronikářů. Ale Libuše těm hrubcům přece upřímně poradila, ačkoli ji tak pohaněli a potupili:

Zlý člověk to musí býti, který pro své dobré dá obci
zlým užití.

Obec je každého ohrada, kdo ji tupí, minula ho rada...
Ale já vám své škody nedám zlým užití, chci vám
upřímně raditi.

Raději byste mohli můj soud trpěti, než za knížete sil-
ného muže míti.

Lehčeji bije dívčí ruka, od mužské rány bývá velká
muka.

To mně tehdy uvěříte, až svého knížete za železným
stolem jísti uzříte.

Také tu je ohlas básně Rukopisu: sněm, dívčí ruka na vás k vládě slabá; a zase to železo. Ale u Dalimila osvědčila se moudrost kněžny Libuše nad zpozdilými muži, za příklad všem českým ženám; a je tam ještě více moudrého a potřebného.

Historické i archeologické důvody umisťují Libuši na konec 7. nebo počátek 8. stol., tedy tam, kam ji klademe na základě vnitřních důvodů RZ. Opět jednou se výsledky nestranného vědeckého badání shodují s Rukopisy. Jen dále

DOKUMENTÁRNÍ ARCHIV.

DOPIS JANA NERUDY JULIU GRÉGROVI.

⁵² Dopis Jana Nerudy dru. Jul. Grégrovi, vydražený z vyvolací ceny 150 K na 1500 K v 55. aukci Zinkově dne 1. dubna 1940 (č. polož. katal. 120). Z majetku nejml. bratra Grégrova Prokopa zakoupila fa Weiner, Königstein a spol., obch. starož. v Praze XI., Chodská 8.

Milý Julie!

Ještě jsem »Athenaeum« ani nedočel; včera jsem tonal trochu a dnes mi čas nestačil — je toho náramně našlapáno. Nemám tedy ještě úsudku podrobného; avšak celkem lze už říci toto: Gebauerovy výody lze číst (podtrhuje N.). Ne př es vě d ě u jí ice, ale je v nich alespoň nějaký obsah. Také Gebauer je a byl účelný, chtěl a priori, aby mohl dokázat faleš, a dle toho pracoval; pochod ten je ale u něho maskován. Za to ty Masarykovy věci nejsou téměř ke čtení; člověku jde hlava kolem. On chce podtrh. N.), aby byl R. falešný, a už říká, že je, a »prve hledá důvody! A to je »věda«, »vědecké«! Právě: ty a ty zkoušky jsou nutny, a tímtež dechem řekne, že nedokazují ale pranic (podt. N.). To je děsné. říká, že se chce nechat přesvědčit, a zároveň ve všech

variacích naznačuje, že je ho nepřesvědčí nikdo. To je českému citu protivno.

Teď vidíš snad už, že G(ebauer) schválně čekal, až bude H(attala) hotov; říká to zřejmě, že články v »Osvětě« a »Národních« daly k nynějšímu podnět. Věc čistě osobní mezi H. a G. a třeba na to položit váhu.

Poznámky si činím a pak Ti je pošlu. Snad je čas? Budeš psát? Jen si sestav, budeš-li, dobře materiál, neboť pak musíme přenechat práci nějaké té komisi tedy, ač nepřihodí-li se ještě něco zcela zvláštního nebo i osobního.

Zatím se srdečným pozdravem

Tvůj Neruda.

22. V. 86.

DOPIS VOJTĚCHA ŠAFARÍKA MUSEJNÍ KOMISI
9. XII. 1888.

Slovutný pane předsedo!

Byl jsem pozván do nové schůze Musejní komise pro skoumání Staročeských rukopisův, svolané prý k naléhání prof. Gebauera. Lituji, zároveň skládám s uctivým díkem

členství této komise, že se k této schůzi dostavití nemohu, a oznamuji — jakkoli nerad — že dalšího zkoumání Staročeských rukopisův účastnití se nemohu.

Když Slavný Výbor Musejní r. 1880 zřídil komisi ke skoumání rasur v Rukopise Královédvorském, a mne k ní pozval, podrobil jsem se té práci ochotně, jsa tenkrát jediný chemik český, jenž jakých zkušeností v té věci měl. Pozvání k nové komisi 1886, s úkolem širším a obtížnějším, přijal jsem opět, ač nerad — jak jsem výslovně položil ve správě komise (viz Musejník LXI, 509), neboť jsem předvídal, že úloha ta bude vyžadovati nemalých obětí času a práce. Vymínil jsem si toliko, bych směl vzítí druhého osvědčeného chemika za spolupracovníka, i počítám sobě za zásluhu, že jsem získal profesora Bělohoubka staršího, co důkladného mikroskopistu, ve kterémžto oboru přiznávám se býti pouhým autodidaktem. Práce naše leží před očima všech, na tom, co jsem řekl ve své správě trvám posud ve všech punktech podstatných, a nevím kdybych práci opakovati měl, co bych na ni podstatného změnil.

Když pak profesor Bělohoubek následkem útoků na jeho práci činěných z komise vystoupil, prohlásil jsem, že do dalšího zkoumání jm. Libušina soudu jen tenkrát se pustím, jestliže se mi podaří, bych získal jiného a k k r e d i t o v a n é h o chemika českého. Jak známo nepodařilo se mi to: tři osvědčení a známí docenti Vysokého Učení Českého odmítli má pozvání. Tím se pokládám za sprostěna svého závazku.

Mám však ještě důvod jiný, mnohem podstatnější. Nastoupil jsem 60tý rok věku svého, prací povinných mi neustále přibývá, síly a pružnosti ubývá, jsem povinen sobě samému, bych každou volnou minutu obrátil na vykonání začatých vědeckých prací z mého oboru, jež nemůže nikdo jiný vykonávati za mne. Osud zvěčnělého Jirečka, jenž mnoho let obětoval molochu politiky, a vědecké práce, kterými by nám snad více byl prospěl, vzal s sebou do hrobu, jest mi výstrahou. Jednal bych pošetile, kdybych k vůli vrtochům našich literárních rabulistův rok za rokem dilettantoval ve Staročeské filologii, a své mnoholeté pracné studie přírodovědné snad zanechal molům. Neboť bláhové bylo by domnění, že možno bude přivésti »nevěrece« jakýmkoli dalším bádáním k uznání toho, co jednou na vždy zavrhl. Jestliže to, co posud vykonáno mnou a Bělohoubkem pochybovačům neplatí za nic, kde pak je tu pravděpodobnost, že další naše práce bude uznána za více? Boj tento přechká nás všechny, pravda dříve či později zvíťezí: nepodjatému znalci to, co v posledních několika letech vynášeno na světlo, dávno stačí na utvoření sobě úsudku.

Co do Libušina soudu jsem hotov — ač jestliže Slavný Výbor Musejní mně tak uloží — sdělití své sporé i k nabytí úsudku nedostatečné zápisky o něm Slavné komisi, nikoli k uveřejnění, než toliko k uložení v aktách, pro potřebu a užitek chemika, jemuž budoucně případně úloha skoumání jeho.

Přeji Slavné komisi dobrého zdaru v další práci, přeji našim nejstarším písemným památkám, by se dočkaly bez pohromy dob budoucích, příznivějších klidnému nestrannému skoumání, a prosím Vás, Slovatný pane předsedo, byste laskavě sdělil Slavnému Výboru Musejnímu mé poděkování z komise.

V účtě obzvláštní

Prof. Dr. V. Šafařík.

Ve Vinohradech u Prahy 422
1888. XII. 9.

Slovatnému pánu — panu vládnímu raddovi V. V. Tomkovi co předsedovi Komise Musejní pro skoumání Staročeských Rukopisův.

PŘEHLED.

V ZEMŘELÉM Dru VÁCLAVU PERKOVI (* 27. IX. 1869 v Kamenici nad L., † 19. V. 1940 v Praze) ztrácí Česká společnost rukopisná jednoho ze svých zakladatelů, muže, který byl jejím prvním předsedou. Osvědčil se jako úspěšný organizátor rkp. boje i jako obětavý aktivní obránce. Docílil toho, že v Čes. společnosti rukopisné, jejíž vědecký úkol pojal velmi široce, soustředila se rukopisová obrana, která k svému spravedlivému cíli postupovala přísně vědeckou cestou. Netušili jsme bohužel, když nedávno jsme upřímně uctili jeho pozehané osmdesátiny, že tak brzo neúprosný Osud vyrve jej z našich řad stále rostoucích, na čemž zesnulý má nikoli nejmenší zásluhu! Čest houževnatým!

VALNÁ HROMADA ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ konala se v úterý dne 23. dubna t. r. v japonském sále hotelu »Beránek« na Král. Vinohradech za hojně účasti členstva i mimopražského. Rukopisoví příznivci tu opět učinili přehledku činnosti Společnosti, která jest strážcem našich starobylých hodnot kulturních a může na této dráze zaznamenat s oprávněnou hrdostí četné úspěchy, zejména v době nejnovější se jeví četné příznaky vítězství pravdy, o čemž snad bude nám možno již v příštím čísle přinést podrobný referát. Z valné hromady byl zaslán telegrafický hold panu státnímu prezidentovi Dru Emilu Háchovi. — Ze stesků na schůzi slyšených, je tu jen obvyklý nedostatek objektivity předních časopisů (smutný je zejména případ »Listu mladých«, který ovšem není časopisem předním) a některé potíže finanční. Z funkcionářských referátů zaujal zejména obšírný a přitom pročitěný proslav archiváře Společnosti p. řed. Šohájka. Nejmilejším překvapením při volbách nového výboru bylo sdělení, že zdravotní stav p. univ. prof. dr. Vikt. Vojtěcha se zlepšil do té míry, že bude opět moci zastávati funkci předsednickou, kterou obětavě a konciliantně řídil v uplynulém období p. Ing. Vil. Götzl. Prof. Vojtěch při přejímání předfunkce zdůraznil, že velkou měrou na jeho kladné rozhodnutí při nabídnutí předs. místa spolupůsobil fakt, že nepřátelé věci roznášeli o něm zprávy, jakoby se vzdaloval naší činnosti snad proto, že změnil své »názory« o Rukopisech, což však po vykonané vědecké práci jest předpoklad zcela vymyšlený. —řtx—

PREHLED UDALOSTÍ A ČASOPISECKÝCH ZPRÁV (CERVENEC—PROSINEC 1939 VČETNE). V druhé polovině tohoto roku ubylo časopiseckých zpráv vědecko-polemických. Počet drobnějších zpráv o rukopisné otázce se však ne zmenšil. — Vljaj. 5/VII (L. Malinský) považuje boj o RKZ za největší světový spor o národní kulturu. — Lid. N. 9/VII Frt. Kubka soudí, že by dnes nikoho nenapadlo probouzet národní uvědomění výmyslem starobylých hrdin. zpěvu. Máme prý Neznámého vojína. Neboť nelitostná kritičnost muže devadesátých let vyhnala nám z hlavy opar ilusí a lacinou frazi. Úspěchů jsme dosáhli kritikou, drobnou prací a organizací proti mlhavému romantismu. To je tvořivé češství! — O němec. zájmu o RKZ a jejich fotografování berlín. spis. prof. Adalb. Forstreuterem píše Vljaj. 9/VII, A-Zet, Expr. 10/VII a 18/VII, 11/VII: N. Str., Č. Sl., N. Pr., Vinohr. L., a 14/VII Več. Č. Sl. — Č. Sl. 9/VII (Zd. Kalista) kritizuje Palackého smysl čes. dějin. — Považoval prý staré Slované za národ hořubičů zásluhou Herderovou a rukopisných podvrhů. Kalistův nemožný názor odmítá Pol. L. 19/VII jako nedostatek vědomostí realistic. vědy o pravosti RKZ. — Sedesátku (16/VII) univ. prof. dr. Viktorina Vojtěcha jako významného učence, jenž svou vědou fotochemickou potvrdil pravost RKZ tentokrát jednosvorně oslavují Vljaj. 12/VII (dr. J. Slaba) a 16/VII (L. Matoušek), N. Pol. 14/VII, 15/VII, 16/VII, Venk. 16/VII, Nár. L. 16/VII, L. N. 16/VII, Pol. Lid. L. 17/VII, Pond. L. L. 18/VII, Več. 18/VII, Ned. L. 23/VII (prof. Mareš), N. Pr. 16/VII, Nár. N. a Mor. Orł. 17/VII a Čes. Obrana. — Ned. L. 16/VII přináší redakční rozhovor s prof. Vrzalíkem o »Rukopisech v nových poměrech«, německém názoru na ně. Dle Vrz. »Záboj, nikoli Švejk má býti heslem pro výchovu mládeže.« — Rozhovor tento stručně rozebírá Vljaj. 19/VII. — Nár. Pol. 18/VII ve věcném, skvělém článku o starodávném boji o českou kulturu odsuzuje nemravné pohnutky proti RKZ, oceňuje vědecké dílo prof. Mareše, Vojtěcha a j. Žádá za ukončení boje, který je vlastně de facto dobo-

jován, není vědeckých námitek proti pravosti. Pominula podivná doba demokr. diskuse vládnoucích, kteří obranu pronásledovali. Staré kulturní památky budte národu navráceny! — Vinohr. L. 15/VII žádají ukončení sporu o Rukop. a úpravu čítanek ve smyslu pravosti. — Osv. Lidu (Hr. Král.) 15/VII (dr. PK.) polemizuje s F. M. Bartošem o minulosti Hradce Kr., dokazuje, že Dobroslav-Chlumec v RZ je Hradec a jméno Dobroslav je vzácné, slovanské a průkaz starobylého osídlení. — Pol. L. 19/VII na četné dotazy informuje své čtenáře o Čes. spol. rukopisné. — Venk. 19/VII oznamuje utvoření odbočky rukop. spol. v Brně. — Nár. Pol. 25/VII přináší Mánesův »Záboj«, s doprovodem o tom, jak si představoval své umění v hluboce českém duchu. — Nár. L. 25/VII píše o nálezů RZ s reprodukcí dvojlistu s domnělým »V. Hanka fecit« — Venk. 30/VII má obraz »Záboj«. Lad. Kuba v článku »Václav Hanka ve světle ruské vědy« dokazuje, že Hanka dle rus. učence A. Franceva byl jedním z nejzasloužilejších buditelů vůbec a pěstitelů slovanské vzájemnosti zvláště. Kuba i Francev odmítá ustavičné útoky na jeho čest od realistic. vědy, zejména prof. J. Hanuše, a vyvrací pomluvu, jakoby Hanka svým »udavačstvím« zmařil Čelakovského kariéru. Již Jagič prý dokázal, že vinna byla ruská akademie. — Nár. Obnova 29/VII (J. Hobzek) přináší Pekařův názor na Rukopisy a přimlouvá se za sebrání všech jeho článků. — V Lid. N. 5/VIII M. Wolf upozorňuje na totéž téma v Č. Č. H. — V Nár. Obn. 12/VIII reaguje prof. Mareš na článek obou posledních, věcně a důstojně jejich názor vyvrací uváděje, že ani Pekař nevyhne se četným omylům. — Čes. Práce 11/VIII (býv. Nár. Rep.) — Sirius — opravuje satiricky domněnku univ. prof. dr. Jos. Dobiáše »že ani Češi, ani Němci si nemohou činit nárok na prvenství v našich zemích. — Nár. Pr. 13/VIII zaznamenává vyšlou knihu »Česká cesta« od něm. historika Wilh. Müllera o smyslu čes. dějin, nár. probuzení a vlivu Rukopisů. — Vinohr. L. 26/VIII upozorňuje na pěknou obdobu milostných zpěvů RK v rukopisu třeboňském. — Naklad. »Orbis« vydalo skvostné vydání Mánesova díla »Zemi milované« s kresbami RK. — Pol. L. 12/IX a Ned. L. 17/XII uvádí, že Tyrš stál k Mánesovu Zbihoni (RK) modelem. — Druhého výročí T. G. M. použilo několik novin k narážkám proti RKZ. Tak 14/X Nár. Nov., Nár. Pr., Lid. N., Venk., soudí, že národ nepotřebuje šidítka, cetky a pozlátka, »ať to byly padělané rukopisy, nebo sežloutlé pergameny státopravní«. Masaryk je odsunoval nešetřivou rukou, dal nám za ně tuhou práci hospodářskou, sociální a ukázal se jeho skutečným vedoucím v dobách dobrých i zlých. — Dle Čes. Sl. Mas. korupci neodpouštěl. — Vljaj. 14/IX (L. Matoušek) posuzuje T. G. M. dle historic. pravdy a mínění soudné části národa. — »Letem světem« 12/IX a Nár. N. 17/IX píší o Hankovi jako objeviteli RK i (RZ!) s podobiznou. — Vinohr. L. 16/IX otiskují verše písně »Tajná láska« vídeň. bibliotéky jako vzorek básnictví XIV. stol. — »Pokrok« (Hrad. Král.) 21/VIII a 7/IX informuje (dr. Vl. Zákrejs) o nálezů RK a svědčích. — Vinohr. L. 23/IX přimlouvají se za posmrtnou výstavu malíře Julia Fischera z Vinohr., umělovaného pro ilustrování Rukopisů. — 80 let (27/IX) dr. Václ. Perka, býv. poslance, tvůrce »Lex Pereka«, obhájce RKZ a prvního předs. Rukop. spol. vzpomněly L. N. 27/IX a Vljaj. 29/IX, Nár. V. 6/X. — Vljaj. 25/IX (lk) píše o smrti záhadného obránce T. Vardasa a 5/X nekrolog. — Nár. V. 29/IX (Al. Berndorf) o zájezdu »Máje« na Zelenou Horu. — Nár. Nov. 3/X v čl. »Syntesa Mánesova díla« (—ch) soudí, i když věda dospěla k zápornému výsledku o pravosti Rukopisů (!), jsou dílem geniálním, hodným Mánesovy inspirace. (p. p. Tento list píše jednou pro, jindy opět proti Rukop. dle vanutí větru!). Vljaj. 5/X přináší výňatky ze spisu T. Vardase »Několik slov o Gebauerovic«. — Nár. V. 6/X i jiné listy zaznamenaly 100 l. od narození spis. Václava Vlčka, red. »Osvěty« a obránce RKZ. — Nár. V. 13/X R. Texa) v čl. »Chudáci« humorně sledá nevědomost našich novinářů o RKZ. — 82. narozeniny univ. prof. dr. Frt. Mareše měly v časopisech mocný ohlas. Vyzdvihly jeho vědeckou a filosof. dráhu i jako zakladatele moderní obrany Rukopisů. Byly to 20/X N. Nov., Pol. L., Nár. L., Č. Sl., Venk., Nár. V. (též 27/X dr. V. Zákrejs), 21/X N. Pol., Mladobol. I., Več., Vljaj., Vinohr. L., 28/X Nást. červenob., Osv. L. a Č. Pr. 31/X. — 70tin univ. prof. Jos. Janka (25/10), germanisty odpůrce Rukop. povšimlo si několik listů, Vljaj. 27/X, Nár. V. 3/XI a (prof. Vrzalík) 10/XI fejtonem »Chvála slivovice« satiricky osvětlil známý nepěkný případ z prozrazení dřív. zkušeb. protokolu. — N. Pol. 27/X píše o Palackého oblíbě Tomáškových skladeb na texty Rukopisů. — Praž. L. 27/X se zmiňuje o Alešově malbě »Bitva pod Hrubou Skálou« z RK v kavárně Adria. — Nekrology † univ. prof. Jana Máchala († 3/X) odpůrce RKZ

nepostrádají menších narážek na Rukopisy, jako Nár. Pr. 4/XI, N. Pol. 5/XI, A-Zet 7/XI, Č. Jih 23 a 30/XII (J. B. Capek). — Klatov. L. 4/XI otiskují Matouškův čl. »Svitání nad Rukopisy«. — Osv. L. 4/XI píše o krácení slov v češtině se zřetelem k RKZ a L. N. 5/X o legendě o sv. Kateřině. — 80. nar. Davorina Žunkovíče, obhájce Rů, prof. na vojen. akad., který zejména v l. 1911 pronikavě zasáhl do sporu s uznáním připomněly mimo jiné, Č. Pr. 6/XI, Nár. V. 24/X. — Na »Výstavě Frt. Lad. Čelakovského, v Nár. Museu bohatě obeslané nebyly záměrně vystaveny jeho vědec. práce o Rukopisech. Národ se nesmí dozvědět, že tento významný vědec a básník hájil pravost těchto staročes. památek. — Nekrolog umřelovaného archeolog. badatele † dr. Fr. Příkryla, přinesla N. V. 15/XII (dr. V. Zákrejs). — Pol. L. 23/XII oznamuje soutěž Ruk. spol. na převod Rukopisů do novočeštiny. — Ned. L. 31.XII (—oč) recensuje knihu Matoušek-Třeska »Po stopách pravdy a podvodu«. — V »Lumíru« 25/X opovázlivým způsobem zaútočil proti prof. Marešovi doc. dr. Zd. Kalista; z péra Marešova dostalo se mu ve »Zprávách« č. 5 z 25/XII zasloužené odpovědi. — Nár. L. 16/XI při vzpomínce na 110 narozeniny prof. A. Vaška, odpůrce RKZ vypichují známé Bezručovy verše, Vljaj. 17/XI je přivádí na pravou míru. — »Věda a život« z 25/XI (dr. Jos. Skutil) dokazuje padělanost Rukopisů z kreseb Mánesových (!) Toto »vědecké« kuriosum odbyl hladce Fr. Adámek ve »Zprávách« č. 7 z 25/II 940 a Nár. V. 20/I 40. — »Zpráv. R. Sp.« vyšlo v tomto období č. 4/39 (15/XII). V Zákrejsově »Sborníku RKZ« pokračuje II. část Bitvy u Olomouce 1241). V učebnici »Doučme se němčině« je německo-český informat. článek o RKZ od B. Střemchy. — Rozhlas vysílal několikrát písně z RK. — Malé lokálky neuvádíme. — Prosíme o zaslání zpráv o Rukop. v krajiněském tisku. —B—

»JOSEF MÁNES A ČESKÉ STAROŽITNOSTI.« Pod tímto názvem napsal A. Matějček v »Niederlově« sborníku« (Praha 1925) krásnou a poučnou stať o Mánesově využití pravěkých nálezů českých a lidového umění při jeho jedinečném uměleckém vtělení obrazu života starých Slovanů českých, v RKZ zachovaném. Zjišťuje přesně, které »pohanské starožitnosti«, jak se pravěkým nálezům říkalo v polovici minulého století, a které pravěké ozdoby zaujaly vroucí slovanskou mysl Mánesovu tak, že jimi ozdobil, vyzbrojil své hrdiny a ozdobil diví zjevy. V tomto pojednání je také psáno o prehistoricko-archeologických poměrech v první polovici 19. století, na nichž byla Mánesova výzbroj a výstroj RK přirozeně závislá a jejichž úsvit na počátku 19. století byl musel nutně být v RKZ zachycen, kdyby RKZ byly »Hankou podvržené« (podvrženost R se vždy rozumí sama sebou, není-li opravdových důkazů!). Žákavec (»Josefa Mánesa lid československý«) nás počul, odkud vzal Mánes postavy, oblek, částečně i vzory šatů. Bylo to Slovensko, kde 1854 Mánes s nadšením obdivoval tyto pozůstatky dávné kultury slovanské. — »Železný mlat« ve Zbihoni pominul a s oblibou používal kamenného mlatu z mladší doby kamenné, jak jej nalezl vyobrazený ve Vocelově znameňtém díle: »Grundzüge der böhmischen Alterthumskunde« (1845); Záboj bojuje bronzovým mečem, provázejícím největší rozkvět bronzu v »době bronzové« (Vocel, tab. III, č. 8); jako ozdobu užil kruh (Opuštěná, Záboj), více bronzové unetické hřivny, galský náramek (náčrt v Moderní galerii plen cizinců, dřevoryt Zbihoně, náčrt Záboje atd.), což všechno zřel Mánes v museu v Praze. Luděk, Čestmír, jinoch ve Zbihoni, Slovan v plenu cizinců jsou ozdobeni nádhernou sponou ze Želenic (bronz), jejíž obraz nalezl Mánes v Almanachu Libussa 1846. Na Čestmírově přilbici použitý vzor je ozdoba popelnice z Vocela (tab. IV, č. 15), opasky hrdinů honosí se vzory bylanskými, Čestmírova suknice trojúhelníkovými vzory slezskými (Vocel, IV, 3). Tedy: Mánes sloučil nálezy z mladší doby kamenné, starší bronzové, mladší bronzové, starší železné, plně ovšem v zásadách a duchu tehdejších poměrů archeologicko-prehistorických. Tehdejší nadšencům (M. Kalina z Jäthesteinu, K. J. Biener z Bienenberka, Václav Krolmus, L. Rittersberg) nebyly a nemohly být známy podstatné zásady o časové a etické různosti pravěkých nálezů. Na věcné nedostatky bádání stěžuje si Vocel v úvodu »Grundzüge«. U mnoho nálezů nebylo známo ani naleziště, nálezy byly činěny bez šetření vědeckého a také sbírka musejní i sbírky soukromé byly velmi skromňoučké. Nedovedly se tehdy rozlišiti nálezy časově, nevědělo se o svérázu jednotlivých kultur pravěkých a jejich svědectví pro určitou dobu, nebylo dělení na dobu kamennou, bronzovou a železnou. A tato nejasnost a nevědomost měla stvořit jasnou a přesnou archeologii RKZ, vymykající se úplně době kamenné i bronzové a závislou teprve na nálezech z posledních desetiletí (kovaná vědra, železný mlat) a jimi také teprve řádně osvětlenou. Archeologie RKZ je položena pouze do doby železné. Poněvadž dělení pravěku na dobu kamennou, bronzovou a železnou, dělení správné avšak platné, poprvé rozpoznal a uvedl v život dánský archeolog Chr. Thomsen roku

1836, musily by R býti »padělány« teprve po tomto roce, hledíme-li k evropským poměrům archeologickým, po roce 1866 (Vocelovo dílo »Pravěk země České«, jehož zásadou je toto dělení poprvé pro země české), hledíme-li k poměrům českým, či lépe až po desetiletí 1880—90, kdy byla poprvé zjištěna při výkopech u Jarohněvic »kovaná vědra« (Kýtice) — železné »mlaty« velkomoravské (Záboj). Fr. Adámek.

JAN MÁCHAL (* 25. X. 1855 v Nov. Dvorech u Milevska, † 3. XI. 1939 v Praze.) (Prameny: Ndpis. Věstn., Páta-bibliogr., LF 1915, 399 jub. čl., Hankovy Písňe (1918), Slovanské literatury I—III 1922/29.) — Byl zák Miklosičův a Gebauerův, studoval bájesloví, filologii, literatury slovan., lidovou píseň a prosaic. tradice. Zachovával střízlivé a zdrženlivé zásady, důsledné stanovisko srovnávací a nedůvěru k smělým kombinacím některých badatelů. Zejména však od jeho učitelů zděděná nekritičnost k tomu, čím k naší znalosti staroslovan. národopisu přispívají Rukopisy, ochudila jeho »Nákras slovan bájesloví« (1891), Bájesloví slovanské (Svět. kn.) i »O bohatýr. epose slovan.« (1894) o nejceňnější hodnoty pro náš národ důležitě. V »Slovan. literaturách« drží ještě »Hanka fecit« (!), Svobodu a Lindu! Máchal propadl téměř mámení jako L. Niederle a přemnozí i dnešní histor. badatelé v tom, že na Rukopisech kritizuje ne to, co tam skutečně stojí, nýbrž to, co on tam vidí. A tak mu nezbyvá než polopравdivé konstatování, že svéráz české lidové epiky nutno hledat ve formě a nikoli v motivech (ač to bez Rukopisů lze brát jen cum grano salis). Byv konečně r. 1899 stržen také do rukop. boje (Hank. ohlasy písní ruských, L. F. 1899 a Hank. Písňe 1918), osvědčil i on po způsobu ostatních »relistů« značnou kombinační schopnost, takže tyto jeho důvody ještě dnes pro mnohé jsou rozhodujícími. Avšak kdyby byl pokračoval paralelně s moderní obranou a uvedl materiál úplný, byl by musil, jak se později ukázalo, dojít ve svém rozboru k výsledkům diametrálně jiným, souhlasným s výsledky věd exaktních. V rukop. boji vedl si slušnou formou. Podepsal ovšem r. 1911 proti RKZ sběrácí arch t. zv. »manifest sylvestrovský« na místě devatenáctém a r. 1927 proti prof. Marešovi na osmnáctém. Posmrtné vzpomínky novin až na N. Pr. se vyhnuly jeho poměru k RKZ. Toliko v »Čes. Jihu« 23, 30. XII. 39 doc. J. B. Čapek míní, že Máchal vyslovil verdikt nad pravostí RK, dokázav prý Hankovu závislost lyrických písní někde až doslova na zpěvnících Čulkovala (1770) a Moskevském (1810). Avšak ani Máchal, ani Čapek neuvádí, z které předlohy čerpal Hanka pro zpěvy epické (!). — Obrana, zejména moderní, přinesla takové množství paralel jiných, že tento důkaz byl přiveden ad absurdum nehlédě k tomu, že vědy exaktní vynesly pro pravost RKZ verdikt poslední a nezvratný. T.—B.

FRANT. PASTRNEK — (* 4. X. 1853 v Kelči na Moravě, † 17. II. 1940 v Praze), český filolog, zák Miklosichův a Jagičův, dialektolog slovenského jazyka, byl nástupce Hattalův na Karlově universitě. Zabýval se církevní slovanštinou, cyrilometodějstvím. »Dějiny slovan. apoštolů Cyrila a Methoda« a »Tvarosloví jazyka slovanského« mají cenu trvalou. Spoluřídil »Listy filologické«, napsal mnoho odborných pojednání, recensí, životopisy, zejména Kopitara, Miklosicha, Jagiče, Kollára a různé bibliografie. Proti Rukopisům zvláště nevystoupil. Podepsal však oba proti rukopisné manifesty v r. 1911/27 a neoprávil omyly filologické jasně prokázané starší i moderní obranou. B.

PRVNÍMU ZHUDEBNITELI RUKOPISŮ, V á c l a v u J a n u T o m á š k o v i, věnovaly všechny české listy i rozhlas, vzpomínku dne 3. dubna 1940 při devadesátém výročí jeho úmrtí. (* 17. IV. 1774, desku má na č. 15 v Tomášské ulici v Praze III.) Tento skutečský rodák se stal hudebním skladatelem jen vlastní píli. Začal pěstovat hudbu již ve svém rodišti, pak se učil 2 léta u řed. kůru Wolfa v Chrudimi a v. 1787 se stal altistou u minoritů v Jihlavě. Na gymnasiu v Praze se v něm probouzí poprvé skladatel. Přímou zjevním však bylo pro něho, když jednoho dne v divadle vyslechl Mozartova »Dona Juana«. Z té doby pochází »12 uherských tanců« pro klavír a několik jiných písní. Tomášková »Lenora« učinila na hr. Buquoie tak mocný dojem, že vyzval Tomáška, aby k němu vstoupil do služby jako skladatel.

Český probuzenecký ruch si Tomášek velmi oblíbil. Tu se jeho umění projevuje cele a výrazně. Tak vzniká hlavně r. 1823 šest písní s dopr. klavíru, inspirovaných texty rukopisu Královédvorského. Ale již předtím byl Tomášek známý a slavný; vážil a oblíbil si jej sám velký Goethe. A což teprve vychovatelská činnost tohoto průkopníka, předchůdce Škroupova a Smetanova! Čest první! —řtx—

K PARALLELÁM. Obratným hádáním dospěl prof. Titz v rozpravě o syčivých tatarských střelách nakonec k tvrzení, že RK přece jen asi určité bude podvržen, poněvadž o »stridor telic« a »stridrens alis sagitta« už je řeč u starého Vergilia a odtamtud tedy do náš padělatel má. P. O. Zamfirescu (jehož současně prosíme, aby nám dopsal, viz »Listárnu« min. čísla) ještě obratněji namítl, že Vergilius byl

ctěn ve středověku jako domnělý předpovídatel Mesiáše, a proto tento výraz mohl křesťanský básník Jaroslava znát z něho i ve středověku. Nabízíme prof. Titzovi nový typ, a to výraz ve v. Jar. 177 »až noc temná konec bojem sdiče«, podle Sallustiova »Bellum Jugurthinum« kap. 60 konec: denique utrimque proelium nox diremit. — Anebo v RK velice časté náznamy nárazů na štíty bojujících: což z Quinta Claudia Quadrigaria (zachovaného v úryvku u Gellia IX, 13): scutum scuto percussit... iterum scutum scuto percussit... atque Hispanico (gladio) pectus hausit. Zároveň pěkný příklad na střídání perfektu a přítentu. —řtx—

PŘED STO LETY (1840) se v Talíně na Písecku narodil Jos. Truhlář († 14. II. 1914 na Král. Vinohradech), své doby přední pěstitel studií o období českého humanismu, k nimž nacházel hojně materiálu v knihovně Klementina, pozdější veřejně a universitní, jejíž latinské (2856) i české (452) rukopisy zkatalogisoval. Odpůrcům Rukopisů poskytl svou zásobou paralel ze »Ztraceného ráje« a jiných spisů z doby kolem r. 1817 hned s počátku základnu, na které se později protirukopisné tažení zvrhlo v absurdní honičku za tímto druhem ušlechtilé zvěře, jíž však nebylo možno zabránit, aby se nepožírala navzájem.

U EDUARDA BASSE, »Čtení o roku osmačtyřicátém« se píše, že Hankovi pomáhal při podvržení Rukopisů básník V. A. Svoboda. Ed. Bass, známý spolupracovník »Lid. novin«, šíří podle známého zákona legendu, jak může. Legendy a výmysly se však zapomenou i se svými tvůrci, a zbude holá, střízlivá, reálné chemicky dokázaná pravost Rukopisů. —řtx—

LISTÁRNA REDAKCE. K svému článku o paralelách nám P. O. Zamfirescu poslal ještě tento dodatek:

Anglický překlad citované části z japonského klasického díla »TOSA NIKKI«, uveřejněný v Transactions of the Asiatic Society of Japan, vol. III, part II. zní podle W. G. Astona následovně:

»The moon was shining brightly when I reached my house and entered the gate, so that its condition was plainly to be seen. It was decayed and ruined beyond all description, — worse even than I had been told. The heart of the man in whose charge I left it was in an equally dilapidated condition. The fence between the two houses had been broken down, so that both seemed but one, and he appeared to have fulfilled his charge by looking in through the gaps. And yet I had supplied him, by every opportunity, with the means of keeping it in repair.

There was in one place something like a pond, where water had collected in a hollow, by the side of which grew a fir-tree. It had lost half its branches, and looked as if a thousand years had passed during the five or six years of my absence. Younger trees had grown up round it, and the whole place was in a most neglectful condition, so that every one said that it was pitiful to see.«

Český překlad:

»Měsíc svítil jasně, když jsem dorazil ke svému domu a vstoupil do brány, takže stav domu byl plně viditelný. Byl sešlý a odrán, jak komu bylo vhod (že se to nedá popsat), — dokonce hůře, než mně bylo řečeno. I srdce muže, jehož péči jsem dům svěřil, bylo právě tak ve zpustlém stavu. Plot mezi oběma domy byl rozkraden (odtržen), že oba vypadaly jako jeden, a muž jak se zdá, plnil svoji povinnost tím, že díval se na ně děrami. A přece jsem ho opatřil při každé příležitosti všemi prostředky, aby mohl dům opravit.

Na jednom místě byl tam jakýsi rybník, kde se voda shromažďovala v prohlubině, po jejíž straně rostla jedle. Ztratila polovinu svých větví a vypadala, jako by tisíc let uplynulo za těch pět nebo šest let mé nepřítomnosti. Mladší stromy vrostly kolem ní a celé místo bylo v nezanedbanějším stavu, že každý říkal, jak ten pohled bolí.«

Česká společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů — laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy, přispívající K 50.— činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

PŘEDPLATNÉ »Zpráv České společnosti rukopisné« je 10 korun. Členům se »Zprávy« zasílají zdarma. Uzávěrka příštího čísla »Zpráv« dne 1. srpna 1940.

ZPRÁVY ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Česká společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 1. listopadu 1940.

Číslo 8.-9.

Dr. Vladimír Zákřejs:

Brána „Přesvltavu“ v metodě topografické.

Tak jmenovali bránu, jež ve výši valů, dodnes tak zvaných (tedy nad zahrádkami domů v ulici Sněmovní [»Ve zlaté studni«] v Praze III.), bránila hrad pražský od útoku z jihu (tedy směrem od nynějšího náměstí malostranského); jí procházela cesta, pravostanná serpentina, jejíž zbytek tu dosud jest jako ulice Sněmovní. Hosté procházející hradem pražským od západu (přes město Hradčany) k řece Vltavě, procházeli branou tou k brodu, později mostu dřevěnému, Juditinu, Karlovu, a přes řeku Vltavu na tržiště (staroměstské) a po pravém břehu Vltavském na Vyšehrad. Brána »Přesvltavu« jest historický fakt. Je vykreslena na starých prospektech; kde je cesta, byla i brána; po cestě k ní možno kousek jíti až k domu »Ve zlaté studni«, kde jest dnes propast, vzniklá odkopávkou. A není snad bez významu stará místní pověst, že sv. Václav s Podivínem chodili do Prahy tajnou chodbou, vycházející z hradu a ústící do některého domu na náměstí Sněmovní. Můj domácí, malíř K. L. Klusáček, ji dlouho hledal. Sám jsem tu totiž bydlil několik let i zabýval se po léta Malou Stranou a Hradčany z povinnosti úřední. A mohl bych tím skončiti svůj výklad o té bráně, jako svůj nejkratší článek.

Ale pro naši bránu Přesvltavu veden byl a snad i dosud vede se spor, pro neporozumění formě osídlení, jaká byla v r. 1004, kdy hrad Pražský dobyt byl na Polanech. Proto v prvé řadě zdůrazňuji důležitý atribut gradu, nucenou obligatorní průchoditost, jako u pevností vikingských; doklad k tomu plyne z rekonstrukce Dobroslavského Chlumce (Hradce Králové), kdež vidíme, jaká vojenská zařízení byla ve stol. VII. O tom více v Osvětě Lidu, (roč. XLII.) č. 51. O minulosti Hradce Králové, (roč. XLIII.) č. 3. O minulosti Hradce Králové, č. 13 Hradec Králové v 7. století po Kristu, č. 15 Tvář Hradce v VII. stol. po Kr., č. 30. Ještě k tvárnosti Hradce Králové v VII. stol. po Kr.

Cesta taková pro účely vojenské upravená, je hlavní podstatou každého hradního založení a brána Přesvltavu je proto dokonce integrující součástí tehdejší Prahy. Ta měla tři základní složky: tržiště (Ibrahim Ibn Jakub 965), hrad Vyšehrad a hrad Prahu. Hradem Prahou vedl jediný přístup přes tržiště pražské od západu, Vyšehradem od jihu. Na cestě od

vltavského brodu na hrad udál se zázrak u žaláře, (v místech potomního kostela sv. Václava), u domu později »u Montágů«, o němž vykládá Hájek k r. 932 při přenesení ostatků svatého Václava na hrad Prahu. Tudy šla cesta na Hrad, přes náměstí nyní Sněmovní. Vedení této cesty, přímočaré, na strážní věž pod hradem, souhlasí s principy opevnění vikingským a Samovým. A k r. 1241 praví Dalimil o Václavovi I., (podle Flajšhanse) »Král jal se Prahu zdí hraditi a s hradu cesty k řece jal se zdmi činiti«. Tak naše cesta i r. 1310—1318 Dalimilem dosvědčena; na severu hradu nebylo nikdy brány, branka na Opyši byla vždy jen podřadná. (V r. 1276 zdržovali se na Opyši ještě vlci, tudíž branka neuzívána často.) V. A. Svoboda a po něm W. W. Tomek kladli bránu přes Vltavu až k řece. Goll, ač byl mladší, vyplnil zoufalým tápáním o tom mnohé stránky svého proslulého Historického Rozboru; nevěděl zprvu pro nevědomost nezaviněnou, (ač Dr. Luboš Jeřábek o podzemí pražského hradu mně již před 40 lety vyprávěl), ale i později, ač důrazně upozorněn, přece setrval na svém tvrzení. Vysvětlení je tu snadné, protože starší kronikáři předpokládali bránu Přesvltavu jako obecně známou věc, takže ten, kdo nezná onu bránu, si ji z jejich líčení nevykouzlí, a mladší kronikáři nedovedou vybavit své líčení ze zajetí představ podoby Prahy pozdější, — ale pravda o výstavbě hradu, doložená ve století X., nedá se umlčeti. Kdo o bráně ví aspoň z Koldovy publikace vykopávek arch. Fialy, tomu jsou jasna všechna líčení, zvláště nejdokonalejší z nich, v RK.

Dle Křišťana »Slované Čechové«, ač »nerozumná zvířata«, »založili hrad a dali mu jméno Praha« (Překlad Pekařův) v době Libušině. Doveden tu dále most Vltavský v době sv. Václava a cesty frankých kupců z Prahy. Křišťanova legenda klade se k r. 992.

Dle Rukopisu Královédvorského byl v r. 1004 kolem hradu Prahy prales. Vojáci, za prvního jitra a v mlze, scházejí s Petřínou na úpatí hradu pražského, vyplazí se vzhůru, položí se u samé brány Přesvltavu, tedy správně v (hradě) Praze, a zahalí zbraně, aby se neblýskaly. Aleš celý manévr a válečnou lest správně vycítil (Wiesnerovo vydání Aleš-Zákřejs, 1886, str. 29); pastýř se stádem pro-

ráží průchod útočníkům a působí zmatek mezi obránci hradu. Most přes valy na bráně byl asi padací; zaražené korouhve mají jako vzpěry zameziti jeho vytážení. (Na prouzcích RK je zmínka o Vyšehradu, dvakrát o Praze.) O nejasném výrazu »příekopy« našel jsem v pozůstalosti otcově v r. 1940 výpisek: »překopy« cf. Sipare, Br. Gl. 437, tedy novočesky: »překotně«. Ale zase doklad z r. 1247: »super unum fossatum, quod vulgo priekopa dicitur«. (V. Bobek.)

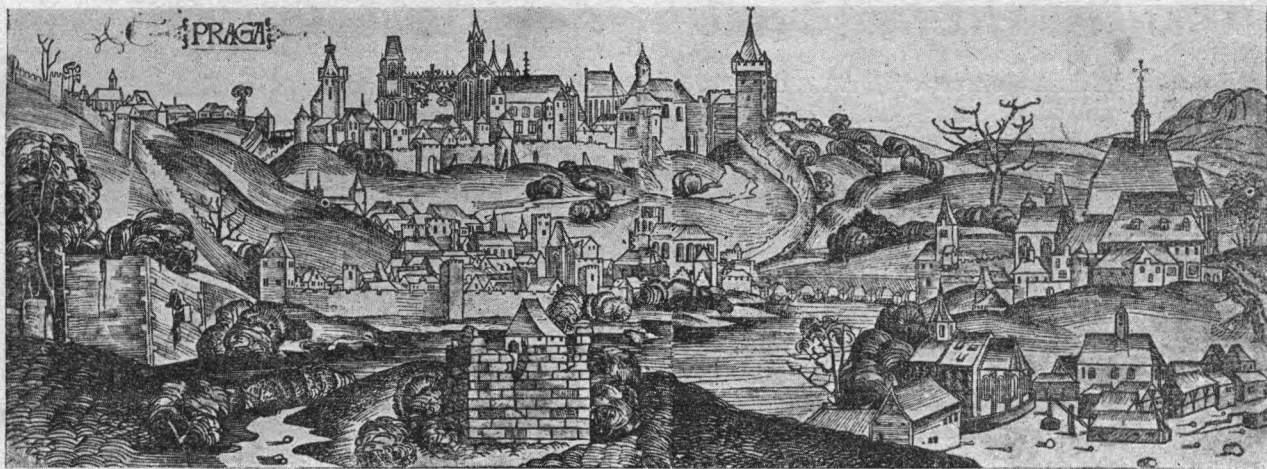
Kosmas z r. 1125 klade událost k r. 1002 (znal sice text RZ, neznal však texty z RK), připomíná, že »Vyšehrad zůstal nepoškozen a nedobytný«. O bráně nemá Kosmas nic, uvádí však, že »most byl stržen na úklady nepřátelů« a že »přečetní na útěku po příkré cestě, kde se obecně říká na Opyši hradu, v úzké zadní brance pro těsnost východu se umačkali«. Patrně, že Kosmas chyboval, když neužil epických zpěvů, z nichž verse z RK je soudobá k r. 1004, druhá, u Hájků připomínaná, je mladší, poněvadž byla rýmovaná; podobný to případ jako: Kosmas-Kronika Dalimilova.

Pěkně líčí poměry, jaké tu byly. M. Schäferová, v Nár. Pol. 1. VI. 37.

Srovnáním všech těchto vylíčení a studiem topografického obrazu Prahy v r. 1004 dojdeme k analýze vojenské taktiky dobyvatelů v tomto pořadí: 1. Ležení na Strahově, 2. Úmluva s pastuchou, 3. Přivedení útočníků na hrad pražský a příprava k útoku vojskem, těsně před branou (tedy na hradě Praze) ležícím, 4. Útok na spuštěný most a dobytí hradu, 5. Panika polské posádky. Věc je tak zajímavá a určitá, že umožňuje vypracování plánu a kritický rozbor zpráv jednotlivých kronikářů; vyžaduje však za daných poměrů zvláštní publikace, jež jest připravena pod názvem: Dobytí Prahy 1004. (Tak i podán důkaz o Bitvě u Olomouce 1241 a bude podán o Bitvě pod Hostýnem 1241 a o Bitvě pod Troskami 1203.)

Kdo se nechce dlouho zabývat zmatky literárními, jež byly katastrofálně douzleny Gollem r. 1886, tomu postačí některé názorné obrázky Prahy.

Tak nejstarší pohled na Prahu, dřevoryt německých mistrů M. Wolgemutha a W. Pleydenwurla

Praha podle „Liber cronicarum“ r. 1493. „Brána přes Vltavu“ ve zdi pod záp. věží svatovítskou.

Dalimil (1309—1318) vykládá, že Vyšehrad nápor vydržel. Podle Dalimila pastucha na mostě hradním, který byl padací, troubou zavolal vojsko ze Strahovského lesa, kde tedy ležela záloha. Dobyvatelé stáli ve středu hradu, Poláci překvapení plazili se se straně, tedy do údolí Brusnice. Celé líčení však je nijaké.

Hájek z r. 1541 k r. 1004 (Kronika Česká, vydání Flajšhansovo, II. díl, str. 195—197) líčí událost podle nějaké starší epické písně veršované a rýmované (nález Flajšhansův) velmi podrobně, situačně výstižně, tudíž správně. Útočníci dohodli se s pastýřem, který pásal pod Petřínem, »aby tím raněji stádo žena (rozuměj do hradu) kázal most spustiti«. Útočníci ještě v noci došli až na most dřevěný (hradní), kde čekali »blízko od mostu zdvihnutého (neb byla mlha)«. (Proto Vltava se kouřila v ranní páře.) Tu očekávali »spuštění mostu«. Branný se hádá, proč tak časně pastýř stádo žene. Pastýř na spuštěném mostě troubí, útočníci rychle na most vskočili, (rozuměj z valů), Poláci z polovice nazí utíkají, »někteří pak do vody běžíce, mnozí v ní ztonuli« (tedy na Rybářích).

Předloha Hájkova k dobytí hradu Prahy na Polanech r. 1004 měla týž rytmus jako Oldřich (metricky řečeno: pětistopý verš trochejský); zachovaný celý verš: »proč by směl tak ráno stádo hnáti«. Rýmy zachované: domlúvati - hnáti, nohavice - více.

z »Liber cronicarum« dr. H. Schedela z r. 1493. Zde je vykreslena celá cesta, brána Přesvltavu a padací most.

Brána přes Vltavu se nám objevuje ještě dne 2. června 1541 v úloze tragické. Dle líčení vznikl tehdy v podhradí strašlivý oheň, který přenesla ohněm vznícená a vedrem vyprahlá tráva až na valy a tu branou do hradu, kde nakonec zbyly jen Daliborka a Černá věž neporušeny. Mohl tedy i Hájek bránu tu dobře znáti i situaci — nedal-li přednost prostému přepisování, aniž si valně lámal hlavu s rekonstrukcí celého děje z r. 1004. mysl - 126!

K r. 1602: Na panoramatu Prahy Jana Willenberga, kresleného k Diadochu B. Paprockého, jest zřejmě vyznačena brána Přesvltavu v podobě mohutné čtverhranné věže, zřetelně jsou valy a hradby bezpochyby Václavovy. Celý svah dolů je ještě holý. Není tu však už mostu, ani stálého, ani padacího, asi důsledek požáru v r. 1541.

Na prospektu Sadelerově v r. 1606 je zřetelná cesta (téměř vodorovná, před valy), původní pravostranná serpentina není vyloučena. Vedle objektu, vyznačeného 14. pod věží svatovítskou, zřetelně vykreslena brána Přesvltavu.

Na plánu Malé Strany od Samuela Globice z roku 1678 jest také náčrt zbytku staré cesty k bráně »Přesvltavu«.

Na okraji plánu Čech (Totius Regni Bohemiae mapa chorografico-mineralogico-hydraulico-commercialis etc.) vydaného nákladem Antaria et Comp. r. 1808 jest pohled na hrad pražský, na němž je zřetelně cesta ze Sněmovní ulice na hrad a brána Přesvltavu v původní podobě.

Majíce vědomost a jistotu o bráně Přesvltavu, a to

dávno před r. 1004 a přehlížejíce znovu své kronikáře, docházíme při čtení Historického Rozboru Gollova z r. 1886 i F. M. Bartošovy práce z doby nedávné k poznatku, že vždy a všude rozbor starých kronikářů má býti doprovázen ohledáním místa samého a rekonstrukcí děje podle topografických poměrů.

Dr. Josef Salaba:

Písařská škola sázavského klášteřa.

V 2. svazku Fontes rer. bohém. vydali Emler a Tomek jakožto pokračování kroniky Kosmovy také t. zv. Sázavskou kroniku, jež zachována toliko ve dvou rukopisech, drážďanském a vídeňském.

Sázavskou kroniku psal mnich sázavského klášteřa někdy po r. 1150 až přes r. 1175. Je to obvyklá kronika, která navazuje na Kosmu r. 1126 a zvláště mnoho se obírá opatem Silvestrem (1134—1161), ale i o založení klášteřa a o jeho začátcích až po r. 1100 se dovídáme zajímavé věci. Kronikář píše o tom, že klášteř ten založil poustevník Prokop (Boemicus) »sclavonicis litteris a sanctissimo Quirillo episcopo quondam inventis et statutis canonice admodum imbutus« (vyučení ve slovanském písmu kdysi vynalezeném sv. biskupem Cyrilem a kanonicky potvrzeném). Dále vypráví o smrti tohoto světce a jeho proroctví. Dva dny před svou smrtí povolal k sobě svého synovce Víta a syna svého Emmerama a řekl jim, že brzy po jeho úmrtí nastanou proti nim pomluvy a pronásledování, takže konečně budou vyhnáni do ciziny a klášteř bude vydán cizincům. Vyhnanství to bude trvat 6 let: skutečně opat Vít odešel do Uher. Sv. Prokop je napomenul: Nolite a fide naufragare et fratres vestros confirmate. (Neodpadávejte od víry a bratří svých utvrzujte.)

Smýšlení i citění kronikáře vůči cyrilomethodějštině je viditelné z rozhorlených slov nad vyhnáním slovanských mnichů ze Sázavy: Instigante zelo diaboli multi aemuli fictitia venenosa conspirantes... atd. O inextricabilis malitiae zelus, o invidia detestanda, omnimode malitia conglobata, ignis inextinguibilis!

Humorně dopadá další vypravování o tom, jak se dařilo novému opatovi po odchodu slovanských mnichů. Ráno jde nový opat do kostela. Tu ho zastaví sv. Prokop a táže se ho, co tam dělá. Toto vidění se opakuje po tři dny. Sv. Prokop, vida, že nechápavý opat klášteř neopouští, čtvrtého dne ztluče svoji opatskou berlou opata »hominem turbida indignatione plenum«. Nový opat (ježž kronikář velmi haní), prchá poté k vévodovi Špytihněvovi, který, slyše o věci, žasne, diví se a až k své, ostatně brzké smrti, je o tom všem na rozpacích i pochybách. Vratislav II., prvý český král, ihned po svém nastoupení povolal sv. Víta zpět z Uher do Sázavy. Po smrti opatů Víta a Emmerama nastupuje onen známý opat Božetěch, zvěčnělý Třebízským. Tento uměl přesličně (venustissime) malovati, říti i řezati ze dřeva i z kamene i soustruhovati z kosti »peroptime«, kostel velmi rozšířil do šířky i výšky, vší okrasou jej chvalitebně ozdobil, opatřil zvony, kříže a pokrývky překrásné atd., jak to lze viděti až do dnešního dne (praví kronikář).

Je pochopitelno, že opat tak ve všem a zvláště v umění výtvarném výtečný, jako byl Božetěch, byl i ctižádostivý. Vida, že je z církevních hodnostářů u Vratislava nejvíce oblíben, korunoval téhož Vratislava II. r. 1086, čímž si osobil právo biskupa. Ježto jinak

v klášteři, jak se zdá, byl dosti přísný, povstaly tam různice, oživené závistí zvenčí i hněvem biskupa Kosmy. Původci byli zejména tři bratři. Proti Božetěchovi rozmohl se jed rozhorlení, obvinění proti němu jako hadi, bili jej smýšlenými hanami atd. A tak nerovinný Vratislavův nástupce Břetislavův II. r. 1096 slovanské mnichy ze Sázavy vyhnal. Tito těkali i bloudili sem tam až pak se opět vrátili do Sázavy, kdež i umřeli. Ale: »libri linguae eorum deleti omnino et disperditi nequaquam ulterius in eodem loco recitabantur.«

Tyto tradice, či dokonce pamětníky Božetěchovy náš kronikář patrně zastihnul. Od 1096 k 1150 není tak daleko. Chváli, což je pochopitelno, nejen zakladatele klášteřa sv. Prokopa, nýbrž rozhorleně brání a vychvaluje i jeho nástupce, opaty Víta, Emmerama a Božetěcha. Výslovné zmínky o slovanských knihách projevují u tohoto mnicha písíciho latinsky překvapující oddanost době a bohoslužbě cyrilomethodějšské, což je důkaz neobyčejně hlubokých kořenů cyrilomethodějštiny v tomto klášteři*) i v okolí. Neobyčejná její síla po celé naší vlasti se projevila ještě mnohem později, kdy Lucemburk ve Francii vychovává, Karel IV., již rok po svém nastoupení na trůn, zřizuje v Praze klášteř slovanský.

Vynikající kulturní činnost doby Božetěchovy přýštila se jistě nejen z jeho neobyčejného výtvarnického a technického talentu, nýbrž i z potřeby. Při velkorýsých výtvarných pracích na zvelebení chrámu nebyl Božetěch jistě sám, nýbrž pomáhali mu jeho mniši, a tak můžeme tušiti na Sázavě výtvarnickou školu. A vedle prací malířských, řezbářských, sochařských a kamenických se tam jistě také hojně psalo. Odchodem Vítovým do Uher mnohé knihy slovanské se ztratily. Bylo nutno je nahraditi a prostou objednávkou z jiných klášteřů (latinských) nebylo to možno. Nastala nutnost znovu je opsati. Staří mniši, znalí slovanského písma, jistě přenesli své smýšlení a citění i na mladší mnichy. Dokládáme se tu nespornými sympatiemi, které k cyrilomethodějštině jeví ještě pisatel Sázavské kroniky. Ten netoliko velebí slovanského světce sv. Prokopa a jeho nástupce, ale i samo odstranění cyrilomethodějšské liturgie ze Sázavy zve dí-

*) Také poměrně brzká sanktifikace sv. Prokopa r. 1205 od Innocence III. je důkazem i po r. 1200 trvajících tradic v tomto klášteři, který se zasazoval o svatořečení svého zakladatele. Dříve se předpokládalo, že svatovojtěžská latinisace církve byla velmi přísně prováděna, avšak nově dokázáno, že i sv. Vojtěch byl slovanského smýšlení a citění. Z toho vychází, že ani bohoslužebné knihy slovanské nebyly z prvních křesťanských kostelů poblíž Prahy vymýceny. To by se pak dobře krylo se zprávou o děkanu Vítovi (1236—1271), že koupil nové knihy liturgické místo starých, sprostých i neužitečných, z nichž vznikaly při bohoslužbě zmatky — velmi pravděpodobně jde o staré knihy slovanské, z nichž ty zmatky mohly vznikati. Pak to však jest dokladem zas jen stále trvajících u nás tradic cyrilomethodějšských, jichž lid nemohl zapomenouti a které i Karel IV. hned r. 1347 obnovil.

lem »dábelským«. Z liturgické nutnosti dovozujeme i písarskou tradici na Sázavě. A že tradice a sympatie s kronikářem Sázavským na Sázavě vymřely?

Vše však jde dále. Tehdy existovala pražská kapitula, jakási oposice v zemi. Jejím zástupcem v literatuře je známý kronikář Kosmas, západnický orientovaný, nepřítel nejen pohanství, ale i cyrilomethodějského křesťanství, muž, který se snažil setřít, ovšem marně, se stránek dějin české styky kulturní i vojenské se slovanským východem. Jeho odpor proti každé takové reminiscenci je přímo koniášovský. V jeho době přichází Vratislav II. a z hněvu na pražského biskupa Jaromíra zanedbává pražskou kapitolu a usídlí se na Vyšehradě, kdež r. 1088 zakládá a bohatě dotuje slavnou kapitolu vyšehradskou. A proboštové této kapituly jsou i prvými kancléři českých panovníků. A týž Vratislav II. jest to, jenž ihned po svém nastoupení na trůn povolává do země zpět ony slovanské mnichy! Důkaz to tedy jeho cyrilomethodějského smýšlení. Odkud toto smýšlení čerpal, a odkud čerpali svoji znalost písma královští kněžští písaři vyšehradští, u nichž Vratislav II. tak rád prodléval? A v kterém kulturním středisku byly psány opisy starých bohoslužebných knih a kde se udržovala již od 10. věku samostatná naše cyrilomethodějská literatura?

Rozborem Vostokovské legendy o sv. Václavu dokázal M. Weingart její prvenství mezi plody české literatury. T. j. česká literatura vzniká na základech literatury cyrilomethodějské a existuje již v 10. věku. Cyrilomethodějština byla naším prvním literárním jazykem! Odtud její stopy v Rukopisech, nejstarších textech, psaných již skutečným českým jazykem před vývinem středočeského spisovného nářečí, ale obsahujících hojně reminiscence na jazyk staroslovanský. Bez existence literárních snah i v době, kdy písemné památky o domácí literatuře mlčí, nelze si vysvětlit fakt, že na sklonku 13. století objevuje se náhle český literární jazyk již vyhraněn s vysokým stupněm dokonalosti. Chaloupecký již v 2. sv. Svatováclavského sborníku dokazoval trvání literárních snah i ve 12. věku, a právě také v klášteře sv. Prokopa na Sázavě.

Archivář Hrubý se kdysi posmíval, že Václav Hanka chtěl rukopisem Zelenohorským dokázati v Čechách slovanskou školu písarskou. Ale vždyť ta stará písarská škola u nás byla. Hrubého tvrzení je pouhým předpokladem jeho. Obrana Božetěcha a cyrilomethodějstiny v Sázavském klášteře po r. 1150 jest

žadáným důkazem živoucích tradic písma a snad i opisové literatury cyrilomethodějské. Ale Hrubého zjištění písarských slovanských živlů v RZ při dnešním stavu badání nabývá opačné důležitosti, nežli si Hrubý přál. A tak nevolky Hrubý sám přispívá k obraně RZ....

61 Věc RZ je možno sledovati ještě hlouběji. Libušin soud byl nalezen na Zelené Hoře, kterou Šternberkové dostali (a sem se přistěhovali) kol r. 1460. Avšak původním sídlem Šternberků je Šternberk na Sázavě, založený před r. 1242, a to v přímém skoro sousedství téhož kláštera na Sázavě, který byl r. 1421 obsazen od pražských husitů, při čemž mnoho bylo od nich zničeno. Styky Šternberků s klášteřem Sázavským a i dosti blízkým klášteřem na Ostrově jsou nesporné. V obou klášteřích — jako vůbec v řádu benediktinském většinou — bylo značně české smýšlení a cítění.

Jsou-li nespornými sousedské styky Šternberků se sázavským klášteřem, týkají se i smýšlení a cítění téhož kláštera, jakož i kláštera v Ostrově (kde se setkáváme i s určitě českými jmény opatů). Ale potom k těmto vztahům Šternberků k Sázavě musíme připojiti též potomní Zelenou Horu, naleziště to Libušina soudu, který sem byl snad při stěhování přenesen od Sázavy...

Teprve obrana Marešova způsobila, že RZ, který budil podezření víc než RK, začal býti brán vážněji a jeho podstata znovu zkoumána. (Zbývá ještě studium vnitřních souvislostí.) Dnes by se již »podivnost« písma RZ, (která každého paleografa, a pochopitelně i Dobrovského, musila ihned vésti k názoru, že se tu jedná o podvrh), začínala vysvětlovati, neboť stanovisko čistě přírodovědecké, v němž tak vynikl univ. prof. dr. Fr. Mareš (ač předchůdců v tom od dob znamenitého Cordy byla celá řada), je doplněno genetickým stanoviskem paleografa. Vzpomínám na zkušenosti našeho výborného paleografa a vydavatele Emlera, který ve svých přednáškách o paleografii rád zdůrazňoval tento fakt: Mladý mnich učí se písmu u starého mnicha, přejímá s tím tedy také jeho typy písma. A jestliže ten mladý, jsa stár, učí zase nějaké mladé písmu, mohou se tím staré typy dostati snadno do mladších dob a buditi pak naše pochyby. Důvody paleografické nejsou tedy dokonce tak skálopevné, jak se dosud tvrdilo a věřilo. Je potřeba nového a hlubšího zkoumání skutečností.

Karel Třeska:

Hankova vydání RKZ a jejich chyby.

III. Archaisační manie.

I na jiných místech RK jsou změny Hankou provedené jasným svědectvím toho, že on, prý skladatel a pisatel, neznal ceny pravého znění textu a že mu byly cizí problémy, jež se k oněm místům vztahují. Ač ví, že v Oldř. 11 originál má »tichými slovesy hovořili«, přece klade v přepise 1851 a 1852 »hovořichu«. V Jar. 24 orig. má »po jutru«, kdežto Hanka (i v diplomatickém přepise) »po jutřek«. V Jar. 260 má orig. »l'útá búře«, kdežto Hanka »lutá búria«. Někdy se zdá, jakoby považoval tvar o něco delší za »starší«: tak v Čest. 70 místo »protiv« dává (1829) »protivo«.

Tato archaisační manie nám dobře poslouží k určení Hankových (novodobých) rasur v RK: někde to

tiž prováděl změny i v samotném originále, aby tvary vypadaly starožitněji. V Jar. 185 klade »kludno«, i v originále se četlo »kludno«, až 1881 odhalila rasurová komise, že -u- je novodobě provedeno z -i-, takže nutno čísti »klidno«. Taktéž ve v. 210 Jar. z původního »rozhoralé« učinil a četl »rozháralé«, jež se pak stalo základem nč. slovesa »hárati«. V Čest. 109 vyškral -a v akk. Vlaslav(a), rovněž tak ve v. 192 (správné původní -a čte ve v. 109 jen 1835, ve v. 192 vždy bez -a). V Čest. 125 vyškral -chu v slově »vrchu« a četl »vrsé«, tedy podle svého názoru archaičtěji. V Záb. 79 vymazal -e v akk. »krále« za týmž účelem; v Zbih. 22 podnikl dokonce větší rasuru proto, aby z akk. »krahujce zlobného« dostal »krahujec zlobivý«, a v Jah. 21 z »co« udělal »cic«, t. j. »če«, — avšak zmíněná rasu-

rová komise smyla jeho novodobý inkoust pouhou destilovanou vodou a oživila chemickou cestou pevně držící původní písmo, vpité během staletí do pergamenu. Tak nabyly zejména tyto dvě rasury tím, že byly přepsány Hankou, nesmírně důležitosti, neboť lze z nich vyvodit přímý důkaz pravosti RK. (Viz Mareš, Pravda o RKZ, str. 189). Rasura -ce v Jel. 31 by mohla býti stará, nebýti toho, že tvar odvozený a tedy mladší nahrazuje tvarem prostým a tedy starším; patrně pochází též od Hanky.

- 23 V Jar. 117 je u Hanky »prosto před pohany«, ač on sám v diplomatickém prepise ví, že je tam zkratka, znamenající »pře«. Totéž platí o »přes (m. »pře«) druhého« v Jar. 258. V Čest. 132 mění Hanka nom. sg. fem. »vojska« na »vojsky« (nom. plur. fem.). V 22 Čest. 144 orig. má »dúbravinu«, Hanka (i v diplomatickém prepise »dúbravu«. V Čest. 147 (r. 1829) proti 24 orig. »»bohóm slávu hlásáše« klade Hanka »bohovóm« (jako je v Zab. 231). O oprávněnosti této formy nutno říci, že Hanka učinil jen jeden ze svých pokusů o podvodnou archaisaci textu, neboť orig. má v Čest. 147 normální staročeské »bohóm«. V Záb. 217 Hanka (i v diplomatickém prepise) klade »krajínami« m. »krajínú«, tedy případ, obdobný Čest. 144. Ač ví, že v Záb. 24 92 originál má »na hlavu mu najjistějék«, v prepise přidává »mu«: — na hlavu mu najjistějé, i když se tento dativ rozumí sám sebou a i když jako (domnělý) autor by měl cítiti jeho zbytečnost. Konečně v Kytici 1, ač v diplomatickém prepise má správně podle originálu »uífetršeczek«, přece (1829, 1835, 1851 i 1852) klade stč. 24 »větríček«.

V některých Hankových nedopatřeních pozorujeme, jak jeho archaisační úsilí může býti kříženo jeho nevědomostí. Tak v Jar. 179 má originál pravou perlu starožitnosti, jazykovou vzácnost, o níž oficiální věda neví, odkud by Hanka byl mohl ji čerpati, totiž přičesťi trpné »sražem« (od sražeti; Hanka se domníval, že od sraziti, od toho by však musilo zníti »srazím«. Vypravování na tom místě jest velice živé: — Na- 27 stojte! Slavný Vneslav jest právě sražen s náspů šípem! Když však nahlédneme do vyd. z r. 1829, které, jak známo, od originálu se ve prospěch starobylého stavu« RK podle představ Hankových uchyluje nejvíc, najdeme tam jen »sražen«! Logický závěr zní: Ten, kdo tvaru »sražem« v r. 1817 mohl užití, užíval ho zajisté cílevědomě, t. j. za tím účelem, aby zvýšil starožitnost RK. Nemohl proto ve vydání, které vědomě proti originálu tvarovou starožitnost ještě zvyšuje, vynechávati to, co starožitného poskytuje originál. Zde však jest tomu skutečně tak a falsátorská theorie přichází k paradoxu: Hanka vložil do textu archaický útvar jazykový proto, aby jej v nejarchaičtějším vydání pomínil. Věda však nemůže učít paradoxům. Proto příčina opominutí »sražem« je jiná: Hanka jednoduše neměl k starobylé řeči RK těsného vztahu milujícího autora, jak se mu podkládá.

- 27 Právě tak v Čest. 139 slova »červená« a »lšknieše« přepisuje (1829(!) a 1835) »červená« a »leskníeše«, ač při troše pozornosti musil býti vzdálen toho, aby tvarv staré, bez -e-, nahrazoval uprostřed svého archaisačního úsilí tvary zřejmě novějšími.

V Záb. 53, ač ví, že originál má »jejú hlasy«, přepisuje »jejúže hlasy« (od 1829 stále); tu bychom mohli podotknouti, že opět nearchaisuje, nýbrž zmlazuje »jejú«, příklonkou -že, ač při skládání RKZ se jí dovedl, jakožto znaku mladšího, znamenitě vystříhati.

IV. Jednotlivá slova.

Právě tak jako smyslu celých pasází, nepochopil Hanka ani významu některých jednotlivých slov RK.

V Ben. 23, ač v orig. jasně stojí »stúpaná«, překládá r. 1835 »scupaná«. Slova »stúpati« je v RK užito ve významu »podusati« (t. j. koňskými kopyty) ještě v Záb. 199: »i stúpachu koni«. Nerozuměl-li Hanka v Beneši tomuto slovu, v Záb. 199 je ho však užito správně, je jisto, že 1. autorem Beneše nebyl Hanka, poněvadž Beneši nerozuměl, a že 2. autorem RK nebyl Hanka. Nebudeme se znovu šířiti o Hankově prepisu orig. »roskosě« jako »rozkošem«, Záb. 56, neboť bylo o něm již dosti řečeno. Zbývá promluvit o Záb. 185, kde podle Hankova překladu »i mójely rovně i hory i lesy«. Tedy: nemójely roviny, hory a lesy, jak nutno předpokládat, nýbrž hory a lesy prý mójely rovně. 28 v přímém směru, ač před tím týž falsátor užil slova »roven, rovna« dokonce dvakrát, a to v Jar. »na rovni se valnej položichu« a v Čest. »tamo na rovni očekáváš je vojivný Vlaslav«. Falsátorská theorie má jako jeden z logických předpokladů, že domnělý autor zrovna tak jako kterýkoli jiný musil míti náležitý přehled díky RK a býti si vědom významu všech slov, kterých v RK použil. S tímto předpokladem se skutečností mnou zjištěné neshodují a proto jsou taková nedopatření Hankova novými důkazy pravosti RK.

V Záb. 26 orig. »l'ubicě« jsou u Hanky »milenky«, tedy podobně, jako v jeho Prostonár. srbské Muze »Čija's l'juba?« (Čí jsi manželka? — Fetibegovič i nesudjena »jegova 25) chybně překládá »Čí jsi milá?«

V Jar. 86 nevěděl si rady Hanka s výrazem »daň četnú« a zmohl se na překlad smyslu zcela jiného, »daň hroznou«.

V Jar. 268 má RK »udatenstvie« a v Záb. 169 »udatý«. K tomu patří Hankova poznámka ve vyd. r. 1835, Obgasněnj nepowědomých slow: »udatý, veliké audy magjejj«. Ta Hankovu filologii charakterisuje bez dalších výkladů.

Konečně v Kytici 5 »kytici vonnou z viol a růží« přeložil Hanka »z fial a růží«, což svedlo bystrého estetika z Athenea k důkazu botanickému, že kytice pozůstávala současně z květů, jež současně nekvetou. Bylo však již dávno vyloženo, že viola je něco jiného než fialka, a zde pouze k tomu dodávám, že Hanka, syn venkova, jistě tolik o květech znal, aby fialku a růže k sobě nekladl, a i kdyby byl RK padělal, podobného přestupku proti přírodopisu by se nebyl dopustil, aspoň ne v originále; dále, že tvrzení samozvaného botanika není zcela v souhlasu se skutečností.

Uvedli jsme už při slově »zaměšiti«, jak si Hanka počínal, když nedovedl vyložiti význam některého slova: prostě položil v novočeském textu RK termín týž, jaký byl v staročeském, bez ohledu na to, bude-li čtenář z toho moudřejší. Podobně tomu bylo se všemi právními termíny v RZ a z RK uvádím ještě tyto doklady: v Lud. 28 Hanka překládá: nosila se jídla divá — neboť neví, jak slovo »divá« vyložiti, zda jako »podivná« anebo »z divé zvěře«, a proto je jednoduše nechává tak. Potom v Záb. 78 neumí nic říci o neobvyklém tehdy slově »úporno (králi)«, ač měl míti na mysli, že slovům jím (prý) vymyšleným nikdo bez řádného výkladu rozuměti nebude.

V Čest. v. 165 má Hanka nč.: Liška zklame tura jarohlava (orig. má Liška oblúdi tur jarohlavý). Je to opět případ obdobný zaměšiti se: — Hankova neznanost pravého smyslu zabránila mu podati novočeský překlad. Ale všimneme si toho blíže. Užité přísloví

obsahuje v kontrastu moc rozumu, vrcholící ve lsti, a materiální sílu, spoléhající na početnou převahu, na hrubý úder. Slovo »liška« zobrazuje vyšší moc rozumu dostatečně ostře, a v překladu není nutno ještě tuto moc zdůrazňovati. Avšak o novočeský ekvivalent hmotné přesily, vyjádřené stč. představou »vzteklého býka« nebo tura, není v Hankově překladu »tura jarohlava« postarána. Jak mohl Hanka předpokládat, že by si novočeský čtenář něco podobného ze slov »tura jarohlava« mohl vybavit? Vždyť to svědčí jasně o tom, že Hanka buď neměl smyslu pro to, co originál vyjadřuje, anebo nevyvinul dostatečnou péči, aby své krásné metafory učinil novodobému čtenáři, pro kterého jedině mohly být určeny, srozumitelnými! Takový autor, který by zanedbal tuto stránku svého díla, a nemusil by to být ani ješitný Hanka, byl by zjevem patologickým a jeho patologické zvláštnosti by se musily projevit i jindy. A tak nenalézáme v Hankově přeložení nic jiného, než svědectví o tom, kterak Hanka »neznal a tím se prozradil«.

A své vývody máme potvrzeny ve v. 118 Čestmíra — »Nezjařte, boží, svému sluze«. U Hanky nč.: »Nezjařte se, Boží, svému sluze«. Vsunutím reflexiva »se« Hanka z verše udělal desaterac. Není však důvodu, proč by »jařiti« muselo být sloveso zvrtné. Stará čeština snesla i jiná slovesa bez reflexiva, která by dnes bez něho neobstála. Na př. otázati (to ona uslyševši, otázala, Leg. o sv. Hedvice, Výb. I., 1156) a j. To přirozeně Hankovi známo nebylo, proto to reflexivum v jeho textu doplněné, ač v originále není. A význam shora námi vyložený hledáme v Hankově překladu opět marně. Máme svědectví, že Hanka po významu slova jařiti, jarobujný, jarota, jarohlavý, jarý, pátral, avšak nedobral se ho: V zmíněném »Obgasněnj« r. 1835 vykládá správně: »iařiti sč, hněwati se«, avšak »iarý« je podle něho »silný«, »iarobugný, silněbugný«, »iarohlavý, silnohlawý«, »iarota, prudká síla«!

»Jarý« ve významu »vzteklý« se mimo to vytýká Rukopisům jako nedoložené a nemožné (Flajšhans, »Poznámky« ve vyd. s fotogr. prof. Vojtěcha, 4). Stč. prý jen = jarní. To není pravda. Nemohlo by pak existovati stč. vlastní jméno Jarohněv, jež cituje týž Flajšhans z nekrologu Podlažického (Nejstarší památky jazyka a písemnictví českého 54): Jarogneu!

Na každém z doposud uvedených příkladů zároveň vidíme, že není možno, aby novočeský Hankův text předcházel staročeský (jak tvrdili někteří odpůrcové RKZ), a z toho prostého důvodu, že na mnoha místech Hankova překladu nacházíme věci, jejichž stylisace otrocky závisí na staročeském znění, novočesky pak nutno překládat zcela jinak. Dr. A. Frinta ve své pověstné rekonstrukci« myslí, že to je proto, že falsátoři chvílemi »myslili staročesky«, nijak toho však nedokazuje a jak bude ještě zvlášť ukázáno, právě jeho »důkaz« může být posledním hřebíkem do rakve nepravosti Rukopisů.

Sem by patřila tedy po našem soudu celá hekatomba příkladů již námi dříve uvedených pod speciálními hledisky, takže je nutno k nim laskavého čtenáře do předchozích řádek odkázati. Jen dva doklady zcela nové nutno uvést zvlášť.

V Jaroslavu 26 překládá Hanka stč. verš

tako sč dci Kublajeva cháma (t. j. Kublajev cháma)...

takto:

tak se dcera Kublajova cháma (r. 1835 dokoňce: Kublajeva!)...

Chán se tedy jmenuje Kublajev!

Tvarové a slovní otročení staročeskému znění RK jeví se také v Jar. 248, kde Hanka překládá

i tu pútka krutá poslednějši.

Staročeský text má

i by potka krutá poslednějši,

t. j. i byla poslední krutá pútka. V nové češtině není třeba stupňovati adjektiva, při nichž stupňováním zesílení se nedocílí; není možno být poslednějším než posledním.

Naposledy se budeme zabývatí několika příklady Hankova kolísání v překladu, jež jsou skutečně přímými doklady jeho nevědomí o RK. O »urno« čili »jarno« bylo už promluveno výše. Zbývá ještě Čest. 85., kde orig. »v zemi« Hanka 1829 i 1835 přepisuje proti pravopisu, který prý sám stvořil, »i v dolě spevnichu je užemi« a překládá »i v dyl (1835 i v. dole) je spevnili houžvemi« podle v. 89. Nutno poznamenati, že mezi »v dyl« a »v dole« je velký významový rozdíl, a jeho pouhá existence u Hanky, který přece má být buďto autorem nebo překladatelem do staročestiny a v každém případě pisatelem, sama o sobě už dávno měla podrýtí autoritu falsátorské theorie. Byl-li tím, zač jest vyhlášován, měl Hanka důsledně psát buďto jedno, anebo druhé, nikdy však to i to, neboť to svědčí nanejvýš o tom, že — nevědel.

Ve v. 142 Jaroslava stojí:

i zaprsietí zrakí zapolena (t. j. zapřeti, = zahalila).

U Hanky v překladu však jest:

V tom temná noc posula vsi zemi,
rozvali se k zemi i k oblakům
i zahrozí oči zapálené,
i křesťan i Tatar proti sobě.

To prakticky znamená: 1. nastala temná noc a v její tmě planoucí oči Tatarů a křesťanů »hrozily« proti sobě (aniž se viděly!) Patrně světélkovaly, ale to v básni nestojí. Také tu není řečeno, proč hrozily až potmě, když to mohly provádět s větším úspěchem za světla. Ale již dosti ironie. Je zřejmo, že Hanka slovo »zapřeti« vztahoval k slovu »oči« jako k podmětu (»oči hrozily«). V staré češtině bylo skutečně sloveso přětiti s významem hroziti jako stsl. přětiti. Bylo však také sloveso přětiti kryjící se významem se stsl. přětiti, zakrývati. Kupodivu však dává smysl daleko lepší: temná noc zavalila celou zemi a planoucí proti sobě oči obou stran zakryla, načež se děj rozvíjí potmě dále tím, že křesťané počnou kopati násypy atd. Hanka si zřejmě vybral význam nepravý a snad ani o tom pravém nevědel. Ale jemu samému se zdálo místo to špatně vyloženo. Tápal v různých dohadách a r. 1835 uveřejnil jeden z nich, mnohem bezhlavější než cokoli jiného. —

i zapře ti (!) oči zapálené...

Jak mohl autor na tak nevhodném místě klidně položit présens s dativem ethickým, může být pro odpůrce RK také jednou z oněch »dávno vyřizených« věcí. Pro nás však je vše, co Hanka prováděl ve v. 142 Jaroslava, nadmíru poučné a instruktivní.

V Záboji v. 30 stojí:

(I přijide cuzí úsilno v dědinu)
i cuzími slovy zapovída.

To »přeložil« Hanka r. 1819 pohodlně takto:
i cizími slovy zapovídal.

R. 1835 si to však rozmyslil a překládal:

i cizími slovy rozkazoval (!).

Patrně, že Hankovi nebylo dosti jasné, co se slovem »zapovídá« mělo vyjádřiti, zda rozkazování či zakazování! Z textu to také skutečně patrně není, a právě taková místa jsou zkušebními kamenem Hankova vědění a nevědění. Neboť pro objektivní vědu musí

býti stejně důležité to, že Hanka znal Milion, Alexandridu, Štilfrída, Dalimila, Kosmu a Hájka, i to, že Hanka — *neznal rukopis Královédvorský tak, jak jej musí znáti ten, komu se přičítá.*

P. Jindra:

Slovo k studii Miroslava Míčka o výtvarném dědictví Rukopisů.

Nakladatelství Vyšehrad v Praze uvedlo o letošních prázdninách na knižní trh útlou brožuru Miroslava Míčka: *Výtvarné dědictví rukopisů* jako 10. sv. sbírky článků a profilů, zvané »Pro život« (cena 3.60 K). — Knižka hodnotí alespoň ve hlavních rysech výtvarnou slávu české kulturní renesance 19. věku, Rukopisy inspirovanou. Pro bystrého a jen poněkud odborně orientovaného čtenáře je tato knížka zároveň znamenitým paradoxem. Odhaluje myšlenkový rozpor mezi pozitivistickým negativismem generace a mezi účinem tvůrčí síly, sálající z národního genia. »Blahoslavené padělky« jsou autorovi dosud »romantickou mystifikací« českého obrozenského úsilí. Knižka, psaná jinak slohem svěží kultivovanosti, vštěpuje čtenáři přesvědčení, že Rukopisy jsou jen »literární šalbou«, ano dokonce prý jakýmsi produktem »alchymistického čarování«.

Průkazné výsledky přesného vědeckého bádání jsou tedy našemu novému uměleckému arbitru oblastí té doby nepoznanou. Skutečná tvůrčí síla, kterou autor sám již v úvodu vyznává jako básnickou pravdu, je jím nakonec samotným označena jako — iluse...

Ani Míčko však nemohl změnit nic naskutečnosti, že inspirační síla a pravdivost Rukopisů objímá téměř celé století vrcholné české umělecké tvorby, a to již od let dvacátých až do posledního desetiletí 19. věku. V hudbě je to především sám Smetana, ve výtvarnictví pak Mánes, Aleš a Myslbek, a v básnictví nejskvělejší z Lumírovců: Zeyer a Vrchlický.

Ohniskem nového tvůrčího vyzářování našich Rukopisů je na českém výtvarnickém nebi jasná hvězda genia Mánesova. Hluboce vznícen básnickou silou a krásou Rukopisů, Mánes první z našich umělců navrácí svému národu ryze slovanský zjev českého bohatýra tak, jak je uchován v Rukopisech. A tento rek stává se poté vzorem, i živým heslem celému slavnému pokolení našeho Národního divadla. Pokolení, které zmocňuje se přímo živelně duchovní podstaty Rukopisů, nazývá Míčko sám výstižně generací rukopisnou. Je to zejména Aleš, Ženíšek, Tulka, Brožík, Mařák, Wagner a Myslbek. Ale přede všemi Aleš svou zhavou mužností a Myslbek svou ukázněnou velkorysostí tvoří díla monumentalitě přímo antické — a přece tak veskrze česky jadrné jako ušlechtilé. V nich prostě žije duch dávných našich národních zpěvů. — Vše, co hlavně tvorbě Mánesově předcházelo, ať již jde o pouhé litografie Führichovy a Markovského, vydávané již roku 1820 Machkem a Hankou, či o mnichovského Sehlögela, nebo o cyklus rytin Trenkwaldových a Svobodových k slavnostnímu vydání Rukopisů 1857, a posléze i o skulpturní výtvořiny sochařů: Levého a bratří Wagnerů, to vše je sice výsledkem přitažlivosti Rukopisů jako zdroje výtvarnický mocně inopi-

račního, ale onu přirozenou pravdivost postihuje teprve Mánes. Jeho starší současníci jsou ještě zcela ovládnáni vkusem své doby, usměřovaným nejvýše akademickou vybroušeností malířské školy pražské nebo mnichovské. Proto také *Záboj, Lumír, Čestmír a Vlaslav, Jaroslav i Libuše* a ostatní bohatýrské postavy jsou namnoze úplně skresleny až do bizarní banality. Jsou to jen zobrazení statisté pathetických postojů v divadelních kostýmech, dokonce s rytířskými rekvizitami středověkých truvérů.

Ale Rukopisy podmaňovaly si i pozdější současníky Mánesovy, jako byli: P. Maixner, K. Svoboda, J. Scheiwl, B. Hlavín a A. Liebscher. Přesto výtvarnický kritik mluví o »neurčitosti obrysů« našich Rukopisů jako jejich přednosti... Co tedy asi tak neodolatelně vábilo nejen naše nejčestější a největší umělce, ale i výtvarníky celkem průměrného významu? Mám za to, že to byla právě zcela výjimečná výrazová plastika RKZ. Genius národa, utajený po celá staletí čekal v dávně zapomenutých zpěvech národních ať již na náhodné, či osudové objevení svého torsa, ale zvláště na první žhoucí dotek rovnocenného vyvolence, aby v jeho uměleckém díle mohl opět zazářiti celým svým leskem. Je pozoruhodno, že již dvacetiletý Mánes jako žák pražské akademie (1840) je poután právě nejkrásnějšími náměty obou rukopisů: Libušiným soudem i Zábojem... Ale teprve jako zralý umělec uprostřed let šedesátých minulého století dychtivě shledává a ověřuje si živoucí ohlas dávných českých zpěvů především u prostého lidu českého venkova, v jeho kroji i kraji i v jeho národních písních...

Ta jediná zůstala nám po staletích zápasů i v této době živou útěchou, děděnou od věků z pokolení na pokolení. Byla věčným světlem našeho národního povědomí, ohlasem dávně zaniklých národních zpěvů. Proto také tak radostně se rozjásala novým výrazem vzkříšeného českého ducha ve zvucích národní hudby Smetanovy a Dvořákovy. Ale touž řečí hovoří i z výtvarného díla Mánesova, Alšova i Myslbekova. Mánes sleduje svědomitě dále onen vzdálený ohlas dokonce až do šerosvitu pohanského dávnověku. Hledá jeho záchvěv i v neživých troskách archeologických vykopávek, v iniciálách a ve výzdobě i ornamelech starých kodexů, mříží i rouch. U Míčka však chybí, že toto vše přirozeně a naprosto přesvědčivě splývá v jedinou výslednici souladu s vlastní prapodstatou Rukopisů. Mánes, oprostiv se od pout strohé akademičnosti, proniká — očištěn duchem Rukopisů — k vlastnímu výrazu své národní umělecké osobitosti.

Knižka však ukazuje podle jednotlivých etap velmi názorně, jak Rukopisy zapalovaly českého ducha k vrcholným projevům uměleckým. Ukazuje ovšem zároveň mimovolně také, jak tento boj proti Rukopisům roku 1886 zdvižený těžce ochromil tvůrčí schop-

nost našich nejlepších umělců. Případ Alšův, týkající se nového ilustrování Rukopisů, je v knížce zaměřen proti jich obráncům. Je však jisto, že Aleš patřil vždy, podobně jako na př. Neruda, právě celou svou osobitostí jedině do tábora této obrany. V mužném věku, kdy právě na Rukopisech samých chtěl prokázat po známém procesu (1884) o autorství svých návrhů pro foyer Nár. divadla svoji uměleckou potenci, jakoby právě jeho veliká láska — Rukopisy — byla náhle zasažena těžkou kletbou. A tak z jeho mistrovské ruky vychází 1886 u Wiesnerů dílo až bolestně neúměrné jeho uměleckým schopnostem. Naši umělci se od doby rukopisových bojů raději úzkostlivě vyhýbají »usvědčeným padělkům«, jen aby jimi neznehodnotili své umělecké tvorby... Se slávou Rukopisů byl tehdy zavalen i živý pramen tvořivé národní síly. Naše umění stejně jako celý náš duchovní vývoj zaveden na nové cesty světoobčanského, nebo alespoň evropského snažení... V něm také ustrnul. Usuzuji, tuším, nikoli neprávem, že realismus dostal se u nás ke slovu na štěstí až po smrti Mánesově a Smetanově. A tu se vtírá mocně otázka velmi naléhavá, kterou však Míčko sám ani si neklade. Byl by Mánes svůj tolik slavný typ opravdu českého bohatýra vůbec stvořil, kdyby také jemu bylo již vštípeno přesvědčení, že Rukopisy jsou obrozenské provenience? A byl by poté i náš Smetana vůbec komponoval svému národu podle nějakých fals svoji slavnostní zpěvohru »Libuši« anebo hymnickou ódu na Lumírův »V y š e h r a d«? Byl by učinil tento pravzor naší národní podstaty a vlastního smyslu našeho českého bytí vedoucím motivem, který tak významně spojuje celý cyklus jeho symfonických básní »M á v l a s t« v jediný ideový celek? Tato díla vyrostlá přímo z ducha našich Rukopisů nebyla až dosud tvorbou pozdější nejen předstížena, ale ani zdaleka dostižena. Proto tento duchovní odkaz Rukopisů, jenž je stejně odkazem vlastního srdce Smetanova, stejně jako Mánesova, Alšova i Myslbekova, je také nejdražším duchovním dědictvím celého českého národa. Je i jeho vyznáním víry v sebe a ve vlastní schopnosti a síly.

Z Míčkovy knížky je však zřejmo, že také v době současně ožívá znovu kouzlo Rukopisů. J. K o n ů p e k, podle Míčka, básník mezi našimi moderními grafiky, tvoří r. 1927, tedy právě v roce vystoupení Marešova, svých osm sytých rytých leptů. I když po údobí mrtvého ticha nemají tyto jinak hodnotné lepty již národního rázu, upozornují nicméně přece jen znova velmi důrazně na latentní tvůrčí sílu poesie Rukopisů, kterou dále vyzařují. Ta u každé silné umělecké individuality musí vždy živelně rozezvučeti tajemné struny jeho ingenia. A tak z »romantického pseudomythu« RKZ vane trvale i jednomu z našich nejmodernějších umělců dosud svěží dech živé, dramaticky žhoucí poesie. To uznává konečně i Míčko sám.

Na konci svého spisku uvádí autor bibliografii, ze které patrně čerpal. Tato bibliografie není však úplná. Chybí v ní pozoruhodné úvahy a pojednání Miroslava Tyrše o umění výtvarném, které ve dvou dílech uspořádala sama paní R. Tyršová a které r. 1901 vydal tiskem E. Grégr nákladem pražského »Sokola«. Jsou tam obsaženy také články Tyršovy o Mánesovi a o generaci Národního divadla, uveřejňované původně v Národních listech v r. 1873, 1879, 1880 a 1881. — Tyrš stejně jako Neruda byl kritickým obdivovatelem osobité krásy Rukopisů. Ovšem Tyrš, který zemřel roku 1884, tedy stejně jako Smetana, nedočkal se již boje protirukopisního, kdežto Neruda, který zemřel teprve

roku 1891, se toho boje dožil. Řekl tehdy o vysoké škole rodícího se kriticismu českého slovo, které má váhu a platí. Český národ pozorně naslouchá hlasu těchto svých duchovních vedoucích. Je to hlas jeho vlastního srdce a kulturní vývoj mu dal plně za pravdu.

PŘEHLED.

SEDESÁTINY. Teprve, když k šedesátce nebo jinému takovému jubileu dožrálí, poznáváme a počítáme tu obsáhlou práci, která rok po roce, po zdánlivě skromných číslech vyrůstala a mohutněla z jejich talentů, jako řeka s počátkem skromná přibírá vždy nové a nové přítoky, aby nakonec vyústila v mohutné delta, rozvětvené v sedm ramen jako Nil, sedm oborů lidské práce a vědění. K nim řadíme dnes i Dr. Vladimíra Z á k r e j s e, jehož uznávané těžiště životní leželo ve vědách technických, ale i in litteris humanioribus se projevilo, jak obšírně dovodila »Národní Výzva« a mnoho jiných českých listů při jeho šedesátce, kterou slavil 31. července t. r., kdy jsme všichni tomuto velmi zasloužilému členu přáli mnoho dalších repris, litujíce pouze, že na něho nesmíme prozradit tolik věcí, které zejména pro naše čtenáře v oboru obrany Rukopisů by byly nesmírně zajímavé. — kt.

»Z PRAVĚKU HOSTÝNA«. Dr. Josef Skutil, správce právěkého oddělení Moravského zemského musea v Brně, napsal archeologické pojednání »Z pravěku Hostýna« (vydal právě Miloš Kašík ve Valašském Meziříčí). V této práci podává dr. Skutil přehled dosavadního zájmu archeologického o Hostýn, situaci a topografii hradiště a rozbor nálezů hostýnských, z nichž vyplývá, že Hostýn je jedním z nejdůležitějších pravěkých sídlišť moravských. Do lesů hostýnských zabloudil již člověk v starší době kamenné, snad i v mladší době kamenné. V době bronzové (mladší) byl Hostýn střediskem lidu »popelnicových polí«, který obtočil chlumek Hostýna pevnými valy, v prvním století př. Kr. byl stanicí Gallskou, hrál důležitou roli ve staroslovanských dějinách a objevily se na Hostýně i nálezy středověké. Skutilův archeologický rozbor nálezů hostýnských je pečlivý. Spisek dra Skutila obranu R zajímá hlavně proto, poněvadž v něm dr. Skutil usuzuje, že »Tataři s moravským Hostýněm a Sv. Hostýn s barbarskými Mongoly neměli nikdy nic společného«, není totiž na Hostýně »tatarských« nálezů. Byly-li v některých pravěkých nálezích hostýnských domněle spatřovány památky tatarské (Tkány: Mythologie der alten Deutschen und Slaven 1827, A. W. Šembera: Vpád Mongolů 1841) je to pouze zajímavý příspěvek k poznání vývoje a stavu naší prae-historie, nikoliv však chyba R. Hostýnské pravěké nálezy určuje dr. Skutil dobově správně, nálezy středověké vyžadují však podrobného rozboru; není mezi nimi dosud památek vysloveně tatarských, je však velmi podivno, proč této skutečnosti využívá dr. Skutil proti starobylosti »Jaroslava« (RK), když v hradišti hostýnském Tataři 1241 přece vůbec nebyli, podle »Jaroslava« dospěli »třemi proudy« pouze k hostýnským naspům. Hradiště ovládalo a uhájilo vojsko křesťanské. Nepřítomnost tatarských nálezů na hradišti hostýnském není tedy R. na závalu. František Adámek.

P. O. ZAMFIRESCU O STAROSLOVANSKÝCH RUNÁCH. Národní výzva (22. 6., 6. 7., 15. 7., 20. 7., 27. 7. 1940) otiskla články P. O. Zamfiresca o staroslovanských runách, jež svou ojedinělostí, mimořádným významem, důsledky, jsou překvapující a radostnou novinkou v badání o minulosti Slovanů. Dnes platí všeobecně mínění, že staří Slované před kyrilicí, glagolicí, latinkou, neznali žádných písemných znaků. Pod vlivem tohoto mínění byly všechny památky s črtami z území slovan-ského považovány pro staroslovanské starožitnosti za bezcenné, ba přímo za novodobé padělky.

Mnozí považovali runový nápis z Veles-turu na Slovensku také na výtvar novodobý. Podrobným přesným paleografickým

a jazykovým rozbořem určuje P. O. Z. tuto památku za velmi starobyloou a pravou. S použitím vynikajících znalostí určuje i rok vrytí nápisu do skály. Naprosto přesvědčivě čte a vykládá P. O. Z. nápis črtami z velehradské popelnice staroslovanské, jenž dosud vzdoroval přesnému rozboru a rozluštění. Tyto dvě památky, nyní bohudíky vědecky přesně určené a oceněné, otvírají zcela nové obzory v poznání života a vzdělanosti našich slovanských předků. František Adámek.

46
B »POBRASLAV«. Ve většině rukopisů Kosmovy kroniky, jichž vydavatelé Tomek—Emler vypočetli 14, uveden je mezi bratry sv. Vojtěcha i ten záhadný Pobraslav (v některých Bobraslav, Bohraslav). V kapitulním rukopise pro praž. biskupa Jana z Dražic (1340—1342) je jméno Pobraslav opraveno v Bohuslav, ale rukou pozdější. Dokazuje to, že i tomuto čtenáři bylo jméno Pobraslav divným a že je opravil, ale podle svého domyslu, což tedy všecko odpadá. V rukopise lipské knihovny (podle vydavatelů A) z 12. stol., který je bez glos a má některé varianty čtení, stojí opravdu Dobroslav. Jméno Dobroslav je nám všem jasno a není k němu třeba různých filologických výkladů. Mimo to nestojí ani samo, ježto v rukopise štokholmském (zhotoveném pro klášter Podlažický — Codex giganteus) ze 13. v. je forma Droboslav.

Oba vydavatelé pořídili svoje vydání podle textu Köpkeho, který pouze doplnili novými rukopisy a dotyčnými variantami pod čarou. Sami uvádějí, že onen rukopis lipské knihovny je ze všech rukopisů nejstarší. Bylo tedy povinností jejich dáti do textu jméno Dobroslav; tím spíše, ježto v tomto nejstarším rukopise jsou varianty, jež v žádném jiném rukopise nejsou. I musí tedy zmizeti z našich knih zřejmě má zkomolenina záhadného a dávno divného jména Pobraslav a nastoupí správná forma Dobroslav. Pro RZ má to ovšem ohromnou cenu, ježto je tím dokázáno jméno Dobroslavský chlumeč, doložené vlastně nejstarším rukopisem v lipské knihovně, který Hanka v ruce neměl a mít nemohl. P. Zamfirescu učinil objev a má pravdu. V ostatním, na př. že je to »sága rodu Slavnikovců« — těžko souhlasiti, ježto především obě strany sporné žijí v území Přemyslovců, na Otavě a sousedním s ní horním toku Radbuzy, kdežto Slavnikovci a zejména oni kmetové-soudcové jsou nejvíce ze severu a středu Čech a nikdo z jihu, takže místních poměrů neznali, což odporovalo vždy soudním zvykům. Věc je mnohem složitější. Dr. Jos. Salaba.

B KRONIKÁŘ KOSMAS A RUK. ZELENOHORSKÝ. O poměru RZ ke Kosmovi pojednával nedávno zajímavě v »Nár. Výzvu« P. O. Zamfirescu (č. 40—41). Rozeznává 3 redakce textu. První asi obsahovala pouze námět sporu bratří a z ní jsou v dnešním textu nářezky na nejstarší dějiny Čech. Druhá, z 10. stol., promítá si poměry doby slavnikovské (kol. 980, kdy Přemyslovci byli se Slavnikovci v nejlepších stycích), v níž autor redakce této žil, do dob onoho sporu, a autorem byl patrně nějaký Slavnikovec, protože Libuše si u něho povolává k svému soudu jen velmože z území, které tehdy drželi Slavnikovci. Vznešená náboženská snášenlivost nutí klášti vznik tohoto textu právě na konec doby cyrilomethodějské. S kulturou cyrilomethodějskou jest původce dokonale obeznán. Odtud mnoho výrazů ze staroslovanského společného jazyka. Po krvavé řezi Slavnikovců na hradě L'ubici jest taková čistě slavnikovská redakce textu básně nemyslitelná. Náš exemplář textu RZ jest starobylý opis latinkou z originálu nějak porušeného, kde pisář prostě vynesal ve verších zničená místa předlohy. Nejpozoruhodnějším písařským důkazem starobylosti našeho textu jest místo ve v. 105—106, kde opisovač sám spáchal chybu, dopustiv se t. zv. haplografie: Ký by vládl vám po žele súde, (dějvíce ruka na vy k vládě slába. V samotném RZ někdo pozdější snažil se chybu napravit doplněním slova »kru-tu«, poněvadž rukopisně »po žele sú« (po seazu...) četl »po železu« a viděl, že verš je nějak neúplný. Tato primitivní konjektura však byla známa již kronikáři Kosmovi, jenž v letech 1110—1113 psal první díl své Chroniky Boemorum, neboť toto »železo« se dostalo i do latinského vyličení sporu v této kronice. Tam Libuše praví na analogickém místě »in virga ferrea iudico«. Konjektura tato, dodáváme, mohla být Kosmovi přijatelnější, protože jest vlastně reminiscencí z latinské bible. A tak Kosmas, praví Zamf., který se ze všech sil snažil pozměnit své podání, tendenčně upravené, tak, aby se nepoznalo, že jej přebírá z pohanské básně, přece se nám prozradil chybným čtením — jasno, že to bylo z téhož textu, který se nám zachoval podnes. Náleží tudíž RZ. k našim nejstarším rukopisům psaným latinkou a pisář jeho mohl patřiti ještě k nějaká písařské škole, jež v X. stol. pokračovala u nás v tradici cyrilomethodějské, anebo v XI. století (započínající přehláškal) přímo vycházela z kláštera Sázavského. —řtx—

B »POHÁDKÁŘI« KOSMAS A HÁJEK. Pěkné líčení t. zv. mytických počátků našich dějin nám zanechaly oba domácí nejstarší latinské prameny. Nejstarší kronika česká, jak nazval Pekař Kristiánovu legendu o sv. Václavu, praví doslovně:

»Slované pak v Čechách, bydlící na severu, modloslužebnosti byli oddáni a jako bezuzdný kůň bez zákona, bez knížete neb vladaře, bez hradu žijíce a jako nerozumná zvířata semo tamo se potulující, jen po venkově obývali. Konečně morem a pohromami hubeni k jisté věštyni, jak pověst vypravuje, se obrátili, žádajíce ji o radu a odpověď prorockou. Obdrževše ji, založili hrad a pojmenovali jej Praha. Naředše potom chytrého a opatrného muže, jménem Přemysla, jenž pouze vzděláváním polí se zabýval, po výroku věštyně knížetem čili vladařem ho učinili, dávše mu za manželku svrchu zmíněnou věštyni a pannu. Takto konečně pohrom a všelikých nemocí zbaveni jsou.«

Touto věštyní, která vlastním výrokem učinila Přemysla knížetem, jest samozřejmě Libuše. Jest to nejstarší zmínka, vztahující se k její osobě. A hned při tom se mluví o založení hradu pražského i o Přemyslovi. Bezuzdný život a pohromy předtím vyličené narážejí asi na neblahé doby, jež nastaly od smrti Samovy (662) do vlády Krokovy.

Podobně se vyjadřuje kronika Kosmova, zahrnující do svého pohrání i nástupce Přemyslovy:

»O životě a stejné i o smrti těchto knížat se mlčí, jednak že jsouce oddáni žaludku a spaní, nevzdělání a neucení, podobali se dobytku, takže jim zajisté proti přírodě tělo bylo k rozkoši, duše na obtíž; jednak také, že nebylo toho času, kdo by perem zachoval jejich skutky paměti...«

Polkud se týče pohanské doby, jsme téměř úplně odkázáni právě na Kosmu a musíme proto posuzovati jeho záznamy s největší pozorností a bedlivostí: vždyť Kosmas, pokud se týče doby křesťanské, dějepisec výtečný, k zprávám o době pohanské zachoval se namnoze tak ošemetně, nešetně a odsouzeníhodně, že nevycházíme z údivu. Zvážíme-li s tím, co napsal o 7 pohanských Přemyslovcích, skutečnost, že právě v jejich době byly francké národy na české Slovany nejprudší (Karel Veliký!) a přes to na úsvitu historie za Bořivoje je tu stát zcela nezávislý, tu musíme jejich vládu považovat v protikladu ke Kosmovým — mírně řečeno — urážkám za skvělou a zcela na vyšší situace jsoucí. Ty nehoráznosti jistě nečerpal z »báječného vypravování starců!« Naše historická věda je Kosmovi blahovonně prominula. To Hájek za svou urážku Žižky u našich evangelických pisálků pochodil mnohem, mnohem hůře, neprošla mu... Je zkrátka lhář a dost.

Kosmas si však leckde vede ve svém postoji vášnivého klerika nedůsledně: soudný čtenář rozpozná, co dlužno přičíst jeho libovůli a co bezděčně podal ze svých pramenů beze změny. O Libuši samé mu proklouzlo svědectví tak uslechtilé, že některé jízlivosti (»byla hádačkou!«) a obscenosti (mulier rimosa), Kosmas sám v zápětí vlastními slovy poráží, takže Libuše ještě dnes, právě z vyličení Kosmova, může sloužiti na veřejných přednáškách za vzor dnešním českým ženám...

J. R.

KLENOVICI Z KLENOVÉHO? V 33. č. »Nár. Výzvy« zabýval se prof. J. Vrzalík domněnkou dr. K. Nováka o spojitosti názvu rodu Klenoviců v rukopise Zelenohorském se jménem jihočeského hradu Klenové u Janovic na horním toku Úhlavy. Zprávu o tomto hradě uveřejnilo též »Večerní České Slovo« z 10. srpna tohoto roku. Upozornilo se v ní však správně aspoň na to, že dnešní kamenné zbytky pocházejí z polovice 13. století a že vykopávkami bylo tu zjištěno sídliště slovanské z IX.-X. století. — Jinak, ač jiných pramenů k této spojitosti není, jistě může býti aspoň nápadno, jak článek profesora Vrzalíka zdůrazňuje, že právě v této části Čech máme hrad, svým jménem připomínající otce Chrušče a Štáhlava našeho Rukopisu, kladoucího sídlo Klenoviců mezi Radbuzy a Otavu. V závěru se prof. Vrzalík dovolává podpory z veřejných prostředků pro další vykopávky, při čemž kvituje porozumění, kterého se snahám badatelů doposud dostává se strany majitelky hradu pí. Vrbové. — kt.

POZŮSTALOST ADOLFA PATERY, zvěčnělého musejního bibliotekáře, do nedávna nepřístupná, byla odevzdána jeho chotí, pí. Marií Paterovou, literárnímu archivu Národního muzea v Praze. Jest se nadíti, že tato obrovská pozůstalost po pilném učení a badateli se dočká v brzké době svého prozkoumání povolání odborníky a že se z ní nestane ležák, jemuž se každý vyhne (jako Hankova), poněvadž může skrývat nepohodlná překvapení. Je známo, že Ad. Patera byl horlivým zastáncem pravosti obou našich Rukopisů. —řtx—

»RUKOPISNÉ DRUŽSTVO«. V pozůstalosti po mém otci Františkovi Zákřejsovi, který byl obecně neznámým a obecně dosud umlčováním iniciátorem mnohých i dobrých plánů, našel jsem dne 15. VI. 1940 osmerkový lístek, který je jedním ze skrovných rukopisných zbytků rukopisové práce jeho. Je to náčrtek statutu spolku »Rukopisné družstvo«, jehož cíl je vyznačen v osmi heslech:

Členové a předplatitelé,

hlase změny adres, nová jména ulic a nová čísla domů!

1. Stálé ředitelstvo — kooptací — roční přísp. 1 zl., — čestní členové — o rukop. zasloužilí přispívající členové, — roční přísp. 1 zl. — 2. Knihovna spisův o rukopisech. — 3. Archiv o rukopisech. — 4. Debaty a porady, přednášky členstvu i širšímu obecenstvu, péče o spisování odborných pojednání. — 5. Časopis: Rozpravy o rukopisech Z. a Kr. — Almanach. — 6. Podpory na výpravy vědecké i větech rukopisů. — 7. Podpory na literární podniky i větech rukopisů. — 8. Výkony na oslavu rukopisů, slavn. r. 1887, podstavce pro rukop. v Museu. — Dále pak je rozvrh funkcionářů: Předseda Emler, jednatel Kalousek, knihovník a zároveň archivář Emler, pokladník Zákrejs, redaktor Mašek.

Dokument pochází nesporně z roku 1886 a zajímá dodnes svým programem, ani po 50ti letech zcela neuskutečněným, pokud jde o poskytování podpor na práce vědecké a literární, jakož i ony podstavce v Museu. Myšlenka Almanachu jest i dnes dobrá a proveditelná, máme-li dnes Zprávy společnosti na místo zamýšlených honosnějších Rozprav.

V oně pozůstatosti jsou i jiné věci památné, svědectví o Štovičkově a Štovičkův dopis, neznámý už Čuprův Rozbor z r. 1851 a j. zajímavosti a »indicie pravosti«.

Dr. V. Zákrejs.

NA KRÁLE. K. J. Erben (vydání Hynkovo 1886, str. 37) popisuje hru na krále, kdy se z tenké hůlky uříznou stejné dva špalíčky a »potom po délce rozštípnou je na půly«. (si ju na dvě póle rozčepichu). Hráč vezme ty čtyři »losy« do ruky, zamíchá a hodí na zem. Rozhoduje, padnou-li na vrch stranou bílou nebo černou (»trst črnu«). Tato hra je prastará, Němci na Slovensku nazývají ji »das rebeln«, ze staroslovanského »grěb«, hřeb, nyní los; již Tacitus (Germ. 10.) hru tuto vypisuje, nazývá je »sortium consuetudo simplex« = prostě losování. Bylo tedy i složité. — Uvádím jen jako příspěvek k hádání v Jaroslavu (obraz v zámku Častolovickém je nejasný) a k sebrání hlasů v RZ. Neméně zajímavý je název »Na krále«, neboť praví se v Jaroslavu 57: »vterej polie králi imě vzděchu.«

DRZ.

DAVORIN ŽUNKOVIČ ZEMŘEL. Před necelým rokem jsme u příležitosti jeho osmdesátin ocenili význam tohoto badatele slovanského dávnověku, nyní však nám dochází zpráva o jeho úmrtí. Zemřel dne 18. září 1940 ve své jugoslávské vlasti, v Ptují u Mariboru, kde byl správcem studijní knihovny. Snad proto, že byl krajanem slovinského slavisty B. Kopitara, považoval za svou povinnost zařadit RKZ do programu svého studia slovanské minulosti, a v jedné věci se mu jistě podařilo provést roku 1911 odhalení tohoto významu: fotografický důkaz o tom, že v RZ není kryptogram »Hanka fecit«. Jeho zjištění vyvolalo takový ohlas, že do Prahy byl poslán archivář dvorní knihovny, aby je přezkoumal. Žunkovič se pokusil jako první o vědecký rozbor run na veles-turském nápisu runovém, který Ž. m. j. uveřejnil ve svém spise »Slavische Runendenkmäler«, který vycházel jako příloha časopisu »Staroslovan« (Kroměříž 1913 a 1914).

Žunkovič nahromadil takové množství látky o slovanské minulosti, že přes to, že se v ledačems unáhlil, zbývá ještě velmi mnoho, co poskytne dalším badatelům široký základ k novým výzkumům. — Čest památce neúnavného bojovníka!

VYCHÁZKY PO STARÉ PRAZE.

Česká Společnost rukopisná rozhodla se pořádati pro své pražské členy vycházky po staré Praze, na které členy a přátelé Společnosti upozorňuje. Konají se zpravidla o 15. hodině v neděli a ve svátek. Program je oznamován v nedělním, po příp. sobotním tisku, zejména pak v pražském vydání »Národní Politiky« v rubrice »Zprávy spolkové-vycházky«.

První vycházka byla uspořádána dne 20. října, a to na Královský Vyšehrad, kde se členové seznámili se zajímavou a pohutou historií tohoto prastarého sídliště. Zejména byly prohlédnuty všechny tamější vykopávky a historicky cenné stavby, které mají svůj význam i pro otázku rukopisnou. Vycházka byla zakončena na památném hřbitově s hroby velikánů, kteří mají k Rukopisům svůj vztah a to jak po stránce vědecké, tak i umělecké.

Doufáme, že členové a přátelé Společnosti se při vycházkách příštích dostaví v tak hojném počtu, jako tomu bylo při této první vycházce!

V. S.

Za rok 1939 a 1940 odebrali se na věčnost tito členové Společnosti:

Marie Divišková, Praha,
František Hola, stavitel, Český Brod,
František Frank, řed. reálky, Plzeň,
JUDr. Václav Perek, advokát, první předseda České Společnosti rukopisné, Praha,
Ing. Bohdan Bečka, em. ministr, Praha,
Ing. Josef Vlasatý, Praha,
Mgr. Dr. Frant. Příkryl, Drahotuše na Hané,
Dr. Max Křepinský, univ. profesor, Praha,
Dr. Jaroslav Rytíř, zvěrolékař, Krpy,
Frant. Hampl, Týnec nad Labem,
Arch. Stan. Mušil, stavitel, Kroměříž.

Čest jejich památce.

ORGANISAČNÍ HLÍDKA. Od posledního výkazu přibýlo Společnosti 18 členů činných, 23 členů zakládajících a 2 členové přispívající.

UPOZORNĚNÍ. Česká společnost rukopisná připravila pro své členy v podzimním období řadu přednáškových večerů o RKZ. Blíží se oznámení tiskem a pozvánkami.

PRVNÍ PŘEDNÁŠKA v podzimním období se bude konat pouze pro členstvo dne 11. listopadu 1940 o 20. hod. v ruském sále hotelu BERÁNEK na Král. Vinohradech a prosloví ji předseda Společnosti p. univ. prof. Dr. Viktorin Vojtěch na námět: Zkoumání starých rukopisů,

DŮLEŽITÉ! Členové Společnosti, kteří dosud neposlali zpět jednateli zasláné jim ku podpisu

arijské prohlášení,

necht tak učini neprodleně.

Česká společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů - laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydávání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K jednou pro vždy, přispívající K 50.— činný K 20.— (stud. K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek prominut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

PŘEDPLATNÉ »Zpráv České společnosti rukopisné« je 10 korun. Členům se »Zprávy« zasílají zdarma.

Uzávěrka příštího čísla »Zpráv« 20. listopadu 1940.

ZPRÁVY ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Česká společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem fed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, p10 členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 28. prosince 1940.

Číslo 10.

Ing. J. Jindra :

Plzný, plzeň.

V RKZ se třikrát vyskytují odvozeniny od pojmu »plzný«, stále ještě záhadného:

RZ, Libušin soud 118: ký *plzně* dle v snemy slavný chodí.

RK, Čestmír a Vlaslav 35: všě, če *plzno* bieše, potře jeho zloba krutá.

RK, Ludiše a Lubor 38: kací z vás mi *najplzněji*.

Je tu přídatné jméno *plzen*, *plzný* (se superlativem *najplzněji*, *najplznější*) a podstatné jméno ženského rodu *plzeň* (jako *baseň*, *žízeň*, *prázdeň*); »plzně dle« tedy novočesky »podle (své) plzně.«

Beze vší pochyby sem patří i slovo *Plzeň*, jež najiště není »podvržené«. Od něho máme několik odvozenin: Město *Plzenec*; *plzák* je lidové jméno pro špatný klobouk (patrně klobouk plzeňského původu); *plzeňák* nebo *plzák* je mlýnský kámen od Plzně; u starých spisovatelů značí *Plzák* obyvatele Plzně nebo Plzeňska, dnes tedy *Plzeňáka* nebo *Plzenana*. V Polsku je řeka *Plznice*.

Jméno *Plzeň* je odvozeno jako *Třeboň*, *Havraň*, *Choceň*, *Poleň* a j.; nazývá se tak podle zakladatele, který po některé své vlastnosti slul *Plzen*. Jak *Plzen*, tak přisvojovací *Plzeň*, jsou vlastně přídatná jména dnes by zněla *Plzný* a *Plznův*.

Kořen těchto slov *plz-* musil původně znít buď *plg-*, *plh-* anebo *pld-*, což obojí dá *plz-*. Hláska »d« i »g, h« palatalisací dává »ž« a pak »z«, případně »žž«.

Od východiska *plh-*, *plz-* nalezneme v češtině hojnost slov zřejmě příbuzných: *Plaz* (živočich), *plaz* či *splaz* (část pluhu plazící se po zemi; smyk na pokácené dříví), *plaziti se*, *plza* lidově díra, otvor, jáma), *plž* (živočich), *plž* a *plžník* (šiška pro husy), *plž* a *splž* (sklep na vinici), *splž* (mostní koza, ledolom), *plzký*, *oplzlý* (od staročeského *plznúti*), *rozplznouti se*, *splíha* (rozplzlá skvrna), *pluh**) (s odvozeninami: *pluhánek*, *pluhař*, *pluhovati*, *plužec*, *plužeň*, *plužice*, *plužiště*, *plužně*, *plužní*, *plužnice*, *plužník*, *plužný*), *plouh* (zdloužené *pluh*; odvozeniny: *ploužeň*, *plouzně*), *plou-*

*) O slově *pluh* se dnes obecně tvrdí, že se k nám dostalo s novou formou oradla (proti staré *soše* a *haku*) z jazyka keltského. Vidíme-li však onu řadu slov vyjadřující podobný pojem *plazení* a nepochybně příbuzných, svádí to k pochybnostem o tomto dogmatu.

hati se a *plíhati*, *ploužiti se* a *plížiti*, *plahota* (těžká práce), *plahočiti se*, *plah*, *plahota*, *plahotina*, *plahočina* (neúrodná půda; ačkoli také: *plachota* atd.), *plouha* (opačina u vorů), *plouhačka* (nástroj), *pluhánek* (vlečka u šatů), *plih* (přívoz přes řeku), *plíha* (sochor u vozu místo zlámáného kola; truhlářský nástroj; tkalcovský kaz; vrapa po valchování sukna; nečistota), *plihnožka* (nástroj), *plihý*, *zplihlý*, *plihavý* (ochablý, volně visící), *zplihnouti*, *plihadlo* (vlačička u pluhu), *šplhati* (místo vzplhati), snad i *plhati*, *plhnouti* (pelichati; avšak též *plchati*), *plganka* (?), *bramborová kaše*); pak vlastní jména *Plhal*, *Plíhal*, *Plížil*, *Plžek*, *Pluhař*, snad i *Plzák* (není-li to *Plzeňák*).

Střídáním p-k (penta-quinque, prepelica-křepelka a j.) bylo by možno vysvětlit příbuznost *pluh-kluh*: Lidové *klouhati*, místo spisovného *klouzati*, *kluz*, *skluz*, *kluzký* (slovensky *klzký*), *klíh*, *klížiti* a j.; střídáním k-s (kentum-satem) snad i *sliz*, *slizský*, *sléz*, *slížka* (*slíž*, *slíže*, šiška pro husy) a j. Aspoň obdoby tu jsou: *plouhati-klouhati*, *plzký-klzký-slizký*, *plížiti-klížiti-slíže*.

Význam celé této skupiny je jasný: *plaziti se*, *pléci* (nechat *plaziti*), *býti slizký* (jako *plž* nebo *plaz*). Jen u některých těch slov je třeba se dohadovat přeneseného smyslu: *Plza*, *plž* je as původně díra, do níž je nutno se *plazit*; *oplzlý* je původně *kluzký* (*kluzké* řeči jsou *oplzlé* řeči); *plihota*, *pluhota* atd. je »*couravý*« *vleklý* déšť, později jeho následek, *bláto*; odtud *uplouhaný*, *pluhavý* ve významu *špinavý*. Žádný však z těchto významů nedává smysl slovům *plzný* a *plzeň* v RKZ.

Jan E. Hanka vychází od přeneseného významu slova *plzný*, v němž — jak patrně neoprávněně — vidí pojem »*vlhkosti*, *pohlavní dospělosti*, *mladistvé bujnosti*, *statečnosti*«, a vysvětluje příslušné texty RKZ takto: V *Libušině* soudě to prý znamená »*statečného muže*, který podle prokázané schopnosti chodí na sněmy«. V *Čestmíru* vybili všechny bojovníky, muže to, kteří nás mohli chrániti«, a zůstali jen starci, ženy a děti, lidé *neplzní*«. V *Ludiši* pak chce kníže vědět, »*kterí jsou nejstatečnější*, *nejodvážnější*«. *Plzeň* podle něho je »*město založené na vodách*, *rostoucí jako z vody*, *statečné*, *čilé*, *mladistvé*, *silné*, *skrátka plzně*«. Tento výklad není správný ani lingvisticky (*Plzeň* je

zpodstatnělé přisvojovací adj.) ani věcně: Když to město na soutoku čtyř řek zakládali, nemohli přec už tehdy vědět, poroste-li jako z vody a bude-li čilé atd., aby mu podle toho dali jméno. Ostatně původní Starý Plzeň je dnešní Plzeň a ten na vodách nelezí.

Je tedy třeba se obrátit k druhé možnosti výkladu kořene plz-, totiž z pld- (plod-, ploz-, pled-, plez- atd.), čímž dojdeme k významu *plodnosti* a úrody, užitečnosti: *plod, plodina, ploditi, plodný, plození* atd. *Plod, plodnost* a *užitečnost, užitek* mají v jazykovém užívání mnoho společného, jak ví zajisté každý, kdo studoval latinu: *fructus* = ovoce i výtěžek, **frux -gis* plod, ovoce, *homo frugi*, člověk prospěšný, užitečný, zdatný. *Plzný* tedy = zdatný, *plzeň* (dnes bychom řekli: *plznost*) zdatnost, prospěch, (obecné) dobro (v RZ); *Plzeň (grad)* Plznův (hrad). Měl tedy zakladatel Plzně jméno velmi lichotivé.

V Libuši to bude znít takto: Vladyky, kteří chodí na sněmy k (obecnému) dobru.

V Čestmíru krutá zloba vyhubila všechno, co bylo zdatné (odporu schopné), tedy muže (snad i ženy) v květu života, a zbyli jen staří lidé a děti.

V Ludiši konečně chce kněz vědět, kteří z mužů jsou nejzdatnější, to jest myšlenkami, silou, vojenskými činy, zkrátka v boji jemu nejužitečnější.

Sem bezpochyby — kromě slova *plémě* (z *pledmen*) náleží i známé slovo *plozina*, úrodná, plodná půda. Podobné nářeční názvy pro ornou — tedy také plodnou — půdu jsou *pložina*, *ploužina* a *pluzina*. Mám za to, že vznikly z původního *plozina* spodobou k odvozeninám od *pluh*. Úrodná, plodná půda se oře *pluhem*; proto ta asociace pojmů. (Něco podobného je *hrozinka* podle *hroznu* místo *rozinka*, *hmoždír* jakoby od *hmožditi* místo *moždír* atd.).

Skoro se mi však zdá, že by taková »*plozina*« (odpovídající slovu »*plodina*«) zněla přijatelněji ve tvaru »*plzina*«.

Jméno řeky *plznice*, tekoucí v polských rovinách, asi nenáleží sem, nýbrž ke kořeni *plz-plh*; může značit řeku *plzivou*, volně tekoucí, podobně jako naše *Ploučnice*, je-li pravda, že původně slula *Ploužnice*.

Rovnice *plz=pld* tedy »dává dobrý smysl«. Arci je proti ní možno namítat, že tu není dost analogií; je málo slov utvořených koncovkou *-eň* (*-zeň, -seň*) v tom-

to smyslu, a pro nulový stupeň *pld-* proti *plod-* nemáme jiných dokladů.

Jednou z analogií by mohlo být slovo »*žízeň*«, a to i tím, že jeho *žz-* je možno odvodit od *žg-, žh-* i od *žd-* podobně jako *plz-* od *plg-, plh-* i od *pld-*.

Jedni v něm totiž vidí kořen *žg-, žh-*, který je v slovech *žeh, žáha, žiha**), *žhnouti, žhavý, žžavý, žežavý, žíhati požehnati, požahovati, žahadlo, žehadlo, žihadlo, žahavka, žihlavka, žihlavý žižlavý* atd., tedy *palčivost, »žíheň« = žízeň*. Pálení *žáhy* je také jistý druh *žízně*.

Jinak se slovo »*žízeň*« — ovšem rozdílné od *žízn*, věkožízný, což souvisí s »*žítí, život*« — odvozuje od kořene *žd-, žz-*, který je v slovech *ždátí, žádati, žádost*; *žízeň* je tedy žádost po nápoji. Je-li tomu tak, je slovo »*žízeň*« analogií k slovu »*plzeň*« i s tím palatalisovaným »*d*« na konci.

Dokonalou analogií však poskytuje kořen *serd-* (lat. *cord-*, řec. *kard-*, germ. *hert-*), značící »*to, co je uprostřed*«, na př. ústředí těla, srdce. *Serd-* přesmyknuto podle známého pravidla *tert-tret* dává *sred-*, s *jotovaným »r«* pak *sřed-*, se vsuvnou hláskou »*t*« (jako *sarka-sraka-straka, sremcha-střemcha*) dnešní *střed, středa, stříd(k)a* (u chleba). S nulovou samohláskou máme *srdce, osrdí, srdnatý*. Slovo utvořené od *srd-* koncovkou *ьнь, -eň***) a následkem toho s *jotovaným »d«*, zní pak *srzeň*, s přechodovým »*t*« tedy *strzeň*. To je původní tvar slov *stržeň, ostržeň* a *střeň*, (fem. i masc.) značících *hnis v boláku, morek v kosti, bezovou duši, dřeň* (dřevo od jádra a pod. *Stržeň* místo *strzeň* je též případ jako *žízeň* místo spisovného *žízeň*). *Novotvar bez jotace je srdeň*, lidový to název pro obrtlík (vozový svorník) a paličku u moždíře (jako »*srdce*« u *zvonu*).

I toto slovo »*stržeň*« je neobvyklé a blízké vyhynutí, což je známkou jeho starobylosti jako u vyhynulého »*plzeň*«.

Pouštět se do širších a hlubších úvah o tomto předmětu vedlo by příliš daleko. Šlo jen o to, abych ukázal na nový a jistě velmi pravděpodobný význam oněch slov v RKZ dosud přijatelně neobjasněných. Vidno však, že ti, kdo u adj. *plzný* bez bližšího pátrání po jeho původu hádali na význam »*úrodný, užitečný*«, byli mu velmi blízko.

Dr. J. Karlík:

„Tateré se hnuchu v pravú stranu . . .“

Tento verš z Jaroslava bývá obyčejně převáděn slovy »*Tataři se hnuli v pravou stranu*«. — Považuji uvedený převod za nesprávný a období dřívějších nesprávných převodů »*který by vám vládl po železu*« a »*vyučené věštbám vítězovým*« v RZ.

Pokud jde o Tatary, kteří se »*hnuli v pravou stranu*«, platí i o tomto způsobu vyjadřování to, co odpůrci pravosti vytýkali »*věštbám vítězovým*«: básník, ovládající dopodrobna způsob boje a tehdejšího válčení, dokonce snad osobní účastník vítězství nad Tatary, nebyl by se vyjadřoval způsobem, který jest těžko slučitelný s pojmem válečnictví.

Předtím, nežli uvedeného slovního obratu básník použil, vykládá, jak *Tataři* si podmanili dvě králov-

ství, *Starý Kyjev* a veliký *Novgorod*. Byli tedy již pány rozsáhlých končin, když lid křesťanský »*postavil čtyři valné voje*« a obnovil válku s *Tatary*. —

*) *Žiha* je »*šrám*« způsobený původně *žhavým* předmětem, později čímkoli jiným, *mečem, holí*. *Žihaný* značí původně *pálený, později s vypalovanými pruhy, konečně jakkoli nepravděpodobně pruhovaný; tygr* je také *žíhaný*. Ještě dnes říkáme: »*Ja tě žáhnul!*« *třebas klackem přes záda*. Náleží sem tedy jméno *Žizka*, přezdívká to muže, jenž utrpěl přes oko *žáhu, žihu*, asi *mečem*. Postup *žáha — žieha — žiha* — (malá) *žizka* — *Žizka* je též jako *šách, šacha — šiecha — šicha* — (malá) *šiška* — *šiška*.

***Střeň* neboli prostředek značí v mlynářském starém názvosloví střední část mlynářského pytlíku. U Olomouce je obec *Střeň*; je-li to patronymikum, je to další obdoba k slovu *Plzeň*. Co by však znamenalo os. jm. *Strzný, Střední*, těžko hádat.

Pojem »hnouti se v pravou stranu« s tohoto hlediska vzat, působí podivně: jednak Tataři přišli do dobytých zemí od východu, takže kdyby se byli hnuli v pravou stranu, byli by museli pokračovat ve svých výbojích na sever, nikoliv na západ. Jednak vzhledem k tomu že byli pány tak velikých již dobytých území, nelze dobře rozuměti způsobu vyjadřování, při němž směr jest uváděn tak, jakoby šlo jen o malou vojenskou jednotku, pro kterou pojem »na pravo« jest skutečně pojmem místní orientace — kdežto v daném případě šlo o početně veliká vojska. Ta se orientovala ve všech epochách dějinných a u všech národů *podle světových stran*, najmě podle slunce.

Uvedená světová orientace v RK. dle mého názoru také skutečně pojmenována jest, takže správně se má pojmem »hnuchu v pravú stranu« převádět »hnuli k západu«.

Na našich mapách ovšem západ jest na straně levé a východ na straně pravé. Z toho důvodu neleží pro nás pojem »hnuli se napravo« tak nasnadě, jako pro člověka středověku, jehož světová orientace byla založena jinak:

Zhotovování map dělo se podle dvou různých předpokladů, jež v dějinách nabývaly střídavě vrchu jeden nad druhým. Jednak byly mapy orientovány pravou stranou k východu. Tu působil odvěký vliv náboženský, dle něhož východu musela být dáována přednost, tedy pravá strana. Jednak byly orientovány pravou stranou k západu. Tu působil vliv astronomický: po vrch země byl posuzován ve směru od shora dolů, tedy od severu k jihu, takže východ byl pak kladen na pravou stranu mapy.

Ranný středověk byl ve věcech astronomických a geografických odkázán ještě povětšinou na starověk. Odtud astronomická orientace středověkých map, takže u nich jest východ na levé a západ na pravé straně. Teprve pozvolna počala vítězit orientace dnešní, při níž jest západ na levé a východ na pravé straně.

V době, kdy mohla být napsána báseň Jaroslav, byly mapy zhotovovány napořád podle principu orientace astronomické. Ten byl tehdejšímu vzdělanci (ovšem pouze vzdělanci) věci zcela běžnou, a naše dnešní orientace map byla by pro něj nesrozumitelnou mnohem více, nežli pro nás orientace astronomická a představa, že východ slunce jest (na mapě vzato) po naší levé straně.

Ještě nejstarší česká mapa Vavřince z Březové (asi 1400) má orientaci astronomickou (nejstarší česká mapa světa), a právě tak nejstarší mapa Čech, Klaudyanova (1518). Teprve Grigingerova mapa Čech (1568) jest svým severem orientována nahoru, vlivem vítězí orientace novověké.

Orientace světových stran, jak se nám jeví pro středověk na mapách, byla ovšem pro tehdejší dobu vžitým pojmem: člověk středověku orientoval se — abychom mluvili přesně — od severního pólu, člověk novověku naopak od jižního pólu. Pojem napravo byl u něj pojmem západu, právě tak, jako u nás pojmem východu. Pravda jest ovšem, že k tomu, aby došlo k tomuto přimknutí pojmu světové strany k pojmu osobní orientace dle pravé ruky bylo zapotřebí, aby šlo o člověka vzdělaného. Pro primitiva zůstane východ vždy tam, kde vychází slunce, ježto není schopen myšlenkové asociace vědeckého pojmu s vlastní orientací v prostoru.

Z uvedeného plynul by pak závěr:

1.) Báseň Jaroslav byla napsána osobou velmi vzdělanou, a to v době středověké, kdy byla ještě v platnosti orientace astronomická. Rozhodně před druhou polovinou 14. století, kdy astronomická orientace počala již ztráceti půdu.

2.) Ani Hanka ani pozdější převodci nerozuměli pojmu »hnuchu v pravú stranu« správně: básník chtěl říci, že Tataři se hnuli k západu, kam skutečně po dobytí Novgorodu vyrazili.

O zkoumání starých rukopisů.

(Přednáška univ. prof. Dr. Viktorina Vojtěcha v Čes. společnosti Rukopisné 11. listopadu 1940.)

V době sporu o RKZ jsem studoval na gymnasiu. Jako studenti jsme tehdy sice o sporu slyšeli, ale nevěnovali jsme tomu zvláštní pozornosti, neboť jsme tomu nerozuměli a věřili jsme všichni, že RKZ jsou pravé.

Názory naše se změnily delším pobytem na vysoké škole. Četli jsme tehdy hojně cizí autory a naše malé poměry nám byly příliš těsné. Proto není divu, že jsme zahrnovali vše, co neodpovídalo tehdejší »moderně« a tedy také spor o RKZ jsme považovali za definitivně ukončený.

Teprve o mnoho let později, s odstupem času, naše generace poznávala, jak málo dala nám doba, nesoucí punc »modernosti« a co ryzích a trvalých hodnot, které nestárnou, bylo uloženo v literatuře a umění dob minulých.

Již tehdy jsem se zajímal o staré památky, zvláště o staré listiny. Proto když jsem byl požádán r. 1913 Akademií o fotografický výzkum RKZ, přistupoval jsem k této práci nejen s jistým vědeckým zájmem, ale také s jistou skepsí. Tehdejší informativní práce byly však přerušeny válkou a ani nevzbudily zvláštního zájmu.

Po válce zajímal jsem se zejména o nové metody zkoumání starých listin neviditelnými paprsky. Navazoval jsem na Kögela, který tehdy zdokonalil t. zv. metody fluorescenční fotografie a fotografování přímými paprsky ultrafialovými. Pořídil jsem si potřebnou aparaturu pro ústav a dělal mnohé pokusy na různém rukopisovém materiálu, abych nabyl praxe a zjistil, jak dalece se tyto moderní metody osvědčují.

S takto získanými zkušenostmi přikročil jsem k fotografickému výzkumu RKZ v letech 1927—29.

Úkol zkoumání byl dvojný. Předně: popisný, t. j. zhotovení pokud možno věrného a při tom čitelného snímku RKZ,

který by nahradil originál při dalším zkoumání; za druhé: vyzkoumání, t. j. za použití moderních metod měla být fotografována místa sporná, pokud mně byla známa, nebo pokud jsem byl na ně odborníky upozorněn.

RK ukázal se poměrně jednoduchý, neboť je psán rezavým písmem, dobře se lišícím od poměrně čistého podkladu. Za to RZ je těžký fotografický oříšek. Špinavě zelené písmo se poměrně málo liší od špinavého a zahnědlého podkladu, nehledě k tomu, že na mnoha místech proniká písmo s druhé strany, takže těžko hledat filtr, který by barvu písma vyzdvihl a barvu podkladu potlačil.

Fotografoval jsem RKZ jednak různě volenými filtry za použití paprsků viditelných, jednak paprsky neviditelnými a to jak paprsky krátkovlnnými, Roentgenovými, ultrafialovými i infračervenými, za použití různého zvětšení. Zejména šlo o sporná místa, iniciálky, marginalia v místech, kde mělo být písmo vyškrabané. Zvláštní péči věnoval jsem pověstnému kryptogramu, který jsem pokud možno podrobně prostudoval za různého osvětlení a zvětšení. Celkem jsem provedl více než 400 různých fotografických pokusů. Jejich výsledky jsem částečně uveřejnil ve spise: Flajshans-Vojtěch: »RKZ«, který vyšel roku 1930.

Výsledky mého fotografického zkoumání lze krátce shrnouti takto:

1. RZ není palimpsest (rukopis seškrabaný a znovu popsaný) a nikde ani na marginále není jiné písmo, které by bylo z doby novější.

2. kryptogram »Hanka fecit« není rozhodně to, co se v něm hledalo. Je to záhadná čmáranina, složená z několika vrstev barvy, různého složení, takže ji nelze rozluštit.

3. Proužkový důkaz u RK pozbývá platnosti.

4. Potvrzena neobyčejná spolehlivost dřívějších zkoumání RKLA, které provedli: Corda, Bělohoubek, Vojtěch, Šafařík, Stoklasa, a Schneider.

5. Nebyly nalezeny žádné známky, které by svědčily o tom, že RKZ jsou novodobým padělkem.

Vedle fotografického zkoumání zajímalo mne také chemické zkoumání písma. Vedla mne k tomu nejen vlastní záliba, ale i povinnost soudního znalce při různých sporech o stáří písma na padělaných nebo opravovaných listinách. Literatura v tomto oboru je však velmi sporá a mnohdy i protichůdná, takže každý je zde odkázán na svoje vlastní zkušenosti, kterých ovšem lze nabýt teprve po velmi četných pokusech. Kdo nemá potřebné odborné vědomosti, nedovede si představit, jak složité chemické a fyzikální změny provázejí stárnutí napsaného písma. Jde tu o souhrn tolika různých chemicko-fyzikálních zjevů koloidní povahy, jež nelze od sebe jednotlivě oddělit; třebaže na konec zbývá jen výsledek těchto reakcí, (t. j. písmo), aniž by bylo známo, jakou měrou se jednotlivé pochody společného výsledku zúčastnily. To znamená vykonati velký počet pokusů a tyto pozorovati v různých dobách, za různých okolností, zejména v různých prostředích. Určitě však víme, že písmo původně černé postupem času mění barvu, hnědno a později rezaví, když se chemicko-fyzikální procesy zastavily.

O písmu RKZ máme mnohé záznamy z dob nálezu nebo několik let po nálezu. Nikde není zaznamenáno a jistě by neušlo pozornosti, že se barva písma těchto rukopisů měnila. Byl jsem zde tedy postaven do úlohy soudního znalce rozhodnouti:

Karel Třeska:

Hankova vydání RKZ a jejich chyby.

V. Rukopis Zelenohorský.

Prozkoumajvše v předešlých kapitolách bohatý materiál Hankových poklesků z rukopisu Královédvorského, obrátíme se nyní stejnou methodou také k rukopisu Zelenohorskému; výtěžek tu jest neméně názorný, avšak o to menší, oč je RZ svým rozsahem menší nežli RK.

Vlašovice v RZ, přiletěvši od Otavy oznámit spor bratří, sedne na »okénce rozložito« a běduje na Vyšehradě. Hanka dále překládá:

Když to slyší jejich rodná sestra,
rodná sestra v Libušíně dvoře...

ač pro nás je nepochopitelné, kde se tady najednou vzal nějaký Libušín^{*)} jak mohla »rodná sestra« až v Libušíně slyšet bédování z Vyšehradu — a najednou jsme podle Hanky zase na Vyšehradě:

sprosí kéžnu uvnitř Vyšehradu.

To vše pro to, že Hanka měl přepisovat »v Libušíně dvoře«, s krátkým i, a — nepřepisoval. Proč?

Podobný omyl se mu stal s »jetvím«.

Ve v. 15 a 86 originálu stojí:

roda stara tetui popeloua.

Hanka tam viděl »ietui« místo »tetui«. Přivedlo mu to na mysl dialektické slovo »jetví« středního rodu, značící snad větvoví, a geniální výklad byl hotov: roda stara jetví Popelova (větve Popelovy).

Hanka byl autorství RZ dalek proto, že v slově »tetui« mylně spatřoval dialektický tvar, zakrytý pi-seckou chybou. Tedy nevěděl — ač byl padělatelem — co slovem »tetva« chtěl říci! Jinými slovy: jeho podíl na padělání RZ je nesmysl.

Později byl Hanka na omyl upozorněn. Uvědomil si, že je nutno čísti »roda stara Tetvy Popelova«, a hledal pro jméno Tetva doklady. Slovanské nenašel, ač snad už byly po ruce ty, které měl slovníkář Or-

zda je možno vyrobiti inkoust, který by dával písmo, aby vypadalo a chemicky se jevílo jako písmo staré, a za druhé, zda lze stárnutí písma nějakým chemickým nebo fyzikálním zásahem urychlit.

Jak již jsem uvedl dříve (Zprávy Ruk. společnosti 10. dubna 1937) provedl jsem tisíce pokusů s inkousty různého složení (130 různých kombinací s různým obsahem třísloviny, železa a kyseliny), různé koncentrace, v různém prostředí, na různém podkladě, za nejrůznějších okolností (vyschlých a znovu vodou rozmíchaných, v kalamářích z různých kovů) a výsledky všech těchto pokusů ukazují, že nelze zhotoviti inkoust (bez chemikálií moderní chemii objevených), který by hned nebo v době několika let, co pokusy ony konám, dával písmo podobné písmu starému.

Vedle toho provedl jsem statistické ohledání asi 1000 listin, jichž stáří bylo přesně osvědčeno a nebyly psány inkousty s přísadou moderních barviv. Ukázalo se, že je zapotřebí nejméně 70—80 let, než písmo nabývá barvy hnědé.

Aniž bych však uváděl výsledky svých pokusů na písmo RKZ, mohu prohlásit, že **RKZ nemohly být vyrobeny v době nové, tedy že to nejsou novodobé padělky.**

Práci, kterou jsem vřemoval otázce RKZ a která mi přinesla více nesnází nežli uznání, nepovažuji za skončenou. Přes to, že jsem podnikl v oboru zkoumání starých listin skutečně práci průkopníka a nesporně dokázal, že RKZ nejsou padělky doby probuzenecké, chci ještě v budoucnu stanoviti všeobecně platné metody, jak určovati stáří listin na základě chemicko-fyzikálního výzkumu písma na doby několika století.

gelbrand; a ty, které našel, byly velmi vzdálené povahy, což zároveň ukazuje, jakým byl Hanka filologem. Z listu psaného rukou Hankovou, který se chová v pozůstalosti zvěčnělého musejního kustoda Ad. Patery, lze zjistiti, že teprve mezi lety 1835-46 podařilo se Hankovi sehnati první zmínku, ač, kdyby byl původcem RZ, měl míti už 1817 potřebné doklady pohotově. Poznává se tam totiž r. 1845:

Kemle's Angelsächs. Stammgeschlechter. — Taetwa ein Stammname der Westsachsen in Kemble's Stammtafeln Münch. 1835. — Götting. gelehrte Anz. 1836, N. 66 Seite 654.

Přirozeně nemá tato Hankou nalezená germánská Taetwa (ani jiné toho druhu, vyhledané Žunkovičem) nic společného se jménem »Tetva« v RZ.

Příčinu toho, že se Hanka uchyloval k »jetví«, můžeme spatřovati v tom, že měl nesnáze s výkladem tvaru »Popelova«. Nevěděl, že adjektivum přísvojovací utvořené ze substantiva, které stojí paratakticky s jiným substantivem, může v staré češtině znamenat pouhý genitiv, tedy »Popela Tetvy«. Ostatně ani P. J. Šafařík, když psal své »Počátky st. mluvnice«, ještě této konstrukce neznal. Doklad Hankovy nevědomosti máme pro touž věc i v Jaroslavu RK, kde chybně překládá:

tako se dceř Kublajeva chána...

místo »Kublaje chána«. I to známé z Jaroslava:

jesti tamo hora nevvsová,
nevvsová. Hostajnov je jí jmie

sem možná patří.

R. 1827 padělá Hanka v Evang. svatojanském »reč Esaiie prorokova«, zná už tedy tuto staročeskou zvláštnost.

Jiný omyl — podobný »Tetvě« — byl způsoben vlivem zvenčí.

Jos. Linda ve svém ve svém románě »Záře nad pohanstvem, čili Václav a Boleslav« (1818) líčí na Vyšehradě stojící stavení, bývalé Libušínovo sídlo: »rada sloupů od země nesla širokou pavlač ve vejšce, pod

*) víme ovšem, proč — tady se ozývá Hájek! Na štěstí však poklesky Hankovy nejsou poklesky RZ.

pavlačí za sloupy veřejná předsíň, široké schody ze síně táhly se do vnitřnosti«. Ant. Svoboda, překladatel RK do němčiny, žádá pod vlivem toho r. 1819 pro v. 27. RZ čtení

³⁰ na popražíu (m. »na popravu«) ustaviti pravdu, protože prý ono popraží je právě to, co líčí Linda, ač není jasno, proč by se spravedlnost měla konati zrovna na onom popraží a nikde jinde. Hanka na tři léta povoluje; pak, jsa upozorňován na skutečný text originálu, vrací se k němu.

Jednak okolnost, že padělatel ve výkladu tak kolísal, jednak to, že při »padělání« to popraží do RZ se nedostalo, svědčí výmluvně ve prospěch pravosti!

³¹ Svatocúdná voda: U Hanky v novočes. textu stojí: »svatosoudná«. Složil tím malou poklonu své znalosti staročestiny. V originále je užito termínu »svatocúdná« o vodě; autor měl tedy pojem o tom, že -cúdný souvisí s nč. »cíditi« a cudný«, kde se původní význam kořene (čistiti a čistý) v pošunutém a zúženém smyslu obráží. Není důvodu, proč by voda i na soudě neměla sloužiti k očišťování a naopak je nejasno, jaký »svatosoudný« význam by jinak mohla skrývat. I zde tedy překladatel střelil vedle. Tento lapsus Hanky, který přece jako autor nebo spolutvůrce by měl být s Lindou nejlepším vykladačem RZ, je velmi trapný, zvláště proto, že není jediný.

Ve v. 93 RZ Chrudošovi

trjasechu se l'útostu vši údi.

³² L'útost je tu podstatné jméno od staročeského adjektiva l'útý, novočesky lýtý, vedle něhož už ze staročestiny máme jmenné adj. neutr. »lító« v neosobním rčení »je mi (ho) lító« a podstatné jméno »lítost«, jež nemají se zuřivostí nic společného. Hanka napsal v novočeském překladě:

třáslí se mu lítostí vše oudy...

František Adámek:

Dějiště zpěvu hostýnského v RK.

Zajímavá studie p. arch. Ant. Svobody (Národní Výzva 1940, č. 47) o nové lokalizaci bojů křesťanů s Tatary r. 1241 na Chlum mezi Hostkovicemi a Týncem na Olomoucku místo do okolí Hostýna, neposkytuje určitých zjištění; v leccems je také zbudována na nedbání dosavadní práce obrany R, která pevně stanovila místopisně část bojů v »Jaroslavu« do okolí Hostýna. Význam R a práce obrany R pro naši národní kulturu nutí, aby veškeré závěry pracovníků o R byly naplněny vědomím, že jde o nejdůležitější odpovědnou práci dějinného přímo významu. Není chybou R, že se »různily dosud velmi podstatné názory dějepisců a odborníků«, neboť »ani strana tvrdící, že k bojům došlo u Svatém Hostýně, ani strana toto tvrzení popírající, nedovedly vysvětliti, jak to vlastně bylo«. Veškeré »názory« a »vědecká přesvědčení«, ve skutečnosti nedostatky našeho vědění, stávají se bezcennými vědecky zjištěnou skutečností. Soulad místního ohledání krajiny hostýnské s rozborem starých pramenů, zjištěním lidového podání a rozborem »Jaroslava« vytváří jasný, srozumitelný a plně přesvědčující důkaz, že část bojů křesťanů s Tatary roku 1241 odehrávala se opravdu u Svatého Hostýna. Kdovž se Tataři jako povodeň veválili přirozeným vchodem ze Zakarpátí »Moravskou branou« na Moravu, dodrali se »l'úto k Olomúcu«. Proto p. arch. Svoboda usuzuje, že se »bojovalo jen u Olomouce«, »u Svatého Hostýna žádných bojů nebylo« a ptá se, proč by Tataři »dvakrát překročovali Bečvu, když mohli přece přímo od Slezska k Olomouci«. Stejně bychom se mohli ptát, proč Tataři útočili na hradby Brna, proč vypálili Maloměřice u Brna, proč tábořili na kopci u Bedřichovic u Brna, kde je dodnes neprozkoumaná mohyla »žuráň« (hrob u Olomouce padlého Bajdara?), když mohli přece přímo k Olomouci«. Vojska tatarská musila již z důvodu obživy početných vojáků a kon. býti rozložena široko, soustřeďující se k bitvám se silným nepřítelem. Děj zpěvu hostýnského z »Jaroslava« lze vojensky a válečně stra-

Laskavý čtenář však dovolí, abych ho pro význam této skutečnosti odkázal na to, co jsem napsal sub »svatocúdná voda«.

Ponechám však nakonec Hanku stranou a vrátím se k veršům 1 a 2 RZ,

Aj, Vltavo, če' m'útiši vodu,
če' m'útiši vodu striebropěmá?

obsahujícím krásnou apostrofu Vltavy, zkalené, t. j. zarmoucené (bylo to jedno a totéž sloveso) nad sporem bratří.

Básník RZ měl nepochybný smysl a sluch pro estetické kvality zvukové a rád přinesl oběť ladnosti přednášeného či předzpěvovaného slova licencí v jazyce. Neladné »čemu m'útiš« by musilo vzbudit dojem nelibý.²⁵ Vytržením jedné z těchto nešťastných slabik vznikla však nová nesnáz: verš byl zkrácen o slabiku. Byl pak prodloužen koncovkou na -i, jsoucí domovem v jazyce okolních Slovanů. Nikoli jazyk tvoří báseň, nýbrž báseň si tvoří jazyk. Paběrky z cizích luhů, které tvoří ostatní naši známou staročeskou literaturu — rád bych toto slovo dal do uvozovek — neměly aspiraci na to, stát se klasickými. Co chce být klasické, instinktivně se kloní k vznešenosti. V naší staročeské literatuře však není přísutí vznešenosti. V RZ jest. Není to však lindovská vznešenost na chůdách, nýbrž vznešenost v prostém bílém rouše, které jest též rouchem Libušiným. A jediný přepych vznešenosti jazykové jest v oné koncovce -ši, šťastně nastupující k napravení rytmického defektu, vzniklého odstraněním jedné z chmurných slabik mu.

Nebylo však souzeno, aby moderní generace tuto licenci, jež se jí zdála pouze jazykovou schválností z nevědomosti, pochopila a ocenila jako snahu básníka, jež zvukovou krásu básnického slova stavěl výše než mluvnické škatulky později vynalezené, tolik jsa tímto citem odlišný od — Hanky a Lindy.

tegicky umístít skvěle v krajině u Hostýna, kde jsou všechny objekty, které pěvec »Jaroslava« znal.

»Jaroslav« rozeznává dva nejdůležitější objekty: »Hostajnov«, dnešní Hostýn,

»hora nevysoká,
nevysoká, Hostajnov jej imě,
Máti Božia dívy tamo tvoří«,

zvaný jinak také: »Chlumek«;

»I u povodniu sich Tatar lutých
kolébáše se voj křestan středem,
úsilno se drúce k síemu chlumu,
na němž Máti Božia dívy tvoří«,
»Tamo k chlumu iz Tatar přemnostvie,
zpátečnými kroky chlumkem vzhóru«.

Není závadou »hora nevysoká«; Hanka si »nespletl« Hostýn se Svatým Kopečkem u Olomouce, Hostýn je opravdu ve skutečnosti »hora«, žádný kopeček, pahrbek, nýbrž hora v porovnání k horám okolním »nevysoká«. Hostýn je 736 m, Javorník 865 m, Černava 840 m, Holý vrch 742 m.

Když křesťané přesilou Tatar dospěli z podchlumí úbočím na »chlumek« (vrehol Hostýna), tu »náspy zakopané kolkol vrcha« v husté tmě křestané vrhou. Archeologicky lze tyto náspy vysvětliti takto: kolkol vrcha hostýnského jsou dodnes mohutné valy. Z »Jaroslava« vyplývá, že »náspy zakopané kolkol vrcha« byly stěny ze dřeva, do země nebo starších valů »zakopané« a prostor mezi stěnami byl vysypán hlínou (»náspy

*) Stejnou snahou po odstranění neladu vzniklo známé vytykáno »v střemnech« m. »v střemnech« v Jaroslavu RK. Každému bude ihned jasné, proč, spočítá-li jen počet v obou útva-rech nahromaděných souhlásek.

vrhú!!) Také pramen, který v »Jaroslavu« hojný přival »zživi«, je dodnes známá »Svatá voda« ve valu hostýnském. Na **Hostýně tedy neschází nic, co zná pěvec »Jaroslava«.**

V básni se nemluví »stále o nevysokém chlumu a nižším podchlumí, dokola volném, obklopeném rovinou«, což nesouhlasí s Hostýněm, který »jest obklopen dokola lesy a není dokola roviny, nýbrž hory. Zde je potřeba opustit slova »na prvý pohled«, »nepochopitelné«, »nepravděpodobně« a spolehnout se plně na pěvce »Jaroslava«, který mluví výslovně o **druhém objektu, rozdílném od Hostýna, to jest o »Chlumu«**, dokola volném, na rovině položeném; Tataři na rychlých koních proháněli se v táboře »kolkol chluma až do nedozírání daleka«. Tento chlum z »Jaroslava«, s rovinou kolem, je dnešní »Chlum« u Hostýna, homolovitý opevněný ostroh nad vsí Bilavskem, kde býval hrad, zbořený v husitských válkách, na starých hostýnských obrazech však ještě zachovaný. **Hostýn, obtočený na v, j, a sv horami, lesy a těsnými údolímí, není tedy Chlum ani v »Jaroslavu« ani ve skutečnosti.**

Z valů Hostýna je možný rozhled »až do nedozírání daleka« pouze k z a sz, kde staré obrazy a podání klade tábor tatarský a kde je také na rovině »Chlum« z »Jaroslava« s tábořem Tatar »kolkol chluma«. Zde na této rovině je také **Tatarský kopeček** či Bedlina, kam podání klade tatarské stany, do jejichž hrotů byly blesky. Zde byl i chámův stan, kamž Tataři nosili na kopcích napíchané hlavy křesťan »vzvýš« (na kopeček!!) k chámovu stanu.

Kdž Václav král volal do zbraně, hrnul se zbrojný lid pod korouhve. Jeden zástup zemské hotovosti byl podle pověsti zaskočen Tatary u Dřevohostic, kde na turovských »Zárubách« (záseky!!) museli křesťané v bitvě ustoupit před přesilou a prodat se na Hostýn. Snad je to tentýž ústup »povodniú Tatar«, o němž píše »Jaroslav«.

Dále bylo v článku tvrzeno, že »o bojích s Tatary na dneš-

ním Svatém Hostýně není z historických a spolehlivých pramenů ničeho známo. Tvrzení to se opírá jen o pověsti a mylné názory. Snad byly tyto pověsti využity také proto, aby poutnímu místu byl dodán větší význam. Při tom byly smíchány děje z r. 1663 s ději z let 1241 a 1253. Příkladů táhnou. Toto tvrzení bylo také neštěstím Flajšhansovým. Tvrdil, že pověst o Jaroslavu, teprve koncem 16. století vyzrslá, je organicky spojena s pověstí hostýnskou, kterou teprve Balbín 1663-4 z nedávných vypravování vytvořil a že prý se vše vztahuje na Turky, kteří 1663 řádili na Moravě, a Balbín ve své nezkrotné fantasii děj přenesl na Hostýn. Flajšhansovo a Svobodovo »pletení« dějů z roku 1663 a 1241 má však tu nevýhodu, že Imprimator Balbínova díla »Diva montis sancti« je z 15. 9. 1663, kdežto vpád Turků počal teprve 6. 10. 1663. Také rottalovský obraz hostýnský z roku 1655, na němž se nad Hostýněm vznáší Máti Boží s Ježíškem, metajícím blesky na tatarské voje a ležení, nemohl být zbudován teprve podle události z roku 1663. Stará lidová tradice, kterou v 17. století zaznamenal Kruger (Sacri pulveres) shoduje se úplně s »Jaroslavem«. Kdyby tato tradice byla nového původu, byla spletena z události 1663, pak by »Jaroslav« a tím celý RK byl novodobým padělkem. Kruger výslovně podotýká, že u Hájka, Dubravie a Paprockého nic není psáno o události hostýnské, ač v okolí Hostýna trvá podání »až do dnešního dne« o tom, jak při vpádu Tatarů křesťané na Hostýně útočiště hledali, pokáceli stromy a jimi vchody zaroubili. Množství lidu nedostávalo se vody a žízeň strašná nastala. Křesťané vroucně volali k Matce Boží o přímluvu. Na temeni Hostýna vytryskl pramen a na památku zachránění vděčný lid putuje ke kapli Matky Boží na Hostýn.

Snad prozatím těchto několik poznámek přispěje k tomu, abychom obranu R, řízenou a vedenou s obětmi, láskou k vlasti a k pravdě, nenutili, aby stále utrácela své síly v opětém ujasňování věcí již osvětlených a známých.

J. J.:

Hostýn - Hostajnov.

V jednom z posledních čísel »Národní Výzvy« řeší arch. A. Svoboda záhadu, jak to, že se porážka Tatarů u Olomouce r. 1241 odehrává na dvou místech, vzdálených od sebe na 50 km, když básně přec výslovně praví, že Tataři táhli rovnou k Olomouci. Dokazuje totiž, že **Hostajnov není Hostýn**, nýbrž kopec **Chlum**, as 8 km na východ od Olomouce.

Věcné odůvodnění tohoto překvapujícího a jistě velmi pravděpodobného výkladu bude posouzeno jinde a jinými; jde mi zde jen o to, jak do toho zapadají místní jména. Příslušný výklad Svobodův je totiž neudržitelný: »Pod názvem Hostajnov nelze rozumět dnešní Hostýn, neboť by se musilo říci Hostýnec nebo Hostejnec. Hostajnov se nazýval kopec mezi Hostkovicemi a Týncem.« Slovo to je složeno ze dvou částí, Host a tajnov. Prvá značí pevnost druhá tyněnou neboli opevněnou osadu. Prvý je dochován dosud v názvu obce Hostkovic, východně od Chlumu, druhý ve Velkém Týnci západně, a mezi nimi je ono slavné Hradiště, zvané tenkrát Hostajnov.« Pak je zde ještě Majetín, značící v místním nářečí Malý Týn, na rozdíl od Velkého Týnce.»

Je-li Svobodova lokalizace bitvy a hory správná — zdá se, že ano — je nutno hledat poněkud přijatelnější výklad těchto místních jmen.

Především je velmi pochybné, že by v tamním nářečí z Malý Týn mohl vzniknout Majetín; spíše snad Malé Tén. Ale při tom byla to absurdnost, že by se malý Týn nazval Týn, kdežto velký zdrobněle Týnec; spíše bychom čekali opak. Ten »malý« Týn však u Olomouce také je, ale jinde, a jmenuje se Týneček. Majetín bezpochyby pochází od osobního jména Majata, jako Kojetín od Kojata.

Tak mechanicky — podle vzoru želbet, sovňarkom, Usona, Gestapo — se u nás před staletími místní názvy netvořily, aby se vzal kus jednoho jména »Host«, kus druhého »Tajna« a slepilo se z toho »Hostajnov«; kde se pak vzala přisvojovací koncovka »-ov«?

Slovo »týn« správně značí opevnění palisádami, kolím, opevněnou osadu na rovině neb na kopci, ale »host« dokonce není pevnost. U místních názvů je to zkratka z dvojdílného osobního jména, znějícího kdysi Hostivít, Hostirad, Hostislav, Hostimír a pod.

V českých zemích máme na **padesát** jmen obcí začínajících s Host- (případně s Hošt-). V některých se ozývá celé Hostivít (sing. Hostivice) a Hostirad (plur. Hostiradice); většina jich však je odvozena ze zkrácenin těchto dvojdílných jmen. Z nich se dají vyabstrahovat tato hypokoristika: Host, Hosta, Hostek, Hostík, Hostálek, Hostač, Hostěj, Hostěn, Hostin,

Hostim, Hostom, Hostiš, Hostoun, Hostiva, Hostata, Hoštálek (některá ovšem s otazníkem).

Pro jméno Hostýn však u nás vůbec není obdoby. (Hostýn u Zábřeha je z německého Hochstein). V území bývalých polabských Slovanů je místní jméno Hostýně (Gostýňa), ač není-li to původně Gostinja, a v Alpách máme známé lázně Gastein, což by vedlo k slovanskému Gostin a nikoli k německému Gasttün; z keltického »dunum« (Lugdunum — Londýn, Leyden, Lyon) je starohornoněmecké »tün«, nové »zaun« (plot), nikoli »tein«.

Také české názvy tohoto druhu, totiž **Hostín, Hostinné** (původně Hostin Dvůr) a **Hostiná** (a Hostínka, Hostínky), ukazují na osobní jméno **Hosta** (jako Vlada, Jára, Sláva, Jíra atd.), od něhož je jedině možné Hostín, nikoli však Hostýn. Byl by pak Hostýn tvar vzniklý později nějakou analogií z původního **Hostín** (Hostin vrch); viz Horymír, Tys, Botyč, Zlosejn místo Hořimír, Tis, Botič, Zlosín.

V »Jaroslavu« se jméno **Hostajnov** vyskytuje jen jednou, a ještě je příslušný verš trochu kostrbatý:

- 5 Ve vlasti, kde Olomúc vévodí,
- 6 jesti tamo hora nevysoká,
- 7 nevysoká, Hostajnov její jmě.
- 8 Máti božia divy tamo tvoří.

Ta palilogie v něm, opakování slova »nevysoká«, je na první pohled zbytečná. Kdyby celý 7. verš byl vynechán, nebylo by nic zkaženo. Vypadá to tak, jakoby tu **pozdější** opisovač — rozdílný od skladatele — byl něco popletl a pomohl si zbytečným opakováním slova.

Zato se však v »Jaroslavu« **sedmkrát** vyskytuje slovo **chlum**: Jednou chlum, čtyřikrát chlumek, jednou podchlumí, jednou chlumský. Onen Chlum u Olomouce má vsutku Podchlumí, má i periodický »chlumský« pramen, oživující po deštích, a má i opevněné kdysi hradiště. Poblíž něho leží osada Hostkovic, jejímž zakladatelem a majitelem byl patrně nějaký **Hostek**. Není nemožné, že ona nižší část Chlumu, na níž je dnes ono bezejmenné hradiště, náležela též onomu Hostkovi a měla po něm jméno **Hostkuv Týn**, Hostkóv Tajn. Opisovatel básně, který žil v Čechách půldruha století potom a nebyl znalý místních poměrů, mohl **Hostkóv Tajn** poplést na **Hostajnov**. Snad mu bylo známé jméno Hostýna, kde také Máti boží divy tvořila. Obdobných a ještě podivnějších zkomolenin máme mezi místními jmény dostatek. (Horymír, Tys, Botyč, Zlosejn místo Hořimír, Tis, Botič, Zlosín.)

Může však vyvstat pochybovač a prohlásit, že před r. 1400 ještě nebyla změna »ý — aj« v češtině příliš obvyklá, že tvar »tajn« místo »týn« je pro onu dobu pravděpodobný. Ve spisovné češtině jistě; také se v RK nikde nevyskytuje.

Tu by nám pomohla hanáčtina. Vlivem (prý) němčiny začala v českém jazyce v Čechách v druhé polovici XIV. stol. vznikat změna »ú — au — ou« a »ý — aj — ej« (súdný — soudnej). Hanáčtina však šla ještě dál: »ú — au — ou — ó« a »ý — aj — ej — é« (súdný — sódné). Dospělo-li v tom tedy hanácké nářečí dál než západní, musily v něm tyto změny buď zevšeobecnět dřív nebo vyvíjet se rychleji. Patrně tedy v době, kdy na př. v nářečí valašském tato změna nenastala vůbec (a není jí tam dodnes), kdy se v nářečích českých teprv začínala, byla už v nářečí hanáckém dost obvyklá; říkali tam už »tajn«, kdy se v Čechách ještě obecně říkalo »týn« a teprv začínalo říkat »tajn«. Hostýn však leží na území dialektu valašského, kde změny »ý — aj — ej« nebylo a podnes není; nemůže tedy slovo Hostajnov být valašské, nýbrž je hanácké. Proto ten unikát v RK s » — aj«.

Také název »chlumský pramen« působil odpůrcům RK trochu bolení hlavy, asi podle zásady, že vyvrátili se jedna filologická námitka, vymyslí si protirukopisní filologové deset námitek jiných. Quand même! Mělo prý by to znít »chlumní pramen«. Snad by tedy nevdal »Chlumský pramen« a velkým »Ch«, jako nevdal »Hostýnský pramen« nebo »Matička Kopecká« (na Sv. Kopečku)?

Jazykové důsledky by tedy Svobodově theorii, že Hostajnov není Hostýn, nýbrž Chlum, nijak neodporovaly; spíš naopak.

PŘEHLED.

PŘEHLED UDALOSTÍ A ČASOPISECKÝCH ZPRÁV. (Led—červen 1940 včetně.)

V tomto období ubývá v časopisech článků vědecko-polemických. Patří téměř jen obraně. Reaguje se v nich na uhasínající menší lokálky a narážky proti RKZ.

Nár. Výzva 6./I. hodnotí záslužné dílo monsg. dr. Frant. Příkrýla o slovan. archeologii. († 4. XII. 39 v Drahotuších). — Osv. L. (Hradec Kr.) 6. I. — Dr. Pk. píše o Přemyslu kouzelníkovi v Kosmově kronice. — Na výstavě »Čes. knihy« N. S. v N. Museu ve vitrině nadepsané »Romantika 19. stol.« vyložen byl RK. Tab. IX. Vojtech fotogr., Flajšhansovy »Poznámky« (Unie) a Mánesův »Zbihon«. Tím vyjádřen byl současný poměr kulturní rady a některých úředníků Musea k RKZ. — V Pol. Listě 10. I. se žádá, aby nařizováno bylo kuratoriu N. Musea prozkoumání celé literární pozůstalosti Hankovy, dosud jen z části známé. — Pol. L. 11. I. píše o nadšení Goethově nad krásou RK. Přebásňuje »Kytici« a učí se česky z Thámovy »Böhm. Sprachlehre zum Gebrauch der Deutschen« (Hankovo vydání r. 1821). — V Nár. Výzvě 13. I. dr. V. Zákřejs vzpomíná posmrtně Arne Nováka (Arnenovakiana). Tento bude prý v literár. dějinách hodnocen právě tak, jak odsoudil jiné. — Vlaj. 14. a 21. I. oceňuje zásluhy V. Hanky. (Otištěno ze spisu Oslava V. Hanky v Hořiněvsi 7. IX. 1862.) — V Národním Výzvě 20. I. Fr. Adámek přesvědčivě vyvrací archeolog. »důkazy« dr. Jos. Skutilla proti RKZ ve Vědě a Životě. V jiném článku (Ye) vzpomíná se historie Vyšehradu a jmén velikanů tam pohřbených, i na Hanku věčně bude pamatováno. — Nár. Výz. 27. I., 3. II. píše Fr. Adámek o »lidovém podání o Tatarech na Moravě. — Ye — vysvětluje nesprávný názor na význam Dobrovského. — (— J. Š. —) při oslavě 140 narozenin spis. dr. Jos. Krasoslava Chmelenského (7. I. 1800—2. I. 1839) vyzdvihuje jeho básnickou činnost inspirovanou RKZ. — Pol. Nár. Pol. 30. I. uvádí rozhovor redaktora listu s univ. prof. dr. V. Vojtěchem o stáří a státnosti písma a jeho významu pro vědu světovou. — Pond. Nár. L. 5. II. posměšně líčí, jak si Hanka rozhněval Havlíčka. Nad tou divnou pietou se pozastavuje Nár. Výz. 17. II. (p. p.: Hanka byl spoluzakladatelem Nár. L.). — Nár. Výz. 3. II. (Pp.) píše o poměrech na filosofické fakultě po rukopisných bojích v roce 1886. — Vlajka 6. II. posuzuje myšlenkovou sterilitu Laichterovy »Naší doby«. — Ned. L. 11. II. označuje nové »Přehledné dějiny čes. literatury« Arne Nováka jako dílo osobně a stranicky zaujaté. Místo nich žádá přesný, objektivní literární slovník. Podobně o Novákově díle soudí Vlaj. 25. II. a Nár. Výz. 24. II. (dr. V. Zákřejs) vytýká jim nekritičnost a nepochopení nár. ducha. Toto tvrzení odmítá v Nár. Výz. 2. III. Kar. Trčka. Považuje Nováka za vlastence rázu Pekařova. V Nár. Pr. 3. III. (K. P.) soudí, že jsou nerozlučnou příručkou kaž-

dého vzdělance. — Vlaj. 11. II. doporučuje soutěž č. spol. rukopisné na básnický převod Rukopisů do novočeštiny. — Nár. Výz. 24. II. zmiňuje se o epic. básni Antala Staška »Záboj« o 7.000 verších, vydané prof. Hýskem teprve po 50 letech. — Vlaj. 28. II. píše o důležitosti RKZ a negaci t. zv. »oficiální vědy«. — Při 100 l. jubileu finské »Kalevaly« lituje dr. Z. v Osv. L. 17. II., že kulturní hodnoty našich RKZ jsou u nás přehlíženy. — Nár. Stř. 28. II. myslí, že je pro Finy Kalevala tím, čím pro nás Palackého »Dějiny«. — Osv. L. 24. II. (DRZ) rozbírá Kosmovu »Frivolní baladu o Matyldě, podobnou Zbihoni RK.« Nad ní staví Kosmovu Libuši, představitelku divčích i manželských ctností. — Dle Nár. Výz. 2. III. (— Ev —) byl prý RK sebrán pro Alžbětu, choť cís. Karla IV. Tamže vytýká —řtx— dr. Guthovi, že doporučuje v ČCM. výrobu starého inkoustu v duchu Krameriova Kalendáře. — Vlajka 10. III. (— Elk —) osvětluje případ Masaryk-Kvíčala v rukopisném boji — Vlajka 17. III. věnuje báseň V. Hankovi. — V Lidových Novinách 17. III. praví František Trávníček v čl. »Cyrilomethodějství«, že »Vira v Hankovy Rukopisy a později jejich zavržení souvisí s mírou a hloubkou našich vědomostí historických, jazykových a vůbec kulturních.« Věřilo se v Rukopisy, dokud se podle tehdejšího stavu poznatků nezdály podezřelé, ale musily býti odvrženy, jakmile se ukázalo, že po tolika stránkách odporují tomu, co víme o našem dávnověku. — Na tento článek trefně reaguje v Nár. Výzvě 30. IV. dr. V. Zákřejs. — Osv. L. 23. III. (DRZ) líčí dějiny Hradce Král. v 7. stol. a původ názvu »Dobroslav, Chlumec«. — Mor. Orl. 24. III. otiskuje mínění dr. K. Schwabeho o Palackém, Rukopisech a Pekařovi. — O zajímavém dopisu Nerudově Jul. Grégovi o Masarykovi a RK v r. 1886 referují 4. IV. Čes. Sl., Lid. N., 6. IV. Nár. L., Nár. Výz. a Pol. L. 7. IV. Jeho uveřejnění viz »Zprávy« z 10. VI. č. 6/7. — Osv. L. 30. III. osvětluje Hankovu ódu na Dobrovského ve spojení s jménem Dobroslav = Hradec Král. — Prof. Pekaře, jeho negat. poměru k RZ i z jiných hledisek ku dni 12. IV. (byl by se dožil 70 let) vzpomínají Nár. Vy. 13. IV. a 20. IV., Nár. L. (dr. Hobzek) 14. IV., Pol. L. 24. IV. — Nár. Vy. 20. IV. (dr. Zákřejs) píše o Libuši mytické, historické, archeologické a 27. 4. Frt. Adámek o archeolog. nálezech na Velehradě. Dr. Zákřejs reaguje na Trávníčkův traktát z Lid. N. 7. IV. »Škola básnická — rozdíl mezi mluvou obyčejnou a básnickou«. Nár. Vy. 4. V. (— S —) uvažuje o zhoubném vlivu lodkazu T. G. M. na jeho žáky; radí k návratu činorodého vlastenečství bez chladné vypočítavosti. — Dr. Zákřejs vyvrací Trávníčka z Lid. N. 21. IV. jakoby Čechové přišli v 6. stol. do Čech, nebylo epochy Samovy, nebylo Líbuše (dnes již historické), Kroka, Vyšehradu atd. — Fr. Adámek o Velehradě a (— Ey —) o souvislosti okolí Levého Hradce s histor. místy RK. — Lid. N. 6. V. oznamují, že Ant. Pflieger-Kopidlanský nalezl r. 1821 ve Dvoře Kr. ještě další ústřížky RK. — Rada rytíř Placěk marně po nich pátral. — Vlaj. 16. IV. věnuje Hankovi báseň. — Nekrology za dr. V. Perka, býv. poslance a prvního předsedu Rukopis. Spol. mají 21. V. Lid. N., Nár. L., Nár. Pol., Nár. Vy. 25. V., 8. VI., Vol. Slovo, Mor. Orl. a Zprávy 6/7. Při pohřbu 23. V. nad hrobem jmenovaného za Rukop. Spol. promluvil ing. Götzl. — Nár. Vy. 25. V. píše o »Dábelské bibli« a dr. Zákřejs posuzuje Vilikovského sborník »Staročes. lyrika«; je kusá, ale aspoň něco. Nár. Pr. 23. VI. ji doporučuje. — Lid. N. 29. V. při vzpomínce 125 let od naroz. bibl. Vrtátka, dotýkají se jeho soukromí. Nár. Vy. 8. VI. (J. Š.) s takto projevovanou »pietou« nesouhlasí. — »Posel od Čerchova« 25. V. (prof. Ant. Zoglmann), polemizuje s dr. Štěpánem, patří-li N. Kdyně k Chodsku čili nic, uvádí: »Prof. Gebauer řekl o rukopis. padělcích: Jako máme větší radost z jedné poctivé koruny nežli z desíti padělaných, tak má rozumný Čech větší radost, je-li staročeská literatura chudší, ale jsou v ní jen samé nepadělané doklady naší staré kultury.« — Tato zlatá slova lze prý vztahovati i na Chodsko. Proto bude mít rád, když takovou jaká byla a dosud je, i když není chodskou. — Nár. Vy. 1. VI. píše o poměru dr. E. Beneše k RKZ. — Tamže humorně posuzuje dr. Zákřejs Kroftův »Mistr břeřve Jana ze Středy«. — Nár. Pol. 2. VI. (— ch —) o Kristiánově legendě, označené hyperkritikou Dobrovského za padělek, Pekařem však obhájené, zvláště v díle prof. Chaloupceckého. — V Nár. Pr. 2. VI. F. M. Bartoš Kristiána oceňuje i když v jednotlivostech s Pekařem nesouhlasí. — Ned. L. 2. VI. v čl. »Uvadlý slávověnc« odsuzuje Hattalův »Bruz jazyka českého«, Hattala prý je Don Quijote české gramatiky! (Soud tento je ovšem krajně nespravedlivý, herbenovský, p. p.) — Nár. Vy. 8. VI. uvádí, že při změně ulic, jméno Benešova ulice patří Beneši Heřmanovu z RK a nikoli B. E. — Sedesátký prof. Alb. Pražáka 11. VI. vzpomíná více časopisů, Nár. Vy. 15. VI. pak jeho vystoupení proti RKZ ve sporu Vrzalík-Piša o stupiditu. — Nár. L. 12. VI. (L. Tůma) oslavují osmdesátku zasloužilého spis. prof. Ant. Šnajdauf, který se v bojích rkp. osvědčil jako nešední znalec básnic. hodnot Rukopisů. Na přání Jul. Grégra od l. 1887 byl literár. kritikem N. L. a nástupcem Nerudovým. — Nár. Vy. 15. VI. a 22. VI. (P.

Ó. Zamfirescu) dokazuje znalost písma a starých Slovanů z ru-
nového nápisu na hoře Veles-Turské u Kremnice. Tamže dr.
Zákřejs humorně rozvádí pravost Kristiana v poměru k RKZ.
— Lid. N. 17. VI. oznamují nálezk překladu RK bulh. studen-
tem Dmitrievem v archivu Srezněvského v Moskvě. — Nár.
Vý. 22. VI. hájí národ. myšlení Nerudovo, jeho kladný poměr
k RKZ. Dr. Zákřejs pak uvažuje o posuzování umění vědného.
— »List mladých N. S.« 22. VI. si stěžuje, že vlivem židů,
zednářů, byla u nás tradice zapřena, čes. dějiny falšovány.
V jiném však článku uvádí, že již v době Dobrovského do-
vedli zavrhnoucí falešný tradiční romantism. To prý prokázal
rukopisný boj, že kulturní život staví pravdu nad tradici, ži-
vol nad sen, rozum nad viru (bez poznámky!) — Nár. Pr. 23.
VI. (pan Slavík) míní, že Palackého Dějiny pokud jsou zastaralé,
opravil v Kvasnici. vydání prof. Chaloupecký. Palacký
byl prý pod vlivem L. S. jako romantikové 19. stol. — Vljaj.
30. VI. (ELK) urguje vydání práce o E. J. ing. Skokánka. —
»Zpráv Č. S. R.« v tomto půlletí vyšlo č. 5 (25. III.) a č. 6/7
(10. VI.). — Na spisek Mir. Mička »Výtvarné dědictví Ruko-
pisů« reaguje P. Jindra v č. 8 »Zpráv«. — Spisek několik
listů zaznamenává. — Rozhlasová hra »Žlutá růže« od Marka-
Weniga o Jos. Mánesovi (zajímavá část o RK) byla rozhlase-
m dvakrát přednesena, vyšla částečně v N. L. 14. I. a později
knížně. — Malé lokálky neuvádíme. Prosíme o zaslání zpráv
o RKZ v krajin. listech. — B —

HRA NA KRÁLE, o níž se v posledním čísle Zpráv zmiňuje
DRZ, je podle Erbeny známá v Čechách, na Moravě i na Slo-
vensku, a jistě v celé Evropě, a to po mnohá staletí (viz Er-
benovu zmínku Tacitovu). Dětské hry jsou obor dosud málo
prozkoumaný; skrývá se v něm mnoho starobylých přežitků.
Tvrdím, že veškeré dětské hry jsou jen napodobeniny úkonů
dospělých lidí; již Komenský pravil, že dítky opičátka jsou.
V nejjednodušší formě to vidíme na chlapeckých hrách na
vojáky,*) na školu, a na dívčích hrách s panenkami. Velká vět-
šina dětských her napodobí svatební obřady, u dospělé ge-
nerace již zaniklé, jak lze dokázat z příslušných textů sledova-
telných až do XV. stol. Vynášení smrti provádějí už jen děti,
ač před mnoha staletími to byl náboženský obřad dospělých.

O některých dětských rozpočítávkách a refrénech písní, slo-
žených z naprosto nesrozumitelných slov, se dokonce tvrdí,
že v nich jsou skryty zbytky prastarých zaříkávacích formulí.

Zmíněnou hru na krále jsme za mého dětství hrávali v Nym-
burce v celku podle popisu Erbenova, ale jen se dvěma dřívky,
a říkali jsme jí **cisky**. (Páni filologové, co je to za slovo?)
Cisky byly právě ony dvě půlky proutku, průměru asi 2 cm
a délky asi 7 cm. Ten, kdo nařizoval výplatu »plunzokem«,
byl král nebo císař, a prováděl ji biřič. Názosloví výplaty na
dlaň bylo mnohem složitější než u Erbeny: Byly rány papí-
rové, herbábné, koláčové, rohlíkové, dřevěné, zlaté, stříbrné,
železné, kamenné, diamantové a nejhorsí byly »co čert v po-
větří kamínky louská« a »co se panna v krvi meje«; těch už
málokdo vydržel větší dávku.

Podobnost »cisek« s losováním tatarských (i jiných, skyth-
ských) čarodějí je opravdu překvapující, a je zcela možné, že
tato dětská hra je pozůstatek hádání budoucnosti pomocí »roz-
čepené třtiny«. Možná však také, že je to dětská napodobenina
soudu, při němž o vině obžalovaného rozhodovala náhoda, jako
v jiných případech (kostky, žhavé uhlí, voda). J.

ZVIESTI — POSLATI PO NĚKOHO. Za jeden z »nemož-
ných« tvarů v staré češtině bylo pokládáno slovo »zviesti-
v RK místo »zvědětí«. Nuže: V »Českém Lidu« roč. IV., str.
10, je článek J. Šimka »O kutnohorských čarodějnicích v XVI.
věku«, kde jsou citovány různé archivní prameny kutnohorské
asi z let 1550—1590. V jednom z nich čteme, že se čert zjevil
v podobě kozla, »vel vel vsísti, a řekl mu, drž se« atd. Tedy
sedati, seděti, sísti ano, ale zvidati, zvědětí, zvisťi nikoli?

Tamže čteme, že si »poslala ji po vodu«. Ale když v RZ
Libuše poslala »po Ratibora« a jiné předáky, byla to kdysi
hrozná chyba, neboť tehdy prý už se tak nemluvilo. Ale poz-
ději, ještě XVI. stol. ano, a podnes na Ostravsku rovněž. J.

**FRESKA O TATAŘÍCH NA MORAVĚ V KLÁŠTĚŘE ZLA-
TOKORUNSKÉM**. V cisterciáckém klášteře ve Zlaté Koruně
v Jižních Čechách jest v ambitě nad vchodem do starého re-
fektáře freska, zobrazující výjev z jakéhosi tatarského váleč-
ného tažení. Na pravé straně fresky jsou zobrazeni 2 mni-
chové, blížící se s křížem v ruce. V popředí strany a vzadu
jest viděti Tatary na koních se špičatými přílbicemi.

Freska jest jednou z mnoha, zdobících ambity. Všechny byly
udánlivě zhotoveny r. 1755 a nesou zřejmě ráz doby barokové.
Podle místního podání byly fresky v nynější podobě v 18. stol.
pouze obnoveny.

*) Loni si u nás hráli kluci »na sirénu«, velmi jednoduchá
to hra: Běhali sem tam a řvali a vyli jako poplašná siréna.

Zlatokorunský klášter, jak známo, byl založen Přemyslem
Otakarem II. v končinách na českém pomezí, jež plně byly
ovládány Vítkovci, na paralyzování jejich nadměrného vlivu.
Soudě dle námětu, měl malíř fresky v úmyslu vystihnouti
zbožnou víru, která vedla křesťanské vojsko do boje proti
pohanským Tatarům, a přispěla k jeho vítězství.

Že freska byla vymalována v klášteře, založeném Přemys-
lovcem, jehož předek zvítězil u Olomouce, mělo by svůj znač-
ný význam, kdyby místní podání o tom, že fresky byly v 18.
století pouze obnoveny, bylo potvrzeno dokumentárně.

Kk.

ORGANISAČNÍ. Od posledního výkazu vstoupilo do České
společnosti Rukopisné 21 čin. členů.

Výbor Čes. společnosti Rukopisné považuje za velmi milou
povinnost napravit omyl, který se stal v min. čísle Zpráv za-
řazením jména p. univ. prof. dra M. Křepinského mezi
zemřelé členy. Jsme přesvědčeni, že v takových případech na-
opak lze čekat ještě velmi a velmi dlouhá léta, která p. pro-
fesorovi ze srdce přejeme.

NAŠE PŘEDNÁŠKY. Dne 16. t. m. přednášel p. arch.
V. Svoboda o své lokalizaci děje Jaroslava (viz odezvy
v tomto čísle; referát a shrnutí názorů přineseme v
příštím čísle). Příští přednáška koná se dne 20. ledna
1941 a prosloví ji p. Dr. VI. Zákřejs. Pražští členové
obdrží zvláštní pozvánky, z venkovských ti, kteří je bu-
dou reklamovati. Red.

Rukopisná společnost pořádá vycházky.

Vycházkový odbor České společnosti rukopisné pořádá ohlá-
šené již vycházky po staré Praze pravidelně každou neděli,
o 14.45 hod. nebo o 15. hod. podle zpráv v nedělním tisku,
zejména pak v Nár. politice (nedělní pražské vydání).

První vycházka, o níž zde byla již zmínka, vedla na Král.
Vyšehrad. Při druhé vycházce navštívili účastníci chrám sv.
Kříže, templářská sklepení v Templové ulici na St. Městě,
svatojankubský chrám a klášter, Týn a Kinského palác. Třetí
vycházka vedla na Malou Stranu a byla spojena s prohlídkou
zbytků Juditina mostu, Biskupského dvora, Otakarových opev-
nění, chr. Panny Marie pod řetězem a Seyvalterovy útulny
slepých. Při čtvrté vycházce shlédli jsme chrám sv. Štěpána
se zvonící, zahradu Kateřinek, Diamantovou kapli v zemské
porodnici a léčeb. ústav prof. Mladějovského. Při páté vy-
cházce seznámili se zájemci se světoznámou knihovnou Stra-
hovskou, kostely Nanebevzetí Panny Marie a sv. Rocha a se
Strahovskou zahradou. Šestá vycházka byla věnována návštěvě
památného kláštera Křížovníků s červenou hvězdou, rotundy
sv. Kříže a útulku zmrzač. dívek. Dokud to bylo možno, podali
výklad povolání odborníci.

Vycházky vzbudily až dosud vždy živou pozornost a získaly
již řadu pravidelných účastníků.

Vedení vycházkového odboru doufá, že i napříště vyjdou po-
volaní činitelé pořadatelstvu se stejnou ochotou vstříc, takže
každý, kdo se zúčastní pravidelně těchto nedělních vycházek,
seznámí se s celou starou Prahou, kterou máme všichni upří-
mně rádi. Zájemci o věc Rukopisů naleznou pak všude přímé
nebo nepřímé připomínky, které mají k rukopisné otázce úzký
vztah.

Proto všichni, kdo jste s naším vycházkovým odborem na
vycházce dosud nebyli, přijďte již příští neděli. Na shledanou!
V. S.

Česká společnost rukopisná sdružuje přátele Rukopisů -
laiky i odborníky, pořádá přednášky a exkurse, spravuje
Rukopisný fond pro další výzkum RKZ, podporuje vydá-
vání spisů a vydává časopis, který zpravuje o posledních
rukopisných aktualitách. Příspěvky: zakládající člen 200 K
jednou pro vždy, přispívající K 50.— činný K 20.— (stud.
K 10.—) ročně. Stud. činným členům může být příspěvek
promínut. Zápisné K 10.— (stud. K 5.—).

PŘEDPLATNÉ »Zpráv České společnosti rukopisné« je 10
korun. Členům se »Zprávy« zasílají zdarma.

Uzávěrka příštího čísla 10. února 1941.

ZPRÁVY ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ

Vydává Česká společnost rukopisná. — Řídí redakční kruh. — Vychází nejméně čtyřikrát do roka. — Nákladem vlastním, v gen. komisi nakladatelství Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Příspěvky atd., adresujte Společnosti, Praha I., Konviktská 5. Čís. šek. účtu: Praha 4501. — Tiskne a expeduje knihtiskárna Ot. Janáček nást., Praha II., Palackého 11. — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Používání novin. známek povoleno výnosem řed. pošt. a telegrafů v Praze č. 252.769/VII-1925 a 15.581/VII-1936. — Cena jednoho čísla K 2.—, pro členy Společnosti zdarma.

Řada II.

V PRAZE 15. března 1941.

Číslo 11.

František Adámek:

Staroslovanský Velehrad.

Ladem leží mnohé památky slovanského dávnověku, ač to jsou stěžejní doklady svérázu života, vysoké vyspělosti a vzdělanosti našich předků v době pohanské a v prvních dobách slovanského křesťanství. — Bývalo a také ještě je pochybováno o starobylém původu velkolepé památky ruského života, vzdělanosti a umění ve XII. století — »Slově o pluku Igorově«, které zachycuje ještě mnoho z původní všeslovanské kultury (proto ty paralely!) a které, podobně jako naše RKZ, je stále předmětem žhavého zájmu vědeckého a uměleckého. Osudy zkoumání »Slova o pluku Igorově« jsou však šťastnější, než-li u R. Ruská věda vynikajícím způsobem osvětlila kulturní, jazykovou, historickou a uměleckou podstatu »Slova«, které všeobecně je proto považováno za vědecky přesně osvědčený a poznáný doklad národní ruské vzdělanosti. — U nás byly odstrkovány původní starobylé domácí prameny, přečteny pak prameny cizího původu nebo ducha. Proti cyrillo-metodějským legendám, proti národně uvědomělému Kristiánovi, českému Slovanu rodem i srdcem, vzděláním latiníku, který znal staroslovanské počátky české vzdělanosti křesťanské, byl vyzdvihován Kosmas, Čech pouze rodem, vzděláním i srdcem cizinec, který dal přednost službě cizí před službou národu a při tom povýšeně zamlčel nejen neměrnou a zásadní důležitost, národní a mezinárodní nosnost a význam kultury cyrillo-metodějské, ale i její samu existenci, která vysvítá z jiných krásných pramenů. O staroslovanských legendách o Konstantínu a Metoději, vzniklých v okruhu jejich bezprostřední velkolepé činnosti, snažil se katolický dějepisec Snopěk všemožně dotvrdit, že to jsou díla jakéhosi »zlostného schismatika« a nikoliv vzácná a nesmírně cenná díla přímých žáků Cyrilla a Metoděje, tedy věrný obraz poměrů doby a její kultury, jak skvěle dosvědčují nové objevy velkého odborníka, byzantologa-kněze Dr. Fr. Dvorníka. Osobitost, národní a mezinárodní závažnost úsvitu křesťanství u Slovanů českých (z té doby je Záboj v RK!) poznenáhlu osvětlují teprve výzkumy poslední doby, které zhodnotily také jedině a neuznávané práce dřívějších badatelů o prvních dobách křesťanských u nás. Ještě nedávno volal vynikající průkopník nového poznání kultury slovansko-křesťanské po stránce jazykové, odpůrce R, dr. M. Weingart: »... doba květu kultury česko-církevně-

slovanské je dosud zakopané dědictví . . . Ochuzujeme se sami zbytečně . . .« (Svatováclavský sborník I.) Taktéž ve věci RKZ! — Ač jsme teprve v jítu poznání, přece již vyvstává slavně skvělá národní, politická, kulturní a vojenská vyspělost českých Slovanů na úsvitě dějin, v němž leskne se nedocenený ještě zápas duchem i mečem o samobytnost kultury, rodného jazyka, rodné země. Již toto neúplné poznání, zbudované nestranně pouze na zjištěných skutečnostech, dotvrzuje, že duchovní podstata a hodnota R nemohla být vlastně dříve plně pochopena a osvětlena. Bránilo tomu nedostatečné poznání naší starobylé národní kultury a života. Proto R jevíly se pramenem, který nebylo možno dobře zařadit do vývoje života a kultury našich dávných předků. RZ a částečně i RK nesou pečeť cyrillo-metodějského dědictví a ryze slovanských poměrů českého pravěku; srovnány s naším nynějším poznáním, jsou skvělou součástí vývoje naší národní dávné historie a kultury, do níž přesně zapadají. Pouze mimořádným osobnostem našeho dřívějšího vědeckého světa (Šafařík) bylo dáno, aby na základě tehdy známých národních pramenů a správného vědeckého poznání, zapojily R do tohoto vývoje bez násilí, chápa jíce zároveň drtivou sílu vstupu R do vědeckého života. Až česká rozhodující věda nastoupí, prosta předsudků a malicherností, tvrdou a záslužnou cestu za dalším, úplnějším poznáním slavného, krásného a nejvyšší plodného údobí minulosti slovanské od dob pohanské až k západu slovanského křesťanství, dojde pozdě sice, ale přece, k poznání nesmírných průkazných hodnot RKZ.

Boje o »pravost« RKZ, starobylých památek našeho národního života, připomínají v mnohém boje o určení polohy a význam střediska říše Velkomoravské — Velehradu. Zrovna týmiž způsoby, jakými byli odstraňováni nepohodlní svědkové v boji o R (Pamět přibyslavská), byla odstraňována věrohodnost královských listin z počátku 13. století, které svědčí, že na místě tehdejší »trhové vsi« Starého města u Uherského Hradiště bylo »kdysi město Velehrad« (podle vykopávek dnes víme, že zde bylo lidnaté město v 9. a počátku 10. století). Posmívána byla tradice velehradská, kladoucí velkomoravský Velehrad — »staré město Rostislavovo« annálů fuldských k roku 871 — v ta-

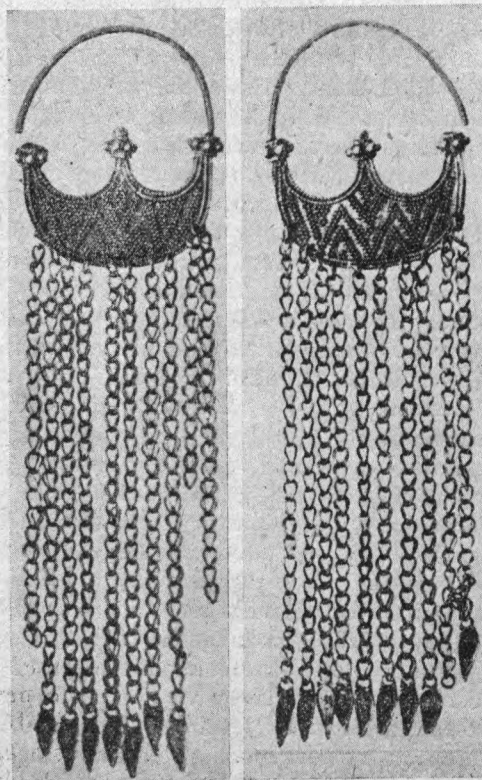
to místa a která prý byla vybudována za účely ryze zjištnými. Nebyla brána vážně zpráva Dalimilova, že sv. Metoděj byl arcibiskupem velehradským, za padlék považován rukopis Hildegarda Hradištského, v němž je zápis k roku 1030 o tom, že kníže Břetislav kostelu Spytihněvskému (na Velehradsku) tehdy daroval všechna nadání, která patřila »kdysi kostelu Velehradskému, u něhož začalo křesťanství«. Nebylo dbáno jména »Velehrad« — veliký, hlavní hrad, vzpomínaného k druhé polovici 9. století Dalimilem, Životem Sv. Václava, královskými listinami z počátku 15. století, ani jména Staré Město, Hradiště (místo slovanského hradu). Kristián, píšíci svůj »Život sv. Václava a báby jeho Ludmily« pouze 100 let po mocném Svatoplukovi, věděl ještě o poddanství Čech říši velkomoravské, o pokřtění knížete českého Bořivoje s družinou sv. Metodějem u Svatopluka na Moravě, jak také svědčí událost na Velehradě v kterémž »městě« (svědectví výkopávek pro 9. století!!) podle staročeského »Života sv. Václava« byla »stolice a sláva moravského arcibiskupství« a kde pokřtění Bořivoje událo se v kostele »Sv. Víta«. Kostel sv. Víta opravdu stával na Starém Městě až do konce 18. století. Těžko pak mohlo býti vereno mladším pramenům, na příklad legendě moravské, podle níž slavný Rostislav vystavěl na Velehradě katedrální chrám Panny Marie (podle cyrilometodějských pramenů byl opravdu Metodějův »sborný« chrám zasvěcen Bohorodici), či breviáři z 15. století, který svědčí, že Svatopluk určil, aby sídlo královské i Metodějovo bylo na Velehradě (také Kristián ví o jejich společném sídle). Velehradský val na Starém Městě nebyl považován za val, nýbrž za skrojek horského hřbetu, rukou lidskou netknutého. Dřívější staroměstské nálezy byly prohlašovány za daleko mladší, ba hřbitov »Na valách« byl prý z 30leté války. Tak se stalo, že pohrdali jsme vzácnými památkami a pustilo se dale a dale. Až teprve od roku 1924 byla velehradskému kraji věnována pozornost a zásluhou vlastního objevitele archeologického Velehradu — ředitele Antonína Zelmitiuse a jeho spolupracovníků (ř. Hanák), soustředěných dnes v Archeologickém spolku Starý Velehrad, dovídala se širší veřejnost o skvělých archeologických výzkumech, objevech a nálezech v místech starého Velehradu velkomoravského, které dosvědčují, že zde na Starém Městě, Uherském Hradišti s okolím byl v 9. století a počátku 10. století mocný, lidnatý a rozsáhlý hrad (opevněné místo), na jehož opevnění ukazují místní názvy: »Na valách«, »Kruhly«, »Za starou příkopou«, »Palánek«. Na území starého Velehradu bylo částečně prozkoumáno několik křesťanských již pohřebišť z 9. a počátku 10. století. Nejrozsáhlejší pohřebiště »Na valách« poskytlo téměř 500 hrobů, je to však skrovná část pohřebiště velké rozlohy. Známé staroslovanské esovitě záušnice určují nám toto i ostatní pohřebiště velehradská časově. Jsou velmi hojné již v polovici 10. století ve vyspělých tvarech a v druhé polovici 10. století doprovázeny denáry Boleslavů. Ve velkém množství ozdob velehradských je pouze 5 esovitých záušnic, silných, zdobených, tedy nejstaršího tvaru, které dokazují, že v polovici 10. století se na pohřebišti »Na valách« již nepochovávalo. Prozkoumána byla pouze malá část území starého Velehradu a již zde má staroslovanská archeologie nesmírné poklady a velké množství nálezů, které svou vědeckou i hmotnou cenou vzbuzují prostě úžas a jsou mezníkem ve slovanské archeologii pravěké, významu všennárodního. Není možné zde zabývat se jednotlivými nálezy pro jejich množství. Ojedinělé je velké množství zlatých a stříbrných ozdob (náušnice, závěsky, kulovité závěsy, čelenka, původu byzantského i orien-

tálního. Z těchto byzantských nálezů dlužno vzpomenouti nádherné čelenky z mužského kostrového hrobu ve Starém Městě.

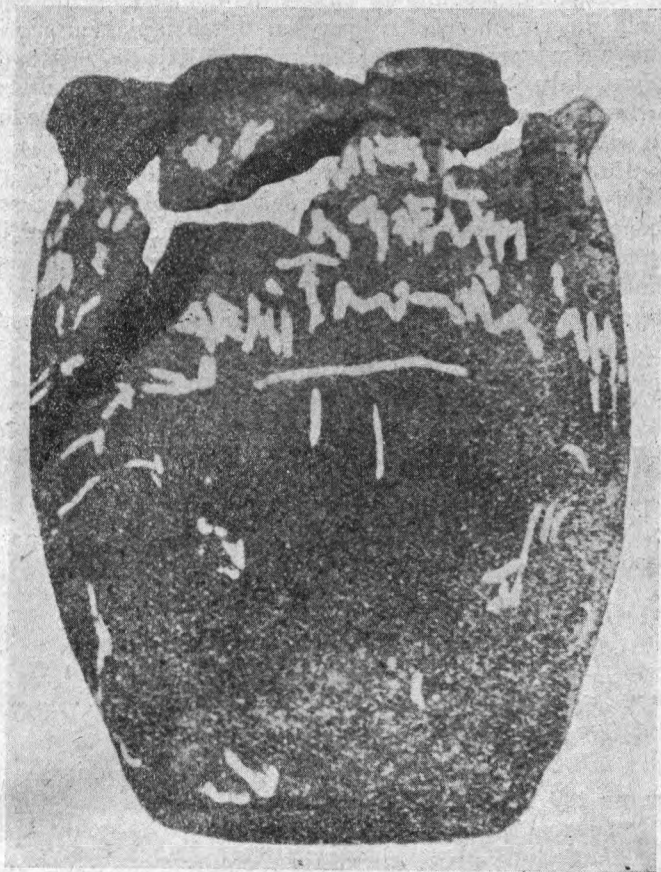

Přední strana čelenky je zhotovena z bronze. Rozdělena je svinutými drátky na pět polí, posetých drátovým filigránem, rubíny, topasy, granáty, zasazenými po byzantském způsobu v nizoučkých obrubách, filigránem obtočených. Na rubu čelenky je vtačen do stříbra ornament ze stylisovaných listů. Půda pod listy je zdrsněna mělkými vrypy, jaké ukazují i ostatní byzantské nálezy z českých zemí (závěsy ze Zákolan, Žalova). Čelenka je u nás jedinečným nálezem.

Dalším skvělým byzantským nálezem velehradským jsou ojedinělé zlaté lunicové náušnice z dívčího hrobu na Starém Městě, který poskytl vůbec poklad ozdob: kolem hlavy rozloženy byly 2 náušnice lunicové, dvě jiné náušnice byzantské, 2 zdobené závěsky; všechny tyto šperky jsou ze zlata; dále stříbrné dvě a dvě náušnice a dva závěsky a dvě perly vzorkované.

Tyto nádherné náušnice ze zlata, zdobené filigránem a řetízkovitými závěskami, jsou skutečnými unikáty vůbec.

Znamenitým nálezem je také staroslovanská nádobka, ozdobená črtami. Její výjimečnost pro slovanickou kulturu v dávnověku zvýšila podstatně práce P. O. Zamfiresca, který v »Národní Výzvě« (6. 7., 20. 7. 1940) podal nové potěšující rozluštění těchto črt. Nápis je psán 10tislabičným nerýmovaným veršem byzantským, jako RZ a Poučitel' noje evangelie Konstantina — presbytera z 10. století. V nápise loučí se za rodinu syn se svou pohřbenou moravskou matkou těmito slovy:

Znáš milou zesnulou,
Miluši pilnou? Za ni lkám,
za její nemá ústa zdravím zemí.
Vyspi se nejlíp do syta, Milišo,
já bych vylkal, máti nám milá,
života sobě v Zélu černou.«

Kromě těchto neobvyklých ojedinělých nálezů poskytl velehradská pohřebiště krásné milodary ze zlata a stříbra v tak překvapujícím množství, že žádná jiná znamenitá pohřebiště moravská z 9. a 10. století (Jarohňovice, Rybešovice, Předmostí) i česká (Žalov, Levý Hradec, Tetín, Budeč, Libice) se velehradským množstvím i cenou nálezů vůbec ani nepřibližují; ba Velehrad uhajuje si velmi čestné místo v staroslovanské archeologii vůbec. Jsou to vesměs věci původem z Byzance a z Orientu. Z řeckých dílen dostaly se na Velehrad zlaté či pozlacené kulovité závěsy, mnohdy nádherně vzorované, stříbrné prsteny, zlaté, stříbrné, pozlacené, bronzové náušnice, čelenka, skvělé náhrdelníky z byzantských perel z různobarevného skla, achátu. Značné množství nálezů je také domácího původu. Je to část obyčejnějších šperků, nádob, kovaná a dřevem ztužená vědra, srpy, křesadla, přezky, přesle-

ny, kování, hřeby, kopí, železné mlaty, ostruhy, štíty a snad i meč. Západního původu jsou francké sekery (hromadný nález). — Shodnost nebo podobnost nálezů nás poučuje, že šperky z Byzance dovážely se přes Balkán a Uhry a nebo přes jižní Rus (dílny na Černo-moří), Halič k Odře a odtud prastarou »jantarovou cestou« poříčím Moravy na Velehrad. Tyto nálezy do-
tvrdzují věrohodnost současných písemných pramenů (legendy, papežské listy), podle nichž mezi Moravou a Byzancí byly v 9. století vřelé a pevné styky kulturní, politické a obchodní. — Rozsáhlá a nesmírně bohatá pohřebiště velehradská, množství nálezů velké umělecko-průmyslové ceny dokazují, že zde na Velehradě musilo býti současně velmi lidnaté osídlení rázu městského s nejvyššími společenskými třídami a také mezinárodní styky (Byzanc). Nálezy velehradské jsou však také skvělým příkladem, jaká, nádhera vládla na staroslovanských knížecích sídlech. I knížecí Velehrad Rostislavův a Svatoplukův nad Moravou svítil zlatem, i staroslovanský Kijev (pozlacená vrata »Zlatyje vrata«) i »zlaté« sídlo Libušino nad stříbrpěnnou Vltavou. — Nálezy velehradské, pamětníci slavných dob Rostislavových, Svatoplukových, Konstantinových a Metodějských, doplňují jasně současné prameny o tehdejší mezinárodní důležitosti Moravy a její vzdělanosti; zde byly Slovanům dunajským (Uhry, Bulharsko a t. d.), Moravanům, Čechům, Polákům a Rusům »vloženy knihy« za Konstantina a Metoděje (Nestor). — Značná část velehradských nálezů ukazuje na původ ze slovanstvím tolik ovlivněné Byzance. Z Velehradu dostaly se pak tyto věci i do Čech. Když Sv. Metoděj, velký apoštol Slovanů, pokřtil knížete českého Boři-

Štočky (5) z' archivu České společnosti Rukopisné.

voje s družinou na Velehradě u Svatopluka, usadil tento Metodějovy kněze na Levém Hradci. Zlaté i jiné nálezy z Levého Hradce (Jírovo museum na Hanspaulce) řadí se svým původem i prací plně k velehradským nálezům. Zajímavé je, že i šperky z míst, o nichž víme, že byla sídly západní latinské vzdělanosti (Kristián o Budči), jsou téhož původu. — Překrásným byzantským nálezem z Čech je stříbrná knížecí koruna, nalezená v břehu řeky v Českých Budějovicích.

Radí se více k pracím dílen byzantských na pobřeží Černého moře, odkud přes Kijev a Krakov vedla do Čech starobylá obchodní cesta (k roku 965 píše Ibrahim ibn Jakub, že do Prahy »přicházejí z města Krakova Rusové a Slované se zbožím . . .«).

Nálezy velehradské, nejradostnější a nejcennější zjev ve staroslovanské archeologii za poslední deseti-

letí, potvrzují částí nálezů byzantského původu vysokou politickou vyspělost našich předků; dále vynikající nádhrou staroslovanských sídel knížecích, kterou tušíme také z popisu Vyšehradu v RZ; jsou v souladu se současnými prameny skvělé vzdělanosti cyrillo-metodějské, jejíž pečeť v jazyku, desetislabičném nerýmovaném verši byzantském nesou RZ i RK (Záboj). Nyní, kdy jsme v poznání cyrillo-metodějské kultury přece jen pokročili, jeví se nám tato jako základní a plně převládající složka politického, národního a kulturního života našich předků v 9. a 10. století. Cyrillo-metodějská vzdělanost však byla plně přizpůsobena slovanskému duchu a vlastně z něho též rostla k mohutné a obdivuhodné výši. Závislost RKZ na této kultuře je také příspěvek k poznání vnitřní podstaty R a podpořením jejich starobylosti a dobové věrnosti.

Karel Třeska:

K otázce glos v „Mater Verborum“.

I.

Jest na čase, osvětliti vzhledem k RKZ také otázku t. zv. krycích glos v Mater Verborum.

Již ve svém exkursu o Ev. sv. Jana mohli jsme poukázat na jistý užitek, který obraně RKZ plyne z podobných — mírně řečeno — sporných památek z doby po nalezení RKZ.

Při hledání jejich původu a původce v nové době přicházela v úvahu vždy hlavně jen jediná osoba — a tato osoba bývá, zároveň podezírána z padělání RK a RZ.

Činnost, jaká se jeví ve všech od té doby za sporné prohlášených památkách *krom* RKZ, má své ustálené rysy: je totiž nesamostatná, zmohouc se pouze na kratší literární plody (PV, PrLib), glosy (MV), meziřádkové překlady (2 žalmy, EJ), a na EJ jsme obšírně ukázali (»Po stopách pravdy a podvodu«) metodu kontaminace předloh a mechaničnost přejímání z nich, takže mluvnické rysy předloh zůstávají v produktu zachovány.

Z činnosti zmíněného původce oněch textů nabýváme poučení o něm samém, o jeho psychologii, jeho metodě pracovní, jeho znalostech, po příp. neznalostech. Poohlédnouce se pak v kruhu osob v úvahu přicházejících, můžeme pravděpodobnost dosavadních hypotes o původci sporného produktu snížit nebo více opodstatnit.

Poslední bod jest pak závěrem našeho zkoumání vzhledem k RK a RZ.

K svému účelu užijeme seznamu glos MV od Ad. Patery (jeho pojednání z ČČM 1877, s. 120-130, 372-390, 488-513, též v separátu), kde jsou zvlášť vypsaný všechny glosy pravé a nepravé. Tu konstatoval Patera (sep. s. 29), že podvržené glosy jsou ponejvíce zkomoleny z latinských slov původního textu MV, inkoust těchto glos se značně různí od původního písma, někdy je tuze černý, písmena jsou nesouměrně vtěsnána v prostor rasurou nabytý, mnohá písmena jsou nezdařilá, tedy totéž, co pozorujeme na rasurách a opravách v RK. Aby dojem z novějšího písma nebyl tak zarážející, přetřel původce glos i některé pravé glosy, a aby zahladil stopu své národnosti, vepsal nově i glosy latinské a německé (ib. s. 30).

Ad. Patera uznal celou řadu českých glos MV za pravé (seznam sep. s. 15-28). Z nich se přímo nebo nepřímo slovního pokladu RKZ dotýká (z celkového počtu 328) těchto 40 glos (v abecedním pořádku):

bliskota (blskota) fulgetra, lux, quae apparet ante tonitrum MV 123 b 29*)

brana (= brány) 315 a 7

birdo (= brdo tkalc.) 176 c 6

dre (dře) glubit, excoriat 134 c 39

hrimota (hřmota) tonitruum 348 a 17

gilce (jilce) gapulum helca 127 b 50

giszskra (jiskra) scintilla 307 b 38

juh (*juh*) fabonius ventus qui grece zephrus vocatur 109 a 27

kamen 347 b 19

katirce (katrče) gurgustia, cellula modica vel domus pauperis 137 b 33

kclada (kláda) cippus, stoch 49 c 30

klazz (klas) spica 315 b 44

cope (kopie) sparus, sper 473 b 28

krzno (krzno) mastruga, vestis germanica ex pellibus ferarum 196 a 38 (viz ib. krusina mastruga, srv. střněm. kursen, Pelzwerk)*)

lovv (lov) venatus, iaith 361 c 10

lucc (lúč) protaetae, faculae de ligno pino 273 a 36, lucc taeda 338 b 26

luk arceolus, satelboge 18 c 10

litki (lýtky) suras 227 b 28

nu nu eia, properantium clamor, 90 b 49 (střněm.!) *ocel* calibem, ferrum 39 a 40, kalibs ipsa materia 165 c 14

odreti (odřieti) glubere, cutem detrahere 134 c 38

orr (oř) equus emissarius, qui mittitur ad iumenta 100 a 11

paulaka (pavlaka) zomentum, zicha 383 b 1 (Miklosich: pavlaka tectum, involucrum; Dal.: pavlakú postřieti)

pleci humerum, achsila 144 a 8

rozhneuvane (rozhněvánie) offensio 228 b 49

skriuanecz (skřivánek) caradrión, leracha 42 b 18

stan turgurium, casula 355 c 7

zumrak (súmrak) crepusculum, hoc est inter lucem et tenebras, dubia lux, zwißenlichten 63 b 5

zvezt (svěst) glos gloris, soror mariti 134 c 28, svest, neusta, fratria vel fratrisa, fratris uxor vel uxoris soror 121 c 4 (Rozkoch. Hanka Zbír. 441 socra swyest, 183 socrus swyest)

*) údaj značí: stránku, sloupec (a, b, c) a řádku v MV.

**) glosy juh, krzno a vrátč z tohoto seznamu byly sice (podle Patery s. 28) novodobě přetazeny, ale Paterou uznány za původní.

trest (trest) harundo, canna vel sagitta 138 a 39, *trezt* arundo 400 c 33

tull (túl) pharetra, teca sagittarum 252 c 18

wlaztopice (vlastovicě) hirundo 141 b 31

vratce (vrátce) posticium, latens ostium 261 c 19**)

wzchod (vzchod) burra, stiega 37 b 22 (Mikl. v'schod, anabasis, ascensus)

zezhule (žezhule) cuculos aves a voce propria nominantur 49 b 46.

Tyto glosy uvádíme jen za účelem dokumentárním, viz níže.

Glos v MV, jak známo, přibývalo ještě i po nalezení, přírůstek však jak se zdá, vznikl tím, že v Aelt. Denkmäler Palackého a Šafaříka r. 1840 nedopatřením některé byly vynechány. Aspoň Patera podotýká, že z domnělého přírůstku glos počítá mezi právě tři glosy (z nich žádná se netýká RKZ; jen nevěsta sub *svěšť* z glos zde uvedených v Aelt. D. není) — jsou-li právě, t. j. staré, musily v MV být již před 1840.

Některé z glos za právě Paterou uznaných se při ohledání jevíly novodobě přetřené (celkem 22, z nich se RKZ nepřímě týkají: *juh*, *krzno*, *vrátce*).

Uvážíme-li pozorování Paterovo (sep. str. 28), že české glosy MV podávají nejvíce slov z oboru přírodovědy, domácího hospodářství a řemesel, a srovnáme-li náš výtěžek, 35 hesel s 40 doklady, se slovním pokladem RKZ, tu shledáme mezi nimi:

a) slova *táž* jako v RKZ, ale v MV v jiném významu: *brana*, *brdo*, *juh*, *luk*, *vzchod* (5).

b) slova známá z RK, ale s jinými příponami: *blskota*, *hřmota*, *kámen*, *lov*, *lúč*, *odřieti*, *pavlaka*, *skřivá-nec*, *súmрак*, *svěšť*, *vrátce*, *žezhule* (12),

c) slova pro pojmy, známé z RK, zde volená jiná: *katrče*, *nu nu*, *rozhněvámie* (5),

d) slova *táž* jako v RK, jež, měl-li domnělý falsátor MV v rukou už před 1817, spolu s oněmi, která jsme vyznačili kursivou sub b), mohla poskytnouti mu určité poučení: *dře*, *jilce*, *jiskra*, *kláda*, *klas*, *kopie*, *krzno*, *lýtky*, *ocel*, *oř*, *pleci*, *stan*, *trest*, *túl*, *vlastovicě* (13).

Slova sub a, b, c), jež v seznamu tvoří většinu, mohla domnělého původce (posito, sed nón concessio, že měl MV před 1817) však zavést leda k tomu, aby RK a RZ po výrazové stránce vypadaly zcela jinak. Ostatních 13 sub d) tvoří však výtěžek nadmíru nepatrný, a o celé věci není třeba se dále šířit, poněvadž o MV se děje první zmínka u Hanky až 1827 v ČČM, s. 69-71.

Oněch 13 slov sub d) tedy tvoří naopak bezúhonné doklady pro podporu slovního pokladu RK a RZ. Z předchozích nás zajímají jen ty, které jsou vlastně doklady proti známým námitkám, a to glossa *dře* *glubit* 134 c 39 m. *děře* (ad *zarve* RZ) a *rozhněvámie* *offensio* 228 b 49, což podle Gebauera má vždy znamenat *reconciliatio* (ad *rozvaděm* RZ). Poněvadž právě doklady z MV pocházejí z doby velmi staré (okolo 1200), jest cena těchto dvou slov pro RZ vysoká.

(Pokračování.)

DOKUMENTÁRNÍ ARCHIV.

Bedřich Říha:

Dopis Jacoba Grimma Pavlu Jos. Šafaříkovi o pravosti RZ.

Originál tohoto dopisu nalezl r. 1935 jeden z mladých obránců, Ladislav Matoušek v knihovně Národního musea v krabici RZ pod značkou 1 C b 1, č. 1, ačkoli r. 1908 nebylo známo, kde originál ten se

nalézá (viz August Sauer, Prager Deutsche Studien 1908, VIII, 1, 625). Uveřejňuji se svolením správy musejní knihovny dopis ten v originále i v českém překladě s dalšími vývody.)

Er Wolgeboren

haben mir durch übersendung Ihres werthvollen geschenkes eine grosse überraschung und freude gemacht. Noch eh ich alles vielfach gelesen und durchstudiert habe säume ich nicht mit diesem bekenntnis. Als mir das facsimile von Libussa in die augen fiel, waren alle zweifel gehoben, so etwas muss echt, kann nicht gefälscht sein. Stutzig machen durfte jeden die seltsame auffindung des bruchstücks. nachdem schon die Königshofer hs. abenteuerlich genug entdeckt worden war, und dass auch ein minnelied von Wenzel an den tag kam, welches bestimmt schien einem altheutschen gedicht die originalität (nadepsáno nad škrtnuté slovo »authenticität«) zu rauben, näherte oder steigerte den verdacht. An der mater verborum hatte ich nie gezweifelt, höchstens mir möglich gedacht, dass einzelne einschaltungen gewagt worden seien. Doch jetzt wird durch Ihr verdienst hoffentlich alles niedergeschlagen und

V českém překladu zní dopis asi takto:

Vaše blahorodí

způsobilo mi zasláním Svého cenného daru (p. p.: totiž zasláním knihy »Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache«, česky »Nejstarší památky české řeči« 1840) veliké překvapení a radost. Ještě než jsme to všestranně přečetl a prostudoval, neváhám s tímto přiznáním. Jakmile mi facsimile Libuše (t. j. Libušina soudu, jak byl podle hlavního obsahu nazýván RZ až do Tomkova zjištění jeho původu ze Zelené Hory u Nepomuka r. 1859, p. p.) padlo do očí, zmizely všechny pochybnosti, něco takového musí býti pravé, nemůže býti paděláno. Právem každěho zarazilo podivné nalezení toho zlomku, když již Královědvorský rukopis byl dosti dobrodružně objeven, a že také vyšla na denní světlo Milostná píseň Václavova, která zdála se býti určena k tomu, aby oloupila staroněmeckou báseň a její původnost (p. p.: nadepsáno v orig. nad škrtnutým »autenticnost«), to živilo nebo stupňovalo podezření. Nikdy jsem nepochyboval o Mater Verborum, nejuvýše jsem si myslil, že možná někdo se

*) Srv. Bericht über die Sectionen-Versammlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften im Jahre 1840, S. 2:

»Derselbe (t. j. P. Jos. Šafařík ve schůzi filologické sekce 29. října 1840) las ein Schreiben des Herrn dr. J. a c. Grimm (dd. Kasel, 10 Oct. 1840) vor, welches dieser Gelehrte aus Anlass der ihm zugestandten Abhandlung »Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache von P. J. Ša-

fařík und F. Palacky« an ihn richtete, und worin derselbe seine Meinung dahin äusserte, dass er nunmehr, nach Einsicht des Facsimile von Libuša's Gericht und nach dem Durchlesen der Abhandlung, von der Aechtheit des Fragments aufs vollkommenste überzeugt sei, und dass er an den Glossen der Mater Verborum eigentlich nie gezweifelt habe.«

mit ungetrübter freude wollen wir nun vorthteile ziehen aus den gesicherten denkmälern. Ihre erläuterungen werden das meiste fast schon vorweg genommen haben. Schade dass Sie damit bei dem glossar etwas zurückhielten, doch steht Ihnen vielfache andere gelegenheit offen.

Kopitar, denke ich, wird nunmehr nachgeben, und dann von beiden seiten aller groll bald vergessen sein.

Empfangen Sie meinen dank; ich bin mit vollkommener hochachtung Ihr

Cassel 10 Oct. 1840.

ergebenster Jac. Grimm (m. pr.).

Šafařík s Palackým, jak známo, v »Die ältesten Denkmäler« r. 1840 obhájili proti Dobrovskému způsobem definitivním autenticitu zejména Zelenohorského rukopisu. V dopise shora citovaném projevil Jakob Grimm s jejich důkazy plný souhlas. Aby čtenář sám poznal rozhodující závažnost tohoto vědeckého převýšení nejpovolanejšího tehdy znalce rukopisů vůbec, vylíčíme tuto jeho životní dráhu a činnost podle běžných pramenů. Jakob Grimm (1785-1863), o 6 let mladší než Václav Hanka, studoval (jako Hanka) práva od roku 1802 a to pod Savignym, jemuž pomáhal r. 1805 v Paříži ve vědeckých pracích. Opisoval tam pro něho různé rukopisy. Již zde se v Grimmovi probudil zájem o staroněmecké básnictví. Téhož roku stal se G. v Kasselu akcesistou válečného sekretariátu, r. 1808 Jeromovým soukromým knihovníkem, r. 1809 auditorem státní rady, jako legační tajemník zúčastnil se vídeňského kongresu a z pruského příkazu požadoval po válkách za svobodu z Paříže vrácení uloupených německých rukopisů. R. 1846 a 1847 řídil jako čestný předseda sjezdy germanistů.

Jeho hlavním cílem před r. 1817 byly, jak se zdá, dějiny staroněmeckého básnictví. R. 1811 vydal jako první knihu »Ueber den altdeutschen Meistergesang« (O staroněmeckém zpěvu mistrů pěvců), r. 1812-1814 s bratrem Wilhelmem dva svazky známých »Kinder- und Hausmärchen« (Dětské a domácí pohádky — do r. 1890 vyšlo jich 39 vyd.) a r. 1812 spolu s bratrem Wilhelmem »Die beiden ältesten deutschen Gedichte« (obě nejstarší německé básně).*)

Vedle těchto dvou básní prospěl Grimm dějinám staroněmeckého básnictví vydáním knihy »Die Lieder der alten Edda« (Písňe starší Eddy). Starší Eddu tvoří (zase uvádím jen to, co říkájí běžné naučné zdroje) něco přes 30 písní, jejichž obsah z části náleží severské mythologii a z části severským a německým hrdinským pověstem. Starší Edda je poetická, kdežto mladší prosaická. Starší vznikla někdy mezi 1240 až 1250 a je pro severské bájesloví nejdůležitějším pramenem. Jednotlivé písňe pocházejí z různých dob (je to sborník jako RK), žádná se však nedá posunouti před IX. století. Nejmladší pocházejí z XII. století. Obě patří literatuře staroislandské. Jakob a Wilhelm Grimmové vydali jich r. 1815 třináct celkem o 2.174 tiskových řádcích originální řeči podle příslušného rukopisu spolu

*) Jsou to »Hildebrandslied« (Písň o Hildebrandovi) a »Das Weissenbrunner Gebet« (Modlitba Weissenbrunnská). Písň o Hildebrandovi je nejstarší zachovaný zlomek z německých pověstí o hrdinech, napsána byla asi v VIII. staletí (bratři Gr. tvrdili — v IX., ne-li v VIII. st.) na vnější strany obalu latinského, nyní v Kasselu se nacházejícího rukopisu podle starší předlohy, konec schází. Jest zajímavou směsicí různých nářečních tvarů. Jakkoliv je tedy krátká (53 v.), má ohromný literárně-historický význam jako jediná písň, dochovaná z doby rozkvětu staroněmeckého zpěvu o hrdinech. Obsahuje v strohé a

odvážil jednotlivých vsuvek. Však nyní Vaši zásluhou bude, jak doufám, vše potlačeno, a nyní chceme s nezkalenou radostí těžiti ze zachráněných památek. Z největší části téměř Vaše výklady asi již tomu předešly. Škoda, že při glosáři jste s tím byl trochu zdrženlivý, naskýtá se Vám však mnohá jiná příležitost.

Kopitar, domnívám se, nyní se poddá, a potom brzy bude s obou stran všecka neuraživost zapomenuta.

Prijměte mé díky; jsem s dokončlou úctou

Váš nejoddanější

V Kasselu 10. října 1840.

Jakob Grimm vl. r.

s německým překladem a mnoha poučnými vysvětlivkami.

Řada Grimmových děl, razících nové dráhy, počíná r. 1819 vydáním I. dílu jeho »Deutsche Grammatik« (Německá mluvnice), jež založila historický jazykozpyt. V popředí Grimmova bádání stojí starší německý jazyk. I. díl mluvnice ukazuje J. Grimma jako znalce všech německých rukopisů, jež vypočítává od pouhých gloss přes překlady a transkripce k pracím původním a dále k přetiskům oněch starých rukopisů, při čemž je nápadno, jak veliké množství rukopisů Grimm měl dokonce v opisech. Jeho znalosti se neomezuji pak jen na německé rukopisy.

Vyšel-li z úst takového znalce a odborníka shora citovaný výrok o pravosti RZ, je nesporné, že každý poctivě smýšlející Čech rád se dovolal jeho kladného stanoviska. Učinil tak po Šafaříkovi ještě na příklad Julius Grégr r. 1886 ve své Obráně RKZ na str. 94. Vědělo se tedy tenkrát o existenci námi otištěného dopisu velmi dobře. Na druhé straně však úsudek Grimmův byl dosti nepřijemný pro odpůrce pravosti Rukopisů, aby byl potlačen. V O. N. S. se nedočtete o něm ani pod hesly Rukopisů, ani pod heslem Jakob Grimm, jež pro Slovník sepsal A. Kraus, mající tehdy za sebou desetiletou docenturu germánských řečí.

PŘEHLED.

»O ZKOUMÁNÍ STARÝCH RUKOPISŮ.« Článek v min. čísle pod tímto nadpisem uveřejněný měl býti v podtitulu označen jako výta h z přednášky p. univ. prof. dr. V. Vojtěcha, nikoli, což už sami P. T. čtenáři jistě z jeho poměrně krátkosti poznali, jako přednáška sama. Jinou nutnou formální úpravou jest změna 1. osoby v textu na 3. osobu. Na str. 102, ř. 3. shora jest vynechati čárku mezi slovy: Vojtěch Šafařík. Red.

CHVALYHODNÝ NOVINÁŘSKÝ VÝKON. Vrchol referentské pohotovosti a svědomitosti projevily začátkem ledna t. r. »Lidové Noviny«, zařadivše do rubriky »Deseti nejzajímavějších z týdne« naši noticku z minulého čísla, již jsme napravili omyl, vzniklý v seznamu členských úmrtí zařazením jména p. univ. prof. Dra M. K. Snad se někdy dočkáme podobné pozornosti L. N. i vůči ostatnímu obsahu našich »Zpráv«, týkajícímu se průkazných výsledků přesného vědeckého bádání, zejména chemického, o pravosti Rukopisů. Red.

NA VĚČNOST SE ODEBRAL známý český selfmademan Dr. h. c. František Křížík. Je jisto, že jeho badatelské, vynálezecké a průmyslově-průkopnické činnosti bude v českém světě hodně vzpomínáno. Činíme tak i my, snad větším právem

úsečně baladické formě hovor vedený v tragickém pathosu před zápasem mezi nepoznaným otcem Hildebrandem a synem Hadubrandem. Obrazivost této drsné řeči chybí docela. — Weissenbrunnská modlitba je rkp. kláštera ve Weissenbrunnu, který se podle bratří Grimmů zachoval mezi latinskými kusy. Má 106 slov v 21 řádkách a krom zkratky pro »enti« = und, i jednu zvláštní zkratku, kterou Grimmové považují za zajímavý zbytek runové abecedy »Hagol«, což nejčastěji znamená »h«, někdy však také »ch«. Modlitbu kladli do konce VIII. nebo počátku IX. století.

než jím, neboť zesnulý sledoval zpovzdálí s celým srdcem naši kulturní činnost a přál jí, ja v minulých letech také několikrát původcem většího daru, který České společnosti Rukopisné věnoval, nechtěje tehdy při své příslušné skromnosti všech opravdu velkých lidí být za to veřejně jmenován. R.

VALNÁ HROMADA ČESKÉ SPOLEČNOSTI RUKOPISNÉ bude se konati v pondělí dne 24. března 1941 v hotelu »BERÁNEK« na Král. Vinohradech o půl osmé hodině večerní. Zvláštní pozvánky členům nebudou zaslány.

P. T. členstvo se prosí o účast co nejhojnější.

Z Výboru České společnosti rukopisné.

PŘEHLED UDALOSTÍ A ČASOPISECKÝCH ZPRÁV. (Červenec-prosinec 1940 včetně).

V tomto období zmenšil se opět počet vědeckých polemik. Články obrany přináší nové výzkumy, vynikají věcností a znalostí sporných otázek. — Nár. Výzva 6. VII. přináší paralelu Pekař-Masaryk z Voříškových úvah »Úpadek a sláva českých dějin«. — P. O. Zamfirescu pojednává o runovém nápisu velehradském a pokračuje 20. VII. — Nár. Výz. 13. VII. (dr. Zákřejš) satiricky uvažuje o vědě profesionální a amatérské, podobně 20. VII. o hodnocení hodnot. — Míčkův spisek »Výtvarné dědictví Rukopisů« recensují: Nár. Nov. 20. VII. vidí v Mánesově díle o Rukopisech příležitost dáti tvar svým vlastním představám o krásném dávnověku, době bohatýrské, o lidech prostých, velkých v boji i milování. Ned. L. 21. VII. praví, že básně Rukopisů nebyly darem danajským, ale jablko sváru; v boji, který vznítily třibily prý se charakteru, čistily ideje a upevňovala vůle. Byla prý to šalba, jež natropila mnoho zlého ve vědě, ale byla oživujícím dechem našemu umění. Lid. Nov. 4. IX. (z. d.) i když je prý otázka Rukopisů vyřízena, neupírá to nic na umělecké ceně dílům, které se z R-ů inspirovaly. Týž list 25. VIII. soudí, že Míčko odhalil díla, která se pod vlivem rukopisné tradice inspirovala. Dle Nár. Pr. 25. IX. žádné dílo básnické nezbudilo tak mocný ohlas v literatuře jako RKZ — tato literární fikce! Čes. Sl. 26. IX. soudí, že prý sami obránci sráželi umělecký rozlet Mánesův, Alešův a Mysl-bekův, kteří se R-y, domnělým národním paládiem inspirovali; chtěla prý tomu jakási kletba. — V Nár. Výz. 27. VII. uvažuje P. O. Zamf. o datování Veles-turského nápisu a dr. Zákř. humorně rozebírá omylnost a pýchu historiků. — Šedesátin dr. Vlad. Zákřejse (31. VII.), jeho obsáhle činnosti odborné, literární a badatelské vzpomínají: Vinohr. L. 20. VII. Pol. L. 23. VII. Nár. L. a Nár. Pol. 30. VII., dále 31. VII.; Nár. Pol., Nár. Stř., Pol. L., Lid. Nov., Pol. Lid. L., 1. VIII. Expres, Venkov, Osv. L. a Zprávy č. 8/9. — Svob. občán (Slaný) 2. VIII. považuje Král. Dvůr za město rozkvětu, má Hankovo divadlo, je hrdo na r. 1817 a památka V. Hanky je tam v úctě. — V Nár. Výz. 3. VIII. oceňuje dr. Zákř. význam Zamf. bádání Veles-turského. — Osv. L. v seriálu článků dr. Zákřejse 3., 10., 17., 24., 31. VIII. opravuje nesprávný názor dr. Birnbaumové na Libuši a předvádí 1.) Libuši starých zpěvů, 2.) Libuši Křišťanovu, Kosmovu, Dalimilovu a Hájkovu. Týž v Nár. Výz. 24. VIII. odmítá domněnku F. M. Bartoše, že ji Kosmas vytvořil. — Sedmdesátin historika dr. J. V. Šimáka 15. VIII. připomínají všechny denní i některé krajin. časopisy bez narážek na jeho negativní poměr k RKZ. (Š. podepsal oba protirukop. manifesty p. p.) — V Nár. Výz. 31. VIII. dr. Zákř. opřen o nové výzkumy vyvrací Šimákův omyl s Hrubou Skálou. — Več. Čes. Sl. 10. VIII. snaží se otrástit pravostí RZ z vykopávek hradu Klenové. Hanka prý našel někde záznam o Libušině soudu, Linda mu k tomu přibánil Klena, potomka Tetvy Popelova. Tyto nesmysly opravuje v Nár. Výz. 17. VIII. prof. Vrzalík. Tamže Zamf. posuzuje zhoubné následky realistic. vědec. pozitivismu pro českou vědu a starobylé památky. Fr. Pavlíček odsuzuje soustavné tupení památky Hankovy spis. Ant. Vese-lým, zejména v jeho spisku »České krajiny«. — Dle Lid. Nov. 3. X. (M. V.) čes. literatura zestárla o 200 let. RKZ jsou prý překonány uznáním starosl. legend (Leg. Sv. Ludmily, Vostokovská a j.) Místo Kosmy jsme prý u let 925-940. — V Lid. Nov. 9. IX. soudí Fr. Trávníček, že RKZ přestaly být pramenem vzdělanosti i když z nich písemnictví jazykově čerpalo. — Ve Venk. 8. IX. Mil. Hýsek považuje píseň lidovou i umělou za součást našeho obrození. V RK zpíval Zábaj, v Lindově »Zá-ři« pohanští předkové. Tyl, Jirásek, Kosmák ličí oblibu písně lidové, ani před jménem Hanka nemá prý oči zavíratí. — Ned. L. 8. IX. soudí že Dvůr Král. Hankovým nálezem RK se stal proslulým. Boj o tento literární klenot ať pravý, nebo podvrh byl zbytečný, jeho literární hodnota se tím nezmenšila. — Sedmdesátin (20. IX.) archeologa dr. Lub. Niederla oslavily všechny denní listy a Fr. Adámek v Nár. Výz. 12. X. Na adresu RKZ píše 20. IX. Nár. L., že N. oprostil jednou pro vždy archeol. vědu od romantických základů. (N. nenapsal spisu contra RKZ ale podepsal oba manifesty p. p.). — V Nár.

Stř. 22. IX. (R. Bakalár) oživuje postavu Lumíra z RK. — Ve Vinohr. L. 28. IX. (J. Mirovická) ličí svůj estetický zážitek při ponoření se do Alešova vydání RKZ. — Dle Nár. Výz. 5. X. (Zamf.) prozradil se Kosmas, že čerpal r. 1110 z RZ. — S touto hypotézou souhlasí v Lid. L. 27. X. J. Sv. Hr. — List mladých N. S. 14. X. míní, že boj o RKZ se dál ve jménu šovinismu a pokrivil názor na hist. minulost čes. národa. — Nár. Výz. 19. X. vzpomíná 83. narozenin prof. Fr. Mareše a komentuje úmrtí (18. IX.) zasloužilého badatele v archeol. slovanské Davorina Žunkoviče. — V Nár. Výz. 26. X. pojednává P. O. Zamf. o nejstarším runovém nápisu na Moravě. Nár. Pol. 30. X. (-jbr-) tento nález objasňuje a poněkud doplňuje. — V Osv. L. (DRZ) 26. X., 2., 9., 16., 23. XI. vychází seriál »Hradec Král. v době Libušině. — Expr. 30. X. výtýká čes. veřejnosti nevěsmavost k Hankovu hrobu. Nár. Výz. 16. XI. uvádí, že oň pečuje Svatobor. — Ned. L. 3. XI. vzpomíná V. Hanžky. — Od 2. X. otiskuje Nár. Výz. na pokrač. Fr. Tučného »Kapitoly z přítomnosti do minulosti«, dokazující úpadek tvůrčích sil národa jako důsledek duchovního úpadku. Nár. Výz. 2. XI. (P. O. Zamf.) píše o pravěkém runovém nápisu v Doudlebsku. — Táž uveřejňuje zpěv Jaroslava z RK (novočesky) a studii arch. Ant. Svobody o lokalitaci boje hostýnského na Chlumu. Tuto thesei odmítá v Nár. Výz. 21. XII. prof. Vrzalík a trvá na původní lokalitaci bojů křesťanů na Sv. Hostýně. Téhož názoru je Fr. Adámek ve »Zprávách« č. 10. Tamže souhlasí se Svobodou zn. J. J. pokud ovšem jen dějiště se týče, žádá ale správný výklad místních jmen a dr. J. Karlík podává výklad verše »Tataré se hnuchu v pravú stranu...«. — Dle Mladobol. L. 27. XI. na tamní výstavě Mánesově považovány jsou jeho ilustrace k RKZ za další vrchol jeho umělecké tvorby. — Při úmrtí klas. fil. dr. Fr. Groha ocenil jeho záslužnou činnost veškeren denní tisk i Nár. Výz. Podepsal oba manifesty, ale vědecky contra R se neuplatnil. — Památky 60 l smrti filol. prof. Ant. Vaška 13. XII., odpůrce RKZ, využito bylo k nesprávným poznámkám: Večer míní, měl prý mnoho odpůrců. ale pozdější badatelé prý ho obhájili. Dle Nár. Pol. 2. XII. podlomil prý spor o RKZ Vaškovo zdraví. Fr. Trávníček v Lid. Nov. 13. XII. vytahuje znovu na světlo Vaškovy námítky, starou i moderní obranou dávno vyvrácené. — Dle Lid. Nov. 16. XII. vysvítá z dopisů rus. učence Srezněvského Erbenovi, že i Hanka byl onoho učitelem a průvodcem Prahou. — Dle Nár. Pol. 19. XII. viděl Havlíček v Moskvě u Bodjanského na stole RK a spisy čes. učenců doby obrozenecké. — Ve Vlaj. 24. XII. ličí L. Matoušek stav vykopávek na místě hrobu Jaroslava ze Sternberka. — Ve vánoční anketě Ned. L. 25. XII. uvádí prof. Ferd. Strojček, literár. hist. jak na něho hnusně působilo v l. 80-90-tých, »kácení model«. Snažil se to napravit, ale nepřineslo mu to přízné »obrazoborců«. — V tomto období vyšlo čís. 8/9 a 10 »Zpráv«. — Malé lokálky neuvádíme. Prosimе o zaslání zpráv o RKZ ve venkov. listech. -B-

František Adámek: **KAMENNÁ ZBRAŇ V »HILDEBRAND-LIED.** Prehistorik dr. Josef Skutil, správce pravěkého oddělení Moravského zemského musea v Brně, napsal známé obsírné pojednání ve »Vědě a životě« (1939, VI, 3), v němž předložil veřejnosti hlavní »vnitřní protirukopisná svědectví neposledního významu«. Mezi stěžejní »vážné argumenty protirukopisné« počítal dr. Skutil několik »krutých anachronických nedopatření«, jichž se prý předpokládán autor RK dopustil na počátku 19. století. Obsáhleji odpověděl jsem na vývody dra Skutila již ve »Zprávách České společnosti rukopisné« (1940, II, 5), dnes pouze podávám ještě kratičké doplněk. Podle detailního »rozboru zbraní RK« dospěl dr. Skutil k tomuto vědeckému »přesvědčení«: »Měl-li na mysli, jak jsem přesvědčen, autor RKZ miaty kamenné... pak mu touto výzbrojí... vznikl nemožný anachronismus, který však nevdal starožitníkovi počátku minulého století«. Jinými slovy: několik tisíciletí staršími kamennými mlaty (mladší doba kamenná) vyzbrojil autor RK »Záboje« v době knížecí, což prehistoricky odpovídá archeologickým poměrům na počátku minulého století, kdy nebylo nic známo o čistě neolitickém původu kamenných mlátů. Uvedl jsem tehdy, že kdyby slova dra Skutila byla vědeckým důkazem, nikoliv pouze přesvědčením, byl by osud RKZ zpečetěn v jejich neúspěchu a zároveň bychom museli přiznat novodobý původ »Alexandreidy« a »Dalimilovy kroniky«, ponevadž si jejich skladatelé musili výslovně uvést »mlaty« také představovat »kamenné«, čímž jim vznikl »nemožný anachronismus«. — Právě mlaty ukazují však přímo skvěle na jistou, průhlednou a plně usvědčující archeologicko-prehistorickou podstatu R. V R připomínají se pouze »mlaty«, nikdy kamenné. ba podstatný příspěvek k archeologii R je »železný mlát« ve Zbihoní, který zásadně vyvrací »přesvědčení« dra Skutila, že autor R měl na mysli mlaty kamenné. Kdyby v R byly uvedeny výslovně mlaty kamenné, bylo by to dostatečným důkazem jejich novodobého původu, ponevadž nynějši jasná pravěká archeologie českých zemí naprosto vylučuje válečné používání kamenných mlátů neolitických v české době knížecí, v níž vznikl Zábaj. Důkazem jasně, usvědčující a sa-

mostatné archeologie R, osvětlené dokonale teprve výzkumy posledních desetiletí (Velehrad), je archeologie staré památky germánského písemnictví, hrdinské »Hildebrandlied«, kde je také uvedeno:

»DO STOPTUN TO SAMANE STAINBORTA HLUĐUN«,
(Da schreiten sie zusamen die Steinbarten ertönen; překlad z díla dra M. Kříže: Kůlna a Kostelík, Brno 1889).

Steinborte znamená doslovně sekuru kamennou. Podle »přesvědčení« dra Skutila byla by »Hildebrandlied« také padělána na počátku 19. století poněvadž výzbrojí kamennými mlaty za Odoakra vznikl autoru »Hildebrandlied« »nemožný anachronismus, který však nevdal starožitníkovi počátku minulého století«. V baltických krajinách, kamž zasahovaly archeologické poměry severních a severozápadních Germánů, odlišné od poměrů českých, užívalo se však kamenných nástrojů až do XII. století po Kristu; podle »Inglinga-Sage« vítězili Estonci v VI. století po Kristu kamennými zbraněmi (dle Gewingka: »Das Steinalter der Ostseeprovinzen«, 1865.) Jsou tedy kamenné zbraně v »Hildebrandlied« v souladu s archeologií germánskou, mlaty v RK pak v souladu s archeologií zemí českých. »Přesvědčení« dra Skutila změnilo se tedy v bezvadný důkaz starobylosti RK.

HOSTÝNEC. K citované v min. čísle domněnce arch. Svobody, že »Hostajnov« není dnešní Hostýn, poněvadž z onoho by dnes povstalo »Hostýnec«, n. »Hostejnec«, dodává nám p. Ing. J. Jindra, že nalezl v Sušilových písních na str. 797 nejasné slovo **hostýnec**: Ty půjdeš cestů a já hostýncem, ty budeš pannů a já mládencem. — Sotva to může znamenati »hostinec«; podle smyslu by to mohla být »necesta«, anebo velmi starobylý jazykový pozůstatek »gostinného putu«, kupecké cesty podle F. Adámka (smysl písně: Ty půjdeš jednou cestou a ja jinou).

QUAND MÊME. Jubilejní vydání RKZ z r. 1936, vydané nákladem Rukopisného fondu vědeckého a prací JUDr. Jana Karlika a Vojtěcha Seykory uvádí na str. 11. mezi nedoloženými slovy také **opěty** z básni Zábój. Jak jsem se přesvědčil, uvádí se toto slovo za nedoložené neprávem. Už Jungmann uvádí ve svém Slovníku několik dokladů ze staré literatury. **Doklady ty jsou pod heslem opět.** Pro doplnění oznamuji že se slovo **opěty často vyskytuje v Pamětech Mikuláše Dačického z Heslova** které vydal dr. Ant. Rezek ve dvou svazcích roku 1878 a 1880; najdeme je v obou svazcích. Na potvrzení toho uvádím aspoň jeden doklad místo mnohých. **L. 1402. V první středu v postě jat jest opěty týž král (Václav IV.) a vezen jest do Rakous do vězení.** [Sv. I. z r. 1878, str. 11 (nahore).]

Pro sledování názvů vojenských, o něž byl během sporů o RKZ zájem, uvádím, že se v týchž pamětech vyskytuje zmínka o **desátníkovi**. V úvodě na str. XXIV čteme o **Mikulášovi z Práchnan**, že »jakožto starší nad erckaufěří vypravil s Janem Melhauzským 1 **desátníka**, 14 **pěších** a 3 **jízdné**« proti Turkům.

Ve smyslu nevojenském nacházím slovo **desátník** vedle slova **padesátník**, Prof. P. Vacek uvádí na str. 132 Dějin města Nové Strašecí (z r. 1930), že r. 1652 byli zvoleni noví funkcionáři, mezi nimiž i **padesátník** a dva **desátníci**, všichni z měšťanstva. Již v Mater Verb. (1202) ovšem je glcsa: **dezzetnici decuriones**, Paterou 1877 uznaná a pravou. Leopold Žubr.

DNE 20. LEDNA T. R. PŘEDNÁŠEL v Čes. spol. rukopisné p. Fr. Adámek, člen archeologického sboru pro průzkum Moravy, na thema »Archeologie a Rukopisy«. Toto thema přilákali četnou návštěvu z řad členstva, jež se zájmem vyslechlo Adámkem rozvinutý obraz kulturní minulosti, provázený množstvím diapozitivů. - ftx -

LOKALISACE »JAROSLAVA«. Na podzim m. r. vystoupil (článkem v týd. »Nár. Výzva«) p. arch. Ant. Svoboda se svým výsledkem kritiky oněch částí eposu o »Jaroslavovi« z RK, které líčí bitvu s Tatary na sv. Hostýně. Jeho důvody pro novou lokalisaci byly tyto: 1. tažení Tatarů až k Hostýnu, a po svedení boje s obleženými zas k Olomouci nazpět, je nesmyslné. 2. Krajina hostýnská líčená v RK neodpovídá. 3. Všecky prameny se shodují v tom, že se bojovalo jen u Olomouce. 4. Poněvadž se v básni mluví při t. zv. události hostýnské o »Chlumu«, hledá S. tento Chlum v blízkosti svého rodiště, jižně od Olomouce, kde je »Chlum« mezi vesnicemi Hostkovicemi a Týncem; z toho Chlumu pocházeli Šternberkové, Hradištvé na tomto Chlumu bylo tehdy podle p. S. zváno Hostajnov, čehož stopy jsou dosud v obou míst. názvech — **Hostkovic** a **Týnec**.

Nemluvíme-li již o neutržitelných výkladech filologického rázu, jakými jsou naposledy uvedené z vývodů p. S. ových, zarazí nás ještě jedna věc: naprostý nedostatek archeologického potvrzení hypotézy o domnělém Hostajnově na Chlumu, podle RK i podle jiných pramenů musila tam aspoň od 13. století být kaple, na Chlumu však stojí kaple nová bez historie, z doby nedávné. Je ostatně dosti znám duševní pochod, při němž si čtoucí nějakou knihu, bezděky její děj umísťujeme do

míst, která dobře známe, zejména, která jsme v dětském věku nesčetněkrát prolezli, a to se patrně stalo i p. S.

Jeden z příspěvků, které jsme v min. čísle k tomuto thematic otiskl (J. J.), posuzoval S-ovy vývody jen filologicky a zhola odmítl domněnku, že Hostýn je mechanická sloučenina podle typu na př. kol-choz, přiznal pouze teoreticky, že vinou opisovače mohlo se podivné jméno Hostajnov (tvar prisvojovací) ocnout v textu místo — třeba — Hostkův Tajn, zvláště když známa tradice již dlouho boje s Tatary spojovala s horou Hostýn.

Za to dlouholetý pracovník v této otázce, archeolog Fr. Adámek v každém směru S-ovu these důvodně odmítl, a nezbývá, než P. T. čtenáře odkázati k předešlému číslu, kde najde důvody de extenso, jakož i k předešlým Adámkovým výjádřením v našich »Zprávách« o téže věci.

Zdá se skutečně, že jako veškeré námitky proti Rukopisům jsou, jak se nakonec objeví, pouhou konstrukcí, tak i these S-ova, postavená na základě autoptického obrazu krajiny u Chlumu, a přecházející bez jediného slůvka vyrovnání mlčky (což také Adámek správně vytkl) veškerou svou vykonanou badatelskou práci, ztroskotala. Jest však zapotřebí letos v jubilejním 700. roce slavného českého vítězství nad Tatary přivést již řádně shrnutí všeho, co o této události víme. K. T.

Při prchlídce smíchovského archivu »Lešehradeum«) přihlásil se nám k spolupráci jeho ředitel a zakladatel Mistr Emanuel Lešetický, šl. z Lešehradu, český básník, spisovatel a překladatel, který se plně stává za věc obou Rukopisů. K rozhodnutí vedlo ho vlastní studium věci a zejména znalost starých listin z téže doby, do které se oba Rukopisy kladou, jichž je hojně chováno i v tomto vysoce cenném a zajímavém — a také pro věc rukopisů vysoce důležitém — archivu, který je skutečnou ozdobou sběratelské péče jako výsledek mnohaleté práce obětavého sběratele Mistra Lešehrada. - Ey. -

UYCHÁZKY PO STARÉ A NOVÉ PRAZE.

Vycházkový odbor naší Společnosti navštívuje v poslední době pro zpestření pořadu nejen památnosti staré Prahy, nýbrž i zajímavosti Prahy nové. Od poslední vycházky, která zde byla zaznamenána, navštívili jsme tyto další památnosti a zajímavosti:

8. prosince 1940: býv. klášter sv. Anny (Haasova tiskárna), dům s Keplerovou hvězdárnou, Pachtovský palác, dům Katolických tvářů u Zeleného kloboučku s museem památek na americké Čechy.

15. prosince: Emauzský klášter s výstavkou paramentů, kvadraturou a oběma chrámy, pak Botanickou zahradou na Slupi.

22. prosince: Františkánský klášter s chr. Matky Boží Sněžné, kaplemi, refektářem, zahradou a ostatními památnostmi, pak museem Husova domu.

29. prosince: Dům Palackého a Riegra s museem, kde podal výklad o jednotlivých památkách správce musea. Zároveň bylo vzpomenuo básníka V. Hála, který zemřel v sousedním domě. Účastníci, již si neprohledli minulé neděle musem Husova domu, navštívili i toto.

5. ledna 1941: Smetanovo musem, chrám sv. Klimenta s výkl. řeckokatol. duchovního správce, Karlovy lázně (výklad techn. stránky p. strojmistr).

12. ledna 1941: Ústřední požární stanice (výklad p. velit. Vesecký) a lékařské musem v Lékařském domě (výklad p. dr. Palivec).

19. ledna 1941: chrám sv. Jindřicha a Kunhuty, pak pražská bursa pro zboží a cenné papíry a hostinské a hotelové musem (výkl. p. řed. Smetana).

26. I.: měst. odborná škola pro žen. povolání, mytnice na Výtóni, chrám zvěstování P. Marie na Trávníčku.

2. II.: reálka v Ječné ul., Michnův letohrádek Amerika, metodistická modlitebna.

9. II.: Lešehradeum, literárně-historický archiv.

16. II.: dům Českého srdce, YWCA (nyní dům Křest. sdruz. čes. žen), Mariánský ústav.

22. II.: Chrám Matky Boží před Týnem, Pražská městská pojišťovna, Paulánský klášter, Salvátorský chrám, dům U červené lišky.

Další vycházky budou zaznamenány v příštím čísle. Jsou pořádány každé neděle o 15. hod. Bližší v nedělním neb sobot. tisku (Več. Nár. Listy) a zejména v Ned. Nár. Politice, rubrika »vycházky«. Na shledanou! V. Seykora.

PŘEDPLATNÉ »Zpráv České společnosti rukopisné« je 10 korun. Členům se »Zpráv« zasílají zdarma.

Uzávěrka příštího čísla »Zpráv« 1. května 1941.

*) Lešehradeum, Praha-Smíchov, Na Doubkové 8, stanice trolejbusu »W« »Santoška«, je přístupno každou neděli od 10-12 hodin.